

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

62 metai
2019 m. kovo 22 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

539-oji EESRK plenarinė sesija, 2018 12 12–2018 12 13

2019/C 110/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Migracijos ir integracijos nebuvimo kaina (nuomonė savo iniciatyva)	1
2019/C 110/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Tvari įtrauki bioekonomika. Naujos Europos ekonomikos galimybės (nuomonė savo iniciatyva)	9
2019/C 110/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Nevalstybinių subjektų galimybių pasinaudoti kovos su klimato kaita finansavimu gerinimas (nuomonė savo iniciatyva)	14
2019/C 110/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Romų moterų padėtis (tiriamoji nuomonė Europos Parlamento prašymu)	20
2019/C 110/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Lyčių lygybė Europos darbo rinkose (Europos Parlamento prašymu parengta tiriamoji nuomonė)	26
2019/C 110/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimo oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse (tiriamoji nuomonė)	33

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

539-oji EESRK plenarinė sesija, 2018 12 12–2018 12 13

2019/C 110/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „XXI a. tinkamas Europos mažmeninės prekybos sektorius“ (COM(2018) 219 final)	41
---------------	--	----

2019/C 110/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2017 m. konkurencijos politikos ataskaita“ (COM(2018) 482 <i>final</i>)	46
2019/C 110/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamentas (ES) 2015/1588 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims (COM(2018) 398 <i>final</i> – 2018/0222 (NLE))	52
2019/C 110/10	Europos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Sąjungos veiksmų prisijungus prie Lisabonos susitarimo dėl kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų Ženevos akto (COM(2018) 365 <i>final</i> – 2018/0189 (COD))	55
2019/C 110/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pakeisto pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos bankininkystės institucija), Reglamentas (ES) Nr. 1094/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija), Reglamentas (ES) Nr. 1095/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija), Reglamentas (ES) Nr. 345/2013 dėl Europos rizikos kapitalo fondų, Reglamentas (ES) Nr. 346/2013 dėl Europos socialinio verslumo fondų, Reglamentas (ES) Nr. 600/2014 dėl finansinių priemonių rinkų, Reglamentas (ES) 2015/760 dėl Europos ilgalaikių investicijų fondų, Reglamentas (ES) 2016/1011 dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse arba siekiant įvertinti investicinių fondų veiklos rezultatus, Reglamentas (ES) 2017/1129 dėl prospektų, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūdomi viešai arba įtraukiami į prekybos reguliuojamoje rinkoje sąrašą, ir Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos [COM(2018) 646 <i>final</i> – 2017/0230 (COD)]	58
2019/C 110/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų, kuriuo panaikinami Tarybos bendrieji veiksmai Nr. 98/700/TVR, Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1052/2013 ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1624 Europos Komisijos medžiaga vadovų susitikimui Zalcburge, 2018 m. rugsėjo 19–20 d. (COM(2018) 631 <i>final</i> – 2018/0330 (COD))	62
2019/C 110/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl teroristinio turinio sklaidos internete prevencijos. Europos Komisijos medžiaga vadovų susitikimui Zalcburge 2018 m. rugsėjo 19–20 d. [COM(2018) 640 <i>final</i> – 2018–0331 (COD)]	67
2019/C 110/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl tikrinimo procedūros, susijusios su asmens duomenų apsaugos taisyklių pažeidimais per Europos Parlamento rinkimus, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 1141/2014 (COM(2018) 636 <i>final</i> – 2018/0328 (COD))	72
2019/C 110/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiamas Europos gynybos fondas [COM(2018) 476 <i>final</i>]	75
2019/C 110/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo (EGF) (COM(2018) 380 <i>final</i>)	82
2019/C 110/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl 2021–2027 m. programos „Kūrybiška Europa“, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1295/2013 [COM(2018) 366 <i>final</i>]	87

2019/C 110/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pakartotinio vandens naudojimo minimaliųjų reikalavimų (tęstinė programa) [COM(2018) 337 final]	94
2019/C 110/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ataskaitų teikimo pareigų suderinimo aplinkos politikos srityje, kuriuo iš dalies keičiamos direktyvos 86/278/EEB, 2002/49/EB, 2004/35/EB, 2007/2/EB, 2009/147/EB ir 2010/63/ES, reglamentai (EB) Nr. 166/2006 ir (ES) Nr. 995/2010 ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 338/97 ir (EB) Nr. 2173/2005 (COM(2018) 381 final – 2018/0205 (COD))	99
2019/C 110/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo, kuriuo panaikinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 508/2014 (COM(2018) 390 final – 2018/0210 (COD)) .	104
2019/C 110/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Sauganti Europa: švarus oras visiems“ [COM(2018) 330 final]	112
2019/C 110/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1224/2009 ir Tarybos reglamentų (EB) Nr. 768/2005, (EB) Nr. 1967/2006, (EB) Nr. 1005/2008 bei Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/1139 nuostatos dėl žuvininkystės kontrolės [COM(2018) 368 final – 2018/0193 (COD)]	118
2019/C 110/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/106/EB dėl minimalaus jūrininkų rengimo ir panaikinama Direktyva 2005/45/EB [COM(2018) 315 final – 2018/0162 (COD)]	125
2019/C 110/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl 2021–2025 m. laikotarpio Europos atominės energijos bendrijos mokslinių tyrimų ir mokymo programos, kuria papildoma bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Europos horizontas“ [COM(2018) 437 final – 2018/0226 (NLE)]	132
2019/C 110/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2007/198/Euratomas, įsteigiantis Europos ITER igyvandinimo ir branduolių sintezės energetikos vystymo bendrąją įmonę ir suteikiantis jai lengvatą (COM(2018) 445 final – 2018/0235 (NLE))	136
2019/C 110/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Lietuvos Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo paramos programos (Ignalinos programos), kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1369/2013, ir (COM(2018) 466 final – 2018/0251 (NLE)); Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl specialiosios branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo finansavimo programos, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (Euratomas) Nr. 1368/2013, ir (COM(2018) 467 final – 2018/0252 (NLE)); Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl ES branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo pagalbos programų Bulgarijoje, Slovakijoje ir Lietuvoje vertinimo ir igyvandinimo (COM(2018) 468 final)	141
2019/C 110/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Rekomendacijos dėl Tarybos sprendimo, kuriuo suteikiami igaliojimai pradėti derybas dėl Konvencijos, kuria įsteigiamas Daugiašalis investicinių ginčų sprendimo teismas [COM(2017) 493 final]	145
2019/C 110/28	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Pasirengimo narystei paramos priemonės (PNPP III) (COM(2018) 465 final – 2018/0247 (COD))	156
2019/C 110/29	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė ir bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje priemonė (COM(2018) 460 final – 2018/0243 (COD))	163

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

539-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2018 12 12–2018 12 13

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Migracijos ir integracijos nebuvimo
kaina**

(nuomonė savo iniciatyva)

(2019/C 110/01)

Pranešėjas: **Pavel TRANTINA**

Bendrapranešėjis: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 2 15
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	149/9/13
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvadų ir rekomendacijų santrauka

1.1 EESRK mano, kad imigracija daro teigiamą poveikį gyventojams ir darbo jėgos augimui. Jeigu natūralus gyventojų prieaugis tampa neigiamas, imigracija gali padėti išlaikyti bendro gyventojų skaičiaus ir darbo jėgos pastovumą. Reikia pripažinti, kad imigracija nėra pats geriausias visuomenės senėjimo Europoje pasekmių sprendimas. Nepaisant to, ji taip pat galėtų būti priemonė su demografiniais procesais nesusijusio darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemai spręsti.

1.2 Imigracijos nebuvimo scenarijus Europoje reikštų, kad

- stipriai nukentėtų valstybių narių ekonomika, darbo rinkoms greičiausiai būtų daromas pernelyg didelis spaudimas, per ištaisą pramonės šakas nusiristų bankrotų banga, sumažėtų žemės ūkio gamyba, statybų sektorius nesugebėtų patenkinti paklausos,
- sustiprėtų demografiniai iššūkiai, pensijų sistemos galbūt taptų netvarios, galimai žlugtų sveikatos ir priežiūros sektorius, tam tikrose vietovėse sparčiai sumažėtų gyventojų skaičius ir galiausiai kiltų grėsmė socialinei sanglaudai,

- visiškai uždraudus teisėtą migraciją savaime pagausėtų mėginimų neteisėtai patekti į šalį, tai savo ruožtu paskatintų imtis perteklinių saugumo ir represinių priemonių bei policijos operacijų, tam išleidžiant labai daug lėšų; tai skatintų šešėlinę darbo rinką, išnaudojimą ir šiuolaikinę vergovę, taip pat beviltiškus mėginimus susijungti šeimoms,
- labiau nei iki šiol suvešėtų rasizmas ir ksenofobija, jau įsikūrę iš migrantų šeimų kilę asmenys, įskaitant antrą ar trečią kartą, taptų nepasitikėjimo ir pasipiktinimo visuomenėje taikiniu.

1.3 Priešingai, priimančiojoje šalyje galima pastebėti tokį migracijos teikiamą potencialą: ji padeda užpildyti laisvas darbo vietas ir spręsti kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemas, ji padeda palaikyti ekonomikos augimą ir teikti senėjančiai visuomenei skirtas paslaugas, kai jaunimo vietoje nebepakanka. Pensijų skirtumą galima pašalinti naujų jaunų darbuotojų migrantų įmokomis. Imigrantai įneša energijos ir naujovių. Kultūrų ir etninė įvairovė praturtina priimančiąsias šalis. Vietovės, kuriose gyventojų skaičius mažėja, gali būti atgaivintos, įskaitant mokyklas, kurios gali būti pertvarkytos. Kilmės šalims naudingos emigrantų perlaidos (mokėjimai, kuriuos migrantai siunčia į savo kilmės šalis), kurios šiuo metu dažnai viršija užsienio pagalbą. Į kilmės šalis grįžtantys migrantai parsiveža santaupų, be to, jie grįžta igiję igūdžių ir užmezgę tarptautinių ryšių.

1.4 Siekiant visapusiškai išnaudoti migracijos potencialą reikalingas požiūris, kurį taikant, be kita ko, būtų geriau išnaudojami migrantų igūdžiai. EESRK yra įsitikinęs, kad šį požiūrį reikia remti taikant tinkamą igūdžių patvirtinimo politiką ir mechanizmus ir ragina ES ir valstybes nares remti spartų jų kūrimą. Be to, jei igūdžių partnerystė su ES nepriklausančiomis šalimis būtų tinkamai įgyvendinama, tai būtų abipusiškai naudinga ir ES, ir migrantų kilmės šalims.

1.5 ES turėtų patvirtinti politiką ir priemones, kurios stiprintų saugią, tvarkingą ir teisėtą migraciją, taip pat įtrauktį bei socialinę sanglaudą.

1.6 Dėl integracijos nebuvimo atsiranda ekonominė, socialinė ir kultūrinė, taip pat politinė rizika ir sąnaudos. Todėl investicijos į migrantų integraciją yra geriausia draudimo nuo galimų būsimų sąnaudų, problemų ir įtampos priemonė. Siekiant išvengti ES priešišku ir ksenofobišku pareiškimų, viešąja politika reikėtų siekti įveikti įvairių ES gyventojų grupių baimę, susirūpinimą ir spręsti joms rūpimus klausimus. Šiuo tikslu atitinkamos politikos priemonės turėtų apimti aiškų, nuoseklų ir pagrįstą patiemis migrantams taikytinų įpareigojimų rinkinį, jomis taip pat turėtų būti nuolat smerkiama bet kokia prieš migrantus nukreipta retorika ir elgesys.

1.7 EESRK pabrėžia, kad siekiant sustiprinti pagrindines ES vertybes ir principus, iš kurių svarbiausi yra įvairovė, lygybė ir nediskriminavimas, labai svarbu skatinti integraciją. Integracija yra svarbi visai visuomenei, įskaitant priimančiojoje šalyje įsikuriančius migrantus, neatsižvelgiant į jų statusą ar kilmę. Vis dėlto, geriausių rezultatų galima pasiekti taikant specialias politikos priemones, ypač pažeidžiamiems žmonėms (pvz., pabėgėliams), ir teikti bendruomeninę ir individualiai pritaikytą tikslinę paramą, o ne laikantis vieno visiems tinkančio požiūrio. Todėl būtina, kad ES valstybės narės mokytus vienos iš kitų ir nuoširdžiai stengtusį kurti tokią aplinką, kurioje galėtų vykti migrantų integracija ir būtų galima išvengti rizikos.

2. Nuomonės bendrosios aplinkybės ir tikslai

2.1 Nuo Antrojo pasaulinio karo didžiausi migracijos srautai kelia piliečių susirūpinimą tolesniais nekontroliuojamais migracijos srautais ir atkreipia dėmesį būtinybę taikyti bendrą požiūrį kovojant su neteisėta migracija ir užtikrinant ES gebėjimą imtis veiksmų. ES valstybės narės susidūrė su sunkumais, susijusiais su migracijos valdymu, finansavimu ir komunikacija, taip pat dėl to kylančiomis piliečių baimėmis. Nors kai kurie politikai tokia padėtimi piktnaudžiavo, EESRK įsitikinęs, kad būtina kuo greičiau pakeisti naratyvą apie migraciją ir grįžti prie faktais grindžiamų racionalių debatų. Pabėgėliai ir migrantai turėtų būti vertinami ne kaip grėsmė, o kaip galimybė įgyvendinti Europos ekonominę ir socialinį modelį.

2.2 Įgyvendinant dabartinę politiką, pagal kurią migracijos kontrolė yra vienas svarbiausių užsienio reikalų darbotvarkės klausimų, ES pozicija užsienio santykių srityje silpnėja, todėl lengviau pasiduodama šantažui ir prarandamas patikimumas žmogaus teisių srityje. EESRK įsitikinęs, kad ES ir valstybės narės turi tobulinti šiuo metu taikomą modelį ir užtikrinti, kad būtų skatinami teisėti atvykimo būdai, taip sudarant palankesnes sąlygas tvarkingai migracijai ir sėkmingai integracijai. Saugūs ir teisėti maršrutai gali padėti sumažinti ES prieglobsčio sistemai daromą spaudimą.

2.3 Kartu, kol ES rinkose darbo jėgos paklausa didėja, tol vyks teisėta arba neteisėta migracija. Bent jau tam tikrų profesijų darbo jėgos paklausa didės (priežiūros sektorius, namų ūkio darbu, socialinės paslaugos, statybos ir kt.)⁽¹⁾.

2.4 Per 2017 m. birželio mėn. surengtas pilietinės visuomenės dienas Europos Sąjungos vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai Federica Mogherini skaitė pagrindinį pranešimą „Europos vaidmuo pasaulyje užtikrinant taiką ir stabilumą“⁽²⁾. Ji teigė, kad Europoje migracija reikalinga dėl ekonominių ir kultūrinių priežasčių. F. Mogherini pasiūlė EESRK atlikti tyrimą ar parengti pranešimą apie migracijos nebuvimo kainą, nes jai susidarė įspūdis, kad kai kurie Europos ekonomikos sektoriai žlugtų, jei staiga vieną dieną neliktų nė vieno migranto. Šiame pranešime būtų pateikiamos ekonominės ir socialinės veiklos vykdytojų nuomonės, kaip Europa atrodytų be migrantų. Šia nuomone savo iniciatyva siekiama įgyvendinti F. Mogherini pasiūlymą.

2.5 Migracija yra įvairialypė – ji gali būti teisėta, neteisėta arba humanitarinė (po karo Sirijoje ir kitose pasaulio dalyse pastaruosius trejus metus vyko būtent humanitarinė migracija). Migracijos srautai taip pat yra įvairaus pobūdžio, todėl darbo jėgos migracija gali būti sezoninė, fizinį darbą dirbančių arba aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Šiame dokumente daugiausia dėmesio skiriama saugiai, teisėtai, ES remiamai darbo jėgos migracijai (ir su tuo susijusiam šeimos susijungimui), tačiau jame taip pat atkreipiamas dėmesys į kitas imigracijos į ES formas ir galimą migrantų, atvykstančių dėl (laikinos) humanitarinės migracijos krizės (t. y. prieglobsčio prašytojų), ir neteisėtų migrantų indėlių.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Demografinė padėtis – senėjanti visuomenė ir mažėjantis gyventojų skaičius ES

3.1.1 XXI a. pradžioje Europa susiduria su visuomenės senėjimo problema, dėl kurios vietos gyventojų skaičius nesikeičia arba net mažėja, ir didėjančiu nedarbu, o kai kuriose svarbiausiose ES narėse dar ir lėtėja ekonomikos augimas. Europa taip pat išlieka vienas populiariausių migrantų kelionės tikslų⁽³⁾.

3.1.2 Darbo jėgos dydžio pokyčiai yra viena pagrindinių Europos Sąjungos problemų. Kadangi darbo jėgos pasiūla (darbo jėgos dydis) nėra plėtojama atskirai nuo darbo jėgos paklausos, būsimas jos tendencijas galima numatyti derinant įvairius darbo jėgos dalyvavimo scenarijus ir gyventojų skaičiaus prognozes, kaip nustatė 2018 m. Europos demografinių duomenų suvestinės⁽⁴⁾ rengėjai. Šiuo metu darbo jėgą Europos Sąjungoje sudaro apie 245 mln. darbuotojų. Siekdami įvertinti būsimą darbo jėgos pasiūlą iki 2060 m., šios suvestinės rengėjai nustatė tris darbo jėgos dalyvavimo scenarijus, apimančius nuo 214, 227 arba 245 mln. darbuotojų.

3.1.3 Remiantis kitomis prognozėmis, pavyzdžiui, išdėstytomis Europos Komisijos informaciniame biuletenyje, skirtame 2017 m. Geteborge įvykusiems socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikimui, 2060 m. kiekvienam pagyvenusiam žmogui teks du darbingo amžiaus žmonės. Šiandien vienam pagyvenusiam žmogui tenka keturi darbingo amžiaus žmonės. Dėl to kyla esminė rizika siekiant išlaikyti dabartinį Europos socialinį modelį.

3.1.4 Kita vertus, imigracija turi teigiamo poveikio gyventojams ir darbo jėgos augimui. Jeigu natūralus gyventojų prieaugis tampa neigiamas, imigracija gali padėti išlaikyti bendro gyventojų skaičiaus ir darbo jėgos pastovumą. Ji taip pat galėtų būti priemonė su demografiniais procesais nesusijusio darbo jėgos ir igūdžių trūkumo problemai spręsti. Tačiau, kaip teigiama Hamburgo tarptautinės ekonomikos instituto (vok. *Hamburgisches WeltWirtschaftsinstitut*, HWWI) ataskaitoje „Su Europos imigracija susijusios sąnaudos ir nauda“⁽⁵⁾, imigracija nėra geriausias sprendimas siekiant pašalinti visuomenės senėjimo Europoje padarinius (nes migrantai taip pat senėja).

⁽¹⁾ Pavyzdžiui, iš 2016 m. į ES atvykusių 4,3 mln. imigrantų apie 2 mln. buvo ne ES šalių piliečiai, 1,3 mln. asmenų, turinčių kitos ES valstybės narės pilietybę, apie 929 000 asmenų, kurie migravo į ES valstybę narę turėdami jos pilietybę (pavyzdžiui, į savo šalį grįžtantys piliečiai arba užsienyje gimę piliečiai), ir apie 16 000 asmenų be pilietybės.

⁽²⁾ Per 2017 m. surengtas pilietinės visuomenės dienas skaitytas Federicos Mogherini pagrindinis pranešimas.

⁽³⁾ Migracijos duomenų portalas.

⁽⁴⁾ 2018 m. Europos demografinių duomenų suvestinė.

⁽⁵⁾ „Su Europos imigracija susijusios sąnaudos ir nauda“, „EconStor“.

3.2 Darbo jėgos iš trečiųjų šalių migracijos teikiamos galimybės

Galima nustatyti tokį poveikį⁽⁶⁾:

3.2.1 Priimančiosioms šalims:

- gali būti užpildomos laisvos darbo vietos ir sprendžiama kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problema,
- gali būti palaikomas ekonomikos augimas,
- kai jaunimo vietoje nepakanka, gali būti toliau teikiamos senėjančiai visuomenei skirtos paslaugos,
- pasitelkiant naujų jaunų darbuotojų migrantų, kurie taip pat moka mokesčius, įmokas gali būti sprendžiama pensijų stygiaus problema,
- imigrantai įneša energijos ir naujovių,
- kultūrų ir etninė įvairovė praturtina priimančiąsias šalis,
- vietovės, kuriose gyventojų skaičius mažėja, gali būti atgaivintos, įskaitant mokyklas, kuriose mažėja mokinių skaičius.

3.2.2 Kilmės šalims:

- besivystančioms šalims naudingos emigrantų perlaidos (mokėjimai, kuriuos migrantai siunčia į savo kilmės šalis), kurios šiuo metu dažnai viršija užsienio pagalbą⁽⁷⁾, taip pat kultūriniai mainai,
- mažėja nedarbas, o jauni migrantai gerina savo gyvenimo perspektyvas,
- į kilmės šalis grįžtantys migrantai parsiveža santaupų, be to, jie grįžta įgiję įgūdžių ir užmezgę tarptautinių ryšių.

4. Migracijos nebuvimo kaina

4.1 Ekonomikos augimo išlaikymas ir darbo rinkos poreikių tenkinimas

4.1.1 Imigracija iš ES nepriklausančių šalių daro ir tiesioginį, ir netiesioginį poveikį ekonomikos augimui: atrodo, kad darbo jėgos augimas dėl imigracijos ir bendrojo vidaus produkto (BVP) bendras augimas yra akivaizdžiai susiję. Pavyzdžiui, pastaraisiais metais Švedijoje informacinių technologijų kūrėjams, uogų rinkėjams ir virėjams buvo išduota tūkstančiai darbo leidimų. Darbo jėgos migracijos indėlis į Švedijos ekonomiką yra didelis – darbo imigrantus įdarbinančios įmonės auga greičiau nei panašios įmonės. Kiekvienais metais ne ES šalių / EEE darbo imigrantų indėlis į Švedijos BNP viršija 1 000 mln. EUR ir sudaro daugiau kaip 400 mln. mokesčių pajamų⁽⁸⁾.

4.1.2 2004–2014 m. dėl migrantų Europoje 70 proc. išaugo darbo jėga⁽⁹⁾. Sunku tiksliai nustatyti, koks būtų tokio masto darbo jėgos trūkumo poveikis Europos ekonomikai ir pavienėms valstybėms narėms. Be to, užsienyje gimę gyventojai paprastai integruojasi į rinkos nišas, kurios arba sparčiai auga, arba patiria nuosmukį (rinkos segmentacija), taip suteikiama galimybė lanksčiau reaguoti į ES darbo rinkos poreikius.

4.1.3 Be to, migrantai taip pat daro poveikį kiekvienos šalies užimtumo padėčiai, nes prisideda prie vartojimo ir naujų darbo vietų kūrimo. Verslininkai migrantai prisideda prie ekonomikos augimo ir užimtumo, dažnai atgaivindami pamirštus amatus ir profesijas, ir vis dažniau prisideda prie didelės pridėtinės vertės prekių ir paslaugų kūrimo⁽¹⁰⁾. Todėl siekiant skatinti verslininkų migrantų „kūrybingumą ir inovacinį pajėgumą“, EESRK rekomenduoja imtis konkrečių priemonių ES, valstybių narių ir vietos lygiu. Taip siekiama panaikinti diskriminaciją ir sudaryti visiems vienodas sąlygas, kad kiekvienas galėtų prisidėti prie integracinio augimo ir kokybiškų darbo vietų kūrimo⁽¹¹⁾.

⁽⁶⁾ Parengta pagal labdaros organizacijos „Embrace“ pranešimą „Migracijos pranašumai ir trūkumai“, taip pat panaudotos šio pranešimo išvados.

⁽⁷⁾ 2017 m. pasaulio vystymosi perspektyvos, EBPO.

⁽⁸⁾ DAMVAD Analytics (2016 m.): *Labour immigration contributes to Swedish economic development* (Darbo jėgos imigracijos indėlis į Švedijos ekonomiką vystymąsi).

⁽⁹⁾ Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) diskusija migracijos politikos klausimais „Ar migracija naudinga ekonomikai?“, 2014 m.

⁽¹⁰⁾ Rath, J., Eurofound (2011 m.), „Etninio verslumo skatinimas Europos miestuose“, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

⁽¹¹⁾ OL C 351, 2012 11 15, p. 16.

4.1.4 Be to, EESRK mano, kad atsižvelgiant į tai, kad socialinės ekonomikos įmonės ypač dažnai vykdo veiklą priežiūros paslaugų srityse, taip pat plėtoja su bendradarbiaujamąja ekonomika ir žiedine ekonomika susijusią veiklą, jos gali skatinti ir remti ne tik naujų darbo vietų kūrimą, bet ir verslumą, taip pat suteikti migrantams galimybę vykdyti ekonominę veiklą už ES ribų⁽¹²⁾.

4.1.5 Fiskalinio imigracijos poveikio vertinimas yra sudėtingas klausimas. Tačiau, EBPO teigimu⁽¹³⁾, per pastaruosius penkiasdešimt metų fiskalinis migrantų poveikis iš esmės buvo neutralus, t. y. bet kokios išlaidos, kurių dėl jų galėjo būti patirta, buvo padengtos gavus pelno iš surinktų mokesčių ir rinkliavų.

4.1.6 Įmonės „Oxford Economics“ atliktame moksliniame tyrime⁽¹⁴⁾ daroma išvada, kad darbuotojai migrantai padėjo išlaikyti tinkamą darbo jėgos pasiūlą, paskatinusią spartų ekonomikos augimą 2004–2008 m. Atrodo, kad galimybė naudotis migrantų darbo jėga kai kurioms įmonėms padėjo išgyventi arba joms neprireikė į kitą šalį perkelti gamybos (autorai remiasi 600 įmonių apklausos duomenimis, pagal kuriuos 31 proc. įmonių teigė, kad migrantai atliko svarbų vaidmenį, nes padėjo joms išlikti; sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos bei žemės ūkio srityse taip teigė 50 proc. įmonių).

4.1.7 Akivaizdu, kad imigracija gali būti ekonomiškai naudinga ir kilmės, ir priimančiosioms šalims. Vis dėlto, atsižvelgiant į dabartinės ekonomikos ir prekybos struktūras, migracija naudingiausia turtingoms ir galingoms šalims. Migracija taip pat gali padėti suartinti tautas kultūriniu požiūriu ir skatinti abipusį supratimą, tačiau jei nesistengiama išsklaidyti nesusipratimų, išankstinio nusistatymo ar mitų, kuriais tiki vietos žmonės ir migrantų bendruomenės, kyla nesutarimų.

4.2 Kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemos sprendimas

4.2.1 EESRK užsakyto ir 2018 m. liepos 24 d. paskelbto Rinkos ekonomikos instituto tyrimo⁽¹⁵⁾ duomenimis, dėl darbuotojų igūdžių ir darbo rinkos poreikių neatitikties Europos ekonomikos našumas kasmet iš esmės sumažėja daugiau kaip 5 proc. Iš tyrimo duomenų matyti, kad dėl to už kiekvieną darbo valandą prarandama 80 euro centų. Didžiausią neigiamą poveikį patiria tam tikrų profesijų atstovai, pavyzdžiui, informacinių technologijų ir komunikacinės veiklos specialistai ir gydytojai bei apskritai mokslo, technologijų ir inžinerijos sektoriai. Šis reiškinys taip pat daro poveikį mokytojams, slaugytojams ir akušeriams. Kaip teigia dokumento rengėjai, dėl demografinio nuosmukio ir technologijų pokyčių padėtis vis labiau blogėja. Kvalifikuotų darbuotojų trūkumą iš dalies galėtų užpildyti migracija.

4.2.2 Tačiau siekiant visapusiškai išnaudoti migracijos potencialą šioje srityje reikalingas požiūris, kurį taikant, be kita ko, siekiama geriau išnaudoti migrantų igūdžius ir kvalifikaciją. Imigrantų kvalifikacija paprastai yra per aukšta jiems siūlomam darbui⁽¹⁶⁾.

4.2.3 Kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemą galima iš dalies išspręsti tik tuo atveju, jei imigrantų igūdžiai ir kvalifikacija būtų patvirtinti. Tačiau ES patvirtinimo mechanizmai tebekuriami ir priklauso nuo valstybių narių. Valstybės narės ir vietos subjektai nepakankamai naudojami igūdžių nustatymo ES šablonu. Nepaisant to, įgyvendinamos tam tikros nevyriausybinės iniciatyvos, pavyzdžiui, „Bertelsmann Stiftung“ kompetencijos pažymėjimai arba internetinė profesinio įsivertinimo programa⁽¹⁷⁾.

4.2.4 Tinkamai įgyvendinama igūdžių partnerystė su ES nepriklausančiomis šalimis būtų abipusiškai naudinga ir ES, ir migrantų kilmės šalims.

⁽¹²⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 1.

⁽¹³⁾ *International Migration Outlook 2013*, EBPO.

⁽¹⁴⁾ Jungtinės Karalystės užimtumo ir mokymosi departamento ataskaita „Darbuotojų migrantų poveikis Šiaurės Airijos ekonomikai, darbo rinkai ir igūdžiams“.

⁽¹⁵⁾ EESRK, „Ilgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis – kliūtis ES įmonių konkurencingumui“, 2018 m. (ISBN: 978-92-830-4159-7).

⁽¹⁶⁾ LABOUR-INT: „Integration of migrants and refugees in the labour market through a multi-stakeholder approach“ (Migrantų ir pabėgėlių integracija į darbo rinką taikant daugiašalį suinteresuotųjų subjektų požiūrį).

⁽¹⁷⁾ *Meine Berufserfahrung zählt*.

4.3 Priežiūros sektoriaus išlaikymas

4.3.1 Darbo jėgos trūkumo sveikatos priežiūros sektoriuje problema yra „tiksinti bomba“. Krizė tęsiasi⁽¹⁸⁾ ir, jeigu nebus imtasi atitinkamų politikos priemonių, darbo jėgos trūkumas didės. Dar 1994 m. Europos Komisija pažymėjo, kad priežiūros sektorius yra strateginis sektorius. 2010 m. ji išpėjo, kad, jei nebus imtasi skubių veiksmų, kad būtų išspręsta beveik vieno milijono ilgalaikės priežiūros darbuotojų trūkumo problema, iki 2020 m. trūks dviejų milijonų sveikatos priežiūros darbuotojų⁽¹⁹⁾.

4.3.2 Slaugytojo profesiją turinčių darbuotojų trūksta daugelyje valstybių narių. Priežiūros darbuotojų trūkumo problemą bandoma spręsti samdant ir teisėtus, ir dokumentų neturinčius slaugytojus. Pietų Europos priežiūros sistemose kartu gyvenančių slaugytojų paslaugomis naudojama itin plačiai. Pavyzdžiui, Italijoje kartu gyvenantys slaugytojai migrantai sudaro apie tris ketvirtadalius priežiūros namuose darbuotojų⁽²⁰⁾.

4.3.3 Vidurio ir Rytų Europos (VRE) šalių priežiūros sektoriuje taip pat jaučiamas darbo jėgos trūkumas, šį sektorių taip pat veikia Vakarų Europoje didėjanti priežiūros paslaugų paklausa. Pavyzdžiui, į kitas šalis dirbti slaugytojais vyksta daug lenkų, nors pačioje Lenkijoje priežiūros darbuotojų labai trūksta. Ši trūkumo problema sprendžiama samdant į Lenkiją atvykstančius darbuotojus iš Ukrainos ir kitų ES nepriklausančių šalių⁽²¹⁾.

4.3.4 Taip pat svarbu pažymėti svarų migrantų atliekamo mokamo darbo ekonominę indėlį šeimoms ir bendruomenei ir būtinybę šalinti moterų ir vyrų nelygybę darbo rinkoje⁽²²⁾. Tyrimai rodo, kad dauguma dirbančių migrantų moterų įdarbintos paslaugų sektoriuje (pvz., maitinimo, namų ūkio darbų ir sveikatos priežiūros srityse). Dėl nelegalaus darbo, nepakankamo užimtumo ir įdarbinimo pagal laikinojo darbo sutartis migrantės moterys ES darbo rinkoje gali patekti į nepalankią padėtį, todėl reikėtų toliau plėtoti vienodas sąlygas užtikrinančias ir pažeidžiamiems asmenims apsaugą suteikiančias priemones.

4.4 Gyventojų skaičiaus mažėjimo kaimo vietovėse ir atokiuose regionuose problemos sprendimas

4.4.1 Gyventojų skaičius kaimo, kalnų ir salų regionuose mažėja, o tai lemia blogėjančias ekonomikos ir socialines tendencijas, kurios dar labiau pagilėja dar didesniame žmonių skaičiu persikeliant į miestus. Dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus mažėja bendruomenėje cirkuliuojančių pinigų kiekis, o tai daro poveikį vietos ūkio, parduotuvių ir transporto jungčių perspektyvoms, taip pat pagrindinės infrastruktūros ir paslaugų užtikrinimui.

4.4.2 Kai kuriose ES teritorijose, pavyzdžiui, Airijoje arba Brandenburge, gyventojų skaičiaus mažėjimo klausimą bandoma spręsti apgyvendinant migrantus. Pavyzdžiui, Šiaurės Airijoje migrantų darbo jėgos indėlis buvo labai svarbus veiksnys, padėjęs išlikti žemės ūkio sektoriui, kuriame kilo rimtų su darbo jėgos pasiūla ir senėjimu susijusių problemų. Migrantai yra pasirengę dirbti darbus, kurių vietos gyventojai atsisako dėl nedidelio darbo užmokesčio ir prastų darbo sąlygų, ir gyventi kaimuose, kuriems kyla gyventojų skaičiaus mažėjimo rizika, nepaisant to, kad atitinkamas sektorius gali būti beveik nereglamentuojamas ir gali kilti išnaudojimo darbe pavojus⁽²³⁾.

4.4.3 Europos Sąjungos kaimo plėtros politika suteikia galimybių padėti vietos kaimo bendruomenėms priimti migrantus. Ne viena kaimo plėtros organizacija yra atkreipusi dėmesį į galimą pagalbą, kurią kaimo vietovės gali suteikti migrantams, kurių atvykimas gali padėti atgaivinti vietoves, kuriose stipriai sumažėjęs gyventojų skaičius ir (arba) juntamas ekonominis nuosmukis. Europos Parlamentas savo 2017 m. tyrime⁽²⁴⁾ pabrėžė, kad svarbu prisidėti prie migrantų socialinės įtraukties ir integracijos į darbo rinką.

⁽¹⁸⁾ Europa UNICARE (2016 m.).

⁽¹⁹⁾ Europos Komisija (2013 m.).

⁽²⁰⁾ Europos Parlamento tyrimų tarnyba (2016 m.).

⁽²¹⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 7.

⁽²²⁾ Ataskaita „Migrantės ES darbo rinkoje. Rezultatų santrauka“, Europos Komisija.

⁽²³⁾ Nori, M., *The shades of green: migrants' contribution to EU agriculture: context, trends, opportunities, challenges*, 2017 m.

⁽²⁴⁾ „ES kaimo plėtros politika ir migrantų integracija“, Europos Parlamentas.

4.5 Su kultūros įvairove susijusių problemų sprendimas

4.5.1 Jei migrantų būtų nepakankamai, ES šalyse būtų padaryta žalos įvairovei ir būtų skatinama ksenofobinė ir pasitenkinimu savimi trykštanti retorika, o tai nesuderinama su pagrindiniais ES principais. Be to, nebebūtų prisidedama plėtojant vertybes, pavyzdžiui, vienodų sąlygų taikymą ir nediskriminavimą, pastaraisiais metais iš migrantų šeimų kilusių gyventojų matomumas padėjo šioje srityje padaryti pažangą.

4.6 Atsižvelgiant į tai, kas pirmiau išdėstyta, imigracijos į ES nebuvimą reikia vertinti kaip nerealistišką, neįgyvendinamą ir ypač žalingą scenarijų.

5. Integracijos nebuvimo kaina (ir kaip jos išvengti)

5.1 Kaip nurodyta pirmiau, siekiant visapusiškai išnaudoti migracijos į Europą potencialą ir kartu sumažinti susijusią ilgalaikę riziką ir išvengiamas socialines bei ekonomines sąnaudas, labai svarbu sudaryti sąlygas sėkmingai migrantų integracijai.

5.2 Pagrindiniai su šios sąvokos suvokimu Europos Sąjungoje susiję aspektai išvardyti 2004 m. Tarybos priimtuose Bendruosiuose pagrindiniuose imigrantų integracijos politikos principuose⁽²⁵⁾. Šiuose principuose integracija apibrėžiama kaip „dinaminis, dvikryptis visų imigrantų ir valstybių narių gyventojų abipusio susitarimo procesas“. Tai prieštarauja plačiai paplitusiai klaidingai nuomonei, kad integracija yra asimiliacija, t. y. vienkryptis procesas, kai asmenys atsisako savo nacionalinių ir kultūrinių ypatumų mainais už tuos, kuriuos gauna naujoje gyvenamojoje šalyje⁽²⁶⁾. Tačiau, kaip pabrėžta ES 2016 m. trečiųjų šalių piliečių integracijos veiksmų plane, svarbiausias gyvenimo ir dalyvavimo Europos Sąjungoje aspektas yra jos pagrindinių vertybių suvokimas ir pripažinimas⁽²⁷⁾.

5.3 Pabrėžtina, kad svarbi yra visų priimančiojoje šalyje įsikuriančių migrantų integracija, neatsižvelgiant į jų statusą ar kilmę. Vis dėlto, geriausių rezultatų galima pasiekti taikant specialias politikos priemones itin pažeidžiamiems asmenims (pvz., pabėgėliams) ir laikantis bendruomeninio, o ne vieno visiems tinkančio požiūrio.

5.4 Užimtumas yra kertinis integracijos proceso aspektas. Taigi valstybės narės ir ekonominiai bei socialiniai partneriai teikia prioritetą migrantų įtraukimui į darbo rinką. Iš tiesų, darbuotojų migrantų paklausa išlieka viena svarbiausių imigracijos varomųjų jėgų.

5.5 Prie kitų esminių kintamųjų rodiklių, nuo kurių priklauso migrantų integracija priimančiojoje valstybėje, priskirtini šie: migracijos statuso aiškumas ir nuspėjamumas, galimybės gauti pilietybę ir kliūtys, trukdančios ją gauti, šeimos susijungimo galimybės, galimybė lankyti kalbų kursus, kalbų mokėjimo ir kultūrinių žinių reikalavimai, politinės teisės, taip pat bendras bet kurios konkrečios visuomenės atvirumas ir noras priimti atvykėlius, jiems padėti ir su jais bendrauti (taip pat ir atvirkščiai).

5.6 Be to, migrantų integracija yra glaudžiai susijusi su įvairių kryptių politika, pavyzdžiui, apsauga darbo vietoje, aprūpinimu būstu, sveikatos priežiūra, švietimu, moterų teisėmis, lygybe, nediskriminavimu ir daugeliu kitų dalykų.

5.7 Siekiant kiekybiškai įvertinti įgyvendinamą politiką, buvo sudarytas migrantų integracijos politikos indeksas, kurį taikant gauti palyginami duomenys apie ES valstybes nares ir keletą kitų šalių⁽²⁸⁾. Gavus rezultatus atkreiptas dėmesys į esančius valstybių narių skirtumus, įskaitant išliekantį Rytų ir Vakarų atotrūkį.

5.8 Pagal migrantų integracijos nebuvimo scenarijaus logiką galima nustatyti toliau išvardytą riziką ir (arba) sąnaudas.

5.8.1 Ekonominiai aspektai

— migrantai gali būti pašalinami iš oficialios darbo rinkos (dėl to gali labai padaugėti nedeklaruojamo darbo atvejų),

⁽²⁵⁾ Bendrieji pagrindiniai imigrantų integracijos politikos principai ES.

⁽²⁶⁾ Daugiau informacijos apie sąvokų reikšmės skirtumus žr., pvz., Islamo tyrimų centro Jungtinėje Karalystėje Religijos mokytojų išteklių erdvės pranešime „Asimiliacija ir integracija“ (angl. *Assimilation vs integration*).

⁽²⁷⁾ Trečiųjų šalių piliečių integracijos veiksmų planas.

⁽²⁸⁾ 2015 m. migrantų integracijos politikos indeksas. Kaip šalys skatina imigrantų integraciją?

- gali būti patiriama didesnių sąnaudų sprendžiant socialines problemas, užuot užkirtus joms kelią,
- migrantai gali neturėti galimybių visapusiškai išnaudoti savo potencialo (tai neretai perduodama kitoms kartoms).

5.8.2 Socialiniai ir kultūriniai aspektai

- gali būti nepakankamai susitapatinama su priimančiosios šalies vertybėmis ir normomis, be to, jos gali būti nepakankamai pripažįstamos,
- gali didėti socialiniai ir kultūriniai migrantų ir priimančiosios šalies bendruomenių skirtumai,
- migrantų struktūrinė diskriminacija, įskaitant nepakankamas galimybes tinkamai naudotis paslaugomis,
- gali būti skatinama ksenofobija ir abipusis nepasitikėjimas,
- gali atsirasti daugiau kalbos barjerų,
- gali būti skatinama teritorinė segregacija, dėl kurios galiausiai formuojasi getai,
- gali žlugti bendra socialinė sanglauda.

5.8.3 Saugumas

- gali padaugėti neapykantą kurstančių kalbų ir nusikaltimų dėl neapykantos,
- gali susilpnėti teisėsauga ir galimai padidėti nusikalstamumo lygis, ypač socialinio užriebio teritorijose,
- gali būti skatinamas radikalėjimas ir labiau remiamos kraštutinės ideologijos (tai gali daryti ir migrantų bendruomenės, ir priimančiosios šalies visuomenė).

5.9 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, investicijos į migrantų integraciją yra geriausia draudimo nuo galimų būsimų sąnaudų, problemų ir įtampos priemonė.

5.10 Atitinkamos politikos priemonės turėtų apimti aiškų, nuoseklų ir pagrįstą migrantams taikomų įpareigojimų rinkinį, taip pat nuosekliai taikomą smerkiamą požiūrį į antimigracinę retoriką ir elgesį.

5.11 Todėl būtina, kad ES valstybės narės mokytųsi vienos iš kitų ir nuoširdžiai stengtųsi kurti tokią aplinką, kurioje galėtų vykti migrantų integracija ir būtų galima išvengti pirmiau minėtos rizikos.

5.12 Reikėtų gana atvirai pareikšti, kad valdžios institucijų pastangos laikyti migrantus nusikaltėliais arba kitaip nustumti juos į užribį, taip pat etninio nacionalizmo kurstymas ir integracijos priemonėms skirtas finansavimo mažinimas (įskaitant ES skirtų lėšų nepaskirstymą), – o tokių veiksmų pavyzdžių neseniai pastebėta kai kuriose valstybėse narėse, – tiesiogiai prieštarauja šiems tikslams ir ilgainiui gali padaryti nepataisomos žalos.

5.13 Galiausiai ne mažiau svarbu ir tai, kad siekiant sustiprinti pagrindines ES vertybes ir principus, iš kurių įvairovė, lygybė ir nediskriminavimas yra itin svarbios, būtina skatinti integraciją.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Tvari įtrauki bioekonomika. Naujos Europos ekonomikos galimybės

(nuomonė savo iniciatyva)

(2019/C 110/02)

Pranešėjas: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Bendrapranešėję: **Estelle BRETNALL**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 2 15
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2018 9 25
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	205/3/3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. **Ilgalaikė, nuosekli ir skaidri politika bei paskatų sistema bioekonomikai skatinti.** Sprendžiant daugelį kompleksinių visuomenės uždavinių reikalingas tvirtas politinis įsipareigojimas, o ES politinė aplinka turėtų būti palankesnė inovaciniams biologiniams produktams ir tvariai pagamintoms ES auginamoms žaliavoms. Finansinės arba mokesčių paskatos galėtų padėti skatinti būtinas investicijas, nes šiose srityse kompetencija priklauso valstybėms narėms ir regionams, o ne ES. MVĮ suburiančios klasterių organizacijos ir pirminiai tvarios biomasės gamintojai atlieka labai svarbų vaidmenį plėtojant ryšius tarp tiekimo grandinės dalyvių. Vykdamas tęstinę ir atnaujinamą padėties analizę⁽¹⁾ ir kartu vertinant bioekonomikos poveikį, būtų galima identifikuoti biologinės pramonės srityje veikiančius klasterius ir imtis veiksmų sudaryti palankesnes sąlygas Europos, regionų ir nacionaliniu lygmenimis naujiems klasteriams kurti, ten kur yra spragų.

1.2. **Ūkininkų, miškų savininkų ir jų kooperatyvų vaidmuo yra labai svarbus užtikrinant efektyvų gamtos išteklių naudojimą ir prisidedant prie žiedinės bioekonomikos.** Siekiant remti konsultavimo paslaugas, mokymą ir keitimąsi žiniomis, geriau tenkinti ūkininkų ir žemės ūkio kooperatyvų poreikius reikalinga tvirta daugiametė finansinė programa, bendra žemės ūkio politika ir Europos miškų strategija. Siekiant didinti informuotumą ir parodyti bioekonomikos naudą visai vertės grandinei reikia propaguoti konkrečius pavyzdžius. Tai paskatins jaunos ūkininkus ir naujus rinkos dalyvius pradėti naują verslą šioje srityje. Gamintojų organizacijos ir kooperatyvai taip pat turėtų būti skatinami kaip svarbios priemonės siekiant didinti esamos biomasės sutelkimą ir pridėtinę vertę ES. Todėl parama ES žemės ūkio ir miškininkystės sektoriams yra labai svarbi papildomoms investicijoms ir naujovių diegimui tvarios biomasės gamybos srityje.

1.3. **Parama rinkos kūrimui ir pagalba vartotojams ir visuomenei, kad, remdamiesi turima informacija, jie galėtų rinktis, kokius produktus ir pramonę remti savo kasdieniais pirkiniais.** Siekdama panaikinti nepakankamo vartotojų informuotumo spragas ir skleisti nuoseklią bei tikslią informaciją apie biologinius produktus, Europos Sąjunga turi sukurti komunikacijos strategiją, įtraukiančią visus partnerius ir suinteresuotuosius subjektus į vertės grandinę. Pirmasis svarbus žingsnis buvo nustatyti aiškius ES masto biologinių produktų standartus; taip galima sukurti sąlygas taikyti rinkos kūrimo priemones siekiant toliau didinti ES pagamintų biologinių produktų populiarumą tarp vartotojų.

⁽¹⁾ <https://biconsortium.eu/news/mapping-european-biorefineries>

1.4. **Tvarios finansinės investicijų grąžos užtikrinimas sukuriant vieno langelio principu veikiančią fondą.** Pirmenybė turi būti teikiama pažangiam reglamentavimui ir nuosekliam daugiapakopiam įgyvendinimui visoje ES, siekiant pašalinti kliūtis ir sumažinti administracinę naštą kartu užtikrinant tvarumą. Pavyzdžiui, internetinė priemonė galėtų padėti nustatyti finansavimo galimybę ir tai, ar pareiškėjas atitinka tokio mechanizmo tinkamumo sąlygas. Be to, sistemoje būtų pateikiamos nuorodos ir informacija apie išteklius, kad būtų galima tiesiogiai kreiptis dėl finansavimo mechanizmo. Ji galėtų atlikti prekyvietės funkciją, kur skelbiama informacija apie teikiamą finansavimą ir padedama finansavimo prašytojams susisiekti su galimais finansuotojais (pavyzdžiui, sutelktinio finansavimo platforma). Be to, labai svarbu tęsti biologinės pramonės sektorių bendrosios įmonės (BPS BĮ 2.0) veiklą pasibaigus dabartinei daugiametei finansinei programai siekiant skatinti naujų ir esamų biologinių produktų vertės grandinės konkurencingumą ir stiprinti esamą gamybos infrastruktūrą bei prisidėti prie kaimo plėtros, darbo vietų kūrimo ir verslo skatinimo.

1.5. **Įgyvendinant ES regioninės plėtros politiką po 2020 m. turėtų būti skiriama pakankamai lėšų siekiant toliau vystyti kaimo vietas.** Visų pirma, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama paramai investicijoms į efektyviam ir tvariam kaimo bioekonomikos verslui reikalingą infrastruktūrą ir paslaugas.

1.6. **Pasinaudoti mokslo galimybėmis ir remti inovacijų diegimą sukuriant lanksčią, proporcingą ir tvirtą teisinę sistemą.** Moksliniai tyrimai yra labai svarbūs siekiant skatinti, kurti ir vertinti inovacijas bioekonomikoje. Komercinis panaudojimas neatsiejamas ne tik nuo pažangių mokslinių tyrimų, bet ir nuo tinkamos strateginės, teisinės ir visuomeninės sistemos siekiant užtikrinti greitą žinių perdavimą pramonei. Lyderiams reikėtų skirti reikalingą erdvę ir paramą, kad jie galėtų kurti inovacijas ir plėstis, neperžengiant teisės aktais nustatytą ribą. Dėl inovacijų susitarimų ir žaliųjų susitarimų turėtų būti tariamasi su suinteresuotosiomis šalimis tais atvejais, kai reguliavimas galėtų geriau remti bendrą bioekonomikos vystymąsi ir kai reikalingi kūrybiniai sprendimai. Be to, inovacijoms taip pat tenka labai svarbus vaidmuo didinant ES biomasės gamybos tvarumą.

1.7. **Stiprinti švietimo, mokymo ir gebėjimų ugdymo programas naujiems talentams ir esamiems darbuotojams.** Bioekonomikos potencialo išnaudojimas galėtų lemti naujų darbo vietų kūrimą. Vis dėlto, naujų technologijų diegimas kelia svarbių uždavinių, susijusių su darbo organizavimu ir darbuotojams reikalingais įgūdžiais. Todėl itin svarbu užtikrinti piliečių gebėjimų ugdymą ir pritaikymą per visą gyvenimą. Visų susijusių suinteresuotųjų šalių – biomasės gamintojų, švietimo paslaugų teikėjų, įmonių, profesinių sąjungų, viešųjų užimtumo tarnybų ir Vyriausybės – įsipareigojimas gerinti švietimo ir profesinio mokymo kokybę ir gebėjimą reaguoti į poreikius yra nepaprastai svarbus mažinant atotrūkį tarp įgūdžių paklausos ir pasiūlos ir stiprinant ryšius tarp švietimo sistemos ir darbo rinkos. Tačiau bendra įgūdžių ugdymo ir jų pasiūlos ir paklausos derinimo politika turėtų būti neatsiejama nuo platesnio masto veiksmų, kurie apimtų užimtumo, pramonės, investicijų, inovacijų ir aplinkos politikos priemones.

1.8. **Tirti biomasės panaudojimo galimybes. Siekiant patenkinti didėjančią žaliavų paklausą prioritetą būtina teikti efektyvesniam esamos biomasės pasiūlos panaudojimui.** Taip pat reikia gerinti žemės ūkiui skirtą produktyvaus dirvožemio kokybę ir kiekybę ir didinti apleistos, prastos kokybės arba nepakankamai dirbamos žemės panaudojimą. Žaliavų gamintojai, daugiausia ūkininkai ir miškų savininkai, atlieka svarbų vaidmenį plėtojant bioekonomiką. Reikia didinti informuotumą apie potencialias galimybes (naudojant skirtingus augalus) ir plėsti biomasės rinkimo, sandėliavimo ir transportavimo infrastruktūrą. Tvarumo atskaitų teikimo sistemos supaprastinimas ir įvairiapusiškai panaudojamos biomasės kiekio bei perdirbimo pajėgumų didinimas taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį. Atliekų ir likučių, kaip alternatyvaus biomasės šaltinio naudojimas, ir tvarus Europos miškų valdymas suteikia galimybių bioekonomikos ir bioenergijos srityse. Reikia nustatyti tvirtų atliekų srautų vertę ir toliau investuoti į medienos ir likučių mobilizavimą. Be to, reikia sukurti technologijas, kurias būtų galima taikyti atsižvelgiant į neišvengiamą tokių produktų kintamumą. Kai kuriais atvejais gali prireikti pritaikyti nacionalines politikos priemones, kad būtų galima leisti atliekų naudojimą biologinių produktų gamybai.

2. Bendrosios nuostatos

2.1. Bioekonomika apima gamybą iš atsinaujinančiųjų biologinių išteklių ir tų išteklių bei atliekų srautų pavertimą maistu, pašarais, biologiniais produktais ir bioenergija. Tai apima žemės ūkį, miškininkystę, žuvininkystę, maisto produktų, plaušienos ir popieriaus gamybą, taip pat dalį chemijos, biotechnologijų ir energetikos pramonės sektorius. Šioje nuomonėje nėra konkrečiai nagrinėjami genomų, ląstelių procesų ir bioinformatikos moksliniai tyrimai. 2012 m. ES bioekonomikos strategija siekiama „sudaryti sąlygas kurti novatoriškesnę, efektyviau išteklius naudojančią ir konkurencingesnę visuomenę, kurioje aprūpinimas maistu būtų derinamas su tausiu atsinaujinančiųjų išteklių naudojimu pramonės

tiksams, kartu užtikrinant aplinkos apsaugą“. 2017 m. Komisija atliko savo 2012 m. ES bioekonomikos strategijos peržiūrą, kurioje daroma išvada, kad strategija parodė jos tikslų aktualumą ir kad bioekonomikos teikiamų galimybių svarba vis dažniau pripažįstama Europoje ir už jos ribų.

2.2. Vis dėlto, nors 2012 m. ES bioekonomikos strategijos tikslai tebėra aktualūs įveikiant aprūpinimo maistu ir mitybos saugumo iššūkius, ir įgyvendinant prie jos pridėtą veiksmų planą buvo pasiekti jame pasiūlyti tikslai, tačiau atsižvelgiant į naujausius politikos pokyčius manoma, kad reikia perorientuoti veiksmus ir atlikti strategijos apimties vertinimą, įskaitant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus (DVT), ir Klimato kaitos konvenciją (COP 21 išipareigojimai). Numatoma, kad iki 2050 m. pasaulio gyventojų skaičius išaugs iki beveik 10 milijardų ir reikėtų efektyviau panaudoti biologinius išteklius, kad daugiau žmonių būtų užtikrintas saugus, maistingas, aukštos kokybės maistas už prieinamą kainą, siekiant sumažinti aplinkos ir klimato poveikį vienam pagamintam vienetui, ir pakankamai atsinaujinančių biologinių medžiagų, kad būtų galima pakeisti tai, ką šiuo metu gauname iš iškastinės žalios naftos, kartu su vėjo, saulės ir kitomis atsinaujinančiųjų išteklių energijomis.

2.3. Atsižvelgiant į tai, tvari ekonomika yra su įvairiais sektoriais susijusi sritis ir sukuria tvarių ekonomikos strategijų visame pasaulyje pagrindą. Bioekonomika gali iš esmės prisidėti prie Europos konkurencingumo ir dabar svarbu nustatyti jos teikiamas galimybes ir jomis pasinaudoti Europos ir valstybių narių ir (arba) regionų lygmeniu. Pavyzdžiui, kitos trečiosios šalys, kaip antai JAV, turi išstobulintą vadovavimo „iš viršaus į apačią“ strategiją plėtojant bioekonomiką, kuri sukuria beveik 400 mlrd. JAV dolerių ir pasitelkdama tiesioginius, netiesioginius ir susijusius įnašus išlaiko daugiau kaip keturis milijonus darbo vietų ⁽²⁾.

2.4. Bioekonomika suteikia galimybių, kurios gali padėti sumažinti išmetamą CO₂ kiekį ir sumažinti priklausomybę nuo importuoto iškastinio kuro. Pavyzdžiui, ES miškų sekvestruojamas anglies dioksido kiekis atitinka 10 % ES metinio išmetamųjų teršalų kiekio; kartu tai yra tvarus ir nuolatinis biomasės tiekimas atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybai. Be to, skaičiavimai rodo, kad teoriškai 100 000 šiuo metu gamyboje naudojamų cheminių medžiagų gali būti gaunamos iš atsinaujinančių žaliavų. Tai nebūtinai pasakytina apie visas jas, tačiau teoriškai tai įmanoma. Tai ne tik suteiks galimybę mūsų kasdienius namų ūkio reikmenis gaminti vietoje ir iš atsinaujinančiųjų žaliavų, bet ir padės kurti darbo vietas ir užtikrinti ekonomikos augimą Europoje, kur technologinis pranašumas vis dar yra didelis.

2.5. Tačiau pagrindinės kliūtys tebėra susijusios su siekiu didinti inovacijas ES bioekonomikoje. Didelė kliūtis yra susijusi su produkto sąnaudų konkurencingumu, tiek palyginti su iškastinio kuro alternatyvomis, tiek ir su panašiais produktais iš kitų pasaulio šalių. Sąnaudų konkurencingumas priklauso nuo daugelio veiksnių, įskaitant technologinio pasirengimo lygį, darbo sąnaudas, subsidijas iškastiniam kurui ir nusidėvėjimą bei žemą rinkos paramos biologiniams produktams lygį. Šią su konkurencingumu susijusią problemą papildoma sunkumai gauti finansavimą inovaciniams projektams ir gamybos priemonėms bei, dažnai, menkas galutinių vartotojų informuotumas apie biologinius produktus, taip pat įgūdžių ir veiklos ryšių trūkumas, reikalingas šio sektoriaus plėtrai skatinti. Be to, leidimų išdavimo procedūros naujiems biologiniams projektams yra lėtos ir sudėtingos, todėl ekonomikos subjektams kyla didelis teisinis netikrumas ir finansinė rizika.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Apskaičiuota, kad ES bioekonomikos sektorių metinė apyvarta yra apie 2 trln. EUR ir joje dirba apie 19,5 mln. žmonių ⁽³⁾, kurių dauguma gyvena kaimo ir pakrančių vietovėse ir sudaro apie 8,5 % ES-28 darbo jėgos. Žemės ūkio, su mišku susijusiam sektoriui ir kaimo bendruomenėms biologinės pramonės vystymasis ES turėtų duoti naudos, nes tai reikštų darbo vietų kūrimą ir pajamas. Biomasės perdirbimas ir biologinių produktų gamyba teikia naujų verslo galimybių, susijusių su įvairių kultūrų auginimu ir pardavimu. Greta įprastų kultūrų, pavyzdžiui, javų, aliejingųjų augalų sėklų, bulvių ir cukrinių runkelių, naujos kultūros, pavyzdžiui, žolė, miškuose auginamos kultūros, jūros dumbliai ir mikrodumbliai laikomos potencialiais ateities pajamų generavimo šaltiniais kaimo ir pakrančių regionuose.

⁽²⁾ Žr. USDA faktų suvestinę „An Economic Impact Analysis of the U.S. Biobased Products Industry: 2016“, atnaujinta: <https://www.biopreferred.gov/BPRResources/files/BiobasedProductsEconomicAnalysis2016FS.pdf>.

⁽³⁾ Visų nurodytų skaičių šaltinis yra „Jungtinio tyrimų centro mokslo ir politikos ataskaita: 2016 m. bioekonomikos ataskaita“, kurią galima rasti <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC103138/kjna28468enn.pdf>.

3.2. Egzistuojantys biologinio perdirbimo įrenginiai jau dabar užtikrina pragyvenimą ir ekonominę įgalėjimą kaimo šeimoms ir bendruomenėms. Biologinio perdirbimo įrenginiams – atsinaujinančias žaliavas (biomasę, šalutinius produktus ir gretutinius produktus bei atliekas) vietoje iškastinių išteklių naudojančioms gamykloms – bioekonomikoje skiriama daugiausia dėmesio: jos veikia kaimo ir pakrančių vietovėse, arti atsinaujinančiųjų žaliavų, kurias jie perdirba, ten, kur susikerta maisto, pašarų, pramonės, medienos ir energijos gamyba.

3.3. Biologinio perdirbimo įrenginiai panaudoja visas jų perdirbamo augalo dalis, taip užtikrinant kuo mažesnę atliekų kiekį. Taikydami veiksmingas ir (arba) inovatyvias technologijas, ES įsikūrę biologinio perdirbimo įrenginiai gamina labai įvairius produktus, kaip antai, maistą, pašarus, chemines medžiagas, pluoštus ir degalus, kurie yra atsinaujinantys, daugkartinio naudojimo, perdirbami, kompostuojami arba biologiškai skaidūs. Biologinių produktų ir sudedamųjų dalių įvairiapusiškumas yra tokio pobūdžio, kad jų paskirtis gali būti labai įvairi, pavyzdžiui, vandens pašarams, statybos pramonei, kosmetikai, kartonui, plovikliams, degalams, tepalams, dažams, popieriui, vaistams, plastikui ir kitiems pramoniniams produktams, tokiu būdu iškastiniu kuru grindžiamas sudėtinės dalis pakeičiant atsinaujinančiomis.

3.4. Naujų biologinio perdirbimo įrenginių steigimas, egzistuojančių tokio pobūdžio įrenginių vystymas ir plėtra, yra investicija į pirmą tokio pobūdžio gamyklą. Biologinio perdirbimo įrenginiai yra imlūs kapitalui, jų investicijų atsipirkimo laikotarpiai yra ilgi, jie patiria su technologijomis ir rinka susijusią riziką. Todėl aiški ir palanki reguliavimo ir finansinė sistema yra svarbi siekiant skatinti tokias investicijas Europoje. Šiuo metu kreditams ir paskoloms gauti galima naudotis įvairiomis skirtingomis priemonėmis, įskaitant programą „Horizontas 2020“ (dėl naujai pasiūlytų „Europos horizonto“ teisės aktų ši programa yra labai sveikintina ir ambicinga inovacijų ir mokslinių tyrimų programa) ir biologinės pramonės sektorių bendrąją įmonę, Europos struktūrinius ir investicijų fondus (ESI fondus), Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai (EŽŪFKP), „InnovFin“, Europos strateginių investicijų fondą (ESIF) ir, galiausiai, bet ir ne mažiau svarbų, Europos investicijų banką (EIB) paskoloms ir garantijoms. Tačiau jomis pasinaudoti gali būti sudėtinga. Šias problemas būtų galima išspręsti įsteigus „vieno langelio“ principu veikiančią struktūrą, kurioje įmonės galėtų gauti išsamią specialiai joms pritaikytą informaciją.

3.5. Atsižvelgiant į tai, labai svarbu bendradarbiauti su pilietine visuomene, su ūkininkais, miškų savininkais ir pramone siekiant skatinti diskusijas apie konkurencingesnės ir visiems naudingos bioekonomikos kūrimą Europoje. Siekiant užtikrinti perėjimą prie mažesnio anglies dioksido kiekio technologijų ir atsinaujinančiais ištekliais grindžiamos ekonomikos labai svarbus vaidmuo tenka geresniam komunikavimui apie bioekonomikos naudą. Atsižvelgiant į tai, patikimos sertifikavimo ir ženklinimo sistemos galėtų būti svarbios priemonės kuriant tvarią ir patikimą bioekonomikos pramonę ir suteikti pasitikėjimo pramoniniams vartotojams, viešųjų pirkimų vykdytojams ir visuomenei.

3.6. ES, valstybės narės ir regionų valdžios institucijos gali svariai prisidėti remiant bioekonomikos augimą, skatindamos atsinaujinančiais ištekliais grindžiamų, pažangių ir efektyvių išteklių naudojančių produktų ir paslaugų paklausą. Į būsimus BŽŪP strateginius planus valstybės narės turėtų įtraukti konkrečias priemones į būsimą BŽŪP strateginius planus konkrečių priemonių plėtoti ir (arba) toliau remti investicijas ir skatinti tvarius sprendimus ES ūkininkams, miškų savininkams ir jų kooperatyvams, siekiant padidinti jų konkurencingumą ir efektyvumą. Jeigu yra tikimybė, kad biologiniai produktai gali tvariai pakeisti iškastinės anglies alternatyvas, reikėtų sukurti tam sąlygas, tiek rengiant naujus teisės aktus, pavyzdžiui, žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinį, tiek ir galbūt peržiūrint kitus susijusius galiojančius teisės aktus, siekiant skatinti tradicinius iškastinės anglies produktus pakeisti vietoje pagamintomis biologinių produktų alternatyvomis. Be to, siekiant šio tikslo galima pasitelkti esamą standartizacijos veiklą, pavyzdžiui, TC411 ir esamas sertifikavimo schemas ir (arba) naujas savanoriško ženklinimo schemas, pavyzdžiui, grindžiamas biologinių medžiagų kiekio rodikliu produktuose.

3.7. Nacionalinio ir regionų lygmens viešųjų pirkimų vykdytojai turėtų labiau remtis nuorodomis etiketėse apie patikimą biologinių medžiagų kiekio sertifikavimą produktuose. Pavyzdžiui, 2016 m. Nyderlandų sertifikavimo institutas NEN pradėjo taikyti naują biologinių produktų sertifikavimo schemą „Biobased%“ (<http://www.biobasedcontent.eu/>). Ja nustatomas biomasės kiekis produkte ir padedama įmonėms teikti skaidrią ir patikimą informaciją apie biologinių produktų turinį, tiek verslas verslui (B2B), tiek verslas vartotojui (B2C) komunikacijoje. Schema grindžiama Europos standartu EN 16785–1:2015 (leidžiančiu nustatyti biologinių medžiagų kiekį kietuose, skystuose ir dujiniuose produktuose, taikant radioaktyviojo anglies izotopo analizę ir elementines analizes). Atitikties vertinimus atlieka sertifikavimo įstaigos, kurios yra sudariusios susitarimą su NEN. Dabar, kai šis sertifikavimas jau taikomas, svarbu didinti informuotumą ir esamuose ir būsimuose ES teisės aktuose skatinti naudoti atsinaujinančias žaliavas.

3.8. Miškininkystės sektoriuje sertifikavimo sistemos atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant tvarų biomasės mobilizavimą. Pavyzdžiui, 60 % ES miškų yra sertifikuoti pagal Miškų sertifikavimo schemų pripažinimo programą (PEFC) ir (arba) Miškų valdymo tarybos (FSC) sistemą. Be to, gamybai ES miškininkystės sektoriuje taikomi griežčiausi pasaulyje aplinkos apsaugos standartai, grindžiami tokiais teisės aktais kaip ES medienos reglamentas, taisyklės dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo paskirties keitimo ir miškininkystės (LULUCF), Paukščių ir Buveinių direktyva ir žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinys.

3.9. Todėl B2B ir B2C komunikacijos gerinimas yra labai svarbus. Visuomenės informuotumo didinimas, pasitelkiant tikslią, aktualią ir prieinamą informaciją, yra labai svarbus pažangios, tvarios ir integracinės bioekonomikos vystymui, tvarių biologinių produktų rinkos kūrimui ir tvaresnio vartojimo ir gamybos skatinimui. Visuomenės informuotumo didinimo priemonės visų pirma reikalingos regionų ir vietos lygmeniu, įskaitant prizus arba apdovanojimus, taip pat parodų organizavimą apie technologijų ir mokslo vaidmenį bioekonomikoje.

3.10. Todėl labai svarbu parengti aiškią ir tikslią informaciją visuomenei. Kadangi bioekonomika suteikia nemažai galimybių visuomenės uždaviniams spręsti, reikia ją įvertinti atliekant išsamų ekonominį vertinimą. Tai suteiks informacijos apie bioekonomikos dydį įvairiuose sektoriuose ir apie jos indėlį į ekonomikos augimą ir su tuo susijusį poveikį darbo rinkai. Šioje srityje esminis vaidmuo tenka mokslo bendruomenei. Dėl šios priežasties ES labai svarbu toliau investuoti į tarpdisciplininius ir bazinius mokslinius tyrimus, kad ES visapusiškai išnaudotų savo potencialą prisidėdama prie pasaulinių mokslinių tyrimų ir inovacijų aprūpinimo maistu ir mitybos saugumo, konkurencingumo ir žinių bioekonomikos srityse. Labai svarbu, kad ES teisėkūros procese būtų visapusiškai atsižvelgiama į mokslinių įrodymų pažangą ir patirtį visame pasaulyje ir kad sprendimų dėl reguliavimo priežiūros priėmimo procesai būtų skaidrūs.

3.11. Vidurinių mokyklų moksleivių ir aukštųjų mokyklų studentų švietimas yra nepaprastai svarbus norint išauginti kartą, suprantančią bioekonomikos iššūkius ir galinčią pasinaudoti jos teikiamomis galimybėmis. Pavyzdžiui, mokymas apie žiedinės ekonomikos principus, veikla pasaulio ir vietos mastu tuo pačiu metu (angl. *glocally*) ir skatinimas domėtis moksliniais tyrimais prisidės prie naujos kartos parengimo surasti savo kelią. Universitetuose jau parengtos naujos mokymo programos, kuriose derinami, pavyzdžiui, gyvybės mokslai, inžinerija ir rinkodara. Toks skirtingų disciplinų sąlytis ir palankios aplinkos startuoliams sukūrimas gali padėti studentams imtis verslo bioekonomikos srityje. Profesinis rengimas turi kisti, kad įgūdžiai atitiktų pirminės gamybos, apdirbamosios pramonės, transporto ir kitų atitinkamų sektorių įgūdžių reikalavimus. Be to, vėliau gyvenime darbuotojai turi atnaujinti savo įgūdžius ir kompetencijas. Šiame procese gali padėti mokymosi visą gyvenimą programos, kurios suveda švietimo paslaugų teikėjus su gamintojais, darbdavius su darbuotojais, mokslo darbuotojus su inovacijų kūrėjais.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
Pirmininkas
Luca JAHIER

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Nevalstybinių subjektų galimybių pasinaudoti kovos su klimato kaita finansavimu gerinimas

(nuomonė savo iniciatyva)

(2019/C 110/03)

Pranešėjas: **Cillian LOHAN (IE-III)**

Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 2 15
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	114/6/7
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Nepaisant to, kad kovos su klimato kaita finansavimo paktuose buvo išsipareigota skirti daug lėšų, EESRK nori pabrėžti problemą, susijusią su mažų nevalstybinių su klimato kaita kovojančių subjektų galimybėmis pasinaudoti tokiu finansavimu, siekiant užtikrinti, kad būtų galima paremti ir įgyvendinti iniciatyvas, galinčias lemti didelius pokyčius.

1.2 Kovos su klimato kaita finansavimo srautus Europos Sąjungoje būtina kuo skubiau pradėti stebėti ir atvaizduoti grafiškai. Taip bus lengviau įvertinti poveikį nevalstybiniais su klimato kaita kovojantiems subjektams ir užtikrinti galimybę įvertinti pažangą, siekiant platesnio masto ekonomikos transformacijos į mažo anglies dioksido kiekio technologijų modelį.

1.3 Finansavimo šaltiniai, kaip ir pagal principą „iš apačios į viršų“ įgyvendinamos iniciatyvos, kurioms reikalinga galimybė pasinaudoti finansavimu, yra labai skirtingi. Nėra mechanizmų, kuriais būtų galima pašalinti tokią neatitiktį. Šis klausimas turėtų būti sprendžiamas ES lygmeniu įsteigiant įtraukų kovos su klimato kaita finansavimo forumą.

1.4 EESRK siūlo **kovos su klimato kaita finansavimo forume spręsti esminius klausimus**, sutelkiant svarbius suinteresuotuosius subjektus, kad būtų galima nustatyti kliūtis, rengti sprendimus ir parengti veiksmingiausias geresnio finansavimo paskirstymo mechanizmus, įskaitant tam tikrą tarpininkavimo paslaugą, kuria projektai ir tinkami kovos su klimato kaita finansavimo šaltiniai būtų susiejami tarpusavyje.

1.5 Reikia sukurti į iniciatyvas, kurioms reikalingos mažesnės sumos, orientuotą mechanizmą (ir tada veiksmingai apie jį pranešti), kuris apimtų:

- supaprastintą paraiškų teikimo procesą,
- supaprastintus ataskaitų teikimo reikalavimus,
- lygiavertį finansavimą,
- paramą projektams jų projektavimo etape, dar prieš teikiant paraišką finansavimui,
- paramą gebėjimų stiprinimui, tinklaveikai, mainams ir platformos kūrimui vietos, regionų, nacionaliniu ir Europos lygmenimis.

1.6 Kovos su klimato kaita finansavimas neturėtų būti vykdomas atsisakant atsakingo kitų sričių finansavimo. Visų rūšių finansavimu turėtų būti siekiama didinti atsparumą klimato kaitai, siekiant užtikrinti, kad jokiai lėšų skyrimu ir finansavimu, nepatenkančiu į nurodytą kovos su klimato kaita finansavimo sritį, nebūtų prieštaraujama klimato politikos įsipareigojimams ir tikslams. Tokios tvarkos turi būti laikomasi, atsižvelgiant į Paryžiaus susitarimo 2 straipsnio 1 dalies c papunktį, kad dabartiniai finansiniai srutai būtų suderinti su mažu išmetamo ŠESD kiekio ir klimato kaitos poveikiui atsparaus vystymosi perspektyva.

1.7 Būtina parengti priemonių rinkinį, numatant aiškią komunikacijos strategiją, įgalinančią nevalstybinius subjektus visais lygmenimis suprasti ir turėti galimybių pasinaudoti kovai su klimato kaita skirtu finansavimu. Priemonių rinkinys turėtų padėti projektų rengėjams kurti projektus, kuriais būtų prisidedama prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir klimato kaitos poveikiui atsparios ekonomikos.

2. Įžanga

2.1 Ši nuomonė grindžiama ankstesnėmis EESRK nuomonėmis „Koalicija Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti“⁽¹⁾, „Nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje skatinimas“⁽²⁾ ir nauju EESRK tyrimu⁽³⁾, kuriame nurodomos kliūtys, ribojančios didesnę nevalstybinių subjektų išitraukimą vykdant veiksmus klimato kaitos srityje.

2.2 2018 m. EESRK ragino vesti „Europos dialogą dėl nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje“ (angl. ED-NSCA), siekiant sustiprinti ir padidinti Europos nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje aprėptį ir mastą. EESRK teigė, kad dialogu turėtų būti siekiama ne tik nušviesti ir parodyti veiksmus, bet ir reaguoti į nevalstybinių subjektų poreikius skatinant naujas valstybinių ir nevalstybinių subjektų partnerystes, sudarant palankesnes sąlygas nevalstybiniams subjektams mokytis vieniems iš kitų ir keistis rekomendacijomis, taip pat skirti didesnę finansavimą ir **gerinti galimybes gauti jį**.

2.2.1 Sąvoka nevalstybiniai subjektai reiškia subjektus, kurie nėra Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos (UNFCCC) šalys. Šis platus aiškinimas apima įvairių rūšių įmones, įskaitant mažąsias, vidutines įmones ir labai mažas įmones, investuotojus, kooperatyvus, miestus ir regionus, profesines sąjungas, bendruomenes ir piliečių grupes, religines organizacijas, jaunimo grupes ir kitas nevyriausybinės organizacijas.

2.2.2 Siūlomu „Europos dialogo dėl nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje“ procesu turėtų būti remiamos galimybės gauti nevalstybiniams veiksmams skirtą finansavimą. Tai turėtų apimti:

- finansavimo galimybių grafinį atvaizdavimą,
- konsultacijas dėl finansuotinių planų,
- vertinimą, kaip esama finansinės vertės grandinė (tiek viešoji, tiek privati) skiria finansavimą investicijoms kovai su klimato kaita, kurių siekia nevalstybiniai subjektai,
- veiksmingo lėšų skyrimo ir (arba) finansavimo paskirstymo mažesnės apimties projektams, kuriuos įgyvendinant yra galimybė pasiekti pokyčių, galimybių analizę,
- dabartinio dialogo ir konsultavimosi procedūrų su nevalstybiniais subjektais analizę, kad būtų sukurti nauji metodai ir nustatyta geriausia praktika siekiant paskatinti naudotis esamais Europos ir tarptautiniais fondais,
- raginimą, kad kitoje ES daugiametėje finansinėje programoje būtų siekiama didesnio užmojo klimato politikos tikslų ir skatinami nevalstybinių subjektų veiksmi,
- inovatyvaus finansavimo galimybių paieškas (tarpusavio ir sutelktinis finansavimas, mikrofinansavimas, žaliosios obligacijos ir pan.).

⁽¹⁾ EESRK nuomonė „Koalicijos kūrimas Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti“ (OL C 389, 2016 10 21, p. 20).

⁽²⁾ EESRK nuomonė „Nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje skatinimas“ (NAT/718) (OL C 227, 2018 6 28, p. 35).

⁽³⁾ EESRK tyrimas „Daugiašalių suinteresuotųjų subjektų partnerystėms klimato klausimais skirtas priemonių rinkinys. Politikos sistema kovos su klimato kaita veiksams pagal principą „iš apačios į viršų“ paskatinti“.

2.3 Kovos su klimato kaita finansavimas gali būti interpretuojamas skirtingai, tačiau Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencijos (JTBBBB) nuolatinis finansų komitetas jį apibrėžia kaip „finansavimą, kuriuo siekiama sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, didinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų absorbenčių kiekį, taip pat sumažinti pažeidžiamumą ir padidinti bei išlaikyti žmonių ir ekosistemų atsparumą neigiamiems klimato kaitos poveikiams“.

2.4 Šioje nuomonėje kovos su klimato kaita finansavimas nagrinėjamas atsižvelgiant į ES valstybes nares ir jose esančius subjektus, kurie nėra JTBBBB partneriai, suteikiant galimybes PVO, savivaldybėms ir vietos valdžios institucijoms naudotis finansinėmis priemonėmis, kurios yra reikalingos kuriant ir įgyvendinant projektus, iniciatyvas ir veiksmus, kurie prisideda prie išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo ir klimato kaitai atsparių bendruomenių kūrimo.

2.5 Svarbu, kad ši nuomonė būtų vertinama atsižvelgiant į nuomonę „Klimato teisingumas“⁽⁴⁾, taip siekiant užtikrinti, kad neproporcingai didelė kovos su klimato kaita išlaidų našta netektų labiausiai skurstančioms ir pažeidžiamiausiomis visuomenės grupėms.

2.6 Finansavimas yra pirmasis žingsnis pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, o prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos pasekmių mažinimo priemonių atžvilgiu ypač svarbu užtikrinti sklandų perėjimą ir paspartinti veiksmus žemiausiu lygmeniu.

2.7 Lėšų sumas labai mažiems ir mažiems projektams nuo 2 000 EUR iki 250 000 EUR gali būti sunku gauti. Reikalingi veiksmingi mechanizmai, kuriais būtų galima užtikrinti, kad mažesnės apimties bendruomenės inicijuojami veiksmai būtų įtraukti į kovos su klimato kaita finansavimo transformacinį potencialą.

2.8 ES per pastarąjį dešimtmetį sėkmingai kūrė įvairius tokiems poreikiams pritaikytus finansavimo mechanizmus, kaip antai Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė (EDŽTRP), Pasaulinis kovos su klimato kaita aljansas (PKKA), NVO bendras finansavimas ir decentralizuoto bendradarbiavimo finansinės priemonės, ir jie galėtų paskatinti kurti tinkamas klimato kaitos priemones.

3. Nustatytos problemos

Kontekstas

3.1 EESRK ryžtingai prisiima Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. ir Paryžiaus susitarime numatytus išpareigojimus. Tačiau einant pasirinktu keliu geriausiu atveju pavyktų pasiekti, kad temperatūra nepadidėtų 3 °C ar daugiau, o tai gerokai viršija Paryžiaus susitarime numatytą tikslą. Kad būtų pereita prie tvarumo, prireiks didelių pastangų ir didelių investicijų. Apskaičiuota, kad 2015–2050 m. laikotarpiu su energija susijusioms investicijoms klimato kaitos poveikiui švelninti, siekiant apriboti atšilimą 1,5 °C, vidutiniškai per metus prireiks maždaug 900 mlrd. JAV dolerių, remiantis Tarpvyriausybines klimato kaitos komisijos (IPCC) specialiąja ataskaita dėl visuotinio atšilimo 1,5 °C, palyginti su ikipramoninio laikotarpio lygiu.

3.2 Nors investicijos, kurių reikia kovai su klimato kaita, yra didelės, vis tik jos nėra tokios didelės kaip investicijos, kurių pastaraisiais metais reikėjo finansų sektoriui apsaugoti nuo žlugimo. Šiuo tikslu buvo sutelkta 2,5 trln. EUR investicijų. Galimam mus palaikančių ekosistemų žlugimui sustabdyti reikėtų bent jau lygiaverčio atsako.

3.3 Pernelyg dažnai diskusijose kovos su klimato kaita finansavimo klausimu daugiausia dėmesio skiriama naujų aiškių finansavimo eilučių sukūrimui, o Paryžiaus susitarime raginama visus finansavimo srautus suderinti su išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ir klimato kaitai atsparaus vystymosi perspektyva.

3.4 Marakešo partnerystės susitarimu ir pasauline veiksmų klimato kaitos srityje darbotvarkė nevalstybiniais subjektams suteikiamos galimybės dalyvauti oficialiame JTBBBB procese. Kuriant finansavimo paketus, veiksmų ES viduje pritraukimas bei veiksmų finansavimas siekiant kuo didesnio galimo jų poveikio nėra pagrindinis dalykas.

3.5 Nors pavyko pasiekti kovos su klimato atšilimu ir jo poveikiu finansavimo pažangą, to nepakanka. Naujausioje Tarpvyriausybines klimato kaitos komisijos ataskaitoje⁽⁵⁾ aiškiai nurodoma, kad esame atsidūrę kritiniame laikotarpyje, kai norėdami klimato kaitą apriboti iki suvaldomo lygio per ateinantį dešimtmetį turime imtis radikalių veiksmų. Politinis prioritetą turi būti tvarus finansavimas ir tvari ekonomika, taigi visų pirma reikia priimti aiškius, stabilius ir paskatomis grindžiamus teisės aktus.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė *Klimato teisingumas* (OL C 81, 2018 3 2, p. 22).

⁽⁵⁾ Tarpvyriausybines klimato kaitos komisijos (IPCC) specialioji ataskaita dėl visuotinio atšilimo 1,5 °C, palyginti su ikipramoninio laikotarpio lygiu, poveikio (2018 m. spalio mėn.).

3.6 Nepakanka skirti nustatytą biudžeto procentinę dalį kovos su klimato kaita finansavimui, jei kita biudžeto dalis bus išleista žalą klimatui darančiai veiklai. Visos išlaidos turi būti įvertintos atsižvelgiant į jų poveikį klimato kaitai. Tarptautinio valiutos fondo darbiniam dokumente apskaičiuota, kad pasaulinės tiesioginės ir netiesioginės subsidijos iškastiniam kurui kasmet iš viso sudaro net 5,3 trln. JAV dolerių, t. y. daugiau kaip 15 mlrd. JAV dolerių per dieną. Neigiamas šių subsidijų poveikis nekompensuojamas net ir suplanuoto Žaliojo klimato fondo lėšomis, kurios sudaro 100 mlrd. JAV dolerių per metus.

3.7 Energetikos pertvarka nebus sėkmingai laiku įgyvendinta įvykdant Europos įsipareigojimus pagal Paryžiaus susitarimą, jei politiniu lygmeniu bus ignoruojamas energijos nepritekliaus klausimas. Būtinai teisingas finansinių ir socialinių sąnaudų ir naudos, susijusių su Europos perėjimu prie tvarios energetikos, paskirstymas tarp visų valdžios lygmenų ir rinkos subjektų, įskaitant piliečius. Iš mokslinio tyrimo „Europos šilumos veiksmų planas“⁽⁶⁾ matyti, kad Europa 2050 m. gali sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį 86 proc., palyginti su 1990 m. lygiu, taikydama nebrangias ir ekonomiškai efektyvias esamas technologijas.

3.8 Rengiant šią nuomonę atlikti tyrimai parodė, kad trūksta informacijos, susijusios su kovos su klimato kaita finansavimo valstybėse narėse srautų grafiniu atvaizdavimu. Sunku vertinti, ar lėšos yra dalijamos į mažesnes prieinamas pinigų sumas ir koks yra finansavimo transformacinis poveikis. Dėl šio stebėsenos ir ataskaitų teikimo trūkumo atsiranda neaiškumų, susijusių su numanoma problema, o tai stabdo pačių veiksmingiausių sprendimų kūrimą.

Galimybės gauti finansavimą verslo sektoriui ir MVĮ

3.9 Galimybės gauti finansavimą išlieka pagrindiniu įvairių nevalstybinių subjektų iššūkiu, įskaitant įvairias problemas, su kuriomis susiduria MVĮ ir didesnės įmonės. Šis iššūkis apima ne tik galimybę gauti daugiau ir papildomų lėšų, bet ir esamų finansavimo mechanizmų aiškumą.

3.10 Be to, sunku apibrėžti, ką reiškia „žaliosios investicijos“. Investuotojai pirmiausia yra susirūpinę dėl rizikos ir grąžos ir jiems sunku įvertinti galimą siūlomo projekto poveikį klimatui ir jo sėkmės tikimybę. Privatūs skolintojai nebus linkę finansuoti projekto nežinodami aiškios investavimo rizikos ir rizikos švelninimo mechanizmų, kitaip tariant, be garantijų.

Galimybės gauti finansavimą vietos ir regionų valdžios institucijoms

3.11 Subnacionalinių valdžios institucijų galimybes gauti finansavimą riboja šie veiksniai: žemas kredito reitingas; ribotos galimybės sutelkti privatų finansavimą dėl nepakankamo investicijų į mažo anglies dioksido kiekio technologijų infrastruktūrą rinkos dydžio ir nepatrauklios rizikos ir grąžos; nacionalinės vyriausybės nustatytos valstybės skolinimosi ribos, ar ir kiek subnacionalinės valdžios institucijos gali skolintis iš privačiojo sektoriaus.

Galimybės gauti finansavimą bendruomenių iniciatyvoms

3.12 Šiuo metu Europoje vykdoma tūkstančiai visuomeninių kovos su klimato kaita ir tvarumo iniciatyvų. Šiomis iniciatyvomis reikšmingai prisidedama siekiant ES klimato kaitos, energetikos ir tvarumo tikslų, tačiau dažniausiai jos yra vykdomos savanorių iniciatyva, o didžiausia jų kūrimo ir plėtojimo kliūtis yra finansavimo ir profesionalios paramos trūkumas. Dažnai joms būna reikalingi labai kuklūs ištekliai, be kurių sunku pasiekti pažangos vykdant iniciatyvas ir inicijuoti projektus. Šiomis iniciatyvomis pasiekiamų pokyčių potencialas nėra išnaudojamas.

3.13 Daugeliu atvejų vykdant visuomenines vietos lygmens iniciatyvas būna sunku pasinaudoti įprastiniais finansavimo šaltiniais. Dažnai minimali finansavimo suma, dėl kurios galima teikti paraiškas, būna pernelyg didelė ir gerokai viršija nedidelio masto vietos iniciatyvos poreikius arba valdymo gebėjimus. Bendro finansavimo reikalavimai sukuria papildomų kliūčių.

3.14 Finansavimo reikalavimų atitikimas, pernelyg didelė biurokratija ir sudėtingi procesai yra vienos iš problemų, kurias nurodė finansavimą siekiančios gauti mažesnės grupės. Nors šios rūšies projektai ir (arba) iniciatyvos vertinant atskirai yra maži, jų bendras poveikis gali būti didelis. Be to, pakankamai finansuojant mažas, bendruomenines programas, gaunama daug papildomų šalutinių privalumų ir naudos vietos mastu.

⁽⁶⁾ Mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Horizontas 2020“ pagal dotacijos susitarimą Nr. 695989 („Europos šilumos veiksmų planas“).

3.15 Didžioji dalis, jei ne visas finansavimas yra nukreiptas į projektus ir juo netenkinamas išteklių poreikis remti procesus įvairiais lygmenimis – nuo bendruomenės sutelkimo ir gebėjimų stiprinimo vietos lygmeniu iki tinklaveikos, mainų ir platformų kūrimo regionų, nacionaliniu ir Europos lygmeniu. Finansavimo parama šioje srityje galėtų labai padėti paspartinti piliečių ir bendruomenių dalyvavimą kovos su klimato kaita veiksmuose, taip pat padėti užtikrinti pakankamą sutelkimą ir bendradarbiavimą siekiant paspartinti politikos formavimą ir prisidėti prie jos.

Galimybės gauti finansavimą inovacijoms

3.16 Pradedantys verslininkai taip pat patiria sunkumų gauti finansavimą, jiems trūksta žinių ir patirties, galimybių patekti į rinkas ir plėsti verslą pasibaigus veiklos pradžios etapui. Inovacijų finansavimas yra itin svarbus elementas sprendžiant klimato kaitos problemą, tačiau taip pat svarbu diegti inovacijas kuriant finansavimo mechanizmus ir juos taikant. „EIT Climate-KIC“ ir panašiomis iniciatyvomis siekiama spręsti šiuos uždavinius, klimato aspektą įtraukiant į finansų rinkas, demokratizuojant su klimato rizika susijusią informaciją ir remiant investicijas į novatoriškų įmonių steigimą.

4. Siūlomi sprendimai

4.1 EESRK siūlo ES lygmeniu įsteigti tam tikrą kovos su klimato kaita finansavimo forumą, turintį decentralizuotą tinklą. Toks forumas sutelktų visus susijusius subjektus ir padėtų koordinuotai spręsti šiame dokumente nurodytas problemas. Jis padėtų kurti reikalingus mechanizmus, kaip nurodyta šioje nuomonėje.

4.2 Kovos su klimato kaita finansavimo forumo funkcija turi veikti kaip dialogo platforma, padedanti itin perspektyvius ir veiksmingus nevalstybinius sprendimus susieti su privačiais ir instituciniais investuotojais. Be to, daug dėmesio būtina skirti veiklos plėtojimo ir atkartojimo potencialui visose ES valstybėse narėse ir kitur, kad būtų pasiektas kuo didesnis poveikis. EESRK, kartu su savo Europos pilietinės visuomenės organizacijų tinklu, turi daug galimybių dalyvauti kovos su klimato kaita finansavimo forumo veikloje ir jame atstovauti vietos lygmens subjektams sprendžiant jiems kylančius su finansavimo gavimu susijusius klausimus.

4.3 Kad bet kokia strategija, skirta kovos su klimato kaita finansavimo problemoms spręsti, būtų sėkminga, joje turi būti numatyta veiksminga komunikacija. Komunikacija turi vykti visomis kryptimis, aiškiai nustatant auditoriją ir veiksminga, tikslia ir tinkama kalba komunikuojant apie finansavimo galimybes ir pasinaudojimą jomis.

4.4 Europos Komisija ir kitos ES institucijos turi parengti rekomendacinius dokumentus nevalstybiniams subjektams, kad jie pasinaudotų esamais finansavimo mechanizmais. Reikia sukurti sistemą, kurią taikant būtų galima nustatyti, analizuoti, apibendrinti ir skleisti informaciją apie finansavimo šaltinių, kuriais nevalstybiniai subjektai gali pasinaudoti vykdydami kovos su klimato kaita veiklą, įvairovę. Atsižvelgiant į tai, galima remtis Europos regionų komiteto darbu, nustatant veiksmus, kurių reikėtų imtis siekiant parengti priemonių rinkinį, apimančių vietos ir regionų valdžios institucijoms skirtą lengvai suprantamą informaciją apie finansavimą ir lėšų skyrimą kovai su klimato kaita.

4.5 Reikalingas stebėsenos mechanizmas, kuriuo būtų galima sukurti aiškų kovos su klimato kaita finansavimo srautų grafinį atvaizdavimą ir taip nustatyti kliūtis bei sutelkti dėmesį į praktinius sprendimus, skirtus šioms kliūtims pašalinti. Tai neatidėliotinas pirmasis žingsnis. Grafinio atvaizdavimo procesas taip pat būtų nepaprastai svarbus, kai reikia perprasti kliūtis, su kuriomis susiduria mažieji nevalstybiniai subjektai, siekiantys gauti finansavimą. Grafinis finansavimo atvaizdavimas taip pat padės nustatyti spragas, kurių atsiranda registruojant pozityvius veiksmus klimato kaitos srityje, kurie galėtų priklausyti pasaulinės veiksmų klimato kaitos srityje darbotvarkės procesui.

4.6 EESRK ragina ES užimti lyderės poziciją ir parengti modelį, pagal kurį būtų fiksuojamas nevalstybinių subjektų indėlis prisidedant prie klimato kaitos tikslų įgyvendinimo. Europos nevalstybiniai kovos su klimato kaita subjektai, ypač mažieji, tikisi, kad Europos institucijos padės sutelkti kovai su klimato kaita skirtas lėšas ir suteiks jiems geresnes galimybes gauti finansavimą, taikant paprastesnes procedūras ir ataskaitų teikimą. Tai sudarytų palankesnes sąlygas nustatyti daug veiksmų, kurie nebūdavo priskiriami kovai su klimato kaita. Pavyzdžiui, projektams, kurie neviršija tam tikros ribinės finansinės vertės (tokios kaip 50 000 EUR), galėtų būti taikoma supaprastinta vieno puslapio paraiška ir vieno puslapio ataskaitos forma.

4.7 Reikalingas papildomas finansavimas, skiriamas mažos apimties dotacijoms, kurioms taikomos supaprastintos paraiškų ir ataskaitų teikimo procedūros ir kurios yra skirtos konkrečiai tiksliniams vietos visuomeninių organizacijų veiksmams kovos su klimato kaita ir tvarumo srityje, nenustatant neįmanomų pasiekti bendro finansavimo normų. Būtų galima sukurti mechanizmus, kurie leistų sutelkti projektus į grupes, kad būtų padidintas finansavimo poveikis ir sudarytos geresnės sąlygos finansavimui gauti. Šias priemones reikia kuo greičiau sukurti.

4.8 Turėtų būti sukurtas paramos mechanizmas, kurį pritaikius būtų galima pasinaudoti projektų ekspertizės galimybe prieš teikiant paraiškas finansavimui gauti, o tai užtikrintų, kad projektai būtų parengti veiksmingai ir atitiktų reikiamą lygį.

4.9 Reikia surengti visa apimančią ES lygmens diskusiją dėl naujoviškų finansavimo mechanizmų. Siekiant užtikrinti paskirstymo kriterijų skaidrumą ir paprastumą, nevalstybiniai subjektai turėtų dalyvauti šioje diskusijoje nuo pat jos pradžios.

4.10 Apskritai, turėtų būti užtikrintas glaudesnis bendradarbiavimas tarp įsteigtų klimato kaitos ir tvarumo fondų bei finansavimo programų ir nevalstybinių subjektų tinklų. Tai su žinių dalijimusi, bendravimu ir dialogu susijęs klausimas. Kovos su klimato kaita finansavimo forume būtų galima pasiekti tam palankesnių sąlygų.

4.11 Finansinėmis priemonėmis taip pat galėtų būti skatinami nevalstybiniai veiksmai ar klimatui palankūs nevalstybinių subjektų elgesys. Pavyzdžiui, nacionaliniu lygmeniu taikomomis mokesčių lengvatomis būtų galima padėti vykdyti mažai anglies dioksido naudojančios produkcijos gamybą ir paskatinti nevalstybinių subjektų dalyvavimą klimato kaitos srities veiksmuose.

4.12 Formuojant naują ES daugiametę finansinę programą gali būti atveriamos galimybės sudaryti palankesnes sąlygas požiūriu „iš viršaus į apačią“ paremtai su klimato kaita susijusiai veiklai, kuria siekiama efektyviai įgyvendinti Paryžiaus susitarime prisiimtus ES klimato srities įsipareigojimus. Atsižvelgdamas į tai, EESRK prašo ne mažiau kaip 40 proc. padidinti ES išlaidas, kuriomis prisidedama prie klimato politikos tikslų⁽⁷⁾. Antra, EESRK ragina skubiai laipsniškai atsisakyti iškastinio kuro subsidijų ir neskirti nei tiesioginio, nei netiesioginio (bendro) finansavimo bet kokio iškastinio kuro energijai per Europos fondus.

4.13 Būtina sukurti atsparumo klimato kaitai vertinimo įrankį, siekiant užtikrinti, kad jokiais viešosiomis išlaidomis nebūtų remiama veikla, dar labiau didinanti klimato kaitos krizę. Tai taip pat turėtų būti taikoma privačiojo finansavimo programoms. Tai, kad skiriamos konkrečios lėšos kovai su klimato kaita finansuoti, neturėtų reikšti, kad kitos biudžeto ar finansavimo dalys gali būti skiriamos veiklai, kurios vykdymas prieštarauja klimato kaitos srities tikslams. Turi būti pasiektas Paryžiaus susitarimo 2 straipsnio 1 dalies c punkte nustatytas tikslas.

4.14 Pagrindinė ES finansinė priemonė, skirta remti principu „iš viršaus į apačią“ pagrįstą vietos vystymąsi, yra bendruomenės inicijuotos vietos plėtros (BIVP) metodas. Jis gali būti labai naudingas remiant šias principu „iš viršaus į apačią“ pagrįstas iniciatyvas, kadangi dėl jo atsiranda galimybė teikti dotacijas ir paramą, pritaikytą prie vietos aplinkybių. 2017 m. gruodžio mėn. EESRK priėmė nuomonę „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros (BIVP) metodo privalumai integruotai vietos ir kaimo plėtrai“⁽⁸⁾, kurioje Europos Komisija buvo primygtinai raginama išnagrinėti ir nuodugniai išanalizuoti galimybes sukurti ES lygmens BIVP skirtą rezervo fondą. Be to, Komitetas rekomendavo Europos Komisijai užtikrinti, kad visos valstybės narės turėtų nacionalinį BIVP fondą, kurį papildytų visi keturi ESI fondai (EŽŪFKP, ERPF, ESF ir EJRŽF). Ši bendruomenės inicijuotos vietos plėtros struktūra galėtų būti vienas iš veiksnių, skirtų paremti 2.7 punkte nurodytus labai mažus ir mažus projektus.

4.15 Siekdamas didesnio bendrojo finansinės vertės grandinės tvarumo, EESRK remia 2018 m. kovo mėn. priimtą Komisijos tvaraus augimo finansavimo veiksmų planą⁽⁹⁾. EESRK pateikė konkrečių rekomendacijų šiam veiksmų planui savo atitinkamose nuomonėse⁽¹⁰⁾.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė *Europos kovos su klimato kaita finansavimo paktas* (OL C 62, 2019 2 15, p. 8).

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė „Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros metodo privalumai“, OL C 129, 2018 4 11, p. 36.

⁽⁹⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvaraus augimo finansavimo veiksmų planas“.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonės *Tvaraus finansavimo veiksmų planas, Tvarus finansavimas: taksonomija ir lyginamieji indeksai* (OL C 62, 2019 2 15, p. 73) ir *Institucinių investuotojų ir turto valdytojų pareigos dėl tvarumo* (OL C 62, 2019 2 15, p. 97).

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Romų moterų padėtis
(tiriamoji nuomonė Europos Parlamento prašymu)**

(2019/C 110/04)

Pranešėjas: **Ákos TOPOLÁNSZKY**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 5 30
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Užimtumas, socialiniai reikalai ir pilietybė
Priimta skyriuje	2018 11 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	196/2/5
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Dauguma romų tautybės moterų (ir mergaičių) įvairiuose sektoriuose susiduria su daugialype diskriminacija, todėl ir toliau ribojamos jų galimybės pasinaudoti savo teisėmis. Romų tautybės moterys sudaro labiausiai pažeidžiamą ES mažumų grupę. Svarbiausia Europos demokratinių valstybių pareiga ir prievolė – šią padėtį ištaisyti.

1.2 EESRK dėkoja visoms romų tautybės moterims už jų dabartinį arba ankstesnį apsisprendimą drąsiai kovoti su diskriminacinėmis struktūromis ir institucine prievarta siekiant kartu laisvai gyventi Europoje be diskriminacijos.

1.3 Žemas švietimo lygis glaudžiai susijęs su diskriminacija šioje srityje, todėl reikia nedelsiant užkirsti kelią segregacijai švietimo sistemoje ir romų tautybės mergaitėms taip pat sudaryti galimybę naudotis kokybiško valstybinio švietimo struktūromis. Reikėtų kuo skubiau atidžiai peržiūrėti nuostatas dėl specialiųjų mokyklų ir orientavimo procedūrų.

1.4 EESRK tikisi, kad valstybės narės visų pirma sieks panaikinti sveikatos priežiūros praktiką, kuria pažeidžiami pagrįstas etikos normas ir susijusius teisės aktus atitinkantys paslaugų standartai, ir priskirs baudžiamajai veikai tokią neteisėtą praktiką kaip priverstinė sterilizacija, atsisakymas teikti sveikatos priežiūros paslaugas dėl asmens etninės priklausomybės arba blogesnės kokybės paslaugų teikimas.

1.5 Valstybės narės turi nedelsdamos panaikinti diskriminacines darbo formas bei sąlygas ir kartu įgyvendinti parengtą politiką, kuri leistų padidinti romų tautybės moterų galimybes rasti darbą.

1.6 Svarbu apibrėžti, patvirtinti minimalų priimtina apgyvendinimo ir viešųjų paslaugų standartą ir jo laikytis kaip pagrindinės teisės, jei reikia, įtvirtinant šį standartą valstybių narių konstitucijose.

1.7 Reikia ryžtingai ir nediskriminuojant kovoti su visų formų prekyba žmonėmis ir nusikaltimais dėl neapykantos, kurių aukomis tampa romai, konkrečiai šios bendruomenės moterys.

1.8 Romų tautybės moterys turi labai mažai galimybių kurti ir vertinti politiką, galinčią turėti įtakos jų pačių likimui. Jų dalyvavimas tokiose programose turi būti užtikrinamas tinkama proporcija.

1.9 Europos ir nacionalinėse atsilikimo mažinimo po 2020 m. strategijose ypatingą dėmesį reikia skirti romų tautybės moterų rūpesčiams ir interesams, o daugelyje valstybių narių šiuo metu pastebima atvirkštinė tendencija.

2. Romų moterų padėtis Europos Sąjungoje

2.1 Dauguma romų tautybės moterų (ir mergaičių) įvairiuose sektoriuose susiduria su daugialype diskriminacija, todėl ir toliau ribojamos jų galimybės pasinaudoti savo teisėmis. Romų tautybės moterys sudaro labiausiai pažeidžiamą ES mažumų grupę. Tokią padėtį reikia vertinti kaip sistemingą pasikėsšinimą į demokratijos, teisinės valstybės ir pagrindinių teisių principus, iš esmės silpninantį Europos idėją, grindžiamą Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje ⁽¹⁾ ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ⁽²⁾ nurodytomis vertybėmis. Per pastaruosius metus šioje srityje padaryta nedidelė pažanga.

2.2 Nors daugelyje valstybių narių nėra pagal etninę priklausomybę ir lytį suskirstytų duomenų, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra (toliau – FRA) tiksliai nurodo nepalankią romų tautybės moterų padėtį (iš esmės remiantis antruoju ES tyrimu mažumų ir diskriminacijos klausimais – EU-MIDIS II ⁽³⁾). Pasirodo, kad visose visuomenės gyvenimo srityse romų tautybės moterys yra nepalankioje padėtyje ne tik palyginti su kitais gyventojais, bet ir palyginti su savo bendruomenės vyrais.

2.3 EESRK yra įsitikinęs, kad pirmiau minėtos Europos idėjos stiprybė priklauso nuo to, kiek patys silpniausi ES piliečiai gali ta idėją pasinaudoti. Dėl šios priežasties priemonių, reikalingų romų tautybės moterų ir mergaičių padėčiai gerinti ir jų teisėms didinti, priėmimas yra ne tik ES institucijų ir valstybių narių pareiga, bet ir jų demokratinės struktūros kokybės bei jų teisinės valstybės brandos patikrinimas.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje, be kitų pagrindinių vertybių, kuriomis grindžiama Europos idėja, nurodoma lygybė ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Apie **veiksmingą** šių teisių taikymą galėsime kalbėti tik tuo atveju, jei labiausiai atskirtoms ir diskriminuojamoms socialinėms žmonių grupėms taip pat galėsime užtikrinti konkrečius pokyčius. Nes diskriminacija, segregacija ir priešišku romams yra akivaizdus šių vertybių atmetimas.

3.2 Romų tautybės moterų ekonominis įgalėjimas ir žmogaus teisių bei pagrindinių laisvių taikymas, t. y. principai, kurie moterims turėtų suteikti galimybę dalyvauti politinėje, ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje bei pilietinėje veikloje ir turėtų būti įtvirtinti konstitucijoje, visų pirma priklauso nuo romų tautybės vyrų ir moterų lygių teisių.

3.3 Šiuo klausimu EESRK, atsižvelgdamas į savo ankstesnes nuomones ⁽⁴⁾, pritaria ES strateginės programos tikslams, tačiau visų pirma atkreipia dėmesį į būtinybę tinkamai įgyvendinti šią programą ir į pažangos stoką.

3.4 Be to, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad priešiškus romams pastebimas beveik visuose valstybių narių veiklos lygmenyse, tiek administracijose, tiek institucijose, todėl romai neturi vienodos galimybės naudotis viešosiomis paslaugomis, negali naudotis savo lygiomis teisėmis ir vienodo požiūrio į juos principu, negali proporcingai savo skaičiui tarp visų gyventojų dalyvauti priimančiais politinius sprendimus, susijusius su jiems svarbiais klausimais, taip pat apsiginti nuo diskriminacijos pasekmių. Visa tai ypač aktualu romų tautybės moterims.

3.5 Norėdamas sudaryti romų tautybės moterų teisių sistemingų pažeidimų sąrašą, Komitetas prašo, bendradarbiaujant su nepriklausomomis ir patikimomis romų bendruomenės organizacijomis, parengti „baltąsias knygas“, konsultuotis su tomis organizacijomis bei oficialiai jas pripažinti ir taip padėti pamatus istoriniam susitaikymui.

3.6 EESRK dėkoja visoms romų tautybės moterims už jų dabartinį arba ankstesnį apsisprendimą drąsiai kovoti su diskriminacinėmis struktūromis ir institucine prievarta siekiant kartu laisvai gyventi Europoje be diskriminacijos.

4. Konkrečios viešosios politikos sritys ⁽⁵⁾

4.1 Švietimas

4.1.1 Segreguotas švietimas visuomet yra neteisėtas, todėl šio švietimo rezultatai visada yra neigiami. Neigiamos segregacijos švietimo srityje pasekmės įvairiai paveikia romų tautybės merginas ir užkerta kelią jų socialiniam judumui. Todėl reikia taikyti visas teises priemones ir teikti kryptingą viešosios politikos paramą, o taip pat užtikrinti

⁽¹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTEXT>.

⁽²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=lt>.

⁽³⁾ Priinama tik anglų kalba: <http://fra.europa.eu/en/project/2015/eu-midis-ii-european-union-minorities-and-discrimination-survey/publications>.

⁽⁴⁾ OL C 248, 2011 8 25, p. 16, OL C 67, 2014 3 6, p. 110, OL C 11, 2013 1 15, p. 21.

⁽⁵⁾ Iš daugelio pasiūlymų, kuriuos iki šiol pateikė romų bendruomenės, romų teises ginančios pilietinės visuomenės organizacijos, mokslo bendruomenė, tarptautinės organizacijos ir EESRK, šioje nuomonėje bus paminėta tik keletas, kurie yra ypač svarbūs siekiant įgyvendinti romų tautybės moterų teises.

diskriminacijos nulemtu segreguoto švietimo panaikinimą, kurio siekia ES, reikalingų papildomų išlaidų finansavimą, kartu siekiant, kad romų tautybės merginos taip pat galėtų naudotis visomis kokybiško valstybinio švietimo struktūromis. Vyriausybės turėtų pasirūpinti tinkamais žmogiškaisiais išteklių, mokymo kursais ir mokymo programomis.

4.1.2 Nepagrįstas protinio atsilikimo diagnozavimas ir segregacija mokyklose, su kuriais gali susidurti romų tautybės vaikai, turi būti vertinami kaip vienas svarbiausių jų teisių pažeidimų, griaunančių jų ateitį; tokius vertinimus turėtų reguliariai atlikti nepriklausomi specializuoti institutai. Būtina užtikrinti, kad patikrinimo procedūra galėtų būti pradėta bet kurios susijusios šalies, visų pirma vieno iš tėvų ar globėjų, taip pat mokyklos, prašymu.

4.1.3 Jei įtariamas pasikartojantis klaidingas vertinimas, ypač jeigu tai vyksta sistemingai, kai šių veiksmų tikslas arba rezultatas yra segregacija, reikia užtikrinti, kad valstybės narės nedelsiant atliktų išsamų priežasčių tyrimą, paskelbtų to tyrimo išvadą, įvertintų jį atsižvelgdamos į nacionalinius kovos su segregacija mechanizmus ir imtųsi būtinų atitinkamų teisinių ir įgyvendinimo priemonių.

4.1.4 Tuo tarpu reikėtų pasirūpinti specialių klasių mokymo lygio suderinimu su bendrojo lavinimo lygiu, kad jos nebūtų vien „atsilikėlių“ klasmėmis.

4.1.5 EESRK ragina apriboti, išaldyti arba, sisteminių problemų atveju, tiesiog nutraukti Europos lėšų skyrimą toms šalims, kuriose segregacija švietimo srityje nemažėja arba net didėja. Komitetas tikisi, kad, esant tokiai padėčiai, Europos Sąjungos teisinės apsaugos mechanizmai (7 straipsnis ir teisinės valstybės apsaugos mechanizmas) bus įgyvendinti greitai ir veiksmingai.

4.1.6 Siekiant padidinti romų tautybės moterų galimybes švietimo srityje ir sumažinti mokyklos nebaigimo riziką, reikėtų įgyvendinti mokymo ir tęstinio „antros galimybės“ mokymosi programas, kad šios moterys galėtų pasinaudoti kitomis galimybėmis nei vyriausybės subsidijuojamos darbo vietos ar antrarūšės, iš dalies deklaruotos ar nestandartinės darbo vietos, dėl kurių moterys netenka socialinio judumo galimybių.

4.2 Sveikata

4.2.1 Romų tautybės moterys, kurios dažnai gyvena getuose ar sunkiai pasiekiamose vietovėse, naudodamosi sveikatos priežiūros paslaugomis dažnai patiria atstumtį, žeminimą ar net fizinę ir psichologinę prievartą. Kalbant apie reprodukcinę sveikatą, moterys paprastai turi labai mažą galimybę pasinaudoti savo teisėmis. EESRK primygtinai ragina valstybes nares kurti mobilius tinkamą įrangą ir specialistus turinčius padalinius, kurie padėtų segregaciją patiriančioms gyventojoms. Be to, Komitetas reikalauja peržiūrėti su gimdymu ir vaikų auginimu susijusių įstaigų veiklą ir atlikti reikalingus patobulinimus.

4.2.2 EESRK tikisi, kad valstybės narės pirmenybę teiks sveikatos priežiūros praktikos, kuria pažeidžiamos pagrįstos etikos normos ir susiję teisės aktai, panaikinimui ir, jei reikia, sistemingai trauks atsakomybėn. Reikia užtikrinti nemokamas ir lengvai prieinamas teisių gynimo priemones, skirtas pasinaudoti teisėmis sveikatos srityje, taip pat specialias realius atitinkamų asmenų poreikius atitinkančias paslaugas, pavyzdžiui, steigti informacijos apie sveikatą centrus, mokyti ir įdarbinti sveikatos priežiūros srities tarpininkus arba įgyvendinti visuomenės sveikatos iniciatyvas, skirtas getuose gyvenantiems asmenims.

4.2.3 Vyriausybės turi nedelsiant aiškiai ir viešai įsipareigoti užtikrinti ir įgyvendinti vienodas teises gauti sveikatos priežiūros paslaugas ir kovoti su šiam tikslui prieštaraujančia praktika, be to, jos turi įgyvendinti visiems susijusiems asmenims skirtas informuotumo didinimo programas. Svarbu imtis visų reikalingų teisinių priemonių siekiant užtikrinti, kad neapdraustos romų tautybės moterys ir vaikai būtų apdrausti pagrindiniu sveikatos draudimu.

4.3 Priverstinė sterilizacija

4.3.1 Daugelyje šalių, kuriose praityje buvo sistemingai pažeidžiamos moterų teisės į reprodukciją ir buvo masiškai vykdoma priverstinė ir privaloma sterilizacija kaip valstybės politikos priemonė, valstybės vadovai net neatsiprašė ir neprišė atsakomybės. Šalyse, kuriose visa tai vyko, nebuvo pasiūlyta teisinė pagalba ar finansinė kompensacija. Komitetas siūlo, kad Europos teisės aktų leidėjas imtųsi visų Europos baudžiamosios teisės aktų suderinimo priemonių, reikalingų, kad valstybės narės gerokai prailgintų arba net visiškai panaikintų senaties terminą tokio pobūdžio baudžiamosioms veikoms – savo esme prilyginamoms nusikaltimams žmoniškumui – ir priimtų konkrečius teisės aktus, kad aukos galėtų gauti veiksmingą pagalbą ir finansinę kompensaciją.

4.3.2 Siekiant paskatinti susitaikymą ir norint užkirsti kelią bet kokiems valdžios institucijų vykdomiems pažeidimams ateityje, reikėtų sąžiningai atskleisti šią padėtį ir užtikrinti visišką skaidrumą. Todėl EESRK valstybėms narėms rekomenduoja steigti nepriklausomų istorikų komitetus, kurie, bendradarbiaudami su aukomis ir jų atstovais, gilintųsi į praeityje šioje srityje padarytus nusikaltimus ir savo darbo rezultatus skelbtų visuomenės susitaikymo procedūros tikslais, kaip tai buvo padaryta Švedijoje paskelbiant „baltąją knygą“.

4.4 Užimtumas

4.4.1 Romų tautybės moterų darbo rinkoje atsiduria dar blogesnėje nei jų bendruomenės vyrai padėtyje; visi su moterų užimtumu susiję rodikliai yra dramatiškai žemi.

4.4.2 EESRK ragina valstybes nares imtis reikalingų tikslingų ir bendrų priemonių, skirtų romų tautybės moterų ekonominiam įgalinimui skatinti, o taip pat suteikti joms šiam tikslui reikalingų įgūdžių. Kovoju su skurdu ir socialine atskirtimi ypatingą reikšmę turi socialinės ekonomikos įmonių skatinimas, mikrokreditų programų įgyvendinimas ir galimybė laisvai bei nepatiriant diskriminacijos gauti su darbo rinka susijusias išmokas.

4.4.3 Išaugo verslininkų svarba kuriant darbo vietas ir prisidedant prie vietos bei regionų bendruomenių gerovės. Tai ypač svarbu romų bendruomenėms. Įgyvendinant politiką, susijusią su romų tautybės moterų verslininkų ir MVĮ poreikiais, būtina imtis konkrečių priemonių, skirtų ne tik romų moterų įgalėjimui, bet ir jų iniciatyvų, susijusių su Bendrijos projektais ir verslo kūrimu, rėmimui. Kadangi šiuo metu daugelyje valstybių narių visiškai nėra tokios specialios politikos, skirtos konkrečiai remti romų tautybės moteris, EESRK ragina Komisiją išsipareigoti išnagrinėti, kokias galimybes ji galėtų pasiūlyti.

4.4.4 Komitetas ragina valdžios institucijas rengti įvairiems visuomenės sluoksniams prieinamus pasiruošimo darbo rinkai mokymus, kurti darbo vietas, taip pat steigti pakankamai subsidijuojamų darbo vietų. Svarbu, kad jos numatytų išmokas už kelionę ir paramą tęstiniam mokymui bei profesiniam tobulėjimui ir taikydamos tikslias viešosios politikos priemones remtų pažeidžiamų romų tautybės moterų galimybes suderinti darbą ir šeimos gyvenimą.

4.4.5 Valstybės narės turi stengtis padėti romų tautybės moterims išsivaduoti iš pažeidžiamos padėties darbo rinkoje ir panaikinti (beveik) priverstinio darbo formas, atlyginimų mokėjimą vokeliuose ir nelegalų darbą.

4.4.6 Atsižvelgiant į šių moterų integracijos į darbo rinką svarbą, reikia įgyvendinti „antros galimybės“ darbo rinkoje programas, taip pat numatyti šioms moterims galimybę pasinaudoti tarpininkų pagalba ir gauti išmokas už kelionę į darbą bei paramą mokymuisi. Be to, reikia dėti visas pastangas siekiant panaikinti diskriminaciją darbo vietose ir didinti įmonių vadovų informuotumą.

4.5 Būstas, viešosios paslaugos

4.5.1 Esant segregacijai būtent moterų ir vaikai labiausiai nukenčia nuo pražūtingų segregacijos pasekmių kasdieniam gyvenimui. Todėl EESRK pabrėžia, kad konkrečiose vietovėse būtina nustatyti minimalų priimtina būsto, viešųjų paslaugų ir infrastruktūros standartą, kuris turėtų būti taikomas kaip pagrindinė teisė ir kuris, pageidautina, turėtų būti įtvirtintas valstybių narių konstitucijose.

4.5.2 EESRK siūlo, kad šių poreikių patenkinimas (pvz., geriamojo vandens, elektros energijos tiekimas, nuotekų valymas ar apdorojimas, kelių asfaltavimas, atliekų išvežimas, galimybė naudotis viešosiomis paslaugomis ir pan.) taptų išankstine sąlyga norint toliau investuoti į miesto plėtrą ir gauti subsidijas bei jomis naudotis.

4.5.3 Reikia nutraukti nepagrįstas bei neteisėtas iškeldinimo procedūras ir pasirūpinti, kad tokius iškeldinimus patiriančios romų tautybės moterų galėtų pasinaudoti konkrečia ir laisvai prieinama teismine apsauga. Tokių priverstinių iškeldinimų traumotos moterų turi gauti kompensaciją.

4.6 Prievartos struktūrų panaikinimas

4.6.1 Esant diskriminacijai ir segregacijai romų tautybės moterų ir mergaitės yra labai pažeidžiamos, todėl dažnai tampa nusikaltimų ir prievartos aukomis. Jos neproporcingai dažnai susiduria su įvairiomis žinomomis išnaudojimo ir prekybos žmonėmis formomis.

4.6.2 Komitetas pripažįsta, kad visų formų prekyba žmonėmis bei smurtas prieš romų tautybės moteris yra akivaizdūs Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintų pagrindinių žmogaus teisių pažeidimai ir kad valstybės narės turi imtis priemonių šioje srityje⁽⁶⁾. Tai rimtos baudžiamosios veikos, kurias dar labiau skatina paklausa, pasireiškiančios labai įvairiomis formomis ir nešančios didelį pelną tarptautinėms organizuotų nusikaltėlių grupuotėms, į kurių pinkleles įkliūva neproporcingai daug romų tautybės moterų ir vaikų.

4.6.3 EESRK tikisi, kad valstybės narės nedelsdamos į savo nacionalinę baudžiamąją teisę įtrauks baudžiamumą už šias naujas didėjančio masto nusikaltimų formas ir šių veikų atžvilgiu imsis suderintų bei tikslingų teisinių priemonių, taip pat nutrauks arba, kiek tai yra įmanoma, panaikins tokiu būdu gaunamo pelno kanalus. Reikia įsigilinti į platesnį socialinį bei ekonominį kontekstą, kuriame vykdomi tokie nusikaltimai, nustatyti skurdo, diskriminacijos bei pažeidžiamumo situacijas ir nuosekliai įgyvendinti reikiamas socialinės politikos priemones (strategines, teises, finansines, švietimo, mokslo ir kt.), kurios leistų ištaisyti susidariusią padėtį.

4.6.4 Smurtą romų tautybės moterims patiria ne tik iš visuomenės pusės apskritai, bet ir iš savo bendruomenės. Bet kuriuo atveju svarbu ryžtingai kovoti su visomis pavienėmis ir organizuotomis smurto formomis ir atsižvelgiant į lytį atsižvelgti į auką, didelį dėmesį skiriant ypatingam moterų bei vaikų pažeidžiamumui ir specialiai apsaugai, kurią jie turi gauti atsižvelgiant į žmogaus teises.

4.6.5 Komitetas palankiai vertina tai, kad pritarus Europos Komisijai ES prisijungė prie Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos bei kovos su juo, kuri paprastai vadinama Stambulo konvencija. Komitetas ragina visas ES valstybes nares ratifikuoti šią konvenciją ir ryžtingai bei išlygų pradėti ją įgyvendinti atsižvelgiant į tai, kad šioje srityje romų tautybės moterims yra ypač pavojingoje padėtyje.

4.6.6 Be to, romų tautybės moterims ir mergaitėms neproporcingai dažnai nukenčia nuo nusikaltimų dėl neapykantos, visų pirma nuo neapykantą kurstančių kalbų. Reikia priimti priemones, skirtas palengvinti atitinkamų asmenų galimybę kreiptis į teismą ir kartu su pilietinės visuomenės organizacijomis įgyvendinti priemones, leidžiančias didinti sąmoningumą tokio pobūdžio baudžiamųjų nusikaltimų nustatymo srityje.

4.6.7 EESRK remia bendros Europos Tarybos ir Europos Komisijos programos JUSTROM, skirtos užtikrinti romų tautybės moterų galimybę kreiptis į teismą, geografinę plėtrą ir įgyvendinimą.

4.6.8 Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad visos institucinės priešiško romams ir segregacijos formos gali būti laikomos smurtinio nusikaltimo formomis. Komitetas pabrėžia būtinybę užtikrinti apsaugą nuo tokio tipo nusikaltimų valstybės finansuojamose institucijose (vaikų apsaugos centruose, socialinėse ir sveikatos priežiūros tarnybose), taip pat viešosios tvarkos palaikymo ir panašiose valstybės institucijose (policijoje, baudžiamojo teisingumo institucijose ir įkalinimo įstaigose), nes yra tiek daug sričių, kuriose romų tautybės moterims yra labai pažeidžiamos. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad tokiais atvejais svarbu užtikrinti galimybę nesudėtingai ir nemokamai naudotis teisine apsauga.

4.6.9 Nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje ankstyvos priverstinės santuokos sąvoka turėtų būti vertinama kaip prekybos žmonėmis forma ir turi būti numatyti atitinkami veiksmai. Visos prevencijos ir apsaugos priemonės ir programos, numatytos kovojant su prekyba žmonėmis, turi būti prieinamos priverstinių vaikų santuokų aukoms.

4.7 Įtrauktis ir dalyvavimas

4.7.1 Romų tautybės moterims turi labai mažai galimybių plėtoti ir vertinti politikos sritis, galinčias turėti įtakos jų pačių likimui. Todėl EESRK pabrėžia, kad remiantis principu „tai, kas susiję su mumis, negali būti sprendžiama be mūsų“, būtina atitinkamuose lygmenyse įtraukti romų tautybės moteris į visų su jomis arba jų bendruomene susijusių programų kūrimą, planavimą, įgyvendinimą ir vertinimą. EESRK siūlo, kad aktyvių romų tautybės moterų skaičius sudarytų bent daugumą, kalbant apie su romų tautybės moterimis susijusias programas, ir bent 30 proc., kalbant apie romų bendruomenei skirtas programas. Turėtų būti nustatyta vertinimo sistema, leidžianti patikimai apskaičiuoti šį santykį.

4.7.2 EESRK siūlo, kad tokio dalyvavimo lygio būtų aiškiai laikomasi už nacionalinės ir regioninės įtraukties politiką atsakingose institucijose (nacionalinio, regioninio ir departamentų koordinavimo tarnybose, kovos su segregacija komisijose ir pan.).

⁽⁶⁾ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 5 straipsnio 3 dalis.

4.7.3 Komitetas ragina vyriausybes ir valdžios institucijas visuose visuomeninės sąrangos lygmenyse pradėti rimtą principinį politinį dialogą kartu su romų tautybės moterų atstovėmis ir įsteigti šiam dialogui reikalingas institucines struktūras. Šiuo tikslu Komitetas rekomenduoja sukurti konkrečias teises institucijas, pavyzdžiui, moterų komitetus nacionalinėse romų platformose, kuriose romų moterys galėtų tikslingai užtikrinti savo atstovavimą, arba įsteigti nepriklausomo tarpininko romų tautybės moterims pareigybes.

4.7.4 Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad į romų tautybės moterų požiūrį dažnai neatsižvelgiama arba jam yra mažai atstovaujama tiek dabartinėje Europos strateginėje programoje, tiek nacionalinėse romų integracijos strategijose. Reikia skirti gerokai daugiau dėmesio romų tautybės moterų atstovių nuomonei kalbant ne tik apie procesus po 2020 m., bet ir apie būsimų socialinės įtraukties strategijų kūrimą.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Lyčių lygybė Europos darbo rinkose**(Europos Parlamento prašymu parengta tiriamoji nuomonė)**

(2019/C 110/05)

Pranešėja: **Helena DE FELIPE LEHTONEN**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 5 3
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 1 dalis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	.../.../...
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	151/2/4
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK manymu, tam, kad būtų padidinta lyčių lygybė darbo rinkose, reikia parengti **integruotą ir plataus užmojo Europos strategiją**, kuria būtų kovojama su sisteminėmis ir struktūrinėmis kliūtimis ir skatinama priimti tinkamą politiką, priemones ir ES finansavimo programas, kuriomis didinama moterų ir vyrų lygybė, taip skatinant „vienodesnę moterų ir vyrų ekonominę nepriklausomybę“. Tai taip pat padėtų įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstį.

1.2. Šioje nuomonėje pakartojama, kad reikia **toliau spręsti tam tikrus tiksliai įvardytus klausimus**, kaip antai moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumai ir darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, dėl kurių EESRK jau pateikė nuomones ⁽¹⁾.

1.3. EESRK mano, kad būtina toliau dėti pastangas siekiant pašalinti moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumą. Jis visiškai pritaria Tarptautinės vienodo darbo užmokesčio koalicijos tikslams siekti panaikinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą iki 2030 m. Jis apgailestauja dėl to, kad menkai įgyvendinama 2014 m. Europos Komisijos rekomendacija dėl darbo užmokesčio skaidrumo, ir primygtinai ragina valstybes nares ir ES imtis atitinkamų priemonių siekiant paspartinti šios rekomendacijos įgyvendinimą.

1.4. EESRK primena, kad darbo užmokesčio skaidrumas turi svariai prisidėti prie moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumo mažinimo ⁽²⁾. Jis rekomenduoja taikyti lyties požiūriu neutralias darbo užmokesčio sistemas kaip priemonę, skatinančią nešališką požiūrį į darbo užmokesčių ir įdarbinimą.

1.5. EESRK pritaria, kad reikia stiprinti priemones, kuriomis siekiama mažinti horizontaliąją lyčių segregaciją švietimo bei mokymo srityse ir darbo rinkoje. Reikėtų vykdyti informuotumo didinimo kampanijas ir kitas priemones, kuriomis būtų kovojama su lyčių stereotipais ir segregacija švietimo, mokymo ir karjeros pasirinkimų srityse ir kurias vykdant būtų visapusiškai išnaudojamos naujos technologijos. Didesnis darbo užmokestis ir geresnės darbo sąlygos moterų dominuojamuose sektoriuose galėtų paskatinti daugiau vyrų rinktis šias profesijas.

⁽¹⁾ OL C 129, 2018 4 11, p. 44, OL C 262, 2018 7 25, p. 101.

⁽²⁾ OL C 129, 2018 4 11, p. 44.

1.6. Reikėtų labiau stengtis integruoti pažeidžiamoms grupėms priklausančias moteris į darbo rinką ir užtikrinti jų įgalėjimą, taikant tarpsektorinį požiūrį⁽³⁾.

1.7. EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas dėl atidesnės vaikų priežiūros ir ilgalaikės priežiūros stebėsenos, kuri įtraukta į Europos semestrą. Ši sritis turėtų išlikti prioritetine vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu. EESRK pritaria tam, kad su valstybėmis narėmis iš naujo būtų apsvarstyti 2002 m. Barcelonos tikslai, susiję su vaikų priežiūra, kad tikslai būtų platesnio užmojo ir šis požiūris apimtų kitų priklausomų asmenų priežiūrą.

1.8. EESRK ragina Parlamentą ir Tarybą būsimoje Europos struktūriniuose fonduose nustatyti **naujus ir tinkamus rodiklius**, pagal kuriuos būtų galima stebėti ES finansinės paramos teikimą įvairioms priežiūros paslaugoms ir lyčių lygybei.

1.9. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl ESF+, įtrauktą į 2021–2027 m. daugiamečę finansinę programą, kuria konkrečiai siekiama remti vyrų ir moterų lygybę, taip pat skatinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje taikant priemones, skirtas gerinti profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir galimybes naudotis vaikų priežiūros ir kitomis priežiūros paslaugomis. Tačiau jis taip pat mano, kad ES lėšos turėtų būti skiriamos labiau atsižvelgiant į lyčių aspektą ir kad lyčių lygybė turėtų būti nustatyta kaip atskiras tikslas, o ne sujungta kartu su kovos su diskriminacija ir kovos su rasizmu tikslais.

1.10. Be to, EESRK palankiai vertina 2021–2027 m. programą „InvestEU“, kuria remiamos investicijos į socialinę infrastruktūrą. EESRK ragina Parlamentą ir Komisiją tvirtai remti šią naują galimybę, kad būtų paskatintos reikalingos investicijos į vaikų priežiūrą (įskaitant popamokinę priežiūrą).

1.11. Moterų verslumas yra nepakankamai išvystytas ir jį reikia skatinti, kad būtų išnaudojamas didžiulis skaitmeninės ekonomikos ir technologinių inovacijų potencialas. Reikia padidinti galimybes gauti finansavimą ir supaprastinti užimtumo statuso keitimą.

2. Bendra informacija ir iššūkiai

2.1. Ši EESRK nuomonė buvo parengta atsakant į Europos Parlamento prašymą pateikti tiriamąją nuomonę dėl lyčių lygybės Europos darbo rinkose. Europos Parlamento prašymu, šioje nuomonėje nagrinėjamas Komisijos rekomendacijoje dėl vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo stiprinimo didinant skaidrumą apibrėžtų priemonių poveikis ir poreikis imtis tolesnių veiksmų siekiant panaikinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą.

2.2. Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje ir 3 straipsnio 3 dalyje, taip pat Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje atkreipiamas dėmesys į tai, kad moterų ir vyrų teisė į lygybę – viena iš Sąjungos pagrindinių vertybių, todėl svarbu jos siekti. Pagal Europos socialinių teisių ramstį lyčių lygybė ir teisė į vienodą darbo užmokestį už vienodą darbą įtvirtinta kaip vienas iš 20-ies principų, kurie būtini sąžiningoms ir tinkamai veikiančioms darbo rinkoms ir gerovės sistemoms.

2.3. Europos Sąjunga ir valstybės narės skatina lyčių lygybę darbo rinkoje pasitelkdamos įvairias teises ir neteises priemones, rekomendacijas, politikos gaires ir finansinę paramą. Europos Komisija savo dokumente „Strateginė veikla siekiant lyčių lygybės 2016–2019 m.“ patvirtino klausimus, kurie turi būti sprendžiami pirmiausia: vienodos moterų ir vyrų ekonominės nepriklausomybės, vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą ir lygybės principo laikymosi priimančias sprendimus, orumo, vientisumo ir smurto dėl lyties panaikinimo bei lyčių lygybės skatinimo už ES ribų klausimus.

2.4. 2017 m. moterų užimtumas toliau didėjo lėtai, bet užtikrintai ir neatsiliko nuo vyrų užimtumo didėjimo bei pasiekė rekordinį lygį – 66,5 %, palyginti su 78,1 % vyrų užimtumu. Tačiau vyrų ir moterų užimtumo lygio skirtumas, lygus 11,5 procentinių punktų, nesikeičia nuo 2013 m. Be to, neatrodo, kad bus pasiektas strategijoje „Europa 2020“ 75 % moterų ir vyrų užimtumo tikslas. Lyčių lygybės indekso dydis nuo 62 punktų 2005 m. pakilo iki 65 punktų 2012 m., tačiau tik iki 66,2 punktų 2015 m., iš dalies taip atsitiko dėl krizės. Įvairiose valstybėse narėse įgyvendinant kovos su krize priemones nebuvo tinkamai atsižvelgta į poveikį lyčių lygybei.

⁽³⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 20.

2.5. Nepaisant bendros pažangos siekiant lyčių lygybės Europos darbo rinkose, moterų ir vyrų nelygybė ir toliau išlieka. Horizontalioji ir vertikalioji segregacija – svarbūs veiksniai, prisidedantys prie nekoreguoto vyrų ir moterų valandinio darbo užmokesčio, neatskaičius mokesčių, skirtumo, kuris šiuo metu siekia 16 %. Šį skirtumą didina tai, kad daug daugiau moterų dirba ne visą darbo laiką ir mažiau apmokamuose sektoriuose, taip pat tai, kad moterys dažniau išsina vaiko priežiūros atostogų, o tai lemia karjeros pertraukas, mažesnes paaukštintimų galimybes ir mažiau įgytų teisių į pensijos išmokas.

2.6. Dabartinis vyrų ir moterų užimtumo skirtumas lemia didelius ekonominius ir socialinius nuostolius ES, kurie per metus sudaro 370 mlrd. EUR. Kadangi kyla demografinių iššūkių ir mažėja darbingo amžiaus gyventojų, Europoje būtina visapusiškai išnaudoti visų moterų potencialą darbo rinkoje, atsižvelgiant į rasės, etninės kilmės, socialinės klasės, amžiaus, seksualinės orientacijos, tautybės, religijos, lyties, negalios, pabėgėlių ar migrantų statuso sankirtą, kuri gali sukelti ypatingų kliūčių šių grupių dalyvavimui darbo rinkoje.

2.7. Moterys dažnai dirba mažiau apmokamus ir žemesnės kvalifikacijos darbus sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų, švietimo, viešojo administravimo ir mažmeninės prekybos sektoriuose, o vyrai dažniau dirba inžinerijos, statybos ir transporto sektoriuose. Švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų srityse dirba vis mažiau vyrų, ypač dėl to, kad trūksta sektinų pavyzdžių, o darbo sąlygos ir darbo užmokestis dažnai būna mažiau patrauklūs. Tai taikytina ir moterims, kurių daug mažiau nei vyrų dirba gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos sektoriuose. 2016 m. ES moterys sudarė tik 17 % IRT specialistų.

2.8. Kol nauji ES teisės aktai svarstomi ES Taryboje (profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyva), moterys ir toliau darbe „baudžiamos už motinystę“, įskaitant nėštumo laikotarpiu ir po gimdymo – su šia problema susiduria daug valstybių narių. Motinų ir artimuosius prižiūrinčių moterų atveju užimtumo lygio atotrūkis yra itin didelis. 2016 m. daugiau kaip 19 % moterų nedirbo, nes turėjo prižiūrėti vaikus ar suaugusius asmenis. Vidutiniškai moterų, turinčių vaikų, kuriems mažiau nei 6 metai, užimtumo lygis yra 9 % mažesnis už vaikų neturinčių moterų; tam tikrose šalyse šis skirtumas siekia net 30 %

2.9. EESRK išreiškia itin didelį susirūpinimą dėl moterų darbe patiriamo seksualinio priekabiavimo masto ir vis labiau plintančio priekabiavimo prie moterų elektroninėje erdvėje. Jis primena, kad reikia geriau užtikrinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/54/EB⁽⁴⁾, kuria draudžiamas priekabiavimas ir diskriminacija darbo vietoje, įgyvendinimą⁽⁵⁾.

2.10. Be to, EESRK ragina, taikant tarpsektorinį požiūrį, imtis integruotų ir specialių priemonių, skirtų pažeidžiamiausioms grupėms priklausančioms moterims, nes joms dažnai būna daug sunkiau patekti į darbo rinką. Jis pabrėžia, kad reikia tarpsektorinio požiūrio siekiant padidinti su daugialype diskriminacija susiduriančių moterų galimybes dalyvauti darbo rinkoje.

2.11. Vis dar nepakankamai išvystytas moterų verslumas. Moterys sudaro 52 % visų Europos gyventojų, tačiau tik 34,4 % savarankiškai dirbančių asmenų ES ir 30 % pradedančiųjų verslininkų. Savarankiškai dirbančios moterys yra mažiau pasiturinčios nei savarankiškai dirbantys vyrai. 76,3 % 28-iose ES šalyse savarankiškai dirbančių moterų yra savarankiškai dirbantys asmenys, neturintys darbuotojų, palyginti su 69 % vyrų. Taigi vyrams dažniau priklauso darbuotojų turinčios įmonės, o moterys dažniau dirba savarankiškai, be darbuotojų ir joms kyla didesnis pavojus gauti mažas pajamas. Moterų kūrybingumas ir verslumo galimybės – neišnaudotas ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo šaltinis, kurį reikia toliau plėtoti, kad būtų sukurtos sėkmingai veikiančios įmonės.

2.12. Siekiant pagerinti moterų ir vyrų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą vertinga priemonė gali būti darbas ne visą darbo laiką. Tačiau moterys dažniau nei vyrai dirba ne visą darbo dieną (jų dalis viršija 70 % dirbančiųjų ne visą darbo dieną) ir patvirtinta, kad jų padaugėjo prasčiau apmokamose darbo vietose (mažmeninė prekyba, valymo ir pagalbos darbai). Toliau susirūpinimą kelia nesavanoriško darbo ne visą darbo laiką mastas tiek moterų, tiek ir vyrų atveju.

⁽⁴⁾ OL L 204, 2006 7 26, p. 23.

⁽⁵⁾ OL C 351, 2012 11 15, p. 12, OL C 242, 2015 7 23, p. 9; OL C 367, 2018 10 10, p. 20.

Strategijoje „Europa 2020“ nustatytą 75 % užimtumo tikslą galima pasiekti tik taikant integruotą strategiją, kurią sudarytų nuoseklus politikos priemonių ir veiksmų derinys, skirtas skatinti dalyvavimą darbo rinkoje, kurti kokybiškesnes darbo vietas, užtikrinti vienodą požiūrį darbe ir skatinti vienodesnį abiejų tėvų ir kitų priklausomus giminaičius prižiūrinčių asmenų dalijimąsi priežiūros pareigomis.

3. Sritis, kuriose reikia imtis papildomų veiksmų, kad Europos darbo rinkose būtų pasiekta lyčių lygybė

3.1. Darbo užmokesčio skaidrumo užtikrinimas šalinant vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą

3.1.1. Vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas yra viena iš labiausiai išsisknijusių kliūčių, trukdančių užtikrinti lyčių lygybę darbo rinkose bei visuomenėje ir stabdančių ekonomikos augimą. EESRK visiškai remia Tarptautinę vienodo darbo užmokesčio koaliciją (angl. EPIC) – pasaulinę iniciatyvą, kurią vykdo TDO, JT Moterys ir EBPO, į kurią įtraukiamos Vyriausybės, darbdaviai, profesinės sąjungos ir pilietinė visuomenė, siekiant iki 2030 m. panaikinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą. EESRK ragina ES imtis aktyvesnių veiksmų, skirtų užtikrinti, kad Europos Sąjungoje vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas būtų panaikintas iki 2030 m.

3.1.2. EESRK pakartoja savo rekomendacijas dėl kovos su vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumu Europos veiksmų plano ⁽⁶⁾. Be to, EESRK pripažįsta, kad nauja redakcija išdėstyta Lyčių lygybės direktyva 2006/54/EB ir Komisijos rekomendacijos valstybėms narėms dėl vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo stiprinimo 2014/124/ES labai padėjo kovoti su vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumu ir vis dar tebėra aktualios. Vis dėlto reikėtų dėti daugiau pastangų jas įgyvendinant. 2013 m. Komisijos ataskaitoje dėl Direktyvos 2006/54/EB taikymo buvo prieita prie išvados, kad praktinis vienodo darbo užmokesčio nuostatų taikymas valstybėse narėse yra viena problematiškiausių direktyvos sričių.

3.1.3. EPIC pareiškė, kad darbo užmokesčio skaidrumo trūkumas labai didina vyrų ir moterų darbo užmokesčio neatitiktį ir kad didesnis darbo užmokesčio skaidrumas gali padėti sumažinti moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumus. Darbo užmokesčio skaidrumas turi svariai prisidėti kovojant su galima diskriminacija darbo užmokesčio srityje. EESRK yra susirūpinęs dėl menko 2014 m. rekomendacijos dėl darbo užmokesčio skaidrumo įgyvendinimo. Nors dauguma valstybių narių yra nustačiusios tam tikrų priemonių, skirtų darbo užmokesčio skaidrumui didinti, trečdalyje valstybių narių tokių priemonių visiškai nėra. EESRK ragina valstybes nars veiksmingiau įgyvendinti šią rekomendaciją, pavyzdžiui, numatant asmenų galimybę prašyti informacijos apie darbo užmokesčio lygį arba galimybę tam tikro dydžio įmonių darbdaviams teikti darbo užmokesčio ataskaitas arba atlikti darbo užmokesčio auditus, nes tai būtų pagrindas teisingesniai požiūriui į įdarbinimą ir atlyginimą. Be to, reikėtų atsižvelgti į būtinybę užtikrinti visišką darbuotojų (duomenų) privatumą ir bendrą darbo santykių laikymąsi.

3.1.4. Siekiant įgyvendinti vienodo darbo užmokesčio principą ir šalinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą, reikia geresnės įvairių esamų priemonių sinergijos. Iš jų labai rekomenduotina taikyti lyties požiūriu neutralias darbo užmokesčio sistemas, nes jos skatina nešališką požiūrį į įdarbinimą ir atlyginimą.

3.1.5. Socialiniai partneriai turi geriausias galimybes iš naujo įvertinti igūdžių ir profesijų vertę. Šio tikslo siekti ir vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą šalinti padeda socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos.

3.1.6. Europos lygmeniu užmokesčio skirtumo klausimas taip pat sprendžiamas pasitelkiant Europos semestrą. Vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas 2017 m. buvo pabrėžtas devynių valstybių narių šalių ataskaitose. Dvylikai valstybių narių pateiktos konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos, kuriose dėmesys sutelkiamas į investicijas į vaikų priežiūros paslaugas ir fiskalines paskatas, taip pat į kitas su vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumu susijusias priemones.

⁽⁶⁾ OL C 262, 2018 7 25, p. 101.

3.1.7. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti informuotumo apie netyčinį šališkumą didinimui ar apie vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumo didėjimą įdarbinant ar paaukštinant. Mažinant vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą svarbi verslo organizacijų parama, taip pat socialinių partnerių, valdžios institucijų ir lygybės įstaigų bendradarbiavimas ieškant tinkamų sprendimų.

3.2. Švietimas, segregacija ir stereotipai

3.2.1. Švietimo bei mokymo srityje ir darbo rinkoje patiriama nuolatinė horizontalioji segregacija, kurią lemia stereotipai ir kliūtys darbo rinkoje, turi **būti šalinama**, pradedant nuo ankstyvos vaikystės. Tokią segregaciją ir vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą sieja stiprus ryšys. Reikėtų aiškiau atkreipti dėmesį į tendenciją nuvertinti tam tikras profesijas, įskaitant vadovų pozicijas. Didesnis darbo užmokestis ir geresnės darbo sąlygos moterų dominuojamuose sektoriuose galėtų paskatinti daugiau vyrų rinktis šias profesijas ir taip padėti spręsti profesinės lyčių segregacijos problemą.

3.2.2. Nepaisant didesnių moterų laimėjimų švietimo srityje, jos susiduria su įvairiomis kliūtimis siekdamos karjeros tam tikruose sektoriuose, kuriuose dominuoja vyrai, pvz., IRT. NET jeigu kai kurios merginos pasirenka mokslą gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos srityse, tik 10 % moterų vėliau siekia karjeros šiose srityse. Dėl to reikia atkreipti didesnę dėmesį į kovą su segregacija ir stereotipais švietimo srityje ir tarp moterų populiarinti šį sektorių.

3.2.3. Vyrų trūkumas švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų srityse įgauna nerimą keliantį mastą. EESRK ragina rengti informuotumą didinančias kampanijas ir skatinti sektinus pavyzdžius ES ir nacionaliniu lygmenimis, kad moterys būtų skatinamos rinktis profesijas IRT ir gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos srityse, o vyrai – švietimo, sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų srityse.

3.3. Priežiūros paslaugos siekiant gerinti profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą

3.3.1. Darbo, privataus ir šeimos gyvenimo suderinimas – vienas iš didžiausių abiem tėvams ir kitiems priežiūros pareigų turintiems asmenims kylančių iššūkių. Moterys patiria neproporcingai didelę naštą, nes priklausomų giminaičių priežiūros pareigos paprastai tenka joms. Pasiiekti geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ypač sudėtinga vieno suaugusiojo namų ūkiams ir pažeidžiamoms grupėms priklausantiems žmonėms. EESRK palankiai įvertino Komisijos iniciatyvą didinti vaikų turinčių asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir padėti jiems pasiekti geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą.

3.3.2. Norint užtikrinti vienodą dalyvavimą darbo rinkoje, svarbus tikslas – dalytis tėvų pareigomis ir kitomis priežiūros pareigomis⁽⁷⁾. Vyrai paprastai retai išeina tėvystės atostogų ir tai daro tik tada, kai jiems už tai mokama. Būtina imtis priemonių, kuriomis vyrai būtų skatinami aktyviau dalyvauti šeimos gyvenime, kartu sprendžiant klausimus, susijusius su galimomis išlaidomis ir organizacinėmis pastangomis, kurių tai pareikalautų iš įmonių, ypač MVĮ ir labai mažų įmonių.

3.3.3. Kadangi priežiūros pareigos – viena iš pagrindinių nedidelio moterų dalyvavimo darbo rinkoje priežasčių, Barcelonos tikslai labai svarbūs, tačiau jie nėra pakankamai įgyvendinti. Iš įrodymų matyti teigiamas vaikų priežiūros paslaugų ir moterų užimtumo lygio ryšys. EESRK apgailestauja, kad, praėjus daugiau nei 15 metų nuo Barcelonos tikslų priėmimo, juos pasiekė tiek nedaug valstybių narių. Jis ragina apsvarstyti galimybę peržiūrėti šiuos tikslus, kad būtų nustatyti didesnio užmojo tikslai, kuriais būtų skatinama lyčių lygybė.

Vaikų priežiūros ir kitų priežiūros paslaugų įperkamus ir prieinamus tebėra iššūkis, ypač mažesnes pajamas gaunančioms šeimoms. Todėl svarbu, kad būtų pakankamai tiek viešųjų, tiek privačių kokybiškos priežiūros įstaigų. Be to, tikra kliūtis dirbantiems tėvams tebėra vaikų priežiūros įstaigų darbo laikas.

⁽⁷⁾ OL C 129, 2018 4 11, p. 44.

3.3.4. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad dirbančių tėvų vaikams reikalingos popamokinės priežiūros paslaugos. Jos turėtų būti prieinamos šalyse, kuriose pamokos mokykloje baigiasi anksti ir tėvai pasirenka darbą ne visą darbo laiką, kad užpildytų šią spragą. Reikėtų turėti daugiau duomenų, kad būtų galima įvertinti šios struktūrinės problemos mastą ir padarinius lyčių lygybei darbo rinkoje.

3.3.5. Dėl nuolatinės lyčių segregacijos reikia skirti didesnę dėmesį priežiūros sektoriaus, kuris pasižymi didelėmis neišnaudotomis darbo vietų kūrimo galimybėmis ir, daugeliu atvejų, prastomis darbo sąlygomis bei mažu darbo užmokesčiu, augimui. Kaip EESRK jau yra prašęs, reikia rinkti tinkamus duomenis apie skirtingus mokamų priežiūros sistemų aspektus ir pirmenybiškumą Europoje. Tai turėtų apimti sparčiai daugėjančias priežiūros namuose paslaugas ir specialų kartu gyvenančių slaugytojų⁽⁸⁾ atvejį – daugelis jų naudojami judumo ES viduje galimybėmis arba yra migrantai iš trečiųjų šalių ir praneša apie blogas darbo sąlygas ir prastą darbo užmokestį. EESRK ragina Komisiją priimti priežiūros sektoriui skirtą integruotą strategiją.

3.3.6. EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas dėl atidesnės vaikų priežiūros ir ilgalaikės priežiūros stebėsenos, kuri įtraukta į Europos semestrą ir valstybėms narėms pateiktas konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas.

3.4. Lyčių lygybės finansavimas: daugiametė finansinė programa

3.4.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl ESF+, įtrauktą į 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą, kuria siekiama remti vyrų ir moterų lygybę, lygias galimybes ir nediskriminavimą, ir skatinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje taikant priemones, kuriomis siekiama gerinti profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir galimybes naudotis vaikų priežiūros paslaugomis. EESRK ragina ES institucijas ir valstybes nares įgyvendinti jo rekomendaciją dėl ESF+ paramos lyčių lygybei⁽⁹⁾.

3.4.2. EESRK mano, kad ES lėšos turėtų būti skiriamos labiau atsižvelgiant į lyties aspektą. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad lyčių lygybės, kovos su diskriminacija ir kovos su rasizmu tikslų sujungimas į vieną tikslą kenkia jų matomumui ir tampa mažiau aišku, kokios sumos skiriamos kiekvienam iš jų. Reikėtų apsvarstyti, kaip būtų geriausia spręsti šį klausimą.

3.4.3. EESRK pabrėžia, kad būtina investuoti į visiems skirtas kokybiškas, įperkamas ir prieinamas priežiūros paslaugas ir infrastruktūrą. Komisijos pasiūlymas dėl ESF+ yra tinkamas žingsnis siekiant daugiau investuoti į vaikų priežiūrą. Šis finansavimas turi toliau būti skatinamas, remiantis gerosios praktikos pavyzdžiais, kuriuos surinks Komisija.

3.4.4. Be to, EESRK palankiai vertina programą „InvestEU“, įtrauktą į 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą, ir jos prioritetą didinti investicijas į socialinę infrastruktūrą, nes tai gali turėti teigiamo poveikio lyčių lygybei.

3.4.5. EESRK išreiškia susirūpinimą dėl to, kad iki šiol nėra įvertinta, kaip valstybės narės naudojosi ES lėšomis siekdamas remti priežiūros paslaugų teikimą. Šį klausimą būtina spręsti būsimoje finansavimo programose, šiuo tikslu būsimoje struktūriniuose fonduose, įskaitant ESF+, valstybėms narėms nustatant tinkamus rodiklius, pagal kuriuos būtų galima geriau stebėti ES finansinės paramos indėlį įvairioms priežiūros paslaugoms ir lyčių lygybei.

3.5. Mokesčių ir išmokų sistemos

3.5.1. Iš turimų įrodymų matyti, kad moterys dažnai susiduria su stipriomis ekonominėmis paskatomis nedirbti, kai nori patekti į darbo rinką arba daugiau dirbti: mokesčių ir išmokų sistemos sukurtos taip, kad jomis atgrasomas antrasis šeimoje uždirbantis asmuo, dažniausiai moterys. To tiesioginis padarinys – į pensijos sistemą sumokama mažiau įmokų arba jos iš viso nemokamos, ir tai lemia mažesnes pensijas ir netgi skurdą.

⁽⁸⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 7.

⁽⁹⁾ Žr. EESRK nuomonę „Europos socialinis fondas +“ (OL C 62, 2019 2 15, p. 165).

3.5.2. Europos semestre jau atkreiptas dėmesys į poreikį pritaikyti mokesčių ir išmokų sistemas, kad būtų išvengta smarkaus antrojo šeimoje uždirbančio asmens, norinčio pradėti dirbti arba dirbti daugiau, atgrasymo. Reikės atidžiai stebėti pokyčius valstybėse narėse.

3.6. Moterų verslumas

3.6.1. Verslumas gali moterims suteikti ekonominės nepriklausomybės galimybę, užtikrinant kokybiškas darbo vietas, sėkmingą karjerą, moterų skurdo ir socialinės atskirties pašalinimą bei prisidedant prie proporcingesnio lyčių atstovavimo priimančias sprendimus. Moterų verslumą privaloma remti, sudarant palankesnes sąlygas naudotis socialinės apsaugos priemonėmis⁽¹⁰⁾ ir gerinant jų kokybę, taip pat įtraukiant verslumo ugdymą į švietimo ir mokymo programas.

3.6.2. Kalbant apie savarankišką darbą, moterys dažniau yra savarankiškai dirbantys asmenys, kuriems kyla didesnė rizika patirti dirbančiųjų skurdą, o vyrai dažniau yra darbuotojų turinčių įmonių savininkai. Be to, moterys susiduria su daugiau struktūrinių kliūčių, susijusių su galimybėmis gauti finansavimą, stereotipais ir nepasitikėjimu. Tokias kliūtis reikia pašalinti. Kliūtis įveikti gali padėti kuruojantys neformalieji investuotojai ir naujų formų finansavimas. Reikėtų aktyviau populiarinti verslo organizacijose esamus tinklus ir skleisti informaciją apie juos.

3.7. Skaitmeninė ekonomika

3.7.1. Dėl globalizacijos kylantys pokyčiai darbo rinkose, technologinė plėtra ir demografinis pokytis suteikia naujų perspektyvų tiek darbuotojams, tiek verslininkams. Besivystantys ir augantys sektoriai (pvz., IRT, žaliaji ekonomika, pramonė 4.0, e. prekyba) moterims gali suteikti daugybę galimybių dirbti gerai apmokamą darbą. EESRK taip pat atkreipė dėmesį į esamą atotrūkį tarp lyčių skaitmeninių įgūdžių srityje, keliantį įvairias problemas, kurias reikia spręsti. Jis taip pat pateikė rekomendacijų, kaip šalinti pusiausvyros stoką švietimo sistemose ir darbo rinkoje⁽¹¹⁾.

3.7.2. Siekiant užtikrinti, kad moterys ir vyrai galėtų užtikrintai veikti skaitmeninėje ekonomikoje, reikia geriau išaiškinti nacionalinio lygmens statusą, susijusį su teisėmis, socialinės apsaugos teisėmis ir prievolėmis tiek darbe, tiek verslo verslui susitarimuose. Švietimui ir mokymui didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas strategijose, kuriomis moterys skatinamos siekti karjeros IRT, gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos ir žaliosios ekonomikos srityse, o lyčių perspektyva turėtų būti integruota į bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją.

3.8. Tvirtesnis visų subjektų bendradarbiavimas

3.8.1. Socialinių partnerių vaidmuo vedant derybas dėl kolektyvinių sutarčių – svarbi priemonė, kuria sprendžiami įvairių lyčių lygybės aspektų ir vienodo užmokesčio Europos darbo rinkose klausimai. ES lygmeniu socialiniai partneriai 2005 m. priėmė veiksmų planą lyčių lygybės srityje ir vėliau nacionaliniu lygmeniu ėmėsi bendrų veiksmų, kad išspręstų lyčių vaidmenų klausimą, skatintų moterų dalyvavimą priimančias sprendimus, remtų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir kovotų su vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumu. 2008 m. jie peržiūrėjo savo 1996 m. Susitarimą dėl tėvystės atostogų (Tarybos direktyva 2010/18/ES⁽¹²⁾) ir 2012 m. parengė praktinio lyčių lygybės didinimo priemonių rinkinį.

3.8.2. Skatinant lyčių lygybę darbo rinkoje, ypač pažeidžiamose grupėse, veiksmingai prisidėti gali taip pat ir pilietinės visuomenės organizacijos.

3.8.3. EESRK ragina ES lygmeniu nustatyti atnaujintą ir plataus užmojo strategiją, skirtą lyčių lygybei Europos darbo rinkose pasiekti, kuri būtų nuosekliai suderinta su bet kokia būsima Europos užimtumo strategija, Europos socialinių teisių ramsčiu ir JT Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. Europos matmeniu.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽¹⁰⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 45.

⁽¹¹⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 37.

⁽¹²⁾ OL L 68, 2010 3 18, p. 13.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES aplinkos teisės aktų
įgyvendinimo oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse**

(tiriamoji nuomonė)

(2019/C 110/06)

Pranešėjas: **Arnaud SCHWARTZ**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2018 5 3
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis Tiriamoji nuomonė
Biuro sprendimas	2018 4 17 (laukiant prašymo pateikti nuomonę)
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	117/2/6
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros tikslą – susidaryti informacija pagrįstą vaizdą apie kiekvienos valstybės narės padėtį, pabrėžiant pagrindinius trūkumus, nustatytus įgyvendinant ES aplinkos teisės aktus, taip pat rekomenduoti taisomąsias priemones ir teikti paramą valstybėms narėms, atsiliekančioms įgyvendinant šiuos teisės aktus, visų pirma naudojantis nauja tarpusavio techninės pagalbos priemone.

1.2. Tačiau šiuo klausimu pateiktoje savo nuomonėje⁽¹⁾ EESRK teigia, kad, kaip matyti iš ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros, prastas, nenuoseklus ir netolygus ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimas daugelyje ES valstybių narių yra rimta problema. Atrodo, kad ir dabartiniu metu, ir anksčiau viena giluminių prasto įgyvendinimo, kaip nustatyta atliekant aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą, priežasčių tebėra tai, kad daugeliui valstybių narių Vyriausybių trūksta politinės valios teikti politinį prioritetą tam, kad būtų iš esmės pagerintas įgyvendinimas, ir skirti tam pakankamai išteklių (pvz., daugiametėje finansinėje programoje (DFP)). Taigi EESRK primena, kad tinkamas ES aplinkos *acquis* įgyvendinimas yra svarbus Europos piliečiams ir turi realios ekonominės ir socialinės naudos.

1.3. EESRK taip pat dar kartą patvirtina, kad, kaip nurodyta pirmiau minėtoje nuomonėje⁽²⁾, veiksmingas aplinkos apsaugos priemonių įgyvendinimas iš dalies priklauso nuo aktyvaus pilietinės visuomenės (darbdavių, darbuotojų ir kitų visuomenės atstovų) vaidmens. Todėl EESRK dar kartą prašo skatinti aktyvesnę ir struktūrinę pilietinės visuomenės dalyvavimą, kuris galėtų sustiprinti aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą. EESRK nuomone, pilietinės visuomenės organizacijoms nacionaliniu lygmeniu turi būti suteikta galimybė prisidėti savo ekspertinėmis žiniomis ir išvalgomis rengiant šalių ataskaitas, taip pat vykstant struktūriniais šalių dialogams ir tolesnėje su jais susijusioje veikloje. Todėl EESRK ir toliau yra pasirengęs sudaryti palankias sąlygas pilietinės visuomenės dialogui ES lygmeniu kuriant tikrai tvarią ir žiedinę ekonomiką.

1.4. EESRK, remdamasis savo nuomone dėl ES aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir aplinkos valdymo gerinimo veiksmų plano⁽³⁾, dar kartą pabrėžia, kad dabartiniai trūkumai mažina piliečių pasitikėjimą ES teisės aktų veiksmingumu,

⁽¹⁾ Nuomonė „ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra“ (OL C 345, 2017 10 13, p. 114).

⁽²⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽³⁾ Nuomonė „ES aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir aplinkos valdymo gerinimo veiksmai“ (OL C 283, 2018 8 10, p. 83).

taigi vėl prašo valstybių narių ir Komisijos sutelkti daug lėšų papildomų darbuotojų įdarbinimui, kad būtų galima stebėti aplinkos valdymą ir aplinkos teisės aktų įgyvendinimą.

1.5. EESRK pabrėžia, kad kai kuriais atvejais taip pat reikia investicijų į aplinką, visuomenės informuotumo didinimo ar griežto vykdymo užtikrinimo grandinių, ir kad net jei aplinkos inspektoriai jau egzistuoja, Europai ir jos valstybėms narėms taip pat reikia specializuotų teisėjų ir prokurorų.

1.6. EESRK taip pat primena, kad, kaip nurodyta nuomonėje ⁽⁴⁾, papildant valstybėse narėse ir atitinkamose visuomenėse vykdomus veiksmus, kuriais siekiama pranešti apie taisykles, kurių reikia laikytis, ir didinti informuotumą apie jas, turi būti imamasi priemonių, susijusių su Europos Komisijos, kaip Sutarčių sergėtojos, ES lygmeniu vykdoma stebėseną ar vykdymo užtikrinimu. Veiksmų plane ⁽⁵⁾ neatsižvelgiama į taisyklių nesilaikymo veiksmus, pavyzdžiui, susijusius su oportunitizmu arba politinės valios stoka. Nors parama valstybėms narėms yra būtina, EESRK dar kartą nurodo, kad švelniosios veiksmų plano priemonės negali būti vienintelė aplinkosaugos reikalavimų laikymosi gerinimo strategija.

1.7. Tiek aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra, tiek minėtas veiksmų planas grindžiamas dvejų metų ciklu. Taigi EESRK pabrėžia, kad Komitetas turėtų atlikti aktyvų vaidmenį stebint ir keičiant šios peržiūros ir plano turinį, kad būtų išgirstas pilietinės visuomenės balsas vykdant šį nuolatinį Europos Sąjungos aplinkos nuostatų gerinimo procesą.

1.8. Be to, kaip matyti iš įvairių Europos Komisijos dokumentų, daug trūkumų atsiranda dėl to, kad nepakankamai bendradarbiaujama įvairiais valdymo lygmenimis (nacionaliniu, regionu, vietos), kuriems pavesta įgyvendinti aplinkos teisės aktus, todėl EESRK taip pat ragina ES įtraukti pilietinę visuomenę į nuolatinę šio įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo veiklą.

1.9. ES piliečiai laiko aplinkos apsaugą esminės svarbos sritimi. Tačiau daugumos piliečių nuomone, ES ir nacionalinės Vyriausybės deda per mažai pastangų aplinkai apsaugoti. Taigi Taryba, Parlamentas ir Komisija turėtų glaudžiau bendradarbiauti su EESRK, kad patenkintų žmonių lūkesčius. Visų pirma šio tikslo būtų galima siekti pateikus EESRK prašymą parengti tiriamąją nuomonę, kaip pilietinė visuomenė galėtų labiau prisidėti rengiant ir taikant ES aplinkos teisės aktus.

1.10. EESRK ragina Komisiją nedelsiant paskelbti per aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą sudarytą sąrašą, kuriame nurodomi visi kiekvienoje valstybėje narėje nustatyti trūkumai įgyvendinant ES aplinkos teisės aktus, susijusius su oro kokybe, vandeniu ir atliekų tvarkymu. Šis sąrašas turėtų būti iš dalies pagrįstas Komisijai pateiktomis indikacijomis ir konsultacijomis su organizuota pilietine visuomene. Komitetas taip pat ragina Komisiją apibrėžti ir vėliau taikyti taisomąsias priemones, kad šie trūkumai būtų pašalinti. EESRK pagal savo išteklius ir kompetenciją yra pasirengęs padėti nustatyti šias taisomąsias priemones, taip pat dalyvauti vertinant būsimą šių priemonių įgyvendinimą.

1.11. EESRK mano, kad Komisija turėtų ne tik rengti teisės aktus, bet ir sudaryti geresnes sąlygas jiems taikyti ir padėti juos įgyvendinti, taip pat užtikrinti, kad esami teisės aktai būtų labiau suderinti tarpusavyje, be to, būtų labiau pritaikyti prie mokslo pažangos ir tarptautinių įsipareigojimų, kuriais siekiama apsaugoti gyventojų sveikatą ir atkurti tinkamą ekosistemų veikimą. Be šių ekosistemų neįmanomas nei ekonominis vystymasis, nei socialinis teisingumas. Aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimas ypač būtinas norint pasiekti JT darnaus vystymosi tikslus (DVT) ir praktiškai įgyvendinti susitarimus dėl klimato kaitos. Taigi EESRK atkreipia kompetentingų institucijų dėmesį į įvairius šioje nuomonėje pateiktus pavyzdžius, kaip gerinti aplinkos teisės aktus oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse.

1.12. Galiausiai atrodo, kad, kaip nustatyta neseniai pateiktame pasiūlyme dėl direktyvos dėl vienkartinės plastikinių gaminių, pasiūlytos priemonės susilaukė didelio pritarimo dėl to, kad vandenynų taršos plastiko šiukšlėmis klausimu vykdyta informavimo veikla ir žiniasklaidos kampanijos padėjo geriau supažindinti piliečius su šia problema. EESRK mano, kad tą patį galima pasakyti apie daugelį kitų priemonių, kuriomis ES gyventojams galima užtikrinti sveiką gyvenamąją aplinką, prisitaikyti prie klimato pokyčių ir sustabdyti biologinės įvairovės nykimą. Šiuo požiūriu EESRK dar kartą patvirtina, kad pilietinė visuomenė privalo aktyviai dalyvauti šviečiant gyventojus ir kad tikimasi, jog ES, nacionalinės ir vietos valdžios institucijos dėdėms dvigubai daugiau pastangų didinti piliečių, taip pat sprendimus priimančių viešojo ir privataus sektorių subjektų (ypač MVĮ ir MVPS) informuotumą apie šiuos didžiulius XXI amžiaus iššūkius.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Europos Parlamento (EP) pasirengimą bendradarbiauti, išreikšdą jo prašyme pateikti šią tiriamąją nuomonę dėl ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimo oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse.

⁽⁴⁾ Žr. 3 išnašą.

⁽⁵⁾ COM(2018) 10 final

2.2. ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimas oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse visų pirma susijęs su ekosistemų apsauga; tai taip pat atveria naujų ekonominių galimybių ir sudaro sąlygas pokyčiams, kurie yra palankūs europiečių sveikatai. Įgyvendinimas ne tik kelia direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę klausimą (šis perkėlimas yra tik pirmasis etapas), bet ir reikalauja steigti būtinas viešojo sektoriaus institucijas arba aprūpinti turimomis priemonėmis žmoniškųjų išteklių, įgūdžių ir pareigų, ekspertinių žinių ir finansinių išteklių atžvilgiais. Daugeliu atvejų reikia investicijų į aplinkos apsaugą (viešųjų ir (arba) privačiųjų), pavyzdžiui, vandeniui valyti ir atliekoms tvarkyti, o kitais atvejais turi būti reglamentuojama veikla, turinti neigiamą poveikį aplinkai (pvz., siekiant išsaugoti oro kokybę).

2.3. ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimo gerinimas turėtų tapti prioritetu visose valstybėse narėse, o už šiuos klausimus atsakingos viešosios valdžios institucijos turėtų būti stiprinamos. Anksčiau daugelyje EESRK nuomonių jau buvo pateikta rekomendacijų šiuo klausimu, taip pat platesnių rekomendacijų dėl esamų ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimo oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse. Todėl EESRK atkreipia dėmesį į šias nuomones, atskirai nagrinėjančias su oru ⁽⁶⁾, vandeniu ⁽⁷⁾ ar atliekų tvarkymu ⁽⁸⁾ susijusius klausimus.

2.4. Be šių nuomonių konkrečiais klausimais, kai kuriose platesnės aprėpties EESRK nuomonėse taip pat pateikiama rekomendacijų, kurios gali būti susijusios su šiuo prašymu. Tai, be kita ko, nuomonės dėl galimybės kreiptis į teismą ⁽⁹⁾, dabartinio teisės aktų įgyvendinimo ir valdymo ⁽¹⁰⁾ ir vartotojų kolektyvinių interesų apsaugos ⁽¹¹⁾, strateginio pobūdžio nuomonės ⁽¹²⁾ ir nuomonės, kuriose nagrinėjami klausimai už Europos Sąjungos ribų, pavyzdžiui, dėl darnaus vystymosi tikslų (DVT) ⁽¹³⁾, laisvosios prekybos susitarimų ⁽¹⁴⁾ ir klimato ⁽¹⁵⁾.

2.5. Akivaizdu, kad būtina ne tik įgyvendinti esamą teisę, kuri padeda kurti bendrąją rinką, palankią laisvai ir neiškreiptai konkurencijai ir vertą piliečių – tiek gamintojų, tiek vartotojų – pasitikėjimo, t. y. teisę, kuri suteikia galimybę remtis aukštais kokybės ir saugos standartais, susijusiais su gyventojų ir jų aplinkos apsauga, bet ir siekti panaikinti dabartinių teisės aktų spragas kartu užtikrinant, kad ES, vykdydama dvišales arba daugiašales derybas dėl prekybos, nuosekliai užtikrintų lygiaverčių socialinių ir aplinkos teisės aktų taikymą importuojamiems produktams.

2.6. Atsižvelgiant į tai, reikia išnagrinėti visas šioje tiriamojoje nuomonėje išvardytas pastabas, išvadas ir rekomendacijas – ne kaip riziką, o kaip galimybę veiklą nukreipti tokia linkme, kad būtų sukurta naudos (tiek konkurencinės, tiek bendradarbiavimo), kuri yra svarbi ir perspektyvi ekonominiu, socialiniu bei aplinkos požiūriais.

2.7. Galiausiai primename, kad tiek oro, tiek vandens ar atliekų tvarkymo srityse reikia vengti nevienodo ES teisės taikymo įvairiose valstybėse narėse, nes dėl to gali atsirasti konkurencijos iškraipymų, aplinkosaugos ir socialinių skirtumų, taip pat dirbtinių kliūčių, trukdančių valdyti bendrus ir iš esmės tarpvalstybinius išteklius. Taigi, siekiant stiprinti visas esamas ir būsimas priemones, taip pat reikėtų ieškoti būdų, kaip suderinti taršos ir išteklių mokesčius ir patenkinti poreikį geriau kalibruoti esamas priemones atsižvelgiant į išorinį poveikį. Aplinkos politika turėtų būti ne koreguojamas

⁽⁶⁾ Nuomonės „Europos švaraus oro programa“ (OL C 451, 2014 12 16, p. 134) ir „Visiškas asbesto pašalinimas Europos Sąjungoje“ (OL C 251, 2015 7 31, p. 13).

⁽⁷⁾ Nuomonės „Veiksmų planas gamtai, žmonėms ir ekonomikai“ (OL C 129, 2018 4 11, p. 90), „Tarpautinis vandenynų valdymas. Mūsų vandenynų darnaus valdymo darbotvarkė“ (OL C 209, 2017 6 30, p. 60) ir „Žmonėms vartoti skirto vandens kokybė“ (OL C 367, 2018 10 10, p. 107).

⁽⁸⁾ Nuomonės „Tam tikri pavojingų medžiagų naudojimo apribojimai“ (OL C 345, 2017 10 13, p. 110), „Cheminių medžiagų, produktų ir atliekų teisės aktų sąlyčio gerinimo variantai“ (OL C 283, 2018 8 10, p. 56), „Europinė plastikų žiedinėje ekonomikoje strategija“ (įskaitant laivų atliekų tvarkymą) (OL C 283, 2018 8 10, p. 61), „Energijos iš atliekų vaidmuo žiedinėje ekonomikoje“ (OL C 345, 2017 10 13, p. 102) ir „Žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinys“ (OL C 264, 2016 7 20, p. 98).

⁽⁹⁾ Nuomonė „Teisė kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“ (OL C 129, 2018 4 11, p. 65).

⁽¹⁰⁾ Žr. 1 ir 3 išnašas.

⁽¹¹⁾ Nuomonė „Naujos galimybės vartotojams“ (OL C 440, 2018 12 6, p. 66).

⁽¹²⁾ Nuomonės „Perėjimas prie tvaresnės Europos ateities“ (OL C 81, 2018 3 2, p. 44) ir „Nauji tvarūs verslo modeliai“ (OL C 81, 2018 3 2, p. 57).

⁽¹³⁾ Nuomonė „Darbotvarkė iki 2030 m. Europos Sąjungos įsipareigojimas siekti darnaus vystymosi tikslų visame pasaulyje“, priimta 2016 m. spalio 20 d. (OL C 34, 2017 2 2, p. 58) ir nuomonė „Esminis prekybos ir investicijų vaidmuo siekiant darnaus vystymosi tikslų ir juos įgyvendinant“ (OL C 129, 2018 4 11, p. 27).

⁽¹⁴⁾ Nuomonė „Prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) skyriai ES laisvosios prekybos susitarimuose (LPS)“ (OL C 227, 2018 6 28, p. 27).

⁽¹⁵⁾ Nuomonės „Paryžiaus protokolais. Kaip švelninsime klimato kaitą pasaulyje po 2020 m.“ (OL C 383, 2015 11 17, p. 74) ir „Klimato teisingumas“ (OL C 81, 2018 3 2, p. 22).

kintamasis, o pagrindinis svirtas keičiant strateginę žmonių, amatų, žemės ūkio ir pramonės veiklos kryptį Sąjungoje; ji turėtų turėti teigiamo poveikio taip pat ir kitiems regionams, kuriuose yra Sąjungos politinių ir prekybos partnerių.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Sąjungos aplinkos teisės aktų įgyvendinimas oro kokybės srityje

Kartu su vandens, gamtos apsaugos ir atliekų tvarkymo sritimis, oro kokybė yra vienas iš sektorių, kuriuose užfiksuojamas didžiausias pažeidimų skaičius. 2018 m. gegužės mėn. Komisija ėmėsi aktyvesnių vykdymo užtikrinimo veiksmų šešių valstybių narių, kurios pažeidė ES oro kokybės taisykles, atžvilgiu ir dėl jų kreipėsi į Teisingumo Teismą⁽¹⁶⁾. EESRK pripažįsta, kad Komisija šiuo metu atlieka oro kokybės direktyvos tinkamumo patikrą ir vertina aplinkos oro kokybės direktyvų efektyvumą 2008–2018 m. laikotarpiu. Konkrečiai, pastangos gerinti lauko oro kokybės teisės aktų įgyvendinimą padėtų siekti 11-ojo DVT dėl tvarių miestų.

Kalbant apie oro kokybę, primename, kad oro taršos poveikis yra trejopas:

1. sveikatai, kuriai dėl patalpų ir lauko oro taršos ir toliau kyla didelis pavojus Europos Sąjungoje⁽¹⁷⁾ ir kitur. Tai netgi yra pagrindinis sveikatai ir aplinkai kylantis pavojus pasaulio mastu⁽¹⁸⁾: per metus užterštas oras sukelia 6,5 mln. pirmalaikių mirčių ir tai brangiai kainuoja visuomenei, sveikatos priežiūros sistemoms, ekonomikai ir visiems, kurių sveikata dėl to nukenčia. Neseniai pateiktoje Europos Audito Rūmų ataskaitoje dėl oro taršos skelbiama, kad Europoje per metus pirma laiko miršta apie 400 000 žmonių, taip pat joje nustatyta, kad Europos piliečių sveikata vis dar nepakankamai apsaugota ir kad ES veikla nedavė lauko poveikio;
2. biologinei įvairovei (poveikis žemės ūkio kultūroms, miškams ir pan.);
3. šiuolaikiniams ir, žinoma, istoriniams pastatams, susijusiems su turizmu.

3.1.1. Patalpų oras

- a) Siekiant pagerinti patalpų oro kokybę, pasitelkus ženklimą reikėtų supažindinti vartotoją su išgytų produktų išskiriamomis medžiagomis, kai kalbama, pvz., apie statybines medžiagas, apdailos produktus, baldus ar namų apyvokos produktus. Šiuo tikslu, palyginusi savo valstybių narių teisės aktus, ES turėtų sukurti nuoseklią sistemą, grindžiamą dabartine geriausia praktika.
- b) Užbaigus pastato statybą ir jį pridavus, reikėtų nustatyti įpareigojimą prižiūrėti ir reguliariai tikrinti ventilacijos kokybę. Tokia ilgalaikė pastatų priežiūra neabejotinai turėtų teigiamą poveikį ne vien sveikatai, bet ir energijos vartojimui.
- c) Siekiant apsaugoti pažeidžiamus gyventojus, kurių kvėpavimo sistema nusilpusi arba dar nevisiškai išsivysčiusi ir kuriems būtinas kuo geresnės kokybės oras, viešosios paskirties pastatuose, kuriuose pirmiausia lankosi maži vaikai, taip pat reikėtų įgyvendinti atitinkamus veiksmų planus.
- d) Galiausiai būtų naudinga suderinti oro gryninimo srityje taikomą praktiką. ES turėtų apibrėžti kriterijus, pagal kuriuos būtų vertinamas šios praktikos veiksmingumas ir saugumas, visų pirma siekiant išvengti bet kokių nukrypimų prekybos ar sveikatos srityje, kuriuos galėtų lemti tai, kad šiuo metu dar nenustatytos atitinkamos taisyklės.

3.1.2. Lauko oras

- a) Siekiant geresnės oro kokybės ir didesnio pasitikėjimo tarp piliečių ir ES institucijų, reikėtų ne tik griežčiau įgyvendinti galiojančias taisykles ir griežčiau bausti už jų nesilaikymą, bet ir užtikrinti, kad ES direktyvose nustatytais standartais galiausiai būtų atsižvelgta į trūkstamas Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) rekomendacijas, kurios padėtų labiau saugoti žmonių sveikatą.

⁽¹⁶⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3450_lt.htm.

⁽¹⁷⁾ Europos aplinkos agentūros teigimu.

⁽¹⁸⁾ Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) teigimu.

- b) Šiuo metu vykdoma tik kietųjų dalelių KD 10 ir KD 2,5 (matuojant mikrometrais) stebėseną. Tačiau, kalbant apie sveikatą, daug didesnę poveikį jai daro kai kurios itin smulkios kietosios dalelės (matuojant nanometrais), nes jos daug giliau įsiskverbia į žmogaus kūną ir gali kauptis gyvybiškai svarbiuose organuose. Taigi reikėtų užtikrinti, kad europiniais teisės aktais būtų atsižvelgta į šias aplinkybes ir būtų numatyta vykdyti šių kietųjų dalelių stebėseną, kad jų kiekis ore taip pat laipsniškai mažėtų.
- c) Tokių pat veiksmų reikėtų imtis dėl policiklinių aromatinių angliavandenilių bei įvairių kitų dar nestebimų teršalų, pirmiausia susijusių su deginimo įrenginiais, laivais, sausumos transporto priemonėmis, statybinėmis mašinomis ir kt., juolab kad pasitelkus nuolatinę pažangą mokslo žinių ir techninių pajėgumų srityje būtų galima jau dabar užtikrinti didesnę sveikatos ir ekosistemų apsaugą.
- d) Norint, kad valstybės narės sumažintų savo į aplinką išmetamą teršalų kiekį, itin svarbi Teršalų išmetimo nacionalinių ribų direktyva⁽¹⁹⁾. Tačiau joje pagal subsidiarumo principą siūlomos tik orientacinės priemonės, kad valstybės narės laikytųsi išmetamųjų teršalų mažinimo įsipareigojimų. Dėl šia direktyva numatyto įgyvendinimo lankstumo gerokai susilpninamas reguliavimo veiksmingumas.
- e) Dar esama tobulinimo galimybių, nes direktyvoje nebuvo pasiūlytas išmetamo metano kiekio mažinimo tikslas, o tai itin didelis oro taršos šaltinis, nes jis yra ozono pirmtakas ir labai stiprios šiltnamio efektą sukeliančios dujos.
- f) Siekiant užtikrinti įvairių ES taisyklių suderinamumą, įgyvendinant bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP) reikėtų nustatyti tikslus, susijusius su oro tarša, kurią lemia žemės ūkio sektorius. Pavyzdžiui, žemės ūkio sektoriuje išmetama daugiau kaip 95 % amoniako. Šiam teršalui taikoma INR direktyva. Kad valstybės narės pasiektų savo mažinimo tikslus šioje srityje, įgyvendinant BŽŪP joms turėtų būti suteiktos atitinkamos priemonės.
- g) Galiausiai prisiminkime, kad teršalų kiekybinis vertinimas šiuo metu grindžiamas jų svoriu ($\mu\text{g}/\text{m}^3$), nors jau daugelį metų toksikologai moksliniuose forumuose pabrėžia, kad atliekant jų kiekybinį vertinimą reikėtų remtis kenksmingųjų dalelių skaičiumi. Toks požiūris iš tiesų atrodo labiau pagrįstas, nes susiduriame su itin smulkiais elementais, kurių įkvepiame⁽²⁰⁾.

3.2. Europos Sąjungos aplinkos teisės aktų įgyvendinimas vandens srityje

Kalbant apie vandenį reikia pabrėžti, kad nors šios srities pagrindų direktyva iš esmės yra tinkama, ji ir toliau įgyvendinama nepakankamai, ir kad dauguma valstybių narių neužtikrino geros ekologinės būklės, kurios tikėtasi 2015 m. Tą patį galima pasakyti apie tinklą „Natura 2000“, nes sutartinė priemonė apskritai įgyvendinta nesėkmingai. Galima padaryti įvairių patobulinimų ir įnešti įvairių naujovių, visų pirma susijusių su mokslo pažanga, viena vertus, dirvožemio funkcionavimo srityje, kita vertus, tam tikrų teršalų sklaidos ir sąveikos srityje. Tai bus nagrinėjama toliau. ES vandens teisės aktų įgyvendinimo pažanga padėtų pasiekti keletą tikslų, susijusių su 6-uoju DVT dėl švaraus vandens ir sanitarinių sąlygų.

Viena iš opiausių su vandeniu susijusių sričių yra Miesto nuotekų valymo direktyvos įgyvendinimas, nes čia tarp valstybių narių esama didelių skirtumų, atsirandančių dėl valdymo klausimų ir finansavimo kombinacijos. Nors šios kadencijos metu Komisija dėjo dideles pastangas, šioje srityje vis dar yra didelių finansavimo poreikių ir neišspręstų su valdymu susijusių klausimų. Remiantis patikima kietųjų atliekų tvarkymo patirtimi, reikėtų sukurti naujus gamintojų atsakomybės prisiėmimo už papildomų nuotekų valymo finansavimą būdus, kad būtų pašalinti nauji teršalai, pvz., farmacinės medžiagos ir mikroplastikai.

3.2.1. Paviršinis vanduo

- a) Siekiant pagerinti paviršinio vandens padėtį, taip pat išvengti žingsnio atgal aplinkos teisės ir valdymo srityse, reikėtų apibrėžti tam tikras sąvokas, pvz., „ekologinis tęstinumas“, „vandentakis“ ir „šlapynė“. Pavyzdžiui, būtina Europos lygmeniu nustatyti taisykles, apibrėžiančias šlapynes, turint omenyje tai, kad vienintelis apsaugos tikslu grindžiamas požiūris yra pernelyg sudėtingas, kad jį būtų galima tinkamai perkelti į nacionalinę teisę, bent jau tam tikrose valstybėse narėse.
- b) Be to, reikėtų sukurti vienodą aiškią sistemą, kuria visiems susijusiems subjektams, dalyvaujantiems įgyvendinant šios srities teisę, būtų sudarytos sąlygos atlikti vertinimus.

⁽¹⁹⁾ INR direktyva.

⁽²⁰⁾ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0048969711005730?via%3Dihub>

- c) Kalbant apie kietąsias nanodaleles, pvz., išskiriamas tekstilės ir žemės ūkio maisto produktų pramonėje, arba endokrininę sistemą ardančias medžiagas, pvz., išskiriamas vaistų pramonėje ir žemės ūkyje, jų išskyrimą į aplinką reikėtų sumažinti jų susidarymo vietoje ir nustatyti ribines vertes, kurių nebūtų galima viršyti paviršiniame ir požeminiame vandenyje, turint omenyje šių medžiagų poveikį ekosistemoms, visų pirma maisto grandinėms, kurios apima ir žmones. Galiausiai šiuo tikslu taip pat reikėtų nustatyti priemones, kad būtų galima nustatyti (taip pat ir ilgesniu laikotarpiu) vadinamojo „kokteilio efekto“ ribines vertes, kai susimaišo šios medžiagos, įvairios jau stebimos medžiagos ir jų irimo šalutiniai produktai.

3.2.2. Požeminis vanduo

- a) Kalbant apie vandens srities teisės aktus, nuostatos dėl sąnaudų, kurias patyrė įvairių kategorijų naudotojai, susigrąžinimo, išorinių kaštų internalizavimo ir sąnaudas atitinkančio apmokestinimo, kaip apibrėžta direktyvoje, nustatančioje Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus⁽²¹⁾, nėra nei pakankamai griežtos, nei pakankamai tikslios, kad jos būtų pakankamai efektyvios.
- b) Keičiantis klimatui, požeminio vandens telkinių atsinaujinimo procesas gali tapti dar sudėtingesnis, juolab kad tam tikrose vietovėse dėl miestams arba žemės ūkiui būdingos praktikos nepageidaujamai ardomas vandens ciklas, nes dirvožemis sandarinamas arba jo biologinis aktyvumas nėra pakankamas, ir taip, užuot skatinus gamtinių medžiagų prasiskverbimą, gryninimą ir kaupimą, sudaromos palankios sąlygos nuotėkiui, erozijai ir purvo nuošliaužoms. Kad šie reiškiniai toliau neblogėtų, Sąjunga turėtų priimti gyvajam dirvožemiui palankius teisės aktus. Tai taip pat būtų naudinga sprendžiant ekosistemoms, žmonių vartojimui ir žemės ūkio bei pramonės veiklai prieinamo vandens kokybės ir kiekybės problemas.
- c) Atsižvelgdami į miškų ir gyvatvorių, taip pat mažesniu mastu į daugiamečių žolynų ir ilgą laiką neiriamos dirbamos žemės vaidmenį sukeltą lietuvių evapotranspiracijos metodu, taip pat filtruojant, gryninant ir kaupiant vandenį dirvožemyje ir požeminio vandens telkiniuose, turėtume jiems skirti kuo daugiau dėmesio. Taip pat, kiek įmanoma, reikėtų užtikrinti jų buvimą ir pasiskirstymą visoje Europos teritorijoje, ypač todėl, kad jie neabejotinai padeda kitiems gyviems organizmams, įskaitant įvairių pagalbinių priemonių teikimą žemės ūkio srityje, susidūrus su karščio bangomis ar kitais ekstremaliais klimato reiškiniais, kurių vis daugėja.

3.2.3. Direktyva, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus

Siekiant kuo geriau įgyvendinti Vandens pagrindų direktyvą, tam tikrais iš dalies pirmiau paminėtais aspektais reikėtų pakeisti direktyvą, atkreipiant dėmesį į toliau nurodytus klausimus.

- a) Preambulėje įvardytas vandens statusas „vanduo nėra įprastas komercijos produktas“ turėtų būti pakeista į „vanduo nėra komercijos produktas“.
- b) Atsižvelgiant į vandens būklę Europoje, taikant prevencijos ir atsargumo principus reikalaujama išbraukti visas nukrypti leidžiančias nuostatas, pvz., pateiktas 4 straipsnio 5 dalyje arba 7 straipsnio 4 dalyje.
- c) Atsižvelgiant į vandens būklę, turi būti reikalaujama atlikti visų projektų, dėl kurių gali kilti grėsmė vandeniui ir vandens aplinkai, poveikio aplinkai vertinimą. Taigi reikėtų išbraukti sąvoką „supaprastinta vertinimo procedūra“ (16 straipsnis).
- d) Reikėtų persvarstyti principą „teršėjas moka“, visų pirma jo įgyvendinimo taisykles. Šiuo tikslu būtina:
- performuluoti 9 straipsnį: vietoje „Valstybės narės atsižvelgia į sąnaudų, patirtų teikiant vandens paslaugas, įskaitant aplinkos apsaugos ir išteklių sąnaudas, susigrąžinimo principą pagal ekonominę analizę, atliktą vadovaujantis III priedu, ir visų pirma atsižvelgia į principą „teršėjas moka“ reikėtų rašyti „Valstybės narės susigrąžina tiesiogines ir netiesiogines sąnaudas, susijusias su žmogaus veiklos poveikiu vandeniui, remdamosi principu „teršėjas moka“;
 - panaikinti išimtis, numatytas 9 straipsnio 4 dalyje;
 - tiksliai nurodant tris sritis (žemės ūkis, pramonė, namų ūkis), įtraukti visus sektorius, kuriems valstybės narės privalo nustatyti taisykles, kad būtų panaikintas sąnaudų eksternalizavimas. Metinėje ataskaitoje būtų patikslinta šio proceso įgyvendinimo tvarka skirtinguose sektoriuose.
- e) Tokios rūšies formuluotės kaip „užtikrinti, kad“ taip pat reikėtų pakeisti tikru įpareigojimu (pvz., 11 straipsnio 5 dalyje arba 14 straipsnio pirmoje pastraipoje).
- f) Be to, atrodo reikalinga sumažinti teršalų ribines vertes, kartu derinant su kitomis direktyvomis (pvz., dėl nitratų, cheminių produktų ir kt.), ir atnaujinti prioritetinių medžiagų sąrašą (pvz., įtraukiant perfluoruotus junginius, nanotechnologijas ir kt.).

⁽²¹⁾ Vandens pagrindų direktyva.

- g) Būtina padidinti visuomenės dalyvavimą (14 straipsnis), ypač susijusį su planavimu. Jį reikėtų išplėsti įtraukiant pagrindinių ir papildomų priemonių programas, taip pat visus išankstinius administracinius patikrinimus.
- h) Kalbant apie ginčų nagrinėjimą (23 straipsnis), reikėtų pridurti, kad taikydamos Orhuso konvenciją valstybės narės turi nustatyti taisykles ir procedūras, kuriomis visuomenei būtų sudarytos palankios sąlygos dalyvauti nagrinėjant ginčus vandens srityje.

3.3. Europos Sąjungos aplinkos teisės aktų įgyvendinimas atliekų tvarkymo srityje

Poveikio vertinime, kuriuo grindžiami neseniai priimti teisės aktai dėl atliekų, buvo nustatyta keletas įgyvendinimo problemų – teisinių ir (arba) reguliavimo, taip pat iškelta su valdymu ir informuotumu didinimu susijusių klausimų. Trūkumų įgyvendinant Atliekų pagrindų direktyvą dažnai kyla dėl to, kad trūksta ekonominių priemonių, pvz., kurias taikant perdirbimas tampa patrauklesnis nei šalinimas į sąvartynus. Tačiau savivaldybėms gali būti sudėtinga nustatyti tokias ekonomines priemones. Vietos valdžios institucijos dažnai neturi pajėgumų įgyvendinti ES priemonių vietos lygmeniu, o tai yra valdymo srities problema. Vykdyto užtikrinimas taip pat yra didelė problema keliose valstybėse narėse. EESRK pripažįsta, kad Komisija pastaraisiais metais dirbo su valstybėmis narėmis siekdama šalinti tokius įgyvendinimo trūkumus, pavyzdžiui, teikdama techninę paramą ir konkrečias gaires apie būtinus pokyčius per dvi atitikties skatinimo akcijas, vykdytas 2012 m. ir 2015 m.

Neseniai priimti atliekų srities pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų turėtų padėti išspręsti kai kurias problemas, susijusias su įgyvendinimu, ir padėti siekti 12-ojo DVT dėl tvaraus vartojimo ir gamybos, tačiau su valdymu bei vykdyto užtikrinimu susijusius klausimus vis dar reikia spręsti nacionaliniu lygmeniu. Kartu su Komisija EESRK įsteigė Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformą, kuri jau pasiekė svarbių rezultatų, sudarydama palankesnes sąlygas įvairiems suinteresuotiesiems subjektams kaupti žinias ir gerosios praktikos pavyzdžius, jais keistis ir juos skleisti. Ši platforma yra svarbi priemonė, kuri nusipelno būti plačiau naudojama siekiant skatinti šios srities ES teisės aktų įgyvendinimą.

3.3.1. Atliekų prevencija

- a) Neseniai atlikta atliekų politikos peržiūra⁽²²⁾ suteikia galimybę tvirtai remti priemones, kuriomis galima tinkamai sumažinti poreikius atliekų susidarymo vietoje (įskaitant žaliavų ir antrinių žaliavų poreikius) ir būsimų atliekų susidarymą, visų pirma tų, kurios kelia pavojų ekosistemoms ir žmogaus sveikatai. Tai reiškia, kad turime galvoti apie savo poreikius ir daiktus, kuriuos gaminame ir kaip juos projektuojame, kad šie daiktai tarnautų ilgiau, o vėliau juos perdirbti su kuo mažesniais medžiagų nuostoliais, nes tai apskritai turės poveikį aplinkai, energetinei nepriklausomybei ir ekonominiam tvarumui.
- b) Kad būtų galima kalbėti veikiau apie „tvartą medžiagą“, o ne „atlieką“, ir apie žiedinę ekonomiką, privalome pačiu produkto projektavimo etapu pašalinti nuodingas arba pavojingas sudedamąsias dalis, kurios galėtų sukelti sunkumų būsimojo antrinio perdirbimo etapu.
- c) Kalbant apie pakuotes, turėtų vyrauti nuosaikumas, ir šiuo požiūriu reikėtų daryti kuo didesnę pažangą, laipsniškai ir privalomai, siekiant išvengti bet kokių konkurencijos iškraipymų, siekiant taikyti tiek jau esamas, tiek būsimas skirtingas grąžinimo ir pakartotinio naudojimo sistemas.
- d) Visuomenės gebėjimas pakartotinai naudoti ir taisyti produktus jau pats savaime yra vienas iš būdų mažinti atliekų susidarymą. Norint tai pasiekti būtini plataus užmojo teisės aktai su privalomais tikslais, kuriuos būtina pasiekti, o ne siūlantys savanoriškai taikomas priemones.
- e) Kad ekonominė plėtra būtų atsietą nuo gamtos išteklių naudojimo ir su tuo susijusio poveikio aplinkai, ES turi nustatyti aukštesnius tikslus siekdama padidinti išteklių naudojimo mūsų gamybos sistemose efektyvumą.

3.3.2. Atliekų tvarkymas

- a) Kad žiedinė ekonomika įgytų ir išsaugotų gyventojų, gamintojų ir vartotojų pasitikėjimą, ji turi nuolat remtis naujausiomis mokslo žiniomis ir taip apsaugoti nuo bet kokio būsimo skandalo, įskaitant visuomenės sveikatos srityje, kylančio dėl teršalų koncentracijos arba dispersijos perdirbtose medžiagose (pvz., bromo arba endokrininę sistemą ardančių medžiagų) ar aplinkoje (nanomedžiagų arba mikroplastikų).

⁽²²⁾ http://ec.europa.eu/environment/waste/target_review.htm.

- b) Tokie veiksmai būtų dar patikimesni ir veiksmingesni, jeigu, siekiant padidinti visų rūšių medžiagų antrinio perdirbimo procentinę dalį, jų sudedamąsias dalis būtų galima atsekti jau gamybos etapu ir jeigu prieš joms pasiekiant vartotojus būtų užtikrinamas kiek įmanoma didesnis skaidrumas.
- c) Be to, kalbant apie perdirbtas arba grynąsias medžiagas, Europos Sąjungoje turi būti užtikrinama tokio pat lygio žmogaus sveikatos ir aplinkos apsauga. Naudojant perdirbamas medžiagas neturėtų būti leidžiama naudoti didesnės koncentracijos pavojingas chemines medžiagas. Taigi apribojant ir nustatant cheminių medžiagų ribines vertes pagal REACH reglamentą⁽²³⁾, Europos cheminių medžiagų agentūra turėtų nustatyti tokias pat ribines vertes perdirbtų medžiagų atžvilgiu. Medžiagos, kurių atveju šios vertės viršijamos, negali būti naudojamos arba turi būti laikomos netinkamomis pakartotinai naudoti ar perdirbti.
- d) Be ekologinio projektavimo, kuris turėtų būti taikomas išmaniesiems telefonams ir kitiems elektriniams bei elektroniniams gaminiams, ES taip pat turi vykdyti deramą atliekų tvarkymo savo teritorijoje politiką ir priimti už ją atsakomybę, užuot išvežusi atliekas į užsienį.
- e) Kaip rodo gyvavimo ciklo analizė, visos antrinio perdirbimo galimybės (ypač dėl vadinamosios „pilkosios energijos“, pvz., plastikuose) yra geresnės nei deginimas, išskyrus medieną kai kuriais specialiais atvejais, taip pat kai kurių pavojingų produktų atliekų/medžiagų atvejais. Deginimo, kaip ir sąvartynų, reikia laipsniškai atsisakyti, o tam būtina nustatyti platus užmojo tikslus.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽²³⁾ REACH reglamentas – Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1907/2006 (OL L 396, 2006 12 30, p. 1, iš dalies pakeistas OL L 136, 2007 5 29, p. 3).

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

539-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2018 12 12–2018 12 13

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „XXI a. tinkamas Europos mažmeninės prekybos sektorius“

(COM(2018) 219 final)

(2019/C 110/07)

Pranešėjas: **Ronny LANNOO**Bendrapranešėjis: **Gerardo LARGHI**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 6 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 21
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	171 / 3 / 2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Komisijos komunikatą dėl mažmeninės prekybos sektoriaus modernizavimo. Komitetas dar karta pabrėžia ekonominę ir socialinę mažmeninės prekybos sektoriaus svarbą visiems suinteresuotiems subjektams ir visai visuomenei⁽¹⁾. EESRK nurodo, kad ankstesnėse nuomonėse jis jau yra rekomendavęs sukurti atvirą ekonominę aplinką, kuria būtų siekiama užtikrinti sąžiningą konkurenciją, kurti sąlygas didelių, vidutinių, smulkiųjų ir labai mažų mažmenininkų teigiamam sambūviui ir bendradarbiavimui.

1.2. Itin svarbu saugoti ir skatinti įvairovę mažmeninės prekybos sektoriuje, siekiant patenkinti vartotojų poreikius, ir ginti bei skatinti Europos Sąjungos gamybos sistemą. Todėl EESRK mano, kad reikia užtikrinti pusiausvyrą tarp komunikate labai aiškiai išdėstytų stambiems mažmenininkams palankių priemonių ir atitinkamų priemonių, kuriomis tenkinami labai mažų ir mažųjų įmonių poreikiai.

1.3. EESRK pažymi, kad Komisijos pasiūlyme skiriama pernelyg daug dėmesio „kainai“, kaip vartotojus labiausiai dominančiam elementui, ir taip nepakankamai atsižvelgiama į kitus labai svarbius aspektus, pavyzdžiui, informaciją, gaminių kokybę ir personalizavimą, artumą, mobilumą, žiedinę ekonomiką ir tvarumą, kainos ir kokybės santykį ir aptarnavimą prieš pirkimą arba po jo. Komisija, atsižvelgdama į visų šalių interesus, turėtų tinkamai apsaugoti gaminių įvairinimą.

⁽¹⁾ Apyvarta 2016 m. sudarė 9 864 468,4 mln. EUR, įmonių buvo (2015 m.) – 6 205 080, gamybos vertė (2015 m.) siekė 2 687 115 mln EUR. 2016 m. šiame sektoriuje dirbo 33 399 447 žmonės, iš kurių 27 892 082 – samdomieji darbuotojai.

1.4. Komitetas mano, kad įsisteigimo teisės klausimus reikėtų spręsti laikantis subsidiarumo principo, o į visų susijusių suinteresuotųjų subjektų poreikius geriausiai galima atsižvelgti susitarus nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis.

1.5. Visų pirma, EESRK mano, kad kai kurios tam tikrose valstybėse narėse šiuo metu esančios kliūtys įsisteigimo laisvei ir tam tikri veiklos apribojimai trukdo steigti naujas įmones ir visapusišku liberalizavimu neužtikrinama būtina pusiausvyrą tarp didelių bendrovių, mažųjų įmonių ir šeimos valdomų įmonių.

1.6. EESRK mano, kad nacionalinės taisyklės dėl parduotuvių ir darbuotojų darbo laiko yra iš esmės labai svarbios siekiant užtikrinti vienodas sąlygas įvairaus dydžio įmonėms, o svarbiausia – garantuoti tinkamą socialinę apsaugą ir samdomiesiems, ir savarankiškai dirbantiems asmenims, taip pat atsižvelgiant į vartotojų įpročių pasikeitimus.

1.7. EESRK primena, kad susitarimas nacionaliniu arba subnacionaliniu lygmeniu yra tinkamiausias būdas nustatyti darbo laiką ir dienas, atsižvelgti ir į vartotojų poreikius galėti išgyti tam tikrų gaminių ir paslaugų, ir į kai kurių įmonių norą dirbti sekmadieniais ir švenčių dienomis, kartu užtikrinant verslininkų ir darbuotojų darbo ir šeimos gyvenimo pusiausvyrą ir numatant mokymui skirtą laiką.

1.8. EESRK taip pat nurodo, kad, laikantis Socialinių teisių ramsčio nuostatų, reikia užtikrinti, kad visiems šio sektoriaus darbuotojams būtų mokamas teisingas atlyginimas ir kad jų darbo vietos būtų kokybiškos, neatsižvelgiant į tai, ar mažmeninė prekyba vykdoma įprastu būdu, ar internetu. Komitetas visų pirma atkreipia dėmesį į tai, kad vedant kolektyvines derybas vis dar neatsižvelgiama į tūkstančių darbuotojų, dirbančių įmonėse, kurios veiklą vykdo internetu, darbo sutartis ir į stambių mažmenininkų taikomas darbo sutartis, kurios parengtos tik siekiant pritraukti didesnius vartotojų srautus savaitgaliais (dėl to daugėja atsitiktinio darbo sutarčių) arba sutartis, pagal kurias darbas savaitgaliais arba naktimis nelaikomas viršvalandiniu darbu. Galiausiai EESRK laikosi nuomonės, kad sukūrus veiksmingą socialinio dialogo mechanizmą, į kurį būtų įtraukiamos ir labai mažos įmonės, įmonėms atsirastų daugiau plėtros galimybių, o darbuotojams būtų užtikrinta geresnė apsaugos priemonių sistema.

1.9. Komitetas pritaria Komisijai, kad mažmeninės prekybos sektoriuje reikia skatinti ir remti inovacijas, darbdavių ir darbuotojų mokymąsi visą gyvenimą ir gaminių reklamavimą ilguoju laikotarpiu. Vis dėlto Komitetas mano, kad kartu su Komisijos pasiūlymu reikėtų parengti veiksmų gaires, kuriomis būtų prisidedama prie šio proceso įgyvendinant perėjimą prie skaitmeninių technologijų, kartu skiriant pakankamą finansavimą ir ypatingą dėmesį mažosioms ir labai mažoms įmonėms, bendradarbiaujant su MVĮ atstovaujančiomis organizacijomis.

1.10. EESRK ragina visų lygmenų valdymo institucijas pradėti glaudų bendradarbiavimą su visais suinteresuotaisiais subjektais, siekiant parengti konkretų veiksmų planą dėl Europos mažmeninės prekybos ateities 21-ame amžiuje (t. y. informavimo, mokymo, finansavimo ir gerosios praktikos ir kt. veiksmų planą).

2. Svarbiausios Komisijos dokumento nuostatos

2.1. Šiuo komunikatu, nustatant geriausią patirtį, siekiama padėti ES ekonomikai išnaudoti mažmeninės prekybos sektoriaus potencialą. Todėl ES institucijos ir valstybės narės turi dėti pastangas siekdamas sustiprinti sektoriaus konkurencingumą tuo metu, kai jį keičia sparčiai auganti elektroninė prekyba ir vartotojų įpročių pokyčiai.

2.2. Norint užtikrinti gerą bendrosios rinkos veikimą, reikia imtis tinkamų veiksmų visais lygmenimis. ES mažmeninės prekybos sektoriaus našumas atsiliko nuo kitų sektorių našumo. Ši padėtis susiklostė dėl reglamentavimo sutelkimo visais lygmenimis ir vėlavimo pereiti prie skaitmeninės rinkos.

2.3. Mažmenininkai susiduria su nemažai apribojimų, susijusių su parduotuvių steigimu ir veikla. Daugelį tokių apribojimų galima pagrįsti teisėtomis viešosios politikos priežastimis. Dėl šių apribojimų gali kilti kliūčių startuoliams ir našumui.

2.4. Kad sektorius būtų gyvybingas, labai svarbu kurti naujas prekybos vietas. Svarbu, kad būtų galima įgyvendinti su patekimu į rinką susijusias strategijas, kuriose būtų atsižvelgiama ir į prekybą internetu, ir į įprastą prekybą. Paprastos, skaidrios ir veiksmingos įsteigimo procedūros suteikia galimybę didinti mažmeninės prekybos našumą.

2.5. Komisija rekomenduoja valstybėms narėms prireikus įvertinti ir modernizuoti savo reglamentavimo sistemas, kai tinkama, imti pavyzdį iš kitose valstybėse narėse jau esamų geriausios praktikos pavyzdžių.

2.6. Veiklos apribojimai paprastai yra susiję su tradiciniais mažmenininkais. Valdžios institucijos turėtų įvertinti tokių apribojimų pusiausvyrą, proporcingumą ir efektyvumą, siekdamos užtikrinti vienodas sąlygas su elektronine prekyba.

2.7. Reikalavimų laikymosi išlaidos sudaro 0,4–6 % mažmenininkų metinės apyvartos. Labai mažoms įmonėms tai yra ypač didelė našta. Skatinant mažmeninės prekybos sektoriaus plėtrą, kad galutinė nauda tektų vartotojams, būtina laikytis plataus požiūrio: supaprastinti reglamentavimo sistemas užtikrinant jų tinkamumą daugiakanalėje aplinkoje, taip pat atsisakyti pernelyg sudėtingų ir brangių priemonių ir procedūrų, taikomų mažmenininkams siekiant užtikrinti šių taisyklių laikymąsi.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Komisijos bandymą modernizuoti mažmeninės prekybos sektorių siekiant spręsti naujus su skaitmeninimu ir elektronine prekyba susijusius iššūkius.

3.2. Savo ankstesnėse nuomonėse, visų pirma nuomonėje INT/682 dėl Europos mažmeninės prekybos veiksmų plano ⁽²⁾, Komitetas jau yra rekomendavęs sukurti atvirą ekonominę aplinką, kuria siekiama užtikrinti sąžiningą konkurenciją tarp vienodo dydžio subjektų. Visų pirma, ES turėtų sukurti sąlygas įvairovei, teigiamam internetu ir ne internetu parduodančių didelių, vidutinių, smulkiųjų ir labai mažų mažmenininkų sambūviui ir bendradarbiavimui. Įvairovės ES mažmeninės prekybos sektoriuje skatinimas yra labai geras būdas ne tik siekiant reaguoti į įvairius vartotojų poreikius, bet ir ginti bei skatinti Europos gamybos sistemą.

3.3. EESRK pažymi, kad Komisija skiria pernelyg daug dėmesio „kainai“, kaip vartotojus labiausiai dominančiam elementui, nors svarbiausias tikslas turėtų būti tikslios informacijos vartotojams teikimas (vartotojų informuotumas). Reikėtų, kad pirkdami gaminių vartotojai galėtų laisvai atsižvelgti į kitus elementus, pvz., to gaminio kokybę, personalizaciją, patvarumą, vartotojų mobilumą, artumą, kainos ir kokybės santykį ir aptarnavimą perkant ir vėliau, poveikį žiedinei ekonomikai ir į ekologinius kriterijus. Įvairinant gaminius kuriama pridėtinė vertė ES gamybos ir mažmeninės prekybos sektoriams, todėl Komisija turėtų tinkamai apsaugoti gaminių įvairinimą ⁽³⁾.

3.4. EESRK mano, kad Komisijos požiūris yra palankus stambiems mažmenininkams, ir laikosi nuomonės, kad svarbu užtikrinti šio požiūrio ir mažųjų bei labai mažų įmonių poreikių pusiausvyrą. Visų pirma Komitetas mano, kad būtina užtikrinti didelių bendrovių ir šeimos valdomų įmonių sambūvį.

3.5. EESRK pritaria minčiai, kad dėl kai kuriose valstybėse narėse taikomų įsisteigimo teisės ir veiklos apribojimų gali kilti kliūčių steigti naujas įmones ir jas plėsti. Vis dėlto Komitetas mano, kad visapusiškas įsisteigimo teisės liberalizavimas nebūtų geriausia šios problemos sprendimo priemonė. Be to, šiuo atžvilgiu reikėtų laikytis subsidiarumo principo ir tartis nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, kad būtų surastas tinkamas būdas reaguoti į vietos lygmens ir visų suinteresuotųjų subjektų poreikius.

3.6. EESRK nepritaria tam, kad Komisija neigiamai aiškina sprendimą byloje Visser. EESRK nuomone, šia byla patvirtinama teisės aktų leidėjo paskirtis Paslaugų direktyvos klausimais: ja kodifikuojama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, susijusi su įsisteigimo laisve, ir sprendimu draudžiama taikyti tik tam tikrus reikalavimus, pvz., ekonominių poreikių vertinimą, kartu pripažįstant, kad „toks tikslas apsaugoti miesto aplinką gali būti svarbus visuomenės interesas, galintis pateisinti teritorinius apribojimus“. Svarbu, laikantis proporcingumo ir subsidiarumo principų, rasti tokių poreikių pusiausvyrą.

3.7. Šiuo požiūriu, vykdamas bendrosios Europos rinkos kūrimo procesą, galima daug padaryti siekiant supaprastinti įmonių steigimo procedūras ir suteikti šioms procedūroms daugiau skaidrumo bei jas suvienodinti, kartu atsižvelgiant į esamus teisėtus teritorinio lygmens apribojimus, nustatytus laikantis subsidiarumo principo.

3.8. EESRK mano, kad itin svarbu išsaugoti ir apsaugoti tam tikrą konkretaus pobūdžio ekonominę aplinką, ypač ekonominę aplinką, susijusią su nacionalinio istorinio ir meno paveldo išsaugojimu, socialinės politikos tikslais ir kultūros politikos tikslais. Dėl šio reiškinio galėtų kilti trikdantis poveikis vietos bendruomenėms ir vartotojams ⁽⁴⁾.

⁽²⁾ OL C 327, 2013 11 12, p. 20.

⁽³⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 165.

⁽⁴⁾ Žr. 2 išnašą.

3.9. Apskritai EESRK mano, kad tarpvalstybinę plėtrą, veiklos plėtrą ir elektroninę prekybą reikėtų laikyti rimta alternatyva ir vykdant šį procesą derėtų remti įmones, derinant paramą su jų organizacijomis, bet šių veiksmų negalima laikyti prievole ar vieninteliu visų įmonių plėtros būdu, atsižvelgiant į svarbiausius vartotojų interesus (daugiakanalį platinimą ir paslaugas). Todėl labai svarbu ilguoju laikotarpiu skatinti ir tvariai vykdyti inovacijų procesus, mokymą ir reklamuoti gaminius, be kita ko, remiant mažąsias ir labai mažas įmones ir joms atstovaujančias organizacijas, šiai paramai skiriant tinkamą finansavimą.

3.10. Veiksminga mažmeninės prekybos politika turi rasti pelningumo ir efektyvumo prekybos vietos požiūriu pusiausvyrą. Į (vidutinį) ilgąjį laikotarpį itin svarbu atsižvelgti kalbant apie tradicines įmones ir jų santykį su esamais arba galimais būsimais pokyčiais (būstu, teikiamomis paslaugomis ir kt., taigi ir su dabartiniais miestų centrais ir gyvenamaisiais rajonais). EESRK mano, kad Komisija, bendradarbiaudama su atitinkamomis nacionalinėmis ir regioninėmis organizacijomis, turėtų užbaigti savo pasiūlymą nustatydamą struktūrines priemones, kuriomis siekiama įtraukti vietos bendruomenių ir miestų centrų plėtros veiksmus (turistines vietas, vietos teritorijų planavimą, statybų reglamentus, sąlygas ir t. t.).

3.11. EESRK mano, kad nacionalinės taisyklės dėl parduotuvių ir darbuotojų darbo laiko, atsižvelgiant į naujus technologinius sprendimus, yra labai svarbios užtikrinant vienodas sąlygas įvairaus dydžio įmonėms ir garantuojant tinkamą socialinę apsaugą ir samdomiesiems, ir savarankiškai dirbantiems asmenims ir, svarbiausia, šios priemonės yra labai svarbios siekiant užtikrinti socialinę apsaugą savarankiškai dirbantiems ir samdomiems asmenims.

3.12. EESRK pakartoja, kad nacionalinio arba subnacionalinio lygmens susitarimas su suinteresuotomis organizacijomis yra tinkamiausias būdas darbo laikui ir darbo dienoms nustatyti. Iš esmės, labai svarbu atsižvelgti ir į vartotojų poreikius galėti įsigyti tam tikrų gaminių ir paslaugų, ir į kai kurių bendrovių norą dirbti švenčių dienomis arba vakarais ir saugoti labai mažų įmonių savininkų ir darbuotojų poreikius pailsėti, taip užtikrinant darbo ir šeimos gyvenimo pusiausvyrą ir numatant mokymui skirtą laiką.

3.13. EESRK taip pat nurodo, kad laikantis Socialinių teisių ramsčio nuostatų reikia užtikrinti, kad visiems šio sektoriaus darbuotojams būtų mokamas teisingas atlyginimas ir kad jų darbo vietos būtų kokybiškos, neatsižvelgiant į tai, ar mažmeninė prekyba vykdoma įprastu būdu, ar internetu. Komitetas visų pirma atkreipia dėmesį į tai, kad vedant kolektyvines derybas vis dar neatsižvelgiama į tūkstančių darbuotojų, dirbančių įmonėse, kurios veiklą vykdo internetu, darbo sutartis ir į stambių mažmenininkų taikomas darbo sutartis, kurios parengtos tik siekiant pritraukti didesnius vartotojų srautus savaitgaliais (dėl to daugėja atsitiktinio darbo sutarčių) arba sutartis, pagal kurias darbas savaitgaliais arba naktimis nelaikomas viršvalandiniu darbu. Galiausiai EESRK laikosi nuomonės, kad sukūrus veiksmingą socialinio dialogo mechanizmą, į kurį būtų įtraukiamos ir mažosios ir labai mažos įmonės, įmonės turėtų daugiau plėtros galimybių, o darbuotojams būtų užtikrinta geresnė apsaugos priemonių sistema.

3.14. EESRK palankiai vertina rekomendaciją, kad valdžios institucijos turėtų sukurti palankias sąlygas mažosioms įmonėms diegti skaitmenines technologijas. Vis dėlto turi būti ir daugiau alternatyvų. Įprastos parduotuvės ir toliau yra esminis ne tik ES augimo, bet ir socialinės sanglaudos, ypač vietos bendruomenėse, elementas, taip pat svarbus nevietiniams skaitmeniniams vartotojams. Todėl turėtų būti vykdoma ir prekyba internetu, ir įprasta prekyba. Šiuo klausimu EESRK laikosi nuomonės, kad Komisija tinkamai neįvertina sunkumų, kuriuos mažosios ir labai mažos įmonės patiria elektroninės prekybos vykdymo ir iš tokios prekybos gaunamo pelno klausimais.

3.15. EESRK pritaria Komisijai, kad reikia vykdyti kokybišką darbavių, norinčių dalyvauti elektroninėje prekyboje, mokymą. Vis dėlto Komitetas mano, kad padėtis yra sudėtingesnė ir MVI, ypač mažosios ir labai mažos įmonės, susiduria su įvairiais iššūkiais, tokiais kaip: a) jų vidaus organizacijos keitimas ir pritaikymas; b) užsienio kalbų mokėjimas; c) teisinės ir administracinės informacijos gavimas ir suvokimas; d) efektyvios ir konkurencingos pristatymo sistemos kūrimas; e) kova su fiskaliniu ir socialiniu dempingu ES lygmeniu (sukčiavimu PVM, klastojimu ir t. t.). Dėl šios priežasties EESRK primygtinai ragina Komisiją ir valstybes nares remti MVI ir jų organizacijas joms pereinant prie elektroninės prekybos, taikant platų požiūrį, kuriuo atsižvelgiama į visas sąlygas, reikalingas sėkmingoms internetinėms įmonėms sukurti.

3.16. EESRK mano, kad elektroninė prekyba galėtų būti labai svarbi alternatyva daugeliui MVI. Be to, Komitetas nurodo, kad visai neseniai Komisija paskelbė pirmąjį pasiūlymą, kuriuo siekiama reglamentuoti platformų ir įmonių santykius skaitmeninėje rinkoje. Šia priemone dėmesys sutelkiamas į skaidrumą, bet ja nekovoja su tam tikra dažna žalinga

praktika, dėl kurios kyla kliūčių sąžiningai komercinių naudotojų ir didelių internetinių platformų konkurencijai (pvz., kainų paritetų nuostatai, fiskalinis dempingas, nevienodas apmokestinimas ir t. t.)⁽⁵⁾. Todėl Komitetas rekomenduoja Komisijai sukurti vienodas sąžiningos konkurencijos skaitmeninėje rinkoje sąlygas.

3.17. EESRK nuomone, reikia imtis įvairių priemonių, siekiant užtikrinti būtinas sąlygas mažmeninės prekybos sektoriui, ypač MVĮ ir labai mažoms įmonėms, kurios sukuria daugiausia grynojo užimtumo, kovoti su gebėjimų neatitiktimi: stiprinti gebėjimų poreikių nustatymą ir prognozavimą, įskaitant orientavimą; gerinti švietimo ir mokymo rezultatus atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius, įskaitant PRM skatinimą; gerinti pagrindines sąlygas siekiant geriau derinti pasiūlą ir paklausą; geriau teikti paramą MVĮ ir labai mažų įmonių mokymo poreikiams.

3.18. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija skiria dėmesį reikalavimų laikymosi išlaidoms, ypač išlaidoms, kurias patiria mažosios įmonės, taip pat tai, kad ji pabrėžia, jog trūksta informuotumo apie sektoriaus ypatumus.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK ragina Komisiją spręsti didėjančią miestų centrų tuštėjimo problemą ir dėl jos kylančius socialinius padarinius ir pasekmes aplinkai. Gyvenimo dideliuose ir mažuose miestuose sąlygas nemaža dalimi lemia tai, ar išsilaiko dauguma mažųjų ir labai mažų įmonių (vietos parduotuvės), kurios patenkina daugelio vartotojų poreikius, tačiau kurioms dėl didėjančios stambių mažmeninės prekybos grupių koncentracijos kyla žlugimo pavojus.

4.2. EESRK apgailestauja, kad visiškai neužsimenama apie tvarų mažmeninės prekybos sektorių ir vaidmenį, kurį šiame procese gali atlikti smulkieji ir labai maži mažmenininkai. Vis dėlto reikia sukurti palankesnę sistemą siekiant juos informuoti apie tvaryų pasirinkimų ir konkurencingumo sąsają ir suteikti jiems pritaikytos informacijos ir techninės pagalbos, taip pat sukurti būtinas kredito sistemas siekiant įgyvendinti tobulintinus aspektus. Atsižvelgiant į tai, kad smulkiųjų ir labai mažų mažmenininkų padėtis formuojant vartotojų ir gamintojų nuomonę yra silpna, reikėtų, kad jiems nebūtų primetami pasirinkimai.

4.3. Komunikate visiškai neskiriama dėmesio sutartiniuose santykiuose tarp įmonių kylančiai trinciai, pvz., nesubalansuotoms koncesijos sutartims, pavėluotiems mokėjimams ir nesąžiningai prekybos praktikai. Itin didelių iššūkių kelia Europoje didėjanti stambiųjų mažmenininkų galios koncentracija⁽⁶⁾. Siekiant kovoti su iškraipyta konkurencija ir išlaikyti konkurencingumą, komunikate reikėjo atsižvelgti į abi šias problemas.

4.4. Kaip ir EESRK nuomonėje „Naujos galimybės vartotojams“ Komitetas rekomenduoja Komisijai nustatyti ir įgyvendinti veiksmingą ginčų sprendimo sistemą, kuri leistų valdyti atvejus, susijusius su piktnaudžiavimu ekonomine galia ir konkurenciją iškreipiančia praktika.

Briuselis, 2018 m. gruodžio 12 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽⁵⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 177.

⁽⁶⁾ Žr. 3 išnašą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2017 m. konkurencijos politikos ataskaita“

(COM(2018) 482 final)

(2019/C 110/08)

Pranešėja: **Baiba MILTOVIČA**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 9 5
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 21
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	188/1/9
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina glaustą ir koncentruotą 2017 m. ataskaitą, pagrįstą išsamiumi Komisijos tarnybų darbinio dokumentu. Veiksminga ir užtikrintai vykdoma konkurencijos politika yra tvarios rinkos ekonomikos pagrindas. Ją vykdant galima užtikrinti vienodas sąlygas prekių gamintojams ir paslaugų teikėjams, suteikti garantijų vartotojams, skatinti konkurenciją ir pasiekti pagrindinių socialinių tikslų, kaip antai vartotojų pasirinkimo laisvę, taip pat politinių tikslų, tokių kaip Europos piliečių gerovė ir Europos rinkos integracijos skatinimas. Be to, trečiųjų šalių atžvilgiu ji atlieka svarbų vaidmenį remiant teigiamą verslo, aplinkosauginę ir socialinę dinamiką tarptautinės prekybos srityje.

1.2. 2017 m. ataskaitoje labai pabrėžiama atitiktis ir vykdymo užtikrinimas ir pateikiama pavyzdžių, kai Komisija imasi ryžtingų veiksmų. Dažnai vartotojai ir mažosios ir vidutinės įmonės atsiduria nepalankioje padėtyje dėl to, kad didžiosios įmonės galimai piktnaudžiauja savo dominuojančia padėtimi rinkoje, todėl priemonės, kuriomis kovojama su antikonkurenciniais veiksmais, vertinamos itin palankiai.

1.3. Dėl antikonkurencinės veiklos ES rinkose nuolat daugėja nacionalinių konkurencijos institucijų (NKI), kurios yra pagrindiniai konkurencijos teisės aktų vykdymo užtikrintojai. „EKT+“ direktyva, kuria NKI suteikiami įgaliojimai, kad jos galėtų būti veiksmingesnės, stiprina nacionalinius pajėgumus šioje srityje.

1.4. Labai svarbu didinti NKI savarankiškumą ir teikti joms pakankamai išteklių. Tikras nepriklausomumas, ekspertinės žinios ir mokymai būtini veiksmingai veiklai užtikrinti, ir „EKT+“ direktyvos įgyvendinimą reikėtų atidžiai stebėti, kad šie tikslai būtų pasiekti. Siekiant išvengti antikonkurencinės elgsenos, reikėtų skatinti prevencines priemones ir didinti baudas, kad jos turėtų veiksmingą atgrasomąjį poveikį.

1.5. EESRK pritaria Komisijos pozicijai dėl privačiųjų subjektų konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimo ir tvirtina, kad grupės ieškiniams turėtų būti sudarytos palankesnės sąlygos visų valstybių narių teisės sistemose. Komisija turėtų toliau stebėti kolektyvinio teisų gynimo mechanizmų taikymo veiksmingumą įvairiose valstybėse narėse tais atvejais, kai nustatomi konkurencijos teisės pažeidimai, ir prirėikus imtis tolesnių veiksmų. Šiuo požiūriu Komisijos pasiūlymas dėl atstovaujamojo ieškinių, įtrauktas į pasiūlymą dėl naujų galimybių vartotojams, nepateisina vilčių.

1.6. Reikėtų apsvarstyti tolesnius pasiūlymus dėl franšizės, kuriuos reikėtų įtraukti į bendrosios išimties reglamentą ⁽¹⁾, kad būtų atkurta komercinė ir sutartinė pusiausvyrą tarp franšizės gavėjų ir franšizės davėjų.

⁽¹⁾ Komisijos reglamentas (ES) Nr. 330/2010 (OL L 102, 2010 4 23, p. 1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:32010R0330>.

1.7. Kai vietos institucijos vykdo nemažos apimties parakomercinę veiklą, kuriai gali būti naudojamos viešosios subsidijos taip sudarant sąlygas nesąžiningai konkurencijai, reikėtų ištirti, ar būtina pritaikyti valstybės pagalbos taisykles ar kitas priemones.

1.8. Kalbant apie pranešėjų direktyvą, rekomenduojama, kad, perkeltant jos nuostatas į nacionalinę teisę ir ją taikant, nacionalinėje teisėje būtų patvirtinta, kad pranešėjai bet kada gali susisiekti su profesinių sąjungų atstovais ir kad visomis aplinkybėmis bus užtikrinama visapusiška pranešėjų apsauga.

1.9. Kai taikytina konkurencijos teisės vykdymo užtikrinimo aspektu, siūloma, kad Komisija kartu su Europos energetikos reguliavimo institucijų taryba ir Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra atliktų išsamią energetikos reguliavimo institucijų praktikos visose valstybėse narėse analizę ir būtų galima nustatyti veiksmus, kuriais būtų galima pašalinti ribojamąją praktiką, kuri tebėra žalinga vartotojams.

1.10. Atlikus naują maisto paskirstymo grandinės veikimo peržiūrą, būsimose konkurencijos politikos ataskaitose būtų galima nustatyti ir pasiūlyti taisyklių priemonių, kad dominuojantys mažmenininkai nebesinaudotų savo rinkos padėtimi atlikdami veiksmus, kurie gali pasirodyti nederami.

1.11. Skaitmeninėje ekonomikoje atliekama nemažai antikonkurencinių veiksnių ir nuolat atsiranda naujų. Komitetas yra susirūpinęs dėl to, kad nėra skiriama pakankamai išteklių vykdyti stebėseną šiame sparčiai besivystančiame ir finansiškai gyvybingame sektoriuje, ir ragina parengti specialią nuostatą pagal daugiametę finansinę programą.

1.12. Keletas veiksnių nepatenka į tiesioginę konkurencijos politikos taikymo sritį, tačiau, nepaisant to, jie žadina susirūpinimą dėl rinkos iškraipymų: didžiuliai valstybių narių įmonių apmokestinimo politikos skirtumai, įdarbinimo praktika, žinoma socialinio dempingo pavadinimu, vadinamojoje trumpų projektų ekonomikoje įsitvirtinanti praktika ir problemos, susijusios su žiedine ekonomika ir visuotiniu ekonomikos tvarumu. Komitetas ragina Komisiją panaudoti visas savo galias ir pajėgumus siekiant užtikrinti, kad tos pilkosios zonos, kuriose išsikeriojęs antikonkurencinis elgesys, būtų, jei įmanoma, stebimos, skaidrinamos ir šalinamos.

1.13. Konkurencijos teisė yra viena iš seniausių *acquis* dalių, bet ji ne visuomet atitinka šio šimtmečio iššūkius. Visapusiška ir sisteminė ES konkurencijos teisės peržiūra atsižvelgiant į ekonominius, aplinkosauginius ir socialinius tikslus būtų visų pirma naudinga dirbtiniam rinkos ir socialinės bei aplinkos sričių atskyrimui.

2. 2017 m. konkurencijos politikos ataskaitos esmė

2.1. Konkurencijos politika – bendrosios rinkos pagrindas ir yra vykdoma nuo tada, kai buvo pasirašyta Romos sutartis ir įkurta dabartinė Europos Sąjunga. Ji nustatyta remiantis sistema, įtvirtinta tokiose nuostatose, kaip Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 ir 102 straipsniai, kuriuose aiškinamas jos turinys ir taikymo sritis.

2.2. 2017 m. buvo imtasi konkrečių veiksnių vartotojų ir Europos pramonės naudai pagrindinėse srityse, tokiose kaip skaitmeninė ekonomika, energetika, farmacijos ir agrochemijos sektorius, tinklų pramonės šakos ir finansų rinkos. Šioje santraukoje pabrėžiami pagrindiniai ataskaitos, kuri pati yra daugelio ekonomikos sektorių vykdomos plačios veiklos santrauka, punktai.

2.3. Politika turi būti paversta taisyklėmis, o taisyklių būtina laikytis. Europos Komisija yra Tarptautinio konkurencijos tinklo narė steigėja, taip pat aktyviai dalyvauja visuose tarptautiniuose konkurencijai skirtuose forumuose, įskaitant EBPO, UNCTAD, PPO ir Pasaulio banką. Visų pirma, Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su nacionalinėmis konkurencijos institucijomis, direktyvoje išdėstė naujas taisykles⁽²⁾, kad valstybių narių konkurencijos institucijos galėtų veiksmingiau įgyvendinti ES antimonopolines taisykles.

2.4. Svarbu, kad asmenys, turintys žinių apie kartelius ar kitus antimonopolinius pažeidimus, turėtų galimybių apie tokią praktiką pranešti. Pradėta naudoti nauja anoniminė pranešėjų priemonė, kuria sudaromos palankesnės tokio informavimo sąlygos, ir ja aktyviai naudojamosi.

2.5. Buvo supaprastinti reikalavimai, taikomi pranešant apie mažesnes ir problemų nekeliančias valstybės pagalbos priemones, taip pat nustatytos išimties, o prie skaidraus skyrimo modulio, kuriuo teikiama informacija apie valstybės pagalbą, prisijungė 24 valstybės narės.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/competition/antitrust/proposed_directive_en.pdf.

2.6. Vykdomas griežtas konkurencijos užtikrinimas koncentruotose rinkose. Komisija atliko pirmąją farmacijos sektoriaus tyrimą dėl pernelyg didelių kainų nustatymo farmacijos pramonėje; buvo išnagrinėti keli agrochemijos sektoriaus susijungimai bei uždraustas susijungimas, dėl kurio būtų sumažėjusi konkurencija cemento pramonės sektoriuje.

2.7. Energetikos sektoriuje buvo pradėti vykdymo užtikrinimo veiksmai dėl valstybės pagalbos ir pajėgumų mechanizmų ir buvo tęsiamas „Gazprom“ verslo veiklos, vykdomos Vidurio ir Rytų Europoje, tyrimas, kurį atliekant preliminariai nustatyta, kad buvo pažeistos ES antimonopolinės taisyklės.

2.8. Transporto srityje buvo nagrinėjami įsigijimai aviacijos sektoriuje bei nustatyta, kad būta antikoncepcinių veiksnių geležinkelių transporto sektoriuje Lietuvoje, dėl kurių buvo skirtos baudos ir taisomieji veiksmai, taip pat buvo pritarta valstybės pagalbos teikimui Graikijoje ir Bulgarijoje. Dėl krovininių vežimo keliais buvo imtasi kovos su karteliais veiksnių prieš „Scania“, o kelioms automobilių dalių sektoriaus įmonėms skirtos didelės baudos.

2.9. Bendrąjį bendrosios išimties reglamentą pradėjus taikyti uostams ir oro uostams buvo sudarytos palankesnės sąlygos teikti tinkamą valstybės pagalbą.

2.10. Komisijai atlikus siūlomo „Deutsche Börse“ ir „London Stock Exchange Group“ susijungimo tyrimą buvo prieita prie išvados, kad jis būtų monopolinis, todėl jis buvo uždraustas.

2.11. Pažymima, kad vykdant ES konkurencijos politiką, reikės konstruktyviai ir kūrybiškai reaguoti į Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš ES iššūki. Kaip nustatė Europos Sąjungos Taryba, bet kokiu būsimu prekybos susitarimu turi būti užtikrintos vienodos sąlygos, ypač konkurencijos ir valstybės pagalbos požiūriu.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina 2017 m. ataskaitą, kurioje pateikiama daug pavyzdžių, kaip Komisija daugiausia dėmesio skiria vartotojų gerovės skatinimui ir jų apsaugai nuo žalos. Nuoseklus tokio požiūrio poveikis – ne tik stiprinti bendrosios rinkos integraciją, bet ir spartinti ekonominę plėtrą ir siekti su tuo susijusių socialinės politikos tikslų.

3.2. Praėjusiais metais EESRK nuomonėse dažnai buvo akcentuojama veiksmingos ir pritaikytos konkurencijos politikos svarba. Vartotojų gerovė ir gerovės rodikliai kartu su veiksmingos konkurencinės struktūros palaikymu yra tas pagrindas, kuriuo remiantis galima spręsti išnaudojimo, antikoncepcinės praktikos ir ribojamųjų susitarimų klausimus. Tvirta konkurencijos politika skatina geriausių ekonominę patirtį ir kartu sudaro sąlygas Europos verslo stiprinimui konkurencingose pasaulio rinkose ir tų socialinių tikslų, kuriais jis grindžiamas, propagavimui.

3.3. Automobilių išmetami teršalai

3.3.1. EESRK nuomonėje dėl ES aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir aplinkos valdymo gerinimo veiksnių⁽³⁾ buvo pažymėta, kad nepakankamas mechanizmų, užtikrinančių aplinkosaugos reikalavimų laikymąsi ir aplinkos valdymą, taikymas yra vienas iš nesąžiningą konkurenciją ir ekonominę žalą lemiančių veiksnių, dėl kurių tenka apgailestauti. Komitetas pažymi, kad teisinės valstybės principo atitikties ir jo laikymasis yra tvirtos konkurencijos politikos pagrindas.

3.3.2. Šiuo atžvilgiu Komitetas palankiai vertina tai, kad Komisijos preliminarus tyrimas dėl galimo kartelio, į kurį gali būti įsitraukusios tokios kompanijos kaip „BMW“, „Daimler“, „Volkswagen“, „Audi“ ir „Porsche“, siekiant nustatyti, ar šios įmonės varžė selektyviosios katalizinės redukcijos sistemų ir kietųjų dalelių filtrų kūrimą, galimai ribodamos ekologiškesnių technologijų diegimą, leido antikoncepcinei tarnybai pradėti oficialų tyrimą.

3.4. Kolektyvinio žalos atlyginimo mechanizmai

3.4.1. Komitetas pažymi, kad direktyva dėl žalos atlyginimo⁽⁴⁾, kuria iš dalies sprendžiama kolektyviniams veiksniams skirtų teisinių mechanizmų sukūrimo problema, yra galutinai perkelta. Tačiau tai, kad 2009 m. buvo atsiimtas Konkurencijos GD parengtas pasiūlymas dėl direktyvos kartu su neseniai į Naujų galimybių vartotojams dokumentų rinkinį įtrauktu pasiūlymu, rodo, jog trūksta politinės valios imtis reikšmingų priemonių siekiant Europos lygmeniu sukurti tikrai

⁽³⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 69.

⁽⁴⁾ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/104/ES dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo (OL L 349, 2014 12 5, p. 1).

veiksmingą atstovaujamyjū ieškinių sistemą. Todėl EESRK ragina Komisiją toliau stebėti kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų konkurencijos teisės pažeidimų atvejais veiksmingumą skirtingose valstybėse narėse ir prirėikus imtis tolesnių veiksmų.

3.5. Mažmeninės prekybos franšizės sutartys

3.5.1. EESRK pažymi, kad su franšizės sutartimis mažmeninės prekybos sektoriuje susijusi problema darosi vis aštresnė, ir tai gali daryti didelį poveikį konkurencijai. Pavyzdžiui, dėl didelio ginčo, kilusio tarp „HEMA“ franšizės davėjo ir kelių franšizės gavėjų Nyderlanduose, susijusio su esamomis sutartimis ir iš internetinės prekybos gautų pajamų dalimi, franšizės sutartys buvo nutrauktos. Komitetas ragina Komisiją išanalizuoti šią situaciją ir pateikti papildomų pasiūlymų dėl franšizės, kurie galėtų būti įtraukti į bendrosios išimties reglamentą, kad būtų atkurta komercinė ir sutartinė pusiausvyra tarp franšizės gavėjų ir franšizės davėjų.

3.6. Subsidijos vietos valdžios institucijų lygmeniu

3.6.1. Daugelyje valstybių narių vietos valdžios institucijos imasi komercinės veiklos vystymo tam naudodamos viešuosius išteklius ar priemones. Tokiu atveju, jei esama subsidijų aspekto, gali atsirasti nesąžininga konkurencija. Pavyzdžiui, maisto paslaugų teikimo ir turizmo srities MVĮ susiduria su atvejais, kai subsidijuojama sporto klubuose, laisvalaikio centruose ir panašiose įstaigose įsikūrusių valgyklų veikla. Vietos valdžios institucijos valdo viešojo finansavimo lėšas arba skiria jas šiems klubams ir asociacijoms, kurie dažnai yra atleidžiami nuo PVM mokėjimo ir turi naudos iš socialinių privalumų, kaip antai savanoriško darbo. Ši parakomercinė veikla dažnai organizuojama (apyvartos ir pelno požiūriu) kaip įprasta komercinė įmonė. Komitetas ragina Komisiją stebėti šį reiškinį ir nustatyti, ar valstybės pagalbos taisyklių ar kitų priemonių taikymas galėtų būti parengtas ES lygmeniu, kad būtų reguliuojama ši vietos veikla, kuri kai kuriais atvejais net subsidijuojama ES lėšomis!

3.7. Informacija apie valstybės pagalbą

3.7.1. Skaidraus skyrimo modulio pasiekiamumas ir naudojimas vertinamas ypač palankiai, nes taip suinteresuotiesiems subjektams (Komisijai, konkurentams ir plačiajai visuomenei) suteikiama galimybė patikrinti, ar valstybės pagalba atitinka taisykles. Iki šiol paskelbta apie 30 000 pagalbos skyrimo atvejų.

4. Konkrečios pastabos

4.1. „EKT+“ direktyva.

4.1.1. EESRK palankiai vertina tai, kad ataskaitoje pabrėžiamas vykdymo užtikrinimas, ir naudojasi šia galimybe pakartotinai išreikšti savo nuomonę⁽⁵⁾ dėl „EKT+“ direktyvos⁽⁶⁾, pagal kurią NKI suteikiami įgaliojimai, kad jos būtų veiksmingesnės.

4.1.2. Komitetas anksčiau pažymėjo, kad reglamentas galėtų būti veiksmingesnė teisinė priemonė šioje srityje, tačiau pripažįsta, jog reikia laikytis proporcingumo principo. Be to, konkurencijos politika turėtų būti užtikrinamos lygios galimybės, nes NKI gali naudotis teisinėmis priemonėmis ir kovai su slaptais karteliais skirtomis priemonėmis.

4.1.3. Nors „EKT+“ direktyva turėtų būti užtikrinamas nepriklausomumas, ištekliai ir veiksmingų priemonių rinkinys vykdymui užtikrinti, tebėra neatsakytų klausimų dėl NKI savarankiškumo ir pajėgumų. Tikras nepriklausomumas, ekspertinės žinios ir mokymai būtini veiksmingai veiklai užtikrinti. Siekiant išvengti antikonkurencinės elgsenos, reikėtų skatinti prevencines priemones ir didinti baudas, kad jos turėtų veiksmingą atgrasomąjį poveikį. NKI turėtų būti suteikti įgaliojimai pačioms pradėti teismo procesus.

⁽⁵⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 70.

⁽⁶⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria siekiama valstybių narių konkurencijos institucijoms suteikti įgaliojimus, kad jos būtų veiksmingesnės vykdymo užtikrinimo institucijos ir užtikrintų tinkamą vidaus rinkos veikimą, COM(2017) 142 final.

4.2. Pranešėjų apsauga

4.2.1. Reikia imtis tolesnių veiksmų informuojant visuomenę apie konkurencijos taisykles. Taip bus padidintas naujų priemonių, kuriomis sudaromos sąlygos pranešti apie pažeidimus, pavyzdžiui, pranešėjų apsaugos priemonė, veiksmingumas. Nors EESRK turi vilčių, jog ši priemonė bus reguliariai naudojama, keletas dalykų dėl siūlomos direktyvos, kuria siekiama stiprinti pranešėjų apsaugą, jam kelia susirūpinimą⁽⁷⁾.

4.2.2. EESRK primena Komisijai savo nuomonę dėl šios direktyvos⁽⁸⁾, kurioje rekomenduoja, kad šios direktyvos taikymo sritis nebūtų apribota vien atitiktimi ES teisės aktams, o išplėsta taip, kad apimtų atitiktį nacionalinei teisei.

4.2.3. Taip pat svarbu, kad būtų įtrauktos nuorodos, susijusios su darbuotojų teisėmis, o profesinių sąjungų atstovai ir nevyriausybinės organizacijos būtų minimos kaip juridinių asmenų pavyzdžiai. Pranešėjai turėtų turėti galimybę susisiekti su profesinių sąjungų atstovais bet kuriuo proceso etapu.

4.3. Skaitmeninė ekonomika

4.3.1. EESRK pažymi, kad 2017 m. pabaigoje priimtas naujasis Reglamentas dėl bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje⁽⁹⁾ turėtų užtikrinti geresnį vartotojų tinklų koordinavimą, siekiant užtikrinti priemonių, nukreiptų prieš tarpvalstybinę antikonkurencinę praktiką, vykdymą. Pavyzdžiui, reglamente nustatyta geografinio blokavimo praktika elektroninės prekybos sektoriuje, kuri pagal savo pobūdį yra tarpvalstybinė problema. Europos vartotojų centrai ilgus metus domėjosi šiuo klausimu ir rinko tarpvalstybinius šios srities praktikos pavyzdžius. Dabar tikimasi, kad kartu su Europos konkurencijos tinklu ir Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje tinklu bus imtasi geriau koordinuotų vykdymo užtikrinimo veiksmų.

4.3.2. Sparčiai augančioje skaitmeninės ekonomikos srityje nuolat formuojasi daugybės kitokių rūšių antikonkurencinė veikla. Pavyzdžiui, taikant sudėtingus algoritmus, galima koreguoti kainas remiantis asmens duomenimis, surinktais iš įvairių šaltinių internete; be to, jais naudodamasi bendrovės gali internetu sudaryti slaptus susitarimus. Komisija turi turėti pakankamai biudžeto išteklių, kad galėtų vykdyti tokios praktikos stebėseną ir su ja kovoti.

4.4. EESRK mano, kad glaudesnis NKI ir vartotojų organizacijų bendradarbiavimas būtų naudingas abiem pusėms, ypač dėl to, kad nacionalinės vartotojų organizacijos turi daug informacijos ir gali pranešti NKI apie įtariamus pažeidimus. Iš tiesų jos gali suteikti institucijoms vertingų duomenų, kuriuos jos gauna nagrinėdamos skundus.

4.5. Energetikos sąjunga gali paskatinti vykstantį procesą, susijusį su sąžiningos konkurencijos įtvirtinimu ES energetikos sektoriuje, nes šioje srityje iki šiol vartotojų ir pramoninės kainos labai varijuoja ir joje rinkos pasirinkimas gali būti apribotas. EESRK mano, kad išsami reguliavimo praktika, kuri valstybėse narėse smarkiai skiriasi, analizė bus konstruktyvus dialogo siekiant šalinti neatitiktimus pagrindas, ir tą turėtų bendrai atlikti NKI, nacionalinės energetikos reguliavimo institucijos ir Komisija. Taip būtų galima išsiaiškinti, kodėl trūksta pasirinkimo galimybių ir kodėl vykdoma ribojamoji veikla, pavyzdžiui, centralizuoto šildymo sistemų srityje.

4.6. Nederamas įtakos rinkoje naudojimas mažmeninės prekybos maisto produktais sektoriuje yra nuolatinė problema. Komisija kelia klausimą, ar didieji prekybos tinklai yra įgiję pernelyg daug derybinės galios (dvišalėse derybose su savo tiekėjais) ir perkamosios galios (rinkoje apskritai) dėl savo dvejojo vaidmens kaip savo tiekėjų klientai ir kaip jų konkurentai (kai naudoja nuosavus prekių ženklus)⁽¹⁰⁾. Komitetas ragina imtis veiksmų atsižvelgiant į jo naujausią nuomonę šiuo klausimu⁽¹¹⁾ ir pakartoja savo rekomendaciją, kad į būsimas konkurencijos politikos ataskaitas Komisija turėtų įtraukti maisto paskirstymo grandinės veiklos stebėsenos rezultatus.

⁽⁷⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos [COM (2018) 218 final].

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė „Pranešėjų apsaugos stiprinimas ES lygmeniu“. Pranešėja Franca Salis-Madinier (OL C 62, 2019 2 15, p. 155).

⁽⁹⁾ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/2394 (OL L 345, 2017 12 27, p. 1).

⁽¹⁰⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, SWD(2018) 349 final.

⁽¹¹⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 69.

4.7. Konkurencijos teisė ir platesnis viešasis interesas

4.7.1. Rinkos iškraipymus gali lemti įvairūs veiksniai, nepatenkantys į griežtai apibrėžtą konkurencijos politikos taikymo sritį. Be kita ko, tai yra didžiuliai valstybių narių įmonių apmokestinimo politikos skirtumai, įdarbinimo praktika, žinoma socialinio dempingo pavadinimu, vadinamojoje trumpų projektų ekonomikoje įsitvirtinanti praktika ir problemos susijusios su žiedine ekonomika ir visuotiniu ekonomikos tvarumu.

4.7.2. XX a. vidurio ekonomines perspektyvas atspindinčiai konkurencijos teisei reikia imtis spęsti XXI amžiaus uždavinius. Siekiant įveikti dirbtinį rinkos ir socialinės bei aplinkos sričių atskyrimą reikėtų inicijuoti visapusišką ir sistemingą ES konkurencijos teisės peržiūrą atsižvelgiant į ekonominius, aplinkosauginius ir socialinius tikslus.

4.7.3. EESRK mano, kad taikant konkurencijos teisę reikėtų atsižvelgti ne tik į vartotojų interesus, bet ir į viešojo intereso tikslus, kurie apima tiek Sutartyse įtvirtintus įsipareigojimus, tiek ES priisiimus įsipareigojimus dėl darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos.

4.7.4. Turėtų būti pripažintas rinkos koncentracijos poveikis ateities vartotojų ir gamintojų kartoms. Turėtų būti įvertinti skirtingi ilgalaikio žalingo poveikio apskaičiavimo modeliai, kaip, pavyzdžiui, jau buvo padaryta viešųjų pirkimų srityje taikant gyvavimo ciklo sąnaudų metodiką.

4.8. EESRK keliose naujausiose nuomonėse ⁽¹²⁾ ragina stiprinti veiksmus, susijusius su Europos Komisijos vykdomu sąžiningu apmokestinimu (kalbant apie tarptautines įmones ir asmenis), nes vis dar yra daug neišspręstų klausimų. Tai, be kita ko, kovos su mokesčių slėpimu, mokesčių rojų, agresyvaus mokesčių planavimo ir nesąžiningos mokesčių konkurencijos tarp valstybių narių klausimai.

4.9. Visų pirma, esama nuolatinių ir esminių rinkos iškraipymų, kuriuos sukelia labai skirtingos nacionalinės įmonių pelno mokesčio sistemos valstybėse narėse, nes įmonių apmokestinimas svyruoja nuo 9 iki 35 %, o kai kuriose šalyse, kalbant apie tokias kategorijas kaip intelektinės nuosavybės teisės, mokesčiai gali būti dar mažesni. Kadangi mokesčių politika priklauso nacionalinei kompetencijai, vykdant ES konkurencijos politiką visuomet kils sunkumų mažinant atsirandančius iškraipymus.

4.10. Galima pasidžiaugti tuo, jog Kovos su mokesčių vengimu direktyvoje, kuri, priėmus atitinkamus valstybių narių teisės aktus, turėtų būti taikoma nuo 2019 m. sausio 1 d., nustatomos taisyklės, kaip kovoti su mokesčių vengimo praktika, kuri daro tiesioginį poveikį vidaus rinkos veikimui, ir į ją įtraukti aspektai, kurie turėtų padėti suvienodinti kai kuriuos skirtingus nacionalinius metodus.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽¹²⁾ OL C 262, 2018 7 25, p. 1; OL C 197, 2018 6 8, p. 29; OL C 81, 2018 3 2, p. 29.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamentas (ES) 2015/1588 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims

(COM(2018) 398 final – 2018/0222 (NLE))

(2019/C 110/09)

Pranešėjas: **Jorge PEGADO LIZ**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 7 12
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 21
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	205 / 3 / 4
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK atkreipia dėmesį į pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2015 m. liepos 13 d. Reglamentas (ES) 2015/1588 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims (COM(2018) 398 final), kurio tikslas – į įgaliojimų suteikimo reglamentą įtraukti dvi naujas pagalbos rūšis suteikiant Komisijai teisę nustatyti bendrąsias išimtis (2015 m. liepos 13 d. Tarybos reglamentas (ES) 2015/1588 ⁽¹⁾).

1.2. EESRK mano, kad šis pasiūlymas – tarp visų kitų su būsima daugiamete finansine programa susijusių naujų pasiūlymų – yra būtinas ir tinkamas, nes tai yra labai svarbi priemonė siekiant užtikrinti veiksmingą daugelio šiose naujose iniciatyvose numatytų priemonių taikymą. Pasiūlymu neabejotinai užtikrinama, kad Komisijai tektų svarbus vaidmuo pagal bendrą ES interesą atrenkant remtinus projektus ir kad viešoji parama papildytų privačias investicijas ir būtų skaidri.

1.3. Todėl EESRK palankiai vertina ir remia šį naują Komisijos pasiūlymą. Komitetas mano, kad reikia skatinti atitinkamas suinteresuotąsias šalis laikytis Geriausios praktikos kodekso rekomendacijų.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. 2018 m. birželio 6 d. Komisija pristatė pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas 2015 m. liepos 13 d. Reglamentas (ES) 2015/1588 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims ⁽²⁾, kaip vieną iš naujų pasiūlymų dėl kitos daugiametės finansinės programos (DFP) ⁽³⁾.

2.2. Šio pasiūlymo tikslas – pagerinti tam tikrų ES finansavimo programų, visų pirma programų COSME, „Europos horizontas“, Skaitmeninės Europos programos, naujo fondo „InvestEU“ ir Europos teritorinio bendradarbiavimo skatinimo ir valstybės pagalbos taisyklių sąveiką; juo remiantis turėtų būti atlikti tiksliniai galiojančių valstybės pagalbos taisyklių pakeitimai, kad būtų galima kuo sklandžiau, neiškraipant konkurencijos ES bendrojoje rinkoje, derinti nacionalines lėšas, įskaitant nacionaliniu lygmeniu valdomas Europos struktūrinių ir investicijų fondo lėšas, ir Komisijos centralizuotai valdomų ES fondų lėšas.

⁽¹⁾ OL L 248, 2015 9 24, p. 1.

⁽²⁾ COM(2018) 398 final.

⁽³⁾ 2018 m. balandžio 2 d. COM(2018) 321 final.

2.3. Pasiūlymu siekiama į Įgaliojimų suteikimo reglamentą įtraukti dvi naujas pagalbos rūšis suteikiant Komisijai įgaliojimus nustatyti bendrąsias išimtis (2015 m. liepos 13 d. Reglamentas (ES) 2015/1588), pagrįstas aiškiai apibrėžtais suderinamumo kriterijais, kuriais užtikrinama, kad poveikis konkurencijai ir valstybių narių tarpusavio prekybai būtų ribotas. Nustačius tokias bendrąsias išimtis būtų galima gerokai supaprastinti valstybių narių ir Komisijos administracines procedūras, remiantis aiškiai apibrėžtomis *ex ante* suderinamumo sąlygomis.

2.4. Taigi konkrečiai Komisija siūlo Reglamento (ES) 2015/1588 1 straipsnio 1 dalies a punktą papildyti šiais dviem papunkčiais:

„xv) finansavimui, kuris teikiamas naudojantis arba remiamas ES centralizuotai valdomomis finansinėmis priemonėmis arba biudžeto garantijomis, jeigu pagalba teikiama kaip papildomas finansavimas iš valstybės išteklių;

xvi) projektams, remiamiems pagal ES Europos teritorinio bendradarbiavimo programas“.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK parėmė naujas programines iniciatyvas visai neseniai priimtose nuomonėse, visų pirma:

- a) „InvestEU⁽⁴⁾“;
- b) Programa „Europos horizontas“⁽⁵⁾;
- c) Dirbtinis intelektas Europai⁽⁶⁾;
- d) Atnaujinta Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų darbotvarkė⁽⁷⁾;
- e) Europos regioninės plėtros fondas ir Sanglaudos fondas⁽⁸⁾;
- f) Reglamentas dėl Europos teritorinio bendradarbiavimo 2021–2027 m.⁽⁹⁾;
- g) Europos infrastruktūros tinklų priemonė⁽¹⁰⁾;
- h) TEN-T projektų įgyvendinimas⁽¹¹⁾;
- i) Susietasis ir automatizuotas judumas⁽¹²⁾;
- j) Skaitmeninės Europos programa⁽¹³⁾.

3.2. Šis Komisijos pasiūlymas yra būtinas siekiant užtikrinti veiksmingą daugelio šiose naujose iniciatyvose numatytų priemonių taikymą, kurių sąrašas yra preliminarus, nes vis dar vyksta teisėkūros institucijų diskusijos, ir juo neabejotinai užtikrinama, kad Komisijai tektų svarbus vaidmuo pagal bendrą ES interesą atrenkant remtinus projektus, kad viešoji parama papildytų privačias investicijas ir būtų skaidri.

3.3. Skyriaus „Bendros konkurencijos taisyklės“ 107, 108 ir 109 straipsniai yra pamatinės svarbiausio ES teisės akto (SESV) valstybės pagalbą reglamentuojančios nuostatos.

⁽⁴⁾ ECO/474 (OL C 62, 2019 2 15, p. 131).

⁽⁵⁾ INT/858 (OL C 62, 2019 2 15, p. 33).

⁽⁶⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 51.

⁽⁷⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 73.

⁽⁸⁾ ECO/462 (OL C 62, 2019 2 15, p. 90).

⁽⁹⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 116.

⁽¹⁰⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 191.

⁽¹¹⁾ TEN/669 (OL C 62, 2019 2 15, p. 269).

⁽¹²⁾ TEN/673 (OL C 62, 2019 2 15, p. 274).

⁽¹³⁾ TEN/677 (OL C 62, 2019 2 15, p. 292).

- 3.4. 2015 m. liepos 13 d. Reglamente (ES) 2015/1588 numatyta SESV 107 ir 108 straipsnius taikyti kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims, t. y. tiek investicijoms, tiek valstybės garantijoms.
- 3.5. Šis reglamentas turėtų būti pritaikytas, kad būtų galima įgyvendinti Komisijos pasiūlyme nustatytus tikslus, kuriems EESRK visiškai pritaria.
- 3.6. Taigi EESRK pritaria Komisijos pasiūlyme nurodytiems Reglamentui (ES) 2015/1588 siūlomiems pakeitimams, nes mano, kad jie būtini siekiant minėtų tikslų.
- 3.7. Be to, EESRK palankiai vertina tai, kad, praėjus keletui dienų po nuomonėje nagrinėjamo pasiūlymo pateikimo, Komisija paskelbė ir „Geriausios praktikos vykdant valstybės pagalbos kontrolės procedūras kodeksą“⁽¹⁴⁾, kuriuo panaikinamas 2009 m. paskelbtas kodeksas ir kuriame pateikiamas Pranešimas apie supaprastintą procedūrą⁽¹⁵⁾.
- 3.8. EESRK teigiamai vertina šią iniciatyvą, kuria siekiama kuo geriau pasinaudoti modernizuotomis valstybės pagalbos taisyklėmis, kokios jos išdėstytos šiame pasiūlyme, ir pateikti gaires valstybėms narėms, pagalbos gavėjams ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams dėl to, kaip valstybės pagalbos procedūros veikia praktiškai siekiant „valstybės pagalbos procedūras padaryti kuo skaidresnes, paprastesnes, aiškesnes, nuspėjamesnes ir savalaikesnes“.
- 3.9. Šiuo 2018 m. Geriausios praktikos kodeksu nesiekama išsamumo, juo nesuteikiama jokia nauja teisė. Kodekse aprašomos procedūros ir pateiktos rekomendacijos šiuo klausimu. Dokumente nurodoma, kad jis turėtų būti taikomas kartu su visais kitais anksčiau priimtais dokumentais.
- 3.10. Jo pagrindinis tikslas – skatinti suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimą su Komisija vykdant kontrolę ir užtikrinti įmonėms ir valstybėms aiškesnes procedūras.
- 3.11. Šiuo Geriausios praktikos kodeksu taip pat patobulinta skundų dėl valstybės pagalbos nagrinėjimo procedūra, nustatyta pareiga skundo teikėjams įrodyti poveikį interesams ir nurodytas skundo nagrinėjimo orientacinis terminas.

Briuselis, 2018 m. gruodžio 12 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽¹⁴⁾ 2018 m. liepos 16 d. Komisijos komunikatas COM(2018) 4412 *final*.

⁽¹⁵⁾ OL C 136, 2009 6 16, p. 13.

Europos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Sąjungos veiksmų prisijungus prie Lisabonos susitarimo dėl kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų Ženevos akto

(COM(2018) 365 final – 2018/0189 (COD))

(2019/C 110/10)

Pranešėjas: **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 9 10 Taryba, 2018 10 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 21
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	208 / 1 / 3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Geografinės nuorodos (GN) yra unikalūs ir vertingas Europos Sąjungos gamintojų išteklius vis labiau liberalizuotoje ir konkurencingoje pasaulio rinkoje.

1.2. Europos Komisija savo veiksmais visada turėtų siekti apsaugoti savo gamybos modelius ir kokybės sistemas, pripažintus pasaulyje dėl jų ilgalaikės naudos vartotojams ir gamintojams.

1.3. Nuorodos leidžia pabrėžti vietos aspektą, atkreipti dėmesį į vietos kultūros pobūdį ir patirtį, į teritoriją ir jos agroekologinio žemės ūkio ypatumus. Šie ypatumai turi būti saugomi.

1.4. Pasaulyje vis platesniu mastu kuriami oficialūs kokybės ir kilmės identifikavimo ženklai.

1.5. EESRK pabrėžia, kad tai teigiamas aspektas ir palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą tarptautiniu lygmeniu apsaugoti įregistruotas kilmės vietos nuorodas ir geografines nuorodas remiantis Ženevos susitarimu ir savo teisine praktika, ir mano, kad būtina dėti pastangas kurti suderintą tarptautinę kokybės ženklų apsaugos sistemą. Tačiau Komitetas mano, kad svarbiausia laikytis visapusiško požiūrio, kad būtų galima apsaugoti ir stiprinti visą kokybės ženklų sistemą.

1.6. Reikėtų pasiūlyti sistemą, kuri užtikrintų vienodas sąlygas visiems Europos gamintojams, norintiems, kad jų geografinė nuoroda būtų pripažinta ir tarptautiniu lygiu.

1.7. EESRK mano, kad teisės, įgytos jau įregistruotomis ir ES lygmeniu saugomomis geografinėmis nuorodomis, turėtų būti saugomos siekiant išvengti nuobaudų ir nevienodų sąlygų.

2. Pasiūlymas dėl reglamento

2.1. Šio Komisijos pasiūlymo tikslas – užtikrinti, kad Sąjunga, tapusi Ženevos akto Susitariančiąja Šalimi, turėtų teisinį pagrindą veiksmingai dalyvauti Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) Lisabonos sąjungoje dėl kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų.

2.2. Ženevos akte nustatytas įpareigojimas kiekvienai Susitariančiąjai Šaliai savo teritorijoje pagal savo teisinę sistemą ir praktiką saugoti registruotas kilmės vietos nuorodas ir geografines nuorodas. Taigi registruota kilmės vietos nuoroda arba geografinė nuoroda yra saugoma kiekvienoje Susitariančioje Šalyje, neatsisakiusioje taikyti apsaugą.

2.3. Europos Komisija siūlo, kad tapusi Ženevos akto Susitariančiąja Šalimi Europos Sąjunga pateiktų su valstybėmis narėmis suderintą ES geografinių nuorodų, kurioms turėtų būti suteikiama apsauga pagal Lisabonos sistemą, sąrašą. Sąjungai prisijungus prie Lisabonos sąjungos, paraiškas dėl papildomų geografinių nuorodų, kurios yra saugomos ir registruotos Europos Sąjungoje, tarptautinės registracijos turėtų būti galima pateikti Komisijos iniciatyva arba valstybės narės arba gamintojų interesų grupės prašymu.

2.4. Reikėtų nustatyti atitinkamas procedūras, leidžiančias Komisijai išnagrinėti Susitariančių Šalių kilmės vietos nuorodas ir geografines nuorodas, kurios yra įregistruotos Tarptautiniame registre. Trečiųjų Susitariančiųjų Šalių kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų, kurios yra registruotos Tarptautiniame registre, apsaugą Sąjunga užtikrina pagal Ženevos akto III skyrių.

2.5. Šiuo aktu reikalaujama, kad kiekviena Susitariančioji Šalis numatytų veiksmingas teisių gynimo priemones, skirtas registruotų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų apsaugai užtikrinti (žr. Lisabonos susitarimo dėl kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų Ženevos akto 14 straipsnį) ⁽¹⁾.

2.6. Septynios ES valstybės narės yra Lisabonos sąjungos narės ir pagal šią narystę įsipareigojo saugoti trečiųjų šalių pavadinimus. Siekiant suteikti joms priemones vykdyti iki Sąjungos prisijungimo prie Lisabonos sąjungos prisiimtas tarptautines prievoles, turėtų būti nustatyta tik nacionaliniu lygmeniu veiksminga ir jokio poveikio Sąjungos vidaus ar tarptautinei prekybai neturinti pereinamojo laikotarpio tvarka.

2.7. Mokesčius, mokėtinus pagal Ženevos aktą ir Bendrąsias taisykles dėl pateikiamos kilmės vietos nuorodos arba geografinės nuorodos tarptautinės registracijos paraiškos, padengtų kilmės vietos nuorodos arba geografinės nuorodos valstybė narė (žr. Lisabonos susitarimo dėl kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų Ženevos akto 11 straipsnį) ⁽²⁾.

2.8. Sąjunga nustatė vienodas ir išsamias Žemės ūkio produktų geografinių nuorodų apsaugos sistemas. Produktų, kurie yra įtraukti į šias sistemas, saugomiems pavadinimams taikoma plataus masto apsauga visoje ES remiantis bendrosios paraiškos procedūra. Pasiūlymas dera su ES bendrąja politika, kuria siekiama remti ir stiprinti geografinių nuorodų apsaugą sudarant dvišalius, regioninius ir daugiašalius susitarimus.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK teigiamai vertina Europos Komisijos pasiūlymą, kuriuo siekiama užtikrinti įregistruotų kilmės vietos nuorodų ir geografinių nuorodų tarptautinę apsaugą pagal Ženevos susitarimą ir savo teisinę praktiką. Vis didėjančios globalizacijos sąlygomis, ypač kai kalbama apie prekybą žemės ūkio maisto produktais, būtina stengtis parengti suderintą kokybės ženklų tarptautinės apsaugos sistemą.

3.2. Europos Komisija savo veiksmais visada turėtų siekti apsaugoti savo gamybos modelius ir kokybės kontrolės sistemas, pripažintus pasaulyje dėl jų teigiamo poveikio vartotojų sveikatai ir ekonomikos ir aplinkos tvarumui.

3.3. Geografinės nuorodos (GN) yra unikalūs ir vertingas Europos Sąjungos gamintojų išteklius (produktai su GN sudaro 5,7 % prekybos žemės ūkio maisto produktais, kuri 2010 m. siekė 54 mln. EUR) vis labiau liberalizuotoje pasaulio rinkoje ⁽³⁾. Tačiau pastangos konkuruoti dėl kokybės bus bevaisės, jeigu pagrindinis mūsų kokybiškų produktų vertės veiksnys, t. y. GN, nebus pakankamai apsaugotas tarptautinėse rinkose.

3.4. EESRK pabrėžia, kad geografinės nuorodos yra skiriamieji ženklai, leidžiantys atskirti produktus nuo konkuruojančių produktų ir informuoti vartotoją apie produkto kilmę. Priešingai nei prekių ženklai, geografinė nuoroda parodo produkto ir jo kilmės teritorijos sąsajas, taigi tokiomis nuorodomis pabrėžiamas vietos aspektas, atkreipiamas dėmesys į kultūros vertybes ir vietos patirtį, į teritorijos ir jos agroekologinio žemės ūkio ypatumus. Šie ypatumai turi būti išsaugoti.

⁽¹⁾ http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_239.pdf

⁽²⁾ Ten pat.

⁽³⁾ Žr. nuorodą Kvietimas pateikti pasiūlymus Nr. AGRI-2011-EVAL-04.

3.5. Jau 2008 m. EESRK savo nuomonėje „Geografinės nuorodos ir kilmės vietos nuorodos“⁽⁴⁾, pabrėžė, kad „Europos pilietinėje visuomenėje pastebima, kad pastaruoju metu vartotojai vis labiau domisi žemės ūkio maisto produktų savybėmis, o tai lėmė saugių maisto produktų paklausos augimą“. Šis teiginys šiandien aktualus labiau nei bet kada, nes ES vartotojai vis dažniau ieško aukštos kokybės produktų iš tam tikros vietovės, regiono ar konkrečios šalies, kurių kokybė ir geras vardas greta kitų jų savybių yra siejami būtent su produkto geografine kilme⁽⁵⁾.

3.6. Neseniai paskelbtoje Prancūzijos ekonomikos, socialinių ir aplinkos reikalų tarybos pranešime „Oficialūs maisto produktų kokybės ir kilmės ženklai“ teigiama, kad pasaulyje vis platesniu mastu kuriami kokybės ir kilmės identifikavimo ženklai. Geografinės nuorodos naudojamos vis dažniau, nes taip patenkinama auganti vartotojų paklausa ir atkreipiamas dėmesys į konkrečios teritorijos istoriją, paveldą ir tradicinę patirtį.

3.7. EESRK norėtų priminti FAO⁽⁶⁾ pastebėjimą, kad geografinės nuorodos turėjo labai teigiamą poveikį kainoms, nepriklausomai nuo produkto rūšies, kilmės regiono arba registracijos galiojimo trukmės.

3.8. Visuose dvišaliuose susitarimuose, jau sudarytuose ar dėl kurių deramasi, vis daugiau dėmesio skiriama geografinių nuorodų apsaugai. EESRK atkreipia dėmesį į šį teigiamą aspektą. Tačiau Komitetas mano, kad svarbiausia siekti visapusiškos visos kokybės ženklų sistemos apsaugos ir stiprinimo strategijos.

3.9. Todėl EESRK mano, kad šiuo tikslu būtina persvarstyti pasiūlymą ES lygmeniu sudaryti teigiamą sąrašą, nes toks pasiūlymas nederą su siekiu apsaugoti visą geografinių nuorodų sistemą. Reikėtų pasiūlyti sistemą, kuri užtikrintų vienodas sąlygas visiems Europos gamintojams, norintiems, kad jų geografinė nuoroda būtų pripažinta ir tarptautiniu lygiu. Tokią būtinybę patvirtina tai, kad į pasirinktus kriterijus neįtraukti kiti, pavyzdžiui, socialiniai ir ekonominiai kriterijai, nors jie yra labai svarbūs tam tikrų Europos Sąjungos regionų ekonominiam vystymuisi. Geografinės nuorodos dažnai siejamos su vietos ekonomika, kurią plėtojant kuriamos darbo vietos ir daromas labai teigiamas poveikis kitiems ekonomikos sektoriams, pavyzdžiui, turizmo, taip pat teritorijų planavimui ir užimtumui.

3.10. EESRK ragina Komisiją atsižvelgti į būsimų naujų Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės santykių poveikį, bei į poveikį, kurį numatomas sudaryti teigiamas sąrašas galėtų turėti vykstančioms deryboms, kurios turėtų būti vykdomos siekiant apsaugoti visą Europos Sąjungos kokybės sistemą. Po išstojimo Jungtinė Karalystė ir toliau turės taikyti geografinių nuorodų apsaugos sistemą, kuria iki šiol naudojosi.

3.11. EESRK pabrėžia, kad Europos žemės ūkio maisto produktų sektoriui didelę grėsmę kelia suklastoti produktai. Neseniai paskelbtoje Europos Komisijos ataskaitoje⁽⁷⁾ patvirtinama, kad dažniausiai klastojami žemės ūkio maisto produktai.

3.12. EESRK primena, kad iki šiol septynios ES valstybės narės yra Lisabonos sąjungos nuolatinės narės (Bulgarija, Prancūzija, Vengrija, Italija, Portugalija, Čekija ir Slovakija) ir kad šiuo metu yra įregistruota daugiau kaip 1 000 geografinių nuorodų, kurių saugomų kilmės vietos nuorodų (SKVN) ir saugomų geografinių nuorodų (SGN) tarptautinė apsauga užtikrinama taikant vieną bendrą registracijos procedūrą.

3.13. EESRK mano, kad teisės, įgytos įregistravus šias geografines nuorodas, turėtų būti saugomos siekiant išvengti nuobaudų ir nevienodų sąlygų.

3.14. Galiausiai, EESRK atkreipia dėmesį, kad yra tik vienas tyrimas dėl prekybos GN produktais vertės Europos Sąjungoje⁽⁸⁾, kuris buvo atliktas 2012 m. Tačiau atrodo, kad vertės priemokos už GN produktus dalis (angl. *value premium rate*) nuo to laiko iš esmės nepasikeitė.

Bruselis, 2018 m. gruodžio 12 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽⁴⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 57.

⁽⁵⁾ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1151/2012 (OL L 343, 2012 12 14, p. 1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32012R1151>.

⁽⁶⁾ JT Maisto ir žemės ūkio organizacija.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/report_on_eu_customs_enforcement_of_ipr_2017_en.pdf (šiuo metu yra tik anglų kalba).

⁽⁸⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/value-gi_en (šiuo metu paskelbtas tik anglų kalba).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pakeisto pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos bankininkystės institucija), Reglamentas (ES) Nr. 1094/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija), Reglamentas (ES) Nr. 1095/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija), Reglamentas (ES) Nr. 345/2013 dėl Europos rizikos kapitalo fondų, Reglamentas (ES) Nr. 346/2013 dėl Europos socialinio verslumo fondų, Reglamentas (ES) Nr. 600/2014 dėl finansinių priemonių rinkų, Reglamentas (ES) 2015/760 dėl Europos ilgalaikių investicijų fondų, Reglamentas (ES) 2016/1011 dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse arba siekiant įvertinti investicinių fondų veiklos rezultatus, Reglamentas (ES) 2017/1129 dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūdomi viešai arba įtraukiami į prekybos reguliuojamoje rinkoje sąrašą, ir Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos

[COM(2018) 646 final – 2017/0230 (COD)]

(2019/C 110/11)

Pagrindinis pranešėjas: **Petr ZAHRADNÍK**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 10 4 Europos Sąjungos Taryba, 2018 11 12
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	121/0/4
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina lankstumą, su kuriuo Europos Komisija sprendžia problemas, iškilusias bankuose ir finansų įstaigose, ir su kuriuo ji priima papildomas priemones siekiant kovoti su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu.

1.2. EESRK taip pat mano, kad siekiant veiksmingai spręsti šią labai pavojingą problemą, reikia ne tik stiprinti priežiūros institucijų koordinavimą ir didinti jų tarpusavio sąveiką, bet ir koordinuoti veiklą su kitais susijusiais subjektais.

1.3. EESRK įspėja, kad technologinės ir ryšių priemonės ne tik leidžia kurti naujoviškus finansinius produktus, naudingus indėlininkams ir investuotojams, bet taip pat yra didelė pagunda nusikaltėliams, užsiimančiais pinigų plovimu ir teroristų finansavimu. Dėl šios priežasties Komitetas ragina priimti sprendimus, kuriais būtų visapusiškai šalinama ateityje galima rizika.

1.4. EESRK atkreipia dėmesį, kad stiprėjant geopolitinei, saugumo ir politinei rizikai, ši problema tampa vis svarbesnė ir trečiojoje šalyse, ir pabrėžia, kad ES turi būti visiškai pasirengusi panaikinti pinigų plovimą ir teroristų finansavimą ir sustabdyti piktnaudžiavimą Sąjungos finansų rinka ir įstaigomis.

1.5. EESRK vertina šiame teisėkūros pasiūlyme pateiktas priemones ir pripažįsta, kad jos yra, be abejo, svarbios, tačiau jų nepakanka koordinavimo, organizavimo ir kompetencijų srityje, todėl reikės toliau plėtoti naujas priemones siekiant sėkmingai išspręsti šią problemą. Tačiau Komitetas pritaria Europos Komisijai, kad siekiant užtikrinti pasirinktų veiksmų įgyvendinamumą ir tvarumą, būtų prasmingiau veikti palaipsniui, kad būtų išvengta didelių stabilumo ir veikiančios sistemos sutrikimų.

1.6. EESRK įsitikinęs, kad naujojoje priežiūros institucijų įgaliojimų sistemoje reikėtų rasti Europos bankininkystės institucijos (EBI), kuriai suteikti didesni įgaliojimai, ir nacionalinių priežiūros institucijų santykių pusiausvyrą, kad visi suinteresuotieji subjektai kuo geriau išnaudotų savo pajėgumus siekiant tinkamai išspręsti problemą.

1.7. EESRK pabrėžia, kad siekiant priemonėmis numatytų tikslų, svarbu užtikrinti vidaus ir išorės komunikaciją pinigų plovimo ir teroristų finansavimo klausimais. Kalbant apie vidaus komunikaciją, labai svarbu užtikrinti sklandžius ir saugius informacijos srautus tarp kompetentingų priežiūros institucijų; svarbiausias išorės komunikacijos uždavinys – informuoti ir šviesti visuomenę, nes šie veiksniai yra viena iš prevencijos formų ir padeda pasirengti galimiems šios nusikalstamos veiklos atvejams.

1.8. EESRK kelia klausimą, koku pagrindu nustatyta, kad bankų sektoriui kyla didžiausia grėsmė dėl piktnaudžiavimo nusikalstamos veiklos tikslais, pavyzdžiui, pinigų plovimo, ir tuo remiantis sustiprinti būtent EBI, o ne kitų dviejų ES priežiūros institucijų pozicijos ir įgaliojimai.

1.9. EESRK norėtų, kad būtų tiksliau apibrėžti nauji ryšiai, kuriuos kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu koordinavimo ir bendrų veiksmų srityse turės palaikyti EBI ir kitos priežiūros institucijos, taip pat valstybių narių ir ypač trečiųjų šalių atitinkamos institucijos.

2. Bendrosios pasiūlymo aplinkybės ir pagrindiniai faktai

2.1. Nuo 2011 m. ES įsigaliojo nauja ES finansų priežiūros sistema, kuri labai padėjo stabilizuoti finansų rinką ir sumažinti riziką. Ji taip pat leido suvienodinti ES finansų rinkų taisykles ir suderinti jų priežiūros veiklą. Tačiau nuo to laiko įvykusi didžiulė technologinių ir finansinių inovacijų pažanga dar labiau išplėtė nusikaltimų spektrą, kuriems vykdyti piktnaudžiaujama finansų sektoriumi siekiant palaikyti nusikalstamą veiklą ir legalizuoti nusikalstamu būdu gautas pajamas. Žinoma abiejų šių pobūdžių veikla yra ne tik labai nepageidautina visuomenėje, bet ir iškraipo finansų rinkų veikimą ir pažeidžia jų veiksmingumą, nes tokios veiklos pagrindinis tikslas yra ne gauti kuo daugiau pelno, pasinaudojant objektyviomis galimybėmis, kurias suteikia turtas ir jo vertė, bet jį nuslėpti, nukreipti ir neatskleisti susijusios informacijos; tokia veikla rodo, kad finansiniai ištekliai yra naudojami ne pačiais geriausiais tikslais.

2.2. Todėl siūlomomis priemonėmis siekiama ne tik užkirsti kelią arba apriboti galimybes vykdyti nusikalstamą veiklą arba legalizuoti nusikalstamu būdu gautas pajamas, bet ir išlaikyti gerą finansų įstaigų, kuriomis piktnaudžiaujama nusikalstamos veiklos tikslais, būklę ir užtikrinti jų stabilumą ir saugumą klientams ir investuotojams. Jos taip pat padės sumažinti politinę riziką ir riziką reputacijai, kuri kyla tiek kiekvienai valstybei narei, tiek visai Europos Sąjungai.

2.3. Kadangi šiuo metu finansų rinkos yra daugiašalės ir kaip niekada tarpusavyje susijusios, siekiant šiame pasiūlyme nustatytų tikslų, labai svarbu sukurti tarpvalstybinį lygiu veikiančią sistemą, nes remiantis empiriniais įrodymais, tokie nusikaltimai vis dažniau įvykdomi tarpvalstybinio mastu ir, be kita ko, į juos įtraukiami ir trečiųjų šalių subjektai. Kad ir kaip gerai būtų organizuotas baudžiamasis šių nusikaltimų persekiojimas, to nepakanka norint užtikrinti visapusišką šių pastangų sėkmę, jei jų bus imamasi tik vienos valstybės narės mastu. Todėl labai svarbu kovojant su pinigų plovimu siekti veiksmingo nacionalinių priežiūros institucijų bendradarbiavimo, visų pirma nacionalinių bei ES finansų priežiūros institucijų ir trečiųjų šalių priežiūros institucijų bendrų veiksmų.

2.4. Šioje nuomonėje svarstoma siūloma priemonė gali tik iš dalies padėti pasiekti užsibrėžtų tikslų. Kad pastangos būtų sėkmingos, būtina šią priemonę derinti su kitais elementais, sudarančiais bendrą ir nuoseklią sistemą, kuri sutrukdytų nusikaltėliams vykdyti tokius nusikaltimus.

2.5. Pasiūlymu visų pirma siekiama:

— optimizuoti praktinės patirties ir tam skirtų išteklių panaudojimą centralizuotai perduodant su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija ir kova su jais susijusias užduotis Europos bankininkystės institucijai;

- paaiškinti su kova su pinigų plovimu susijusių užduočių, patikėtų Europos bankininkystės institucijai, apimtį ir turinį;
- stiprinti priemones, naudojamas kovos su pinigų plovimu užduotims vykdyti;
- stiprinti Europos bankininkystės institucijos koordinavimo vaidmenį sprendžiant tarptautinius kovos su pinigų plovimu klausimus.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK mano, kad kova su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu yra svarbi ne tik dėl vis spartesnių technologinių permainų ir kuriamų finansinių naujovių, bet ir dėl neseniai kelete ES valstybių narių nustatytų naujų atvejų, kai buvo pasinaudota bankų ir finansų sistema nusikalstamais tikslais. Šiomis aplinkybėmis taip pat svarbu atkreipti dėmesį į padidėjusią geopolitinę riziką, įskaitant teroristinę veiklą.

3.2. EESRK yra susirūpinęs, kad ši problema tampa dar sudėtingesnė, nes tokia nusikalstama veikla ir mėginamai legalizuoti nusikalstamu būdu pasinaudojant finansų sektoriumi gautas pajamas vyksta ne tik tarpvalstybiniu mastu ES, bet ir plinta į trečiąsias šalis. EESRK teigiamai vertina tai, kad Europos Komisijos pasiūlymu aktyviai siekiama spręsti šią problemą.

3.3. EESRK pabrėžia, kad nors 2017 m. buvo peržiūrėta Europos finansų priežiūros institucijų sistema ⁽¹⁾ ir Komitetas parengė nuomonę šia tema ⁽²⁾, kuri buvo priimta 2018 m. vasario 15 d. plenarinėje sesijoje, nauji duomenys ir aplinkybės parodė, kad buvo būtina atnaujinti pasiūlymą jį papildant naujais elementais taip padidinant jo veiksmingumą. Tačiau minėtos EESRK nuomonės turinys išlieka svarbus ir aktualus. EESRK taip pat teigiamai vertina lankstumą, su kuriuo Europos Komisija sprendžia klausimus, susijusius su kelete ES valstybių narių įvykusiais bankų skandalais, kurie patvirtinta, kad šių nusikaltimų vykdytojai geba piktnaudžiauti tiek technologinėmis ir ryšių priemonėmis, tiek galiojančiais teisės aktais. Jų veiksmai atskleidžia ES kovos su pinigų plovimu sistemos spragas.

3.4. EESRK pažymi, kad pasiūlyme pateikti nauji elementai daugiausia yra techninio ir organizacinio pobūdžio, nors dabartinei padėčiai ištaisyti būtinos platesnės ir išsamesnės priemonės. EESRK taip pat mano, kad svarstomas pasiūlymas apima nedaug klausimų, pavyzdžiui, susijusius su EBI įgaliojimų stiprinimu ir kovos su pinigų plovimu veiksnu koordinavimu su nacionalinėmis priežiūros institucijomis, ir tam tikrais aspektais ir atskirais atvejais joms taikoma kontrole. Be to, nagrinėjamame pasiūlyme nesvarstomas finansinės žvalgybos padalinių darbo klausimas. Apskritai pasiūlymas yra veikiau susijęs su veiklos ir procedūrų koordinavimu, o ne su konkrečiais kovos su pinigų plovimu veiksmais.

3.5. EESRK išpėja ir atkreipia dėmesį į tai, kad pinigų plovimas ne tik leidžia legalizuoti pelną, gautą vykdant veiklą, kuri yra nusikalstama ir nesuderinama su teise, bet ir dėl šios neteisėtos veiklos neracionaliai paskirstomi išteklių siekiant, kad tokių operacijų tikslas „nebūti atskleistomis“ ir „legalizuoti“ investuotas lėšas arba jas perkelti į kitą vietą, kur bus vykdomi kiti nusikaltimai, kurių tikslas nebūtinai bus gauti pelno. EESRK pabrėžia ir atkreipia dėmesį į tai, kad atnaujinimu nesiekama analizuoti naujų tendencijų ir aplinkybių, kuriomis dabartiniu laikotarpiu vykdomas pinigų plovimas. Siekiant panaikinti tokią neteisėtą praktiką, pasiūlyme ypatingas dėmesys skiriamas konkrečioms sritims, visų pirma vienos iš Europos priežiūros institucijų, t. y. EBI vaidmens stiprinimui sprendžiant kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu problemas, ir EBI veiksnu koordinavimui ir ryšių palaikymui su nacionalinėmis priežiūros institucijomis (kurios iš esmės priklauso bankų ir finansų rinkos priežiūros institucijoms) kovos su pinigų plovimu atvejais.

3.6. EESRK mano, kad šiomis aplinkybėmis ypač svarbu tinkamai paskirstyti įgaliojimus tarp EBI ir nacionalinių institucijų laikantis subsidiarumo principo. Akivaizdu, kad būtina, teisėta ir pagrįsta stiprinti EBI įgaliojimus tarpvalstybinių operacijų atvejais. Tačiau EESRK mano, kad išskirtinai nacionaliniais atvejais, kai EBI negali jų aiškiai nustatyti, įgaliojimus būtina suteikti nacionalinėms institucijoms.

⁽¹⁾ Pirminis pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto COM (2017) 536 final, 2017 m. rugsėjo 20 d. Šio pasiūlymo tikslas buvo sustiprinti Europos priežiūros institucijų gebėjimą užtikrinti finansų priežiūros konvergenciją ir veiksmingumą, tačiau jame nebuvo konkrečiai svarstomas klausimas dėl įstaigų įgaliojimų stiprinimo kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu srityje.

⁽²⁾ OL C 227, 2018 6 28, p. 63.

3.7. Atsižvelgiant į tai, kad kova su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu yra labai svarbi siekiant užtikrinti patikimą finansinę ir ekonominę aplinką visoje ES, EESRK kelia klausimą, ar nevertėtų sukurti specialaus padalinio ES vykdomosios valdžios struktūroje, pavyzdžiui, naujo šioje srityje veikiančio generalinio direktorato. Šis klausimas itin aktualus, atsižvelgiant į tai, kad 2019 m. rudenį darbą pradės naujos sudėties Europos Komisija.

3.8. EESRK taip pat kelia klausimą, koku pagrindu būtų EBI siūloma suteikti svarbiausią koordinatoriaus vaidmenį sprendžiant šią problemą. Ar tai reiškia, kad Europos Komisija mano, kad pinigų plovimui ir teroristų finansavimui daugiausia erdvės yra ES bankų sektoriuje?

3.9. EESRK pritaria, kad šio pasiūlymo atveju, turi būti veiksmingai informuojama apie jame keliamos problemos sprendimą. Šiuo informavimu turėtų būti siekiama užtikrinti ne tik veiksmingą komunikaciją tarp visų susijusių priežiūros institucijų (vidaus komunikacija), bet ir reikiamą visuomenės informavimą (skirtą finansų sektoriaus klientams ir visuomenei).

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK prašo pasiūlyme labai tiksliai nurodyti, kokiose srityse ir kokius ryšius palaikant EBI paskirtas svarbesnis vaidmuo kitų ES priežiūros institucijų atžvilgiu suteikiant jai platesnius įgaliojimus visoje finansų rinkoje kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimo srityse.

4.2. EESRK taip pat prašo patikslinti, kokiomis sąlygomis EBI galės vykdyti nacionalinių priežiūros institucijų procedūrų kontrolę arba tiesiogiai priimti sprendimus, skirtus konkrečioms finansų sektoriaus veiklos vykdytojams.

4.3. EESRK yra taip pat labai svarbus bendradarbiavimo su trečiųjų šalių priežiūros institucijomis pobūdis.

4.4. EESRK, be kita ko, prašo išsamiau paaiškinti, kaip numatoma centralizuoti visą svarbią informaciją, susijusią su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu, kurią pateikia nacionalinės valdžios institucijos tais atvejais, kai šaltiniai laikomi „slaptais“ arba „visiškais slaptais“, ir kaip šiuos šaltinius reikėtų apsaugoti.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų, kuriuo panaikinami Tarybos bendrieji veiksmai Nr. 98/700/TVR, Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1052/2013 ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1624

Europos Komisijos medžiaga vadovų susitikimui Zalcburge, 2018 m. rugsėjo 19–20 d.

(COM(2018) 631 final – 2018/0330 (COD))

(2019/C 110/12)

Pagrindinis pranešėjas: **Antonello PEZZINI**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 10 29
	Europos Parlamentas, 2018 10 22
Teisinis pagrindas	SESV 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	127/1/5
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komitetas įsitikinęs, kad laisvo judėjimo erdvėje išorės sienos tampa bendromis sienomis ir tie, kurie atvyksta į bet kurią teritorijos dalį, patenka į bendrą Europos Sąjungos laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę su visais joje galiojančiais įsipareigojimais, tenkančiais piliečiams ir Europos bei nacionalinėms institucijoms.

1.2. EESRK primygtinai ragina gerinti migracijos valdymą kartu su valstybėmis narėmis šalinant pagrindines priežastis, dėl kurių žmonės priversti ieškoti geresnio gyvenimo svetur, už savo tėvynės ribų.

1.3. Kol nėra aiškiai apibrėžto bendros migracijos ir paramos vystymuisi emigracijos šalyse politikos pagrindo, kuriam pritartų visos valstybės narės, EESRK rekomenduoja nesuteikti Komisijai įgaliojimų priimti autonominio pobūdžio teisės aktus.

1.4. EESRK tvirtai remia pasiūlymą įsteigti nuolatinį Agentūros operatyvinį padalinį, kuriame būtų 10 000 darbuotojų ir kuris, bendradarbiaudamas su valstybėmis, turėtų pajėgumų, reikalingų:

- apsaugoti ES išorės sienas,
- užkirsti kelią neteisėtam judėjimui,
- valdyti teisėtą migraciją,
- veiksmingai vykdyti neteisėtų migrantų grąžinimą.

1.5. Komitetas rekomenduoja būtiną Agentūros ir nacionalinių administracijų, kurios paprastai yra atsakingos už sienų kontrolę, bendradarbiavimą apibrėžti ir organizuoti Europos lygmeniu.

1.6. EESRK manymu, taip pat svarbu aiškiai ir bendrai priimtina apibrėžti Agentūros užduotis siekiant išvengti dubliavimosi ir kompetencijos konfliktų, ir ragina aiškiai ir skaidriai nustatyti vadovavimo grandinę tarp atsakingų Agentūros ir nacionalinio lygmens pareigūnų.

1.7. EESRK rekomenduoja, kad kai prie išorės sienų kyla konkrečių ir neproporcingai didelių sunkumų, Agentūra atitinkamos valstybės narės prašymu turi galėti imtis veiksmų organizuodama ir koordinuodama skubią pasienio pagalbą ir, suderinus ir koordinuodama su atitinkama valstybe, kuri turi būti toliau atsakinga už kontrolę ir valdymą, dislokuoti nuolatinius būrius, aprūpintus nuosava šiuolaikine įranga.

1.8. EESRK pritaria Agentūros darbuotojams skirtoms rekomendacijoms tiek dėl pagarbos žmogaus gyvybei ir šaunamųjų ginklų naudojimo apribojimų, tiek dėl atsisakymo išduoti visas prie sienos arba jų išdavimo, nes abiem atvejais tai yra svarbios už viešąją tvarką atsakingų valstybės narės administravimo įstaigų prerogatyvos.

1.8.1. Todėl Komitetas rekomenduoja valstybėms narėms abiem atvejais remtis subsidiarumo principu, o Agentūros darbuotojų nuostatuose nustatyti aukšto lygio išpareigojimus, visų pirma susijusius su konfidencialumo pareiga.

1.9. EESRK primygtinai rekomenduoja tobulinti pasiūlymo V priedo 3 skyriuje nurodytus mechanizmus, taikytinus darbuotojams padarius pažeidimus. Mechanizmuose turėtų būti numatyta galimybė kreiptis į ES teismus.

1.10. Atsižvelgiant į vaidmenį, kuris bus suteiktas Agentūrai asmenų sulaikymo ir galimo jų grąžinimo į kilmės šalį atveju, Komitetas rekomenduoja visiems statutiniams darbuotojams surengti mokymą pagarbos pagrindinėms teisėms klausimu.

1.11. EESRK mano, jog itin svarbu, kad agentūra didelę dalį savo biudžeto skirtų savo įrangai modernizuoti.

1.12. EESRK nuomone, Europos Parlamentas ir Taryba, pasikonsultavę su Komitetu, turėtų nustatyti daugiamečių strateginį politinį Europos integruoto sienų valdymo ciklą, o sienos ir pakrančių apsaugos pajėgos turėtų būti įgaliotos parengti metinius planus ir teikti metines ataskaitas apie atliktus veiksmus, skirtą biudžetą ir įvykdytas misijas.

1.13. Tarptautinio bendradarbiavimo klausimu Komitetas rekomenduoja siūlomame reglamente numatytus veiksmus glaudžiai susieti su kitų susijusių politikos sričių plėtojimu, visų pirma su Kotonu susitarimu.

1.14. Komitetas rekomenduoja stiprinti Agentūrai padedantį konsultacinį forumą užtikrinant atitinkamų organizacijų dalyvavimą ir ragina į forumo veiklą įtraukti ir organizuotą pilietinę visuomenę, pasitelkiant EESRK.

2. Įžanga

2.1. Laisvo judėjimo erdvėje išorės sienos tampa bendromis sienomis: šiuo metu jos sudaro 50 000 kilometrų, o tai reiškia, kad saugumo problema, iškilusi vienoje valstybėje narėje ar prie jos išorės sienų, gali turėti įtakos visoms valstybėms narėms.

2.1.1. Taigi abipusis pasitikėjimas yra bendros laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės pagrindas, ypač atsižvelgiant į naujus uždavinius, kylančias grėsmes ir nenusėjamus reiškinius, dėl kurių reikia: glaudesnio bendradarbiavimo, kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių veiksmų ir geresnio informavimo; iš esmės būtina siekti tikro solidarumo, kuriuo būtų grindžiamos ir sustiprinamos visos kiekvienos valstybės vertybės.

2.2. Lisabonos sutartyje sienų kontrolė numatyta SESV trečios dalies V antraštinėje dalyje, skyriuje, susijusiame su vizų politika, prieglobsčiu ir imigracija, siekiant sukurti integruotą išorės sienų valdymo sistemą, kaip nustatyta SESV 77 straipsnio 1 dalies c punkte, ir šios taisyklės skirtos tam, kad būtų sukurta „laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė“.

2.3. Iš tų pačių sutarčių matyti, kad laisvas piliečių judėjimas Sąjungos viduje būtina turi būti suderintas su bendra iš trečiųjų šalių atvykusių asmenų valdymo ir kontrolės srities politika.

2.3.1. Tolesnis esamos ir nepakankamos išorės sienų kontrolės vykdymas arba naujos istorijai prieštaraujanti vidaus kontrolės nustatymas užkrautų didelę ekonominę našta visai ES ir padarytų didelės žalos bendrajai rinkai, kuri yra vienas didžiausių Europos integracijos pasiekimų.

2.4. Europos integruotas sienų valdymas, grindžiamas keturių pakopų patekimo kontrolės modeliu, apima:

— priemonės trečiojoje šalyje, kaip antai priemonės, numatytas pagal bendrą vizų politiką,

- priemonės, įgyvendinamas su kaimyninėmis trečiosiomis šalimis,
- griežtesnės ir geresnės išorės sienų kontrolės priemonės,
- rizikos analizę ir priemonės Šengeno erdvėje bei asmenų grąžinimą.

2.5. Iš pradžių 2002–2003 m., vadovaujant ekspertų bendram padalinii CSIFA⁽¹⁾, sukūrus nacionalinių ekspertų tinklą, buvo įsteigta Europos sienų kontrolės koordinavimo agentūra ir FRONTEX⁽²⁾.

2.6. Koordinavimo agentūra buvo pakeista 2016 m.⁽³⁾, pasinaudojant **Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros** patirtimi, kad būtų pagerinta valstybių narių ir Šengeno erdvės išorės sienų kontrolė siekiant:

- parengti valstybių narių pajėgumų pažeidžiamumo vykdant asmenų kontrolę pasienyje vertinimą,
- organizuoti bendras operacijas ir skubios pasienio pagalbos teikimą, kad būtų sustiprinti valstybių narių pajėgumai kontroliuoti išorės sienas ir spręsti dėl neteisėtos imigracijos ir organizuoto nusikalstamumo kylančias problemas,
- padėti Komisijai koordinuoti rėmimo grupių veiklą, kai valstybės narės patiria neproporcingai didelį migracijos spaudimą konkrečiose vietose prie savo išorės sienų,
- užtikrinti praktines atsakomąsias priemones tais atvejais, kai prie išorės sienų būtina skubiai imtis veiksmų,
- vykdant sienų stebėjimo operacijas, teikti techninę ir operatyvinę pagalbą remiant nelaimės jūroje ištiktų asmenų paieškos ir gelbėjimo operacijas,
- padėti sukurti skubios pagalbos rezervą, kuri sudarytų bent 1 500 sienos apsaugos pareigūnų;
- paskirti agentūros ryšių palaikymo pareigūnus valstybėse narėse,
- rengti, koordinuoti ir vykdyti grąžinimo operacijas ir pagalbos teikimą,
- skatinti valstybių narių ir trečiųjų šalių operatyvinį bendradarbiavimą sienų valdymo srityje.

2.7. Nuo tada, kai 2016 m. spalio mėn. buvo įsteigta Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūra, ji tapo ES grąžinimų centru⁽⁴⁾, galinčiu veiksmingai padėti valstybėms narėms grąžinti asmenis, kurie neturi jokios teisės gyventi Sąjungoje.

2.8. Europos Parlamentas keliose nuomonėse išsakė savo poziciją šiuo klausimu ir išreiškė didelį susirūpinimą dėl Reglamento (ES) 2016/1624 dėl Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų įgyvendinimo, taip pat pabrėžė, jog, atsižvelgiant į paieškos ir gelbėjimo priemonių jūroje poreikį⁽⁵⁾ ir būtinybę nustatyti tikrą integruoto sienų valdymo strategiją, būtina, kad Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūra vykdytų įvairios paskirties operacijas.

2.9. Komitetas priėmė rezoliuciją⁽⁶⁾ Šengeno erdvei paremti, kurioje paragino Tarybą ir valstybes nares užtikrinti galimybę laisvai judėti, taip pat savo nuomonėje pabrėžė⁽⁷⁾, būtinybę pagerinti FRONTEX valdymo ir veiksmų skaidrumą bei atskaitomybę.

⁽¹⁾ Imigracijos, sienų ir prieglobsčio strateginis komitetas (SCIFA).

⁽²⁾ Įsteigta Tarybos reglamentu (EB) Nr. 2007/2004 (OL L 349, 2004 11 25, p. 1), vėliau iš dalies pakeista Europos Parlamento ir Tarybos reglamentais (EB) Nr. 863/2007 (OL L 199, 2007 7 31, p. 30), (ES) Nr. 1168/2011 (OL L 304, 2011 11 22, p. 1) ir (ES) Nr. 1052/2013 (OL L 295, 2013 11 6, p. 11)..

⁽³⁾ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2016/1624 (OL L 251, 2016 9 16, p. 1), kuris įsigaliojo 2016 m. spalio 6 d.

⁽⁴⁾ Iki šiol **ES yra sudariusi 17 readmisijos susitarimų**. Kotonu susitarime (ES ir 79 AKR Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių susitarimas) taip pat yra nuostata dėl neteisėtų migrantų grąžinimo į jų kilmės šalį.

⁽⁵⁾ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentais (ES) Nr. 656/2014 (OL L 189, 2014 6 27, p. 93).

⁽⁶⁾ OL C 133, 2016 4 14, p. 1.

⁽⁷⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 109.

2.10. EESRK, be kita ko, ypač pabrėžė⁽⁸⁾ būtinybę gerinti „agentūros FRONTEX bendradarbiavimą su nacionalinėmis institucijomis“, „geriau koordinuoti įvairių kompetentingų sienų kontrolės, pakrančių apsaugos, jūrų saugumo, gelbėjimo jūroje, muitinių ir žuvininkystės sričių agentūrų bei institucijų veiksmus“, taip pat pabrėžė, kad išorės sienų valdymas turi būti gerinamas „kartu pertvarkant bendrą Europos prieglobsčio sistemą“.

2.11. „Kai žmonės atsiduria padėtyje, keliančioje grėsmę jų gyvybei arba saugumui prie Sąjungos jūrų ar sausumos išorės sienų, sienų apsaugos pajėgos ir kitos vietoje dirbančios struktūros pirmiausia privalo juos gelbėti ir tinkamai jiems padėti.“⁽⁹⁾

2.12. EESRK, kaip nurodyta ES migracijos darbotvarkėje ir *Pasauliniame susitarime dėl saugios, tvarkingos ir teisėtos migracijos*,⁽¹⁰⁾ tvirtai pabrėžia, kad būtina gerinti migracijos valdymą ir spręsti pagrindines priežastis, dėl kurių žmonės priversti ieškoti geresnio gyvenimo svetur.

3. Komisijos pasiūlymai

3.1. Europos Komisijos pasiūlymu siekiama pertvarkyti Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgas, visų pirma įsteigiant Europos sienų ir pakrančių apsaugos nuolatinės pajėgas ir įsigyjant nuosavą Agentūros įrangą, siekiant tinkamai vykdyti kitas naujas ar atnaujintas užduotis.

3.2. Atsižvelgdama į dabartines ir būsimas įgyvendinimo išlaidas, kurios sudaro 1,22 mlrd. EUR 2019–2020 m. laikotarpiui ir 11,27 mlrd. EUR 2021–2027 m. laikotarpiui, Komisija siūlo iki 2020 m. įsteigti Europos sienų ir pakrančių apsaugos nuolatinės pajėgas (angl. EBCG), kurias sudarytų 10 000 darbuotojų⁽¹¹⁾, kad Agentūra turėtų savo veiksmingą ir lankstų padalinį ir galėtų derinti savo įsipareigojimus atsižvelgdama į operatyvinius poreikius.

3.3. Nuolatinių pajėgų kūrimas turėtų būti integruotas į gerai veikiančias Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgas, kuriose valstybės narės, Sąjunga ir ES agentūros⁽¹²⁾, visų pirma Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūra, tinkamai derintų veiklą ir padėtų įgyvendinti bendrus politikos tikslus.

3.4. Į pasiūlymų taikymo sritį nepatenka Danijos Karalystė, Airija ir Jungtinė Karalystė (nebent būtų numatyta galimybė bendradarbiauti), o jų taikymas Gibraltarui yra sustabdytas. Išplėtus Šengeno taisyklės pasiūlymai bus taikomi ir Norvegijos Karalystei, Islandijai, Šveicarijos Konfederacijai ir Lichtenšteino Kunigaikštystei.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Komitetas įsitikinęs, kad laisvo judėjimo erdvėje išorės sienos turi būti laikomos bendromis sienomis ir tie, kurie atvyksta į bet kurią teritorijos dalį, patenka į bendrą laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę su visais joje galiojančiais įsipareigojimais.

4.2. EESRK mano, kad pernelyg uždelsta įgyvendinti integruotą išorės sienų valdymo sistemą, kaip nustatyta SESV 77 straipsnio 2 dalies d punkte, kuriai pritarė visos valstybės narės ir kurios negalima atidėlioti.

4.3. Komitetas sutinka, kad įsteigus Agentūros operatyvinių padalinį, ES turėtų būti **suteikti** reikiami pajėgumai, siekiant apsaugoti išorės sienas, užkirsti kelią antriniam judėjimui ir veiksmingai vykdyti neteisėtų migrantų grąžinimą.

4.4. Komitetas buvo pirmoji institucija, kuri pasiūlė įsteigti Europos sienų apsaugos tarnybą⁽¹³⁾, ir visiškai pritaria šiam tikslui, kad būtų užtikrintas išorės sienų saugumas sukuriant nuolatinės pajėgas ir vykdant veiksmingą integruotą išorės sienų valdymą. Pagal bendros atsakomybės principą, Agentūra turėtų vykdyti nuolatinę išorės sienų valdymo stebėseną, ne tik informuodama apie padėtį ir atlikdama rizikos analizę, bet ir iš savo darbuotojų paskirdama ekspertus, kurie dirbtų valstybėse narėse.

⁽⁸⁾ Žr. 7 išnašą.

⁽⁹⁾ Ten pat.

⁽¹⁰⁾ <https://www.iom.int/global-compact-migration>.

⁽¹¹⁾ Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgos

⁽¹²⁾ Žr., be kita ko, Europos jūrų saugumo agentūra (EMSA), Europos žuvininkystės kontrolės agentūra (EŽKA) ir Europos Sąjungos palydovų centras, Europolas ar Europos didelės apimties IT sistemų laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje operacijų valdymo agentūra („eu-LISA“).

⁽¹³⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 29, OL C 303, 2016 8 19, p. 109, EESRK nuomonė dėl Prieglobsčio ir migracijos fondo (PMF) ir Integruoto sienų valdymo fondo (SOC/600, OL C 62, 2019 2 15, p. 184).

4.5. EESRK mano, kad kai prie išorės sienų kyla konkrečių ir neproporcingai didelių sunkumų, Agentūra valstybės narės prašymu gali imtis veiksmų organizuodama ir koordinuodama skubią pasienio pagalbą ir, suderinus ir koordinuodama su atitinkama valstybe nare, kuriai turi tekti pagrindinė atsakomybė už savo išorės sienos atkarpų valdymą, dislokuoti sienų bei pakrančių apsaugos nuolatines pajėgas.

4.6. Komiteto nuomone, savarankiški Agentūros veiksmai pagal Europos Komisijos sprendimą „susidarius nepaprastajai padėčiai ir vadovaujantis skaidria procedūra, pagal kurią numatoma nedelsiant informuoti ES teisės aktų leidėjus“⁽¹⁴⁾, yra naudingi, tačiau jis mano, kad, kol nėra apibrėžto bendro migracijos ir paramos vystymuisi emigracijos šalyse politikos pagrindo, kuriam pritarėtų visos valstybės narės, yra pernelyg anksti **suteikti Komisijai nuolatinius** įgaliojimus priimti autonominio pobūdžio aktus, nustatančius integruoto sienų valdymo politikos prioritetus ir strategines gaires.

4.7. Tačiau Komitetas sutinka, kad Komisijai būtų suteikti įgyvendinimo įgaliojimai, susiję su EUROSUR ir FADO vadovais, padėties vaizdo sistemų bendrosiomis taisyklėmis ir rizikos valdymu, taip pat finansine parama nuolatiniams pajėgoms.

4.8. EESRK nuomone, Europos Parlamentas ir Taryba, pasikonsultavę su Komitetu, turėtų nustatyti daugiamečių strateginių politinių Europos integruoto sienų valdymo ciklą, o sienos ir pakrančių apsaugos pajėgos būtų įgalios parengti metinius planus pagal Agentūros valdybos nustatytas veiksmų gaires ir teikti metines ataskaitas apie atliktus veiksmus, skirtą biudžetą ir įvykdytas misijas.

4.9. Komitetas mano, kad svarbu stiprinti konsultacinį forumą, siekiant padėti Agentūros vykdomajam direktoriui ir valdybai spręsti su pagrindinėmis teisėmis ir daugiamečiu strateginiu politiniu ciklu susijusius klausimus, dalyvaujant Europos prieglobsčio paramos biurui EASO, Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūrai, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biurui ir kitoms atitinkamoms organizacijoms, ir ragina į forumo veiklą taip pat įtraukti organizuotą pilietinę visuomenę, pasitelkiant EESRK.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK primygtinai rekomenduoja patobulinti pasiūlymo V priede nurodytus kontrolės mechanizmus, susijusius šaunamųjų ginklų naudojimu ir atsakymu išduoti vizas prie sienos arba jų išdavimu, nes abiem atvejais tai yra svarbios už viešąją tvarką atsakingų valstybės narės administravimo įstaigų prerogatyvos.

5.1.1. Analogiško požiūrio reikėtų laikytis ir III ir V prieduose, kad būtų užtikrintas nacionalinių ir ES teisės aktų nuoseklumas siekiant išvengti, kad toje pačioje vietoje dirbantys, tą pačią kompetenciją ir kvalifikaciją turintys, tačiau kitokiomis taisyklėmis besivadovaujantys asmenys elgtųsi skirtingai.

5.2. Valstybėms narėms turėtų būti aiškiai nustatyti įsipareigojimai, visų pirma susiję su konfidencialumu.

5.3. EESRK mano, kad atsižvelgiant į tai, kad pasienyje dirba įvairių sričių pareigūnai – muitinės, augalų sveikatos, saugumo, finansų, imigracijos ir grąžinimo, kultūrinio tarpininkavimo, už pagrindinių teisių laikymąsi atsakingi, EASO darbuotojai, ETIAS atstovai, EUROSUR analitikai, ryšių palaikymo pareigūnai ir valstybių narių pasienio ir Agentūros darbuotojai – labai svarbu užtikrinti įvairių sričių ir agentūrų pareigūnų tęstinį mokymąsi⁽¹⁵⁾.

5.4. Taip pat turėtų būti užtikrinta, kad tarp tas pačias pareigas atliekančių Agentūros ir nacionalinių darbuotojų nebūtų diskriminacijos dėl vienodo požiūrio ir darbo sąlygų, suteikiamas vienodas mokymas, tokie patys įgūdžiai ir kvalifikacija.

5.5. Tarptautinio bendradarbiavimo klausimu Komitetas rekomenduoja pagal siūlomą reglamentą numatytus veiksmus glaudžiai susieti su kitomis susijusiomis politikos sritimis, taip pat su priemonėmis, kurios taikomos pagal ekonomikos ir prekybos susitarimus, ir ypač palaikant ES ir AKR valstybių dialogą dėl Kotonu susitarimo.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽¹⁴⁾ Žr. 7 išnašą.

⁽¹⁵⁾ 69 straipsnyje numatytas Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros (EBCG) bendradarbiavimas su dvylika kitų ES agentūrų ir tarnybų.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl teroristinio turinio sklaidos internete prevencijos

Europos Komisijos medžiaga vadovų susitikimui Zalburge 2018 m. rugsėjo 19–20 d.

[COM(2018) 640 final – 2018–0331 (COD)]

(2019/C 110/13)

Pranešėjas: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Konsultavimasis	Europos Vadovų Taryba, 2018 10 24 Europos Parlamentas, 2018 10 22
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Biuro sprendimas	2018 12 11
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	126/0/3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina iniciatyvą, kuria siekiama užtikrinti didesnę ES gyventojų saugumą. Vis dėlto, kai reikia rinktis tarp saugumo ir laisvės, Komitetas visada pasisako už tai, kad būtina ginti laisvės, įskaitant žodžio laisvę, teisę į informaciją, teisę palaikyti ryšius ir teisę į ryšių konfidencialumą. Galiausiai teisę į veiksmingą teisinę gynybą ir į teisingą ir neuždelstą bylos nagrinėjimą.

1.2. Neseniai ES teritorijoje įvykdyti teroristiniai išpuoliai parodė, kaip teroristai neteisėtai naudojami socialiniais tinklais, kad užverbuotų pasekėjų ir juos parengtų. Teroristai naudoja pranešimų kodavimo priemones, kad pasirengtų teroristinei veiklai ir sudarytų jai sąlygas, taip pat žiniatinklį, kad šlovintų žiaurumą ir ragintų sekti savo pavyzdžiu ir įbaugintų plačiąją visuomenę.

1.3. EESRK prašo nustatyti kuo tikslesnius kriterijus, kad būtų galima apibrėžti tokias neapibrėžtas teises sąvokas kaip teroristinė informacija, teroro aktai, teroristų grupuotės ir terorizmo šlovinimas.

1.4. Teroristinis turinys, kuriuo šiais tikslais dalijamasi internete, platinamas per prieglobos paslaugų teikėjus, suteikiančius galimybę įkelti trečiųjų šalių turinį. Po kelių pastarųjų Europoje įvykdytų teroristinių išpuolių tapo akivaizdu, kad teroristinis turinys internete yra neatskiriama radikalizacijos priemonė, įkvepianti vadinamuosius vienišus vilkus įvykdyti išpuolius.

1.5. Be to, techninės prevencijos priemonės (automatiniai parametrai, algoritmai, paieškos sistemos ir t. t.) yra labai naudingos, tačiau tinkamai įvertinant tokį turinį turi tarpininkauti žmogus.

1.6. EESRK pripažįsta, kad būtina kovoti su teroristinės informacijos sklaida ir skaitmeniniu verbavimu socialiniuose tinkluose. Be to, reikia kovoti su cenzūra arba priverstine savicenzūra internete. Komitetas primena, jog būtina užtikrinti, kad visi ES gyventojai turėtų veiksmingą teisę į informaciją ir teisę į nuomonės laisvę internete.

1.7. Interneto apsauga ir kova su radikalų grupuotėmis turėtų padidinti pasitikėjimą internetu ir taip užtikrinti šios ekonomikos šakos ekonominę plėtrą.

1.8. EESRK nori pabrėžti, kad būtina įvertinti šio pasiūlymo įgyvendinimo poveikį mažosioms ir vidutinėms įmonėms, taip pat galimybę taikyti pereinamąjį laikotarpį, kuris leistų joms lengviau prisitaikyti ir nepakenktų laisvai konkurencijai didelių veiklos vykdytojų naudai.

1.9. Siūlomos reguliavimo priemonės siekiant apsaugoti internetą ir užtikrinti jaunimo ir visuomenės apsaugą turi būti griežtai reglamentuotos teisės aktais ir užtikrinti visiems teisę į informaciją ir teisę apskusti administracinius sprendimus.

1.10. EESRK pabrėžia, kad taip pat reikia įvertinti priegigos paslaugų teikėjus ir kad socialinių tinklų valdytojai aktyviai imtųsi priemonių, kuriomis asociacijos, NVO ir naudotojai būtų skatinami pranešti apie tokį turinį ir prieš jį imtis tiesioginių veiksmų: toks alternatyvus naratyvas turi būti plėtojamas, nes tik tada jis turės prevencinį poveikį.

1.11. Pritaikant pasiūlymo sąlygas mažosioms įmonėms reikia atsižvelgti į tai, kiek daug yra skaitmeninių platformų Europos lygmeniu ir kaip skiriasi šių įmonių dydis.

1.12. EESRK ragina, kad nacionalinės taisyklės dėl teroristinio turinio naudojimo arba kūrimo būtų lengvai išimamos naudotojams. Be to, EESRK prašo, kad būtų užtikrinta teisė apskusti administracinį sprendimą aiškiai nurodant tokią teisę ir priemonės internete šiai teisei įgyvendinti.

2. Pasiūlymo aplinkybės

2.1. Interneto visuotinumą leidžia jo vartotojams bendrauti, dirbti, dalyvauti visuomeniniame gyvenime, kurti, gauti informaciją ar turinį ir jais dalytis su milijonais žmonių visame pasaulyje, todėl Komisija siūlo nustatyti mechanizmus, kurie užkirstų kelią teroristinio turinio perdavimui ir sklaidai ⁽¹⁾.

2.2. Svarbu skirti sąvokas, o terminas „internetas“ yra pernelyg abstraktus. Į interneto sąvoką patenka ir žiniatinklis, ir socialiniai tinklai bei „juodasis tinklas“. Taip pat egzistuoja daiktų tinklas. Tai akivaizdžios saugumo spragos vykstant kibernetiniam karui. Pavyzdžiui, pastaruoju metu ISIS verbuotojams paprasčiau palaikyti ryšius per kompiuterinių žaidimų konsoles nei per žiniatinklį. Žodžių junginys „pasiruošti ir sudaryti sąlygas teroristinei veiklai“ nesiejamas nei su internetu, nei su socialiniais tinklais, tik su „juoduoju tinklu“. Be to, didžiosios interneto bendrovės (GAFAM) nevykdo veiklos „juodajame tinkle“ ar užkodotuose tinkluose.

2.3. Tačiau galimybė minimaliomis sąnaudomis pasiekti tokią didžiulę auditoriją taip pat pritraukia nusikaltėlius, kurie internetu naudojami neteisėtais tikslais. Neseniai ES įvykdyti teroristiniai išpuoliai parodė, kaip teroristai naudojami internetu, kad pritrauktų ir užverbuotų pasekėjų, pasiruoštų teroristinei veiklai ir sudarytų jai sąlygas, šlovintų žiaurumą ir ragintų sekti jų pavyzdžiu ir įbaugintų plačiąją visuomenę.

2.4. Žinoma, ES interneto forumas subūrė įvairius subjektus, tačiau ne visi susiję prieglobos paslaugų teikėjai dalyvauja šio forumo veikloje ir, antra, tų paslaugų teikėjų daromos pažangos mastas ir greitis iš esmės yra nepakankami, kad būtų galima tinkamai išspręsti problemą. Siekiant tinkamai parengti socialinių tinklų moderatorius, reikia dėti ypatingas pastangas.

2.5. Teroristinis turinys, kuriuo šiais tikslais dalijamasi internete, platinamas per prieglobos paslaugų teikėjus, suteikiančius galimybę įkelti trečiųjų šalių turinį. Po kelių Europoje įvykdytų teroristinių išpuolių tapo akivaizdu, kad teroristinis turinys internete yra neatskiriama radikalizacijos priemonė, įkvepianti vadinamuosius vienišus vilkus įvykdyti išpuolius. Be to, nustatyta, kad didesnis poveikis daromas jaunesnių gyventojų grupėms.

3. Siūlomo reglamento santrauka ir bendrosios pastabos

3.1. EESRK jau išdėstė savo poziciją ⁽²⁾ dėl neteisėto turinio internete; ši nauja Komisijos iniciatyva konkrečiai susijusi su teroristiniu turiniu internete.

3.2. Pasiūlymo subjektyvio taikymo sritis apima prieglobos paslaugų teikėjus, teikiančius paslaugas ES, nepriklausomai nuo jų įsisteigimo vietos ir dydžio.

⁽¹⁾ COM(2018) 640 final.

⁽²⁾ OL C 237, 2018 7 6, p. 19.

3.3. Mūsų manymu, reikėtų įtraukti informacijos ir paieškos sistemų teikėjus ir prieglobos svetaines arba tinklus.

3.4. Mažosios ir vidutinės interneto įmonės neturi techninių žmogiškųjų ir finansinių pajėgumų veiksmingai kovoti su teroristiniu turiniu. EESRK mano, kad turi būti sudaryta galimybė pritaikyti terminus ir procedūras šios rūšies įmonėms. Mažosioms ir vidutinėms įmonėms galima numatyti tam tikrą reglamento įgyvendinimo terminą.

3.5. Be to, reikėtų įvertinti NVO, profesinių sąjungų ir apskritai pilietinės visuomenės taikomas prevencines ir iniciatyvias priemones.

3.6. Siekiant užtikrinti teroristinio turinio pašalinimą, Reglamente pateikiama nuostata dėl nurodymo pašalinti turinį, kurį valstybės narės kompetentinga institucija gali duoti priimdama administracinį ar teismo sprendimą. Tokiais atvejais prieglobos paslaugų teikėjas privalo per vieną valandą pašalinti turinį arba panaikinti prieigą prie jo.

3.7. Teroristinio turinio apibrėžtis kiekvienoje šalyje gali skirtis. Svarbu tai išsiaiškinti, kad būtų išvengta savavaliavimo ir teisinio netikrumo.

3.8. Vienos valandos laikotarpis nebūtų realus, nes, pavyzdžiui, Prancūzijoje nuo pranešimo iki šaltinio pašalinimo faktiškai praeina 16 valandų pedofilinio turinio atveju ir 21 valanda teroristinių svetainių atveju, kadangi svetainių klasifikavimas trunka labai ilgai. EESRK mano, kad turėtų būti nustatytas tikroviškesnis ir veiksmingesnis terminas.

3.9. Reglamente reikalaujama, kad prieglobos paslaugų teikėjai prireikus imtųsi rizikos lygiui proporcingų iniciatyvių priemonių ir šalintų teroristinę medžiagą iš savo tinklo, be kita ko, naudodamiesi automatinio aptikimo priemonėmis. Tai labai svarbu ir reikia paskelbti apie technologinių inovacijų vystymo veiksmus ir prie jų prisidėti, kad būtų galima kurti technologines priemones.

3.10. Komisija siūlo, be kita ko, naudotis automatinio aptikimo priemonėmis ir ragina įmones dėti dideles pastangas, leidžiančias tęsti tyrimus, susijusius su tinkamų techninių priemonių kūrimu.

3.11. Siekiant apsaugoti su terorizmu nesusijusį turinį nuo pašalinimo, pasiūlyme nustatytas įpareigojimas sukurti taisomąsias priemones ir skundų nagrinėjimo mechanizmus, taip užtikrinant, kad vartotojai galėtų užginčyti jų teikto turinio pašalinimą. Be to, reglamente nustatomas prieglobos paslaugų teikėjų priemonių, padedančių užkirsti kelią teroristiniam turiniui, skaidrumo reikalavimas, taip užtikrinant atskaitomybę vartotojams, piliečiams ir valdžios institucijoms.

3.12. Turime raginti imtis ne tik turinio kontrolės ir peržiūros, bet ir žmonių bei technologijų tarpininkavimo veiksmų. Cenzūravimo tarpininkaujant žmonėms klausimas gali kelti didelį susirūpinimą dėl pagarbos darbuotojų teisėms, taip pat taisyklių, susijusių su teisėmis į informaciją, laikymosi ir visų ES gyventojų teisės į privatų gyvenimą užtikrinimo.

3.13. EESRK mano, kad paslaugų teikėjas turi informuoti savininką apie svetainę ar informaciją, kurią norima cenzūruoti. Reikėtų priminti, kad asmenys turi teisę būti informuoti apie administracinį sprendimą.

3.14. Siekdamas užtikrinti asmenų teisę į informaciją apie administracinį sprendimą, EESRK ragina prieigos paslaugų teikėjus savo sąlygose dėl turinio nurodyti klientų teises ir pareigas, pavyzdžiui, kaip pranešti informacijos kūrėjams apie pašalinimo sprendimus, ir teisines priemones, kurių gali imtis klientai.

4. Pasiūlymo nuostatų paaiškinimas

4.1. Teroristine propaganda internete siekiama sukurstyti pavienius asmenis įvykdyti teroristinius išpuolius, be kita ko, teikiant jiems išsamius nurodymus, kaip padaryti kuo didesnę žalą. Po žiaurių išpuolių skleidžiama tolesnė propaganda, kuria tie išpuoliai šlovinami ir skatinama sekti tokiu pavyzdžiu. Šiuo reglamentu prisidedama prie visuomenės saugumo, nes mažinamas teroristinio turinio, kuriuo skatinama ir raginama pažeisti pagrindines teises, prieinamumas.

4.2. Pasiūlyme nurodoma, kad šiame reglamente vartojamos šios sąvokų apibrėžtys:

prieglobos paslaugų teikėjas – informacinės visuomenės paslaugų, kurias sudaro turinio teikėjo pateiktos informacijos saugojimas jo prašymu ir laikomos informacijos teikimas trečiosioms šalims, teikėjas ⁽³⁾;

turinio teikėjas – vartotojas, pateikęs informaciją, kurią jo prašymu laiko ar laikė prieglobos paslaugų teikėjas ⁽⁴⁾;

EESRK siūlo įtraukti naują punktą:

— Informacijos paslaugų teikėjai – paieškos sistemos, kurios sudaro sąlygas nustatyti turinį ir gauti prieigą prie jo.

4.3. Sąvoka „teroristinis turinys“ apibrėžiama kaip toliau nurodytų informacijos komponentų derinys:

- a) kurstymas vykdyti teroristinius nusikaltimus ar jų propagavimas, įskaitant šlovinimą, taip sukeltą grėsmę, kad tokie nusikaltimai gali būti įvykdyti;
- b) skatinimas prisidėti prie teroristinių nusikaltimų;
- c) teroristinių grupių veiklos skatinimas, visų pirma raginant dalyvauti Direktyvos (ES) 2017/541 2 straipsnio 3 dalyje apibrėžtose teroristinėse grupėse ar jas remti;
- d) metodų ar būdų, kaip įvykdyti teroristinį nusikaltimą, mokymas ⁽⁵⁾.

EESRK siūlo įtraukti naują punktą:

Žmonių verbavimas ir rengimas siekiant vykdyti teroro aktus ar prie jų prisidėti

4.4. Turinio, kuris bus cenzūruojamas, apibūdinimas yra labai glaustas, nes yra daug tekstų, nuotraukų, vaizdo įrašų ir kitokio turinio bei formatų, kuriuose nėra šlovinamas terorizmas raginant imtis konkrečių veiksmų, bet puoselėjamas ekstremizmas, taip skatinant smurtą.

4.5. Be to, reglamentu prisidedama prie kovos su įmonėmis, kurių veikla puoselėjamas ekstremizmas, taip skatinant smurtą. Reglamentu taip pat turi būti prisidedama prie kovos su žmonių verbavimu socialiniuose tinkluose.

4.6. 1 straipsnyje pristatomas šio reglamento dalykas – taisyklės, kuriomis siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui prieglobos paslaugomis siekiant platinti teroristinį turinį internete, įskaitant prieglobos paslaugų teikėjų rūpinimosi pareigą ir priemones, kurių turi imtis valstybės narės.

4.7. Reikia pakeisti piktnaudžiavimo prieglobos paslaugomis siekiant platinti teroristinį turinį internete terminą, pridėdant turinio platinimą, pranešimų siuntimą ir propagandos priemones, taip pat įtraukti URL ir informacijos nuorodas, pagal kurias galima pasiekti teroristinį turinį arba pranešimus, nes jos bus įtrauktos į paieškos sistemas.

4.8. Savo ruožtu 5 straipsnyje nustatomas reikalavimas prieglobos paslaugų teikėjams imtis priemonių, padedančių nedelsiant įvertinti turinį, apie kurį pranešė valstybės narės kompetentinga institucija ar ES įstaiga, tačiau nenustatomas reikalavimas jį pašalinti ir nenurodomas joks terminas, iki kada tą reikėtų padaryti.

4.9. EESRK mano, kad, jeigu norime veikti efektyviai, turime pradėti rengti kriterijų sąrašą, kuris padėtų teisinio saugumo tikslais apibrėžti teroristinio pobūdžio ar terorizmą šlovinančio turinio ir pranešimų tipus, kad būtų išvengta savavališkų sprendimų dėl turinio pašalinimo ir apsaugota teisė į informaciją ir saviraiškos laisvę. Be to, šiuo reglamentu turėtų būti nustatyti kriterijai, kurie leistų Europos lygmeniu apibūdinti turinį, pavyzdžiui, apimančią informaciją apie teroristų grupes, terorizmą šlovinančią arba teroro aktus pateisinančią informaciją, techninę ar metodinę informaciją, padedančią pasigaminti ginklus, kurie gali būti panaudoti per išpuolius, arba naudojamą verbavimo tikslais.

4.10. 14 straipsnyje nustatyta, kad prieglobos paslaugų teikėjai ir valstybės narės turi įsteigti kontaktinius centrus, kad palengvėtų jų tarpusavio komunikacija, visų pirma susijusi su pranešimais ir nurodymais pašalinti turinį. EESRK mano, kad, siekiant užtikrinti žmogaus teises, šiuose kontaktiniuose centruose, be kita ko, turėtų dirbti specializuoti teisėjai, kurie

⁽³⁾ COM(2018) 640 final, 2 straipsnio 1 dalis.

⁽⁴⁾ COM(2018) 640 final, 2 straipsnio 2 dalis.

⁽⁵⁾ COM(2018) 640 final, 2 straipsnio 5 dalis.

galėtų nustatyti problemas ir būtų parengti ne tik nustatyti teroristinio pobūdžio požįūrį, elgseną ar veiksmus, bet ir turėtų technologinių įgūdžių. Turėtų būti reikalaujama, kad šias savybes turėtų tiek prieglobos paslaugų teikėjai, tiek valstybių narių paskirti asmenys, kad palengvėtų jų tarpusavio komunikacija, visų pirma susijusi su pranešimais ir nurodymais pašalinti turinį.

4.11. Reglamente reikia nurodyti, kad prieglobos paslaugų teikėjai privalo teikti visiems prieinamą informaciją, kad kontaktiniai centrai galėtų tinkamai veikti, ir apibręžti šių centrų narių bendravimo turinį ir formą.

4.12. 16 straipsniu reikalaujama, kad prieglobos paslaugų teikėjai, kurie nėra įsisteigę nei vienoje valstybėje narėje, tačiau teikia paslaugas ES, paskirtų savo teisinį atstovą ES. EESRK manymu, šis reikalavimas turi būti taikomas ir interneto prieigos paslaugų teikėjams bei interneto sektoriui, kad būtų įtrauktos paieškos sistemos, socialiniai tinklai, mobiliosios interneto programėlės ir kompiuterinių žaidimų sektorius.

4.13. Internete aktyviai veikiantys prieglobos paslaugų teikėjai skaitmeninėje ekonomikoje atlieka esminį vaidmenį, nes jie jungia verslą ir piliečius ir sudaro sąlygas viešoms diskusijoms ir informacijos, nuomonių ir idėjų sklaidai ir gavimui, ir taip reikšmingai prisideda prie inovacijų, ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo ES. EESRK manymu, taip pat reikėtų įtraukti interneto paslaugų, turinio prieglobos paslaugų, skaitmeninių socialinių tinklų teikėjus ir įmones, kurios teikia skaitmeninės telefonijos paslaugas.

4.14. Pasiūlyme dėl reglamento numatomos priemonės, kurių turės imtis valstybės narės, kad nustatytų teroristinį turinį, kad prieglobos paslaugų teikėjai galėtų jį greitai pašalinti ir būtų palengvintas bendradarbiavimas su kitų valstybių narių kompetentingomis institucijomis, prieglobos paslaugų teikėjais ir, prireikus, atitinkamomis ES įstaigomis. EESRK manymu, visa tai daroma siekiant apriboti su terorizmu susijusį turinį, sudaryti sąlygas prieglobos paslaugų teikėjams greitai jį suvaldyti ir sumažinti propagandinės ir teroristų verbavimo veiklos internete mastus.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl tikrinimo procedūros, susijusios su asmens duomenų apsaugos taisyklių pažeidimais per Europos Parlamento rinkimus, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 1141/2014

(COM(2018) 636 final – 2018/0328 (COD))

(2019/C 110/14)

Pagrindinė pranešėja: **Marina YANNAKOUDAKIS**

Dokumentai	Europos Parlamentas, 2018 10 1 Taryba, 2018 10 24
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Biuro sprendimas	2018 10 16
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	109/2/3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria Europos Komisijos pozicijai, kad šis reglamentas yra reikalingas, atsižvelgiant į pastarojo meto įvykius, susijusius su „Facebook“/„Cambridge Analytica“ atveju dėl tariamai neteisėto asmens duomenų tvarkymo.

1.2. EESRK pripažįsta, kad šiandienos pasaulyje technologijų plėtra, socialinės medijos ir bendrovių saugomi asmens duomenys visoje ES yra duotybė. Šių priemonių būtinumu neabejojama, nes pereiname į aukštųjų technologijų pasaulį. Iššūkis yra tai, kad šioje srityje reikia veikti taip, kad būtų apsaugoti ES piliečiai, būtų užtikrintas pagrindinių žmogaus teisių skaidrumas ir laisvė.

1.3. Duomenų naudojimas ir socialinės medijos iš esmės pakeitė politinių partijų rinkimų kampanijų organizavimo būdus, leidžiančius jas orientuoti į potencialius rinkėjus. Šis pokytis lėmė didesnę spaudimą socialinėse medijose, formuojančiose žmonių nuomonę renkantis už ką balsuoti. EESRK norėtų tikėtis, kad Europos politinių partijų ir Europos politinių fondų⁽¹⁾ institucija (toliau – Institucija) išanalizuos sritis, kuriose galėtų būti pažeidžiami duomenys ir pasiūlytų būdų, kaip sustabdyti šį reiškinį bei įgyvendinti stabdžių ir atsvarų sistemą, kad būtų užtikrinta duomenų apsauga ir duomenys būtų naudojami pagal aiškiai apibrėžtus parametrus.

1.4. EESRK remia pasiūlymo tikslus, pritardamas nuomonei, kad demokratija yra viena pagrindinių vertybių, kuria grindžiama ES, ir siekiant užtikrinti atstovaujamosios demokratijos veikimą Europos lygmeniu, sutartyse nustatyta, kad ES piliečiams yra tiesiogiai atstovaujama Europos Parlamente (EP).

1.5. Toks atstovavimas pagrįstas narių iš kurios nors politinės partijos ar asmenų, iškėlusių savo kandidatūras valstybėse narėse, išrinkimu. Rinkimų platforma per pastarąjį dešimtmetį evoliucionavo, vis didesnę vaidmenį vaidinant socialinėms medijoms. Šių pokyčių klausimus dabar turi spręsti Europos Komisija (EK) ir Institucija, padidinant darbuotojų skaičių, ir tai yra vienas iš būdų užtikrinti asmens duomenų apsaugą ir siekiant užkirsti kelią netinkamam naudojimui siekiant politinių tikslų. Siekiant išspręsti šią problemą, pirmiausia reikia užtikrinti, kad rinkimų sąlygos visiems būtų vienodos ir nė viena grupė negalėtų įgyti pranašumo per duomenų naudojimą.

⁽¹⁾ www.appf.europa.eu

1.6. Tačiau siekiant užtikrinti, kad Institucija veiktų tinkamai, turi būti nustatyti saugūs parametrai, susiję su jų įgaliojimais ir kompetencija. Šiuo metu duomenų apsaugos institucijos (DAI) valstybėse narėse yra sukurtos tam, kad politinės partijos nenaudotų duomenų netinkamai. Institucijos ir nacionalinių duomenų apsaugos institucijų bendradarbiavimo sąlygos turi būti tinkamai apibrėžtos. Be to, daugelio valstybių narių DAI susiduria su ribotų išteklių problema ir Komisija turėtų apsvarstyti jų finansavimą, kad jos galėtų dirbti su Institucija.

1.7. EESRK savo nuomonėje dėl asmens duomenų apsaugos⁽²⁾ atkreipė dėmesį į galimas problemas dėl netinkamo duomenų naudojimo, šioje nuomonėje nagrinėdamas susirūpinimą keliančias sritis.

1.8. EESRK pritaria, kad Institucijoje būtų įdarbinta papildomų darbuotojų, kad tokie darbuotojai būtų geriau pasirengę bendradarbiauti su valstybėmis narėmis per duomenų apsaugos institucijas, siekiant tinkamai iširti duomenų apsaugos pažeidimus, o juos nustčius – būtų taikomos sankcijos.

1.9. EESRK pripažįsta, kad rinkimų į EP tvarką reglamentuoja valstybės narės pagal ES sistemą. EESRK taip pat tikisi, kad į duomenų apsaugos taisyklių pažeidimus Institucijos dėmesį atkreips duomenų apsaugos institucijos arba atitinkamos šalys.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1. Pastarojo meto įvykiai parodė, kad kyla rizika piliečiams tapti masinių internetinių dezinformacijos kampanijų, kuriomis siekiama diskredituoti rinkimus ir paneigti jų teisėtumą, taikiniai. Manoma, kad žmonių asmens duomenimis taip pat buvo neteisėtai pasinaudota siekiant padaryti poveikį demokratinėms diskusijoms ir laisviems rinkimams.

2.2. 2018 m. gegužės mėn. įsigaliojo Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR), kuriuo buvo nustatytos griežtos asmens duomenų tvarkymo ir apsaugos taisyklės. Jis taikomas visoms Europos ir nacionalinėms politinėms partijoms ir kitiems rinkimų dalyviams, įskaitant duomenų tarpininkus ir socialinių medijų platformas.

2.3. Prieš 2019 m. rinkimus į Europos Parlamentą, Europos Komisija pasiūlė keletą tikslinių 2014 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES, Euratomas) Nr. 1141/2014 dėl Europos politinių partijų ir Europos politinių fondų statuto ir finansavimo⁽³⁾ pakeitimų, kuriais siekiama užtikrinti, kad rinkimai vyktų pagal griežtas demokratines taisykles ir visapusiškai paisant Europos vertybių – demokratijos, teisinės valstybės ir pagarbos pagrindinėms teisėms.

2.4. Visų pirma, siūlomais pakeitimais būtų galima taikyti sankcijas Europos politinėms partijoms ar fondams, kurie daro arba bando daryti įtaką rinkimams pažeisdami duomenų apsaugos taisykles. Sankcijos suma sudarytų 5 % Europos politinės partijos arba atitinkamo fondo metinio biudžeto. Sankcijų taikymą užtikrintų Institucija. Be to, iš tų politinių partijų ar fondų, kurie pažeidė taisykles, būtų atimta galimybė prašyti finansavimo iš bendrojo Europos Sąjungos biudžeto tais metais, kuriais buvo paskirta sankcija.

2.5. Pasiūlyme taip pat nustatoma procedūra, leidžianti patikrinti, ar duomenų apsaugos pažeidimas, kurį nustatė nacionalinė duomenų apsaugos priežiūros institucija, buvo panaudotas siekiant daryti įtaką EP rinkimų rezultatams, dalyvaujant „nepriklausomų žymių asmenų komitetui“ Institucijos prašymu. Nepriklausomų žymių asmenų komitetas yra įsteigtas pagal Reglamento 11 straipsnį. Jį sudaro Europos Komisijos, Europos Parlamento ir Tarybos paskirti, tačiau jų neįdarbinti šeši ekspertai.

2.6. Siekiant užtikrinti, kad Institucijoje būtų pakankamai darbuotojų, kad ji galėtų atlikti savo užduotis nepriklausomai ir veiksmingai, be to, siūloma priimti dar septynis darbuotojus (šiuo metu yra trys darbuotojai, įskaitant direktorių).

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK pritaria pasiūlymo tikslams ir sutinka, kad demokratija yra viena pagrindinių vertybių, kuriomis grindžiama ES. Siekiant užtikrinti atstovaujamosios demokratijos veikimą Europos Sąjungos lygmeniu, Sutartyse nustatyta, kad Europos Sąjungos piliečiams tiesiogiai atstovaujama Europos Parlamente. Todėl labai svarbu, kad jos piliečiai galėtų savo demokratine teise pasinaudoti be spaudimo ir kliūčių. Bet koks trukdymas laisvai valiai išreikšti rinkimų proceso metu yra nedemokratiškas ir nepriimtinas.

⁽²⁾ OL C 248, 2011 8 25, p. 123.

⁽³⁾ OL L 317, 2014 11 4, p. 1.

3.2. EESRK pripažįsta, kad rinkimų kampanijose naudojama daugiau asmens duomenų. 2017 m. JK rinkimų metu kampanijų organizatoriai daugiau nei 40 % reklamos išlaidų išleido skaitmeninėms kampanijoms. Todėl asmens duomenų pritraukimas siekiant orientuoti kampaniją į tam tikras grupes, yra suprantamas. Vis dėlto, nepriimtina, kad asmens duomenimis būtų dalijamasi be asmens žinios, ir kad tai yra vienas didžiausių piktnaudžiavimų pagrindinėmis žmogaus teisėmis.

3.3. Tinklo kūrimas, informacijos perdavimo greitis ir pasauliniai padariniai reikalauja tvirto požiūrio į saugomų duomenų saugumą. BDAR yra nustatytos griežtos taisyklės šiuo klausimu. Visų pirma, asmens duomenys turi būti tvarkomi teisėtai ir sąžiningai. Pagal dabartinę tvarką politinės partijos gali teisėtai naudoti duomenis pagal Bendrojo duomenų apsaugos reglamento taisykles, laikydamosi tam tikrų parametrų. Politinės agitacijos tapo vis labiau priklausomos nuo socialinių medijų. Bandytas tai sustabdyti nebūtinai bus naudingas demokratiniam procesui, nes taip būtų apribotos politinių partijų galimybės supažindinti potencialius rinkėjus su savo manifestu.

3.4. EESRK pripažįsta valstybių narių suverenumą rinkimų procese ir Komisija turi laikytis minėtos valstybės narės suvereniteto. ES negali priimti teisės aktų, nustatydamas sankcijas nacionalinėms politinėms partijoms, nes tai priklauso valstybių narių kompetencijai. Todėl ES gali tik siūlyti priemones nustatyti sankcijas Europos lygmens politinėms partijoms. Todėl Komisija siūlo iš dalies pakeisti reglamentą, kuriuo reglamentuojamas jų statusas ir finansavimas. Tai suteiktų Institucijos išvada svarumą įrodžius piktnaudžiavimo atvejį.

4. Konkrečios pastabos ir rekomendacijos

4.1. EESRK pripažįsta, kad Institucijai šiuo metu trūksta darbuotojų. Direktorius ir dviejų jos darbuotojų darbo krūvis yra labai didelis, o artėjantys Europos Parlamento rinkimai krūvį dar labiau padidins. Todėl EESRK remia pasiūlymą įdarbinti Institucijoje nuolatinius darbuotojus ir suteikti Institucijos direktoriui paskyrimų tarnybos įgaliojimus, nes labai svarbu, kad Institucija turėtų pakankamai žmonių tinkamai stebėti rinkimus.

4.2. Duomenų naudojimas ir socialinės medijos iš esmės pakeitė politinių partijų rinkimų kampanijų organizavimo būdus, leidžiančius jas orientuoti į potencialius rinkėjus. Šis pokytis lėmė didesnę spaudimą socialinėse medijose, formuojančiose žmonių nuomonę renkantis už ką balsuoti. EESRK tikisi, kad Institucija išanalizuos tas sritis, kuriose galėtų būti pažeisti duomenys, ir pasiūlys būdų, kaip sustabdyti šį procesą bei įgyvendinti stabdžių ir atsvarų sistemą, kad būtų užtikrinta duomenų apsauga, o duomenys – naudojami pagal aiškiai apibrėžtus parametrus.

4.3. EESRK mano, kad būtina geriau paaiškinti, kas yra mėginimas daryti įtaką rinkimams pažeidžiant duomenų apsaugos taisykles. Reikėtų apsvarstyti galimybę įsteigti darbo grupę, sudarytą iš valstybių narių duomenų apsaugos institucijų ir Institucijos, siekiant nustatyti geriausią darbo tarp Institucijos ir duomenų apsaugos institucijų praktiką, nes duomenų apsauga Europos Sąjungoje neturi sienų.

4.4. Institucijos direktorius paskiriamas Reglamento 6 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka. Jis(ji) yra nepriklausomas (-a) ir nėra atskaitingas (-a) ES institucijoms. Jis(ji) turi pateikti metinę ataskaitą Europos Komisijai ir Europos Parlamentui, galbūt būtų apdairu suteikti EP teisę reikšti abejones dėl šios ataskaitos ir dėl jos balsuoti. Tai padėtų užtikrinti tam tikrą Institucijos atskaitomybę ir skaidresnį procesą.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiamas Europos gynybos fondas

[COM(2018) 476 final]

(2019/C 110/15)

Pranešėjas: **Aurel Laurențiu PLOSCEANU**

Bendrapranešėjis: **Eric BRUNE**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2018 7 2 Taryba, 2018 7 4
Komiteto biuro sprendimas	2018 7 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 173 straipsnio 3 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2018 11 22
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	200/1/6
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK nuomone, svarbu, kad ES visuotinė strategija ir įgyvendinimo planas saugumo ir gynybos srityse būtų įgyvendinami nuosekliai, laikantis ES ir NATO 2016 m. liepos mėn. bendros deklaracijos nuostatų, taip pat Jungtinių Tautų kolektyvinio saugumo principo.

1.2. Nuo 2017 m. EESRK pasisako už Europos gynybos sąjungos (EGS) sukūrimą ir remia Europos gynybos veiksmų planą, įskaitant bendro Europos gynybos fondo įsteigimą. Manome, kad tokiu Europos gynybos stiprinimu siekiama ne silpninti, bet stiprinti NATO ir transatlantinius santykius.

1.3. EESRK tvirtai remia 2018 m. birželio 13 d. Komisijos paskelbtą pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo pagal 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą (DFP) įsteigiamas Europos gynybos fondas.

1.4. EESRK ragina siekti reikšmingos kokybinės pažangos, susijusios su Europos bendradarbiavimu gynybos srityje. Iš tiesų, dėl riboto valstybių narių bendradarbiavimo šioje srityje daug veiklos dubliuojasi, o tai lemia didelį gynybos pramonės susiskaidymą. Dėl integracijos trūkumo rinkos paklausos srityje nėra skatinamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas tarp įmonių ir tolesnė pramonės integracija. Tai lemia neveiksmingą išteklių paskirstymą, pramoninių pajėgumų dubliavimąsi, technologinius atotrūkius ir naujų programų, ypač bendradarbiavimo, trūkumą.

1.5. EESRK remia strateginio savarankiškumo tikslą, kuriuo numatoma plėtoti bazines technologijas ypatingos svarbos srityse ir didinti strateginius pajėgumus. Šis tikslas yra griežtai susijęs su patikimo vertinimo ir koordinavimo poreikiu siekiant užtikrinti, kad šias technologijas būtų galima valdyti, išsaugoti ir gaminti Europoje, taip suteikiant ES galimybę prireikus priimti sprendimus ir veikti savarankiškai.

1.6. EESRK yra įsitikinęs, kad bendrų gynybos pajėgumų plėtojimo *sine qua non* yra Europos gynybos srities pramoninės ir technologinės bazės stiprinimas.

1.7. EESRK akcentuoja, kad Europos Sąjunga turi imtis veiksmų siekdama išlaikyti, atnaujinti ir parengti bei išsaugoti aukštos kvalifikacijos darbuotojus.

- 1.8. EESRK siūlo Europos Sąjungai dėti daugiau pastangų siekiant suderinti Sąjungos eksporto taisykles.
- 1.9. EESRK tvirtai pritaria, kad ypač daug dėmesio būtų skiriama tam, kad į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą gynybos tikslais būtų įtrauktos MVĮ ir pradedančiosios įmonės.
- 1.10. EESRK teigia, kad su gynyba susijusiai veiklai remti skirtas ES biudžetas neturėtų pakeisti nacionalinių išlaidų gynybai ar būti jų alternatyva, o veikiau turėtų paskatinti ir paspartinti intensyvesnę ir glaudesnę bendradarbiavimą gynybos srityje. Panašiai, ES biudžetas gynybos srities moksliniams tyrimams neturėtų būti formuojamas iš kituose sektoriuose vykdomiems civiliniams moksliniams tyrimams numatytų lėšų. NET jei sprendimai dėl investicijų gynybos srityje ir gynybos plėtros programų išliktų valstybių narių prerogatyva, EGF galėtų suteikti papildomos naudos ES skatindamas bendrus mokslinius gynybos produktų ir technologijų tyrimus bei jų plėtrą.
- 1.11. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad darnesnė ir racionalizuota Europos gynybos politika galėtų užtikrinti didesnę veiksmingumą padidindama Europos gynybos pramonės ir technologijų bazės rinkos dalį ir geriau paskirstydama produktus tarp valstybių, regionų ir įmonių.
- 1.12. Europos gynybos fondas bus veiksmingas tik tuo atveju, jei jis remis iš tiesų svarbią veiklą. Todėl jo darbo programos turėtų būti parengtos remiantis tvirtu Europos gynybos planavimo procesu, kurio metu nustatomi pagrindiniai pajėgumų prioritetai Europai.
- 1.13. EESRK remia tokią bendradarbiavimo politiką, kuria bus skatinamas MVĮ, taip pat ketinimų rašto nepasirašiusių šalių dalyvavimas, tačiau nepamirštant įgūdžių, kuriais jos gali prisidėti prie gynybos pramonės ir technologijų bazės.
- 1.14. EESRK remia pasiūlymą apriboti Europos fondų skiriamą finansavimą to paties subjekto kontroliuojamoms Europos bendrovėms ir reikalauti garantijų, kai Europos gynybos fondo remiamoje plėtroje dalyvauja trečioji šalis.
- 1.15. EESRK remia idėją, kad Europos fondus turėtų valdyti Europos Komisija, tačiau mano, kad Europos gynybos agentūra gali svariai prisidėti apibrėžiant gynybos įrangos poreikius ir Bendradarbiavimo ginkluotės srityje jungtinėje organizacijoje (OCCAR), pasiremama ne visada teigiama patirtimi, ir dalyvauti programų valdyme, nes įgūdžių dubliavimasis šioje srityje turėtų neigiamos įtakos sistemos veiksmingumui.
- 1.16. EESRK remia idėją, kad moksliniai tyrimai ir plėtra turi būti pateikti etikos komitetui. Etikos sąlygos turi būti išdėstytos aiškiai ir įvertintos jau pasiūlymo vertinimo metu, siekiant užtikrinti teisinį tikrumą ir aiškumą.
- 1.17. EESRK yra susirūpinęs dėl būsimo bendradarbiavimo su JK po „Brexit'o“ ir pasisako už tvirtą saugumą ir gynybą, numatant JK dalyvavimą EGF.
- 1.18. EESRK mano, kad mūsų senstančiame žemyne jaučiama grėsmė, dėl kurios ryškėja tendencija kaltinti ir kartais painioti tokias problemas kaip terorizmas ir migrantų judėjimas; be to atgimstant nacionalizmui ir autoritarizmui visoje Europos Sąjungoje trūksta pakankamo solidarumo tiek tarp valstybių narių, tiek jų viduje, todėl mūsų demokratijai yra daromas spaudimas. Kokia įdomi bebūtų pramonės politikos priemonė – Europos gynybos fondas, mes ir toliau turėsime galvoti apie Europos gynybos politiką.

2. Pasiūlymo aplinkybės

- 2.1. Per pastarąjį dešimtmetį geopolitinė padėtis tapo nestabili, dėl to kyla sunkumų ir iššūkių – atsiranda vis naujų pavojų, tokių kaip hibridiniai ir kibernetiniai išpuoliai, be to, sugrįžta įprastiniai iššūkiai.
- 2.2. 2017 m. kovo 25 d. Romoje paskelbtoje bendroje deklaracijoje 27 valstybių narių vadovai, Europos Vadovų Taryba, Europos Parlamentas ir Europos Komisija pareiškė, kad Sąjunga stiprins savo bendrą saugumą bei gynybą ir skatins konkurencingesnę ir labiau integruotą gynybos pramonę.
- 2.3. Europos gynybos srityje rinka išnaudojama labai neveiksmingai, nes nepasiekiami masto ekonomijos (dėl daug nacionalinių rinkų su vienu pirkėju) ir Europos lygmeniu dubliuojami ištekliai.

- 2.4. Paklausą kuria beveik išimtinai valstybės narės, tačiau jų gynybos biudžetai (visų pirma mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) srityje) per pastaruosius 10 metų reikšmingai sumažėjo.
- 2.5. 2015 m. tik 16 % gynybos įrangos buvo įsigyta Europos bendradarbiaujamojo pirkimo būdu – tai daug mažiau nei bendras 35 % tikslas, dėl kurio buvo susitarta Europos gynybos agentūroje.
- 2.6. Gynybos sektoriuje susiskaidymas tarp atskirų šalių yra didelis, daug dalykų dubliuojasi, ir dėl to sistema yra neveiksminga masto ekonomijos ir mokymo požiūriu.
- 2.7. Dabartinė padėtis netvari, o naujos kartos gynybos sistemų technologinė plėtra vis labiau viršija atskirų valstybių narių galimybes.
- 2.8. Valstybių narių bendradarbiavimo trūkumas dar labiau silpnina ES gynybos pramonės gebėjimą palaikyti pramonės ir technologijų pajėgumus, būtinus siekiant išsaugoti ES strateginį savarankiškumą ir patenkinti esamus ir būsimus saugumo poreikius.
- 2.9. 2017 m. birželio 7 d. Komisija priėmė komunikatą „Pradedama veikti Europos gynybos fondas“, kuriame nurodoma, kad fondą sudaro mokslinių tyrimų ir pajėgumų finansavimo kryptys. Su komunikatu pateiktas teisėkūros pasiūlymas dėl reglamento, kuriuo sukuriama Europos gynybos pramonės plėtros programa, veiksianti pagal pajėgumų finansavimo kryptį.
- 2.10. 2018 m. birželio 13 d. Komisija paskelbė pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo pagal 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą (DFP) įsteigiamas Europos gynybos fondas.
- 2.11. Europos gynybos fondas turėtų būti priemonė, paskatinsianti ES gynybos technologinės ir pramoninės bazės konkurencingumą ir novatoriškumą ir taip padėsianti užtikrinti ES strateginę autonomiją. Šios priemonės paskirtis – paskatinti bendradarbiavimo programas, kurios nebūtų įmanomos be ES finansinio įnašo, ir sukurti reikiamas paskatas bendradarbiauti kiekvienu pramoninio ciklo etapu.
- 2.12. Bus ypač skatinami bendri tarpvalstybiniai projektai, kuriuose aktyviai dalyvauja mažosios ir vidutinės įmonės. Taip bus užtikrintas EGF atvirumas gavėjams iš visų valstybių narių, neatsižvelgiant į jų dydį ir geografinę padėtį Sąjungoje.
- 2.13. Šiame pasiūlyme nustatyta taikymo data – 2021 m. sausio 1 d. ir jis teikiamas 27 valstybių narių Sąjungai.
- 2.14. Nors gynybos srities moksliniai tyrimai patenka į Mokslinių tyrimų ir inovacijų bendrosios programos (toliau – programa „Europos horizontas“) taikymo sritį, šiame pasiūlyme pateikiamos atitinkamos specialiosios nuostatos dėl gynybos srities mokslinių tyrimų, kaip antai dėl jų tikslų, dalyvavimo juose taisyklių ir jų įgyvendinimo mechanizmų.
- 2.15. Pasiūlymu siekiama užtikrinti sinergiją su kitomis ES vykdomomis MTTP iniciatyvomis, kaip antai saugumo, kibernetinio saugumo, sienų kontrolės, pakrančių apsaugos, jūrų transporto ir kosmoso.
- 2.16. Fondas bus glaudžiai susijęs su projektais, įgyvendinamais vykdant nuolatinę struktūrizuotą bendradarbiavimą gynybos srityje (PESCO).
- 2.17. Fondas atsižvelgs į ES pajėgumų plėtojimo planą (PPP), kuriame nustatyti gynybos pajėgumų prioritetai, ir į ES suderintą metinę peržiūrą gynybos srityje (CARD).
- 2.18. Šiomis aplinkybėmis taip pat gali būti atsižvelgiama į atitinkamą Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (NATO) ir kitų partnerių, veikiančių Sąjungos saugumo ir gynybos interesų naudai, veiklą.
- 2.19. Fondas taip pat atsižvelgia į su gynyba susijusią veiklą, vykdomą pagal Europos taikos priemonę – tai į biudžetą neįtraukta priemonė, nepriklausanti daugiamečiai finansinei programai (DFP).
- 2.20. Šiame pasiūlyme numatyta galimybė derinti paramą iš fondo ir „Invest ES“ remiamą finansavimą.
- 2.21. Fondu turėtų būti proporcingai naudojamos tokios problemoms kaip rinkos nepakankamumas arba nepakankamos investicijos spręsti, nedubliuojant ar neišstumiant privačiojo finansavimo, be to, šie veiksmai turėtų suteikti aiškią Europos pridėtinę vertę.

- 2.22. Sąjungai reikės atsakingiau ginti savo interesus, vertybes ir europietišką gyvenimo būdą, papildant NATO veiklą ir bendradarbiaujant su šia organizacija.
- 2.23. Tam, kad Sąjunga būtų pasirengusi atremti ateities grėsmes ir apginti savo piliečius, ji turi stiprinti savo strateginį savarankiškumą. Tam reikia plėtoti bazines technologijas ypatingos svarbos srityse, didinti strateginius pajėgumus ir taip užtikrinti pirmavimą technologijų srityje.
- 2.24. Sprendimai dėl investicijų gynybos srityje ir gynybos plėtros programų išlieka valstybių narių prerogatyva ir atsakomybe.
- 2.25. Siūlomas politikos metodas yra proporcingas nustatytų problemų mastui ir sunkumui. Inicijatyva apima tik tuos tikslus, kurių valstybės narės negali tinkamai pasiekti pačios, ir tikimasi, kad Sąjunga turėtų pasiekti geresnių rezultatų.
- 2.26. Gynybos srities mokslinių tyrimų parengiamieji veiksmai pradėti 2017 m. balandžio mėn., jų bendras biudžetas trejų metų laikotarpiui – 90 mln. EUR. Jau gauti pradiniai konkretūs jų rezultatai, 2018 m. pasirašyti pirmieji dotacijų susitarimai, tačiau visi projektai dar tebevykdomi.
- 2.27. Siūlomam 2019–2020 m. Europos gynybos pramonės programos reglamentui įgyvendinti bus skirtas 500 mln. EUR biudžetas, o programa turėtų pradėti veikti nuo 2019 m. sausio 1 d.
- 2.28. 2018 m. sausio 13 d. – kovo 9 d. visoms suinteresuotosioms šalims buvo surengtos atviros viešos konsultacijos dėl Europos gynybos fondo. Buvo pareikšta šiek tiek kritikos etikos požiūriu, tačiau tiesiogiai susijusios suinteresuotosios šalys iniciatyvą palaiko. Gynybos srityje reikia pritaikyti intelektinės nuosavybės teisių nuostatas.
- 2.29. Siūlomas 2021–2027 m. biudžetas sudaro 13 mlrd. EUR (dabartinėmis kainomis), iš kurių 4,1 mlrd. EUR numatyta mokslinių tyrimų veiksams ir 8,9 mlrd. EUR – technologinės plėtros veiksams.
- 2.30. Jei išlaidų efektyvumas patvirtinamas atlikus sąnaudų ir naudos analizę, Fondą gali valdyti Komisijos vykdomoji įstaiga.
- 2.31. Siekiant palengvinti veiksmingumo ataskaitų teikimą ir vertinimą, siūloma stebėsenos sistema. Rezultatai taps žinomi palaipsniui.
- 2.32. Komisijos pasiūlyme dėl 2021–2027 m. DFP nustatytas platesnio užmojo bendras klimato aspekto integravimo į visas ES programas tikslas – kad klimato politikos tikslams pasiekti būtų skiriama 25 % ES išlaidų. EGF indėlis siekiant šio bendro tikslo bus stebimas tinkamu suskirstymo lygmeniu pasitelkus ES klimato srities rodiklių sistemą, įskaitant tikslesnių metodikų taikymą, jei tokių yra.
- 2.33. Pasiūlyme numatyta taikymo pradžios data – 2021 m. sausio 1 d.

3. Bendrosios pastabos

- 3.1. EESRK primena nuomonėse CCMI/149 (2017 m.), CCMI/116 (2013 m.) ir CCMI/100 (2012 m.) jau išdėstytus prašymus. ES visuotinėje strategijoje ir įgyvendinimo plane saugumo ir gynybos srityje taip pat pateikta svarbių užvalgų tuo klausimu. EESRK nuomone, būtina, kad šios iniciatyvos būtų įgyvendinamos nuosekliai, laikantis ES ir NATO 2016 m. liepos mėn. bendros deklaracijos nuostatų, taip pat Jungtinių Tautų kolektyvinio saugumo principo.
- 3.2. Atsižvelgdama į aktualias geostrategines aplinkybes ir saugumo raidą, Europa privalo stiprinti savo saugumo ir gynybos pajėgumus. Labai svarbu aiškiai suprasti bendrus Sąjungos strateginius tikslus, bet kol kas jų nėra ir juos reikia skubiai apibrėžti. Tai būtina sąlyga norint nustatyti, kokius gynybos pajėgumus reikia stiprinti tvaria Europos gynybos technologine ir pramonine baze.
- 3.3. JAV pasitraukimas iš 2015 m. su Iranu pasirašyto susitarimo dėl branduolinės programos, krizė Ukrainoje, nerimą keliantys Rusijos pasirodymai prie Baltijos valstybių sienų ir ES rytiniame pasienyje, sukrėtimai Libijos, Irako ir Sirijos teritorijose, nuolatinis Sahelio regiono nestabilumas, galimi politiniai ir kariniai susidūrimai tarp JAV, Izraelio ir Saudo Arabijos ir Irano, Sirijos ir Rusijos ašių – dėl visų šių iššūkių kibernetinių grėsmių, augančio autoritarizmo Europoje ir padidėjusio JAV diplomatijos nenuspėjamumo fone ES strateginis balansas yra kaip niekad sudėtingas ir keliantis nerimą.
- 3.4. ES vidaus ir užsienio saugumo klausimai yra pagrindiniai piliečiams ir valstybių vadovams susirūpinimą keliantys klausimai.

3.5. Būtina, kad ES, kaip įmanoma geriau vadovaudamasi visuotinio sutarimo principu, imtųsi spręsti mažiausiai keturis klausimus – dėl savarankiškumo priimančias sprendimus, dėl pasirengimo krizei, dėl politinės įtakos ir dėl mūsų interesų bei demokratiškos principų suderinamumo.

3.6. 2017 m. EESRK pasisakė už Europos gynybos sąjungos (EGS) sukūrimą ir rėmė Europos gynybos veiksmų planą, įskaitant bendro Europos gynybos fondo įsteigimą.

3.7. EESRK paragino siekti reikšmingos kokybinės pažangos, susijusios su Europos bendradarbiavimu gynybos srityje. Iš tiesų, dėl riboto valstybių narių bendradarbiavimo šioje srityje daug veiklos dubliuojasi, o tai lemia didelį gynybos pramonės susiskaidymą. Dėl integracijos trūkumo rinkos paklausa srityje nėra skatinamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas tarp įmonių ir tolesnė pramonės integracija. Tai lemia neveiksmingą išteklių paskirstymą, pramoninių pajėgumų dubliavimąsi, technologinius atotrūkius ir naujų programų, ypač bendradarbiavimo, trūkumą.

3.8. EESRK remia tikslą, kuriuo pasirinktose ypatingos svarbos pajėgumų ir technologijų srityse būtų siekiama strateginio savarankiškumo. Šis tikslas yra griežtai susijęs su patikimo vertinimo ir koordinavimo poreikiu siekiant užtikrinti, kad šias technologijas būtų galima valdyti, išsaugoti ir sukurti Europoje, taip suteikiant ES galimybę prireikus priimti sprendimus ir veikti savarankiškai.

3.9. EESRK palankiai vertina pasirinkimą remti gynybos sektorių kaip į paklausą orientuotą pramonės politiką.

3.10. EESRK sutinka, kad didesniu nacionalinių biudžetų efektyvumu būtų įmanoma pasiekti, kad būtų patenkinti visi Europos gynybos įrangos poreikiai.

3.11. EESRK sutinka, kad nuoseklumas tarp Europos lygmens programų turėtų leisti padidinti Europos gynybos pramonės aptarnaujamą Europos rinkos dalį.

3.12. EESRK pareiškė, kad bendrų gynybos pajėgumų plėtojimo *sine qua non* yra Europos gynybos srities pramoninės ir technologinės bazės stiprinimas.

3.13. EESRK akcentuoja, kad Europos Sąjunga turi imtis veiksmų siekdama parengti ir išlaikyti aukštos kvalifikacijos darbuotojus.

3.14. EESRK siūlo Europos Sąjungai dėti daugiau pastangų siekiant suderinti Sąjungos eksporto taisykles.

3.15. EESRK tvirtai pritaria, kad ypač daug dėmesio būtų skiriama tam, kad į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą gynybos tikslais būtų įtrauktos MVĮ.

3.16. EESRK išreiškė nepritarimą esamų ekonominiams arba socialiniams tikslams naudojamų fondų atvėrimui gynybos tikslams.

3.17. EESRK atmetė specialią nuostatą dėl nacionalinių biudžetų išteklių skyrimo gynybai pagal Stabilumo ir augimo paktą. Išlaidos gynybai neturėtų mažinti viešųjų finansų stabilumo.

3.18. EESRK pritarė idėjai sukurti Gynybos fondą su dviem atskiromis mokslinių tyrimų ir pajėgumų vystymo kryptimis. Taip būtų galima paremti integruoto planavimo proceso kūrimą, kuriuo būtų planuojamos viso technologijų ciklo investicijos. Visus viešųjų pirkimų srities sprendimus priima valstybės narės. Bendro viešojo pirkimo būdas vis tik gali padidinti paklausą ir prisidėti prie Europos gynybos pramonės konkurencingumo ir veiksmingumo. Su gynyba susijusiai veiklai remti skirtas ES biudžetas neturėtų pakeisti ar būti nacionalinės gynybos išlaidų finansavimo pakaitalas, o veikiau turėtų paskatinti ir paspartinti intensyvesnį ir geresnį bendradarbiavimą gynybos srityje. Panašiai, ES biudžetas gynybos srities moksliniams tyrimams neturėtų būti formuojamas iš kituose sektoriuose vykdomiems civiliniams moksliniams tyrimams numatytų lėšų. EGF paskirtis – skatinti bendradarbiavimo programas ir, remiant mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklą, sukurti reikiamas paskatas bendradarbiauti kiekvienu pramoninio ciklo etapu. NET jei sprendimai dėl investicijų gynybos srityje ir gynybos plėtros programų išliktų valstybių narių prerogatyva, Europos gynybos fondas galėtų suteikti papildomos naudos ES skatindamas bendrus mokslinius gynybos produktų ir technologijų tyrimus bei jų plėtrą.

3.19. Gynybos pramonės sektorius yra ne tik strategiškai svarbus saugant ir ginant Europos piliečius, tačiau jis taip pat yra pagrindinis Europos ekonomikos ir gerovės rėmėjas, kurio bendra apyvarta sudaro apie 100 mlrd. EUR per metus, o jame tiesiogiai ir netiesiogiai dirba apie 500 000 aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Šiame sektoriuje kuriami pažangūs produktai, paslaugos ir technologijos, o pagal inovacijų, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) strategiją šiame sektoriuje dedamos pastangos yra ypač svarbios konkurencingumui.

3.20. Europos gynybos pramonė ir MTTP išlaidos yra gana koncentruotos šešiose ketinimų raštą pasirašiusiose šalyse (Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje, Ispanijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje) ir sudaro 95 % investicijų, didžiąją dalį MVĮ, vidutinės kapitalizacijos įmonių ir didžiųjų įmonių. Dar labiau suderinus ir supaprastinus Europos gynybos politiką būtų galima padidinti veiklos efektyvumą užtikrinant tolesnę valstybių, regionų ar bendrovių specializaciją tam tikrų technologijų srityje.

3.21. Ketinimų raštą pasirašiusios šalys pirmąją Europos gynybos rinkoje pagal veikiančių įmonių skaičių ir jų prekybos ginklais apimtis. Pavyzdžiui, BAE Systems yra didžiausia gynybos srities bendrovė Jungtinėje Karalystėje. SAAB yra pagrindinė oro erdvės ir gynybos srities bendrovė Švedijoje, o didžiausios bendrovės Prancūzijoje – Dassault Aviation, Naval Group, Safran and Thales. Vokietijoje svarbios bendrovės yra Rheinmetall, ThyssenKrupp Marine Systems ir Diehl. Dvi didžiausios bendrovės Italijoje yra Leonardo ir Fincantieri. Transeuropinė bendrovė Airbus yra antroji Europoje po BAE Systems. Dar viena svarbi transeuropinė įmonė yra MBDA – trijų Europos lyderių erdvėlaivių ir gynybos srityje (Airbus, BAE Systems ir Leonardo) bendroji įmonė, veikianti raketų ir raketų sistemų gamybos srityje. KNDS, kuri yra Nexter ir KMW savininkė, taip pat tampa transeuropine bendrove. Pažymėtina, kad kai kurios iš šių įmonių nėra išimtinai gynybos rinkoje veikiančios įmonės, o tai paaiškina kintantį pardavimų ir darbuotojų santykį.

Vertinant mažesnes įmones, atlikus naują Pažangiųjų tyrimų instituto (PTI) tyrimą nustatyta, kad Europos gynybos sektoriuje aktyviai veikia beveik 1 600 MVĮ, o tiekimo grandinėms gynybos sektoriuje iš viso priklauso 2 000–2 500 MVĮ. Nemažai šių įmonių užsiima dvejopo pobūdžio veikla – jos veikia tiek civilinėje, tiek gynybos srityse. Bet koku atveju MVĮ vaidmuo gynybos pramonėje yra svarbus, jis taip pat yra pagrindinis veiksnys, skatinantis konkurencingumą.

3.22. Europos gynybos pramonės pasiskirstymas visoje ES nėra tolygus. Tai leidžia manyti, kad didesnis ES valstybių narių karinių išlaidų finansavimas gali būti nevienodai paskirstytas tarp visų valstybių narių. Jei didesni vienos šalies išlaidų srautai atitektų kitose šalyse esančioms įmonėms, dėl to galėtų susiformuoti nauji prekybos srautai.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Europos gynybos fondas bus veiksmingas tik tuo atveju, jei jis remis iš tiesų svarbią veiklą. Todėl jo darbo programos turėtų būti parengtos remiantis tvirtu Europos gynybos planavimo procesu, kurio metu nustatomi pagrindiniai pajėgumų prioritetai Europai.

4.2. EESRK remia bendradarbiavimo politiką, kuria bus skatinamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas – MVĮ dalyvavimas, taip pat iš valstybių narių, kurios nėra ketinimų raštą pasirašiusios šalys, tačiau negrįžtant prie grąžinimo teisės politikos, pagal kurią tam tikrais atvejais įgūdžių dubliavimas buvo sustiprinamas.

4.3. EESRK remia pasiūlymą apriboti Europos fondų skiriamą finansavimą Europos interesų kontroliuojamoms ES bendrovėms ir reikalauti garantijų, kai Europos gynybos fondo remiamoje plėtroje dalyvauja trečioji šalis.

4.4. EESRK remia idėją, kad Europos kreditų skyrimą turėtų valdyti Europos Komisija, tačiau mano, kad Europos gynybos agentūra gali svariai prisidėti apibrėžiant gynybos įrangos poreikius ir Bendradarbiavimo ginkluotės srityje jungtinėje organizacijoje (OCCAR), pasiremdama ne visada teigiama patirtimi, ir dalyvauti programų valdyme, nes įgūdžių dubliavimas šioje srityje turėtų neigiamos įtakos sistemos veiksmingumui.

4.5. EESRK remia idėją, kad moksliniai tyrimai ir plėtra turi būti pateikti etikos komitetui. Etikos sąlygos turi būti išdėstytos aiškiai ir įvertintos jau pasiūlymo vertinimo metu, siekiant užtikrinti teisinį tikrumą ir aiškumą.

4.6. EESRK remia Europos pramonės suvereniteto Europoje idėją, tačiau vis dar abejoja dėl jo politinio įgyvendinimo, nes, nors dauguma ES valstybių narių vertina save kaip Atlanto aljanso dalį, daugelis valstybių lieka ištikimos nacionalinio suverenumo koncepcijai.

4.7. EESRK yra susirūpinęs dėl būsimo bendradarbiavimo su JK po „Brexit'o“ ir pasisako už tvirtą saugumą ir partnerystę, JK dalyvaujant EGF.

4.8. Nukentėję nuo daugeliu atžvilgių trikdančios globalizacijos, europiečiai jau suvokia kai kurias padarytas klaidas ir turėtas iliuzijas. Jų didžiausia klaida yra jų neveiklumas. Strateginio susilaikymo politika, dėl kurios galėjome susitelkti į ekonomiką ir dėl kurios taip praturtėjome Šaltojo karo metu iki pat amžių sandūros, dabar tapo pagrindine kliūtimi Europoje.

4.9. Europa ilgą laiką prinesdavo savo valią pasauliui – visų pirma savo iniciatyva, o vėliau kartu su JAV. Pasaulyje, kuriame vis didėja visuotinis atšilimas ir stiprėja autoritariniai režimai, nelygybė tarp valstybių vystymosi bei vystymosi valstybių viduje tampa nebepakeliama. EESRK mano, kad mūsų senstančiame žemyne jaučiama grėsmė, dėl kurios ryškėja tendencija kaltinti ir kartais painioti tokias problemas kaip terorizmas ir migrantų judėjimas; be to, atgimstant nacionalizmui ir autoritarizmui visoje Europos Sąjungoje, trūksta pakankamo solidarumo tiek tarp valstybių narių, tiek jų viduje, todėl mūsų demokratijai yra daromas spaudimas. Kad ir kokia būtų įdomi tokia pramonės politikos priemonė kaip Europos gynybos fondas, Europos Sąjunga vis tiek turės rengti politinius svarstymus apie tai, ką norime ginti ir kaip.

4.10. Europos gynyba nėra susijusi tik su strateginėmis grėsmėmis, išorės intervencijomis, kariniu pajėgumu, technologinėmis naujovėmis ir pramonine kompetencija. Kadangi didžiausia grėsmė, su kuria šiandien susiduria europiečiai, yra iššūkis pačiai Europos demokratijai, vykdant bendrą gynybos politiką nebegalima nepaisyti šio politinio aspekto.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo (EGF)

(COM(2018) 380 final)

(2019/C 110/16)

Pranešėjas: **Vladimír NOVOTNÝ**

Bendrapranešėjis: **Pierre GENDRE**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 6 11 Taryba, 2018 6 22
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 175 straipsnio 3 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2018 11 22
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	201/1/3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK teigiamai vertina Komisijos pasiūlymą, kuriuo remiantis Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo (EGF) veikla bus tęsiama po 2020 m. gruodžio 31 d. EESRK rekomenduoja, išplečiant EGF taikymo sritį siekiant aprėpti atleidimą iš darbo ne tik dėl rimto ekonomikos sutrikdymo, bet ir dėl bet kokios naujos pasaulinės finansų ir ekonomikos krizės, atsižvelgti į esminius užimtumo pokyčius, kuriuos nulėmė, pavyzdžiui, skaitmeninių technologijų ir dirbtinio intelekto plėtra, perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ir galimi pasaulio prekybos masto sumažėjimo padariniai. Todėl EGF turėtų tapti nuolatine priemone, padedančia švelninti neigiamus XXI a. iššūkių padarinius darbo rinkai.

1.2. Pažymėdamas, kad esama tam tikros painiavos dėl skirtingų ES fondų atliekamo vaidmens, Komitetas mano, kad derėtų visoms suinteresuotosioms šalims teikti aiškią ir paprastą informaciją apie jų veiksmų mastą ir galimą savitarpio papildomumą. EESRK primena, kad EGF paskirtis yra ne pakeisti nacionalines teises priemones arba kolektyviniais susitarimais nustatomas priemones, o prireikus tinkamai jas papildyti.

1.3. Komitetas prašo valstybių narių Vyriausybių, bendradarbiaujant su Komisija, kurti nacionalinio lygmens mechanizmus ir stiprinti administracinių struktūrų pajėgumus, siekiant supaprastinti ir veiksmingiau užtikrinti mažųjų ir vidutinių įmonių paraiškų dėl EGF paramos rengimą ir pagalbos atleistiems darbuotojams teikimą.

1.4. EESRK dar kartą prašo, kad socialiniai partneriai ir kitos pilietinės visuomenės organizacijos dalyvautų prašymo skirti finansavimą procese nuo pat procedūros pradžios ir visais tiek įmonių, tiek regionų, valstybių narių ir ES paraiškų skirti EGF paramą nagrinėjimo etapais.

1.5. Komitetas palankiai vertina Komisijos pasiūlymą atleistiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims, kurių veikla nutrūko, neatsižvelgiant į jų darbo sutartį ar darbo santykių pobūdį, suteikti vienodas galimybes gauti EGF paramą.-

1.6. Komitetas ragina valstybes nares ir Sąjungos institucijas, dalyvaujančias su EGF susijusių sprendimų priėmimo procese, padaryti viską siekiant sutrumpinti paraiškų nagrinėjimo laiką ir supaprastinti procedūras, kad sprendimai dėl EGF mobilizavimo būtų priimami sklandžiai ir greitai.

1.7. EESRK ragina valstybes nares atkreipti ypatingą dėmesį į palankių sąlygų neturinčius paramos gavėjus, ypač jaunus ar vyresnio amžiaus darbo neturinčius asmenis ir tuos, kuriems gresia skurdas, nes tos grupės, siekdamos rasti kitą stabilią darbo vietą, susiduria su ypatingais sunkumais.

1.8. Komitetas pabrėžia ir primena, kad, siekiant ginti paramos gavėjų interesus, parama turėtų būti teikiama kuo greičiau ir veiksmingiau.

2. Nuomonės aplinkybės, įskaitant nagrinėjamą pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto

2.1. Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo ištakos ir raida

2.1.1. Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas (EGF) buvo įsteigtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1927/2006⁽¹⁾ 2007–2013 m. programavimo laikotarpiui, siekiant supaprastinti darbuotojų grįžimą į darbą tose srityse, sektoriuose, teritorijose ar darbo rinkose, kurios nukentčia dėl rimto ekonomikos sutrikdymo. EGF teikia paramą asmenims, bet neturi remti sunkumų patiriančių įmonių.

2.1.2. Atsižvelgdama į ekonomikos ir finansų krizę, 2008 m. Komisija atliko EGF peržiūrą, siekdama išplėsti jo taikymo sritį nuo 2009 m. gegužės 1 d. iki 2011 m. gruodžio 30 d. ir bendro finansavimo normą padidinti nuo 50 % iki 65 %, siekiant sumažinti valstybėms narėms tenkančią našta.

2.1.3. EGF taikymo sritis 2009 m. buvo išplėsta siekiant įtraukti ir darbuotojus, kurių atleidimas tiesiogiai susijęs su pasauline finansų ir ekonomikos krize.

2.1.4. 2014–2020 m. daugiamečių finansinės programos laikotarpiu EGF taikymo sritis dar kartą buvo išplėsta Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1309/2013⁽²⁾. Ją išplėtus buvo aprėptas atleidimas iš darbo ne tik dėl didelių pasaulinės prekybos struktūros pokyčių, bet ir dėl bet kokios naujos pasaulinės finansų ir ekonomikos krizės.

2.1.5. 2017 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija kartu paskelbė socialinių teisių ramstį. Jo principai taps Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fono bendrosiomis gairėmis.

2.2. Naujas pasiūlymas dėl EGF po 2020 m.

2.2.1. Pagrindinis naujojo pasiūlymo tikslas – užtikrinti, kad EGF, speciali priemonė, kuriai netaikomos daugiamečių finansinės programos viršutinės biudžeto ribos, neribotą laiką veiktų ir po 2020 m. gruodžio 31 d.

2.2.2. EGF galėtų teikti pagalbą ir netikėtų krizių atvejais, kai smarkiai sutrinka vietos, regiono ar nacionalinė ekonomika. Netikėta krize būtų galima laikyti, pavyzdžiui, didelį svarbių prekybos partnerių ekonominį nuosmukį ar finansų sistemos žlugimą.

2.2.3. EGF parama yra prieinama darbuotojams, nepriklausomai nuo jų darbo sutarties ar darbo santykių pobūdžio. Paramą galima teikti ne tik pagal neterminuotas darbo sutartis dirbantiems darbuotojams, bet ir darbuotojams, dirbantiems pagal terminuotas darbo sutartis, laikiniams darbuotojams, labai mažų įmonių savininkams vadovams ir savarankiškai dirbantiems asmenims.

2.2.4. Paraiška skirti EGF paramą darbuotojams gali būti pateikta, kai atleistų darbuotojų skaičius pasiekia nustatytą minimalią ribą. 250 darbuotojų riba yra žemesnė nei 2014–2020 m. programavimo laikotarpio riba. Daugelyje valstybių narių dauguma darbuotojų dirba mažosiose ir vidutinėse įmonėse (MVĮ).

2.2.5. Daugiausia dėmesio EGF skiria aktyvioms darbo rinkos priemonėms, kuriomis siekiama padėti atleistiems darbuotojams kuo greičiau rasti stabilią darbo vietą. Pasyvių priemonių iš EGF finansuoti negalima. Išmokos gali būti remiamos tik tada, jei jos padeda atleistiems darbuotojams naudotis aktyviomis darbo rinkos politikos priemonėmis; suderintame aktyvių darbo rinkos priemonių pakete yra nustatytas išmokų limitas.

⁽¹⁾ OL L 406, 2006 12 30, p. 1.

⁽²⁾ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1309/2013 dėl Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo (2014–2020 m.), kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1927/2006 (OL L 347, 2013 12 20, p. 855).

2.2.6. Valstybės narės fondo lėšų prašo tik nepaprastosios padėties atvejais. EGF negali pakeisti priemonių, kurioms jau skiriamos Sąjungos fondų ir programų lėšos pagal daugiametę finansinę programą, nei nacionalinių priemonių arba priemonių, kurios pagal nacionalinę teisę arba kolektyvines sutartis yra priskirtos darbuotojus atleidusių įmonių atsakomybės sričiai.

2.2.7. Paraiška dėl paramos turėtų būti teikiama, kai didelio masto restruktūrizavimo atvejis daro didelį poveikį vietos ar regiono ekonomikai.

2.2.8. Dabartinio reglamento *ex post* vertinimas turi būti atliktas iki 2021 m. gruodžio 31 d.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK teigiamai vertina Komisijos pasiūlymą, kuriuo remiantis Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo (EGF) veikla bus tęsiama po 2020 m. gruodžio 31 d. Praeityje Komitetas priėmė kelias nuomones dėl šio fondo, kuriose išreiškė paramą jo veiklai. Jis mano, kad šios nuomonės vis dar tokios pat aktualios.⁽³⁾ ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾.

3.2. EESRK pabrėžia, kad EGF, kaip lankstaus fondo, remiančio dėl didelio masto restruktūrizavimo darbo netekusius darbuotojus ir padedančio jiems kuo greičiau rasti kitą darbą, vaidmens svarba nemažėja. Jis rekomenduoja atsižvelgti į tai, kokiaje padėtyje atsiduria darbuotojai, kurių darbo laikas ilgam sutrumpinamas netaikant sumažinto darbo užmokesčio kompensavimo mechanizmo.

3.3. Komiteto nuomone, būtų tikslinga surinkti išsamesnius stebėsenos duomenis, visų pirma susijusius su darbuotojų kategorija, profesiniu rengimu, profesine patirtimi, profesiniu statusu ir rastos darbo vietos tipu. Atsižvelgdamas į šios priemonės administravimo sudėtingumą ir finansinę naštą, Komitetas remia sumanymą taikyti pakaitinį sprendimą – kaip siūlo Komisija, tokią informaciją rinkti pasinaudojant paramos gavėjams skirtais internetiniais klausimynais.

3.4. Komitetas palankiai vertina Komisijos pasiūlymą, kad atleistiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims, kurių pagrindinė veikla nutrūko, turėtų būti suteikiamos vienodos galimybės gauti EGF paramą neatsižvelgiant į jų darbo sutartį ar darbo santykių pobūdį.

3.5. EESRK laikosi nuomonės, kad didžioji EGF finansinės paramos dalis turėtų būti skirta aktyvioms darbo rinkos priemonėms, kuriomis siekiama padėti paramos gavėjams kuo greičiau rasti stabilią darbo vietą. Taip pat derėtų skatinti paramą darbuotojų profesiniam ar geografiniam judumui, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas jų perkvalifikavimui.

3.6. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad maksimali metinė fondo lėšų suma 2021–2027 m. laikotarpiui yra 225 mln. EUR, ir mano, kad šis finansinis paketas atitinka dabartinę Sąjungos ekonominę padėtį. Tačiau jis pabrėžia, kad tuo atveju, jeigu krizė vėl pagilėtų arba paspartėtų technologiniai pokyčiai ir energetikos sistemos pertvarka, šio finansinio paketo gali nepakakti.

3.7. Komitetas rekomenduoja daugiametės finansinės programos laikotarpio viduryje atlikti tiek EGF asignavimų panaudojimo, tiek minimalaus 250 atleistų darbuotojų skaičiaus peržiūrą ir ragina Komisiją, bendradarbiaujant su ES biudžeto valdymo institucija, atitinkamai pakoreguoti EGF finansavimą.

3.8. Šiuo atveju Komisija turėtų numatyti padidinti atitinkamas finansines priemones iki 1 mlrd. EUR. Žinant, kad EGF buvo įsteigtas kaip ekstremaliosioms situacijoms skirtas fondas, taip pat reikia užtikrinti, kad sprendimų dėl finansinio paketo padidinimo priėmimo procedūros įsigaliojūt kuo skubiau.

3.9. EESRK ragina valstybes nares ypatingą dėmesį skirti palankių sąlygų neturintiems paramos gavėjams, ypač jauniems ar vyresnio amžiaus darbo neturintiems asmenims ir tiems, kuriems gresia skurdas, nes tos grupės, siekiamos rasti kitą stabilią darbo vietą, susiduria su didžiausiais sunkumais.

3.10. Valstybės narės ir Sąjungos institucijos, dalyvaujančios su EGF susijusių sprendimų priėmimo procese, turėtų padaryti viską, ką gali, kad sutrumpintų paraiškų nagrinėjimo laiką ir supaprastintų procedūras, taip siekdamos užtikrinti, kad sprendimai dėl EGF lėšų mobilizavimo būtų priimami sklandžiai ir greitai. Komitetas pabrėžia ir primena, kad, siekiant ginti paramos gavėjų interesus, parama turėtų būti teikiama kuo greičiau ir veiksmingiau.

⁽³⁾ OL C 318, 2006 12 23, p. 38.

⁽⁴⁾ OL C 228, 2009 9 22, p. 141.

⁽⁵⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 92.

⁽⁶⁾ OL C 143, 2012 5 22, p. 17.

3.11. EESRK teigiamai vertina tai, kad Europos socialinių teisių ramsčio principais EGF remsis kaip pagrindinėmis gairėmis, kuriomis vadovaudamasi didelio masto restruktūrizavimo atveju Sąjunga galės praktiškai įgyvendinti šiuos principus. Turėdamas omenyje, kad sudėtinga išsiaiškinti vieną konkretų darbuotojų atleidimo veiksnį, EESRK rekomenduoja ateityje EGF lėšas mobilizuoti visų pirma remiantis restruktūrizavimo poveikio dydžio kriterijumi, tą poveikį siejant ne tik su globalizacijos procesu, bet ir, visų pirma, su kitais didžiųjų pokyčių procesais, kaip antai priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimu, skaitmeninimu, pramone 4.0, technologijų pokyčiais ir su jais susijusia transformacija, taip pat su pokyčiais, vykstančiais dėl įvairių priežasčių, kuriuos galima laikyti didelio masto įmonių iškelimo ar darbuotojų atleidimo ir finansų ar ekonomikos krizės priežastimi. Tokiomis aplinkybėmis EESRK ypač palankiai vertina EGF taikymo srities išplėtimą įtraukiant darbo rinkoje kylančią riziką dėl struktūrinių pokyčių, kuriuos nulemia skaitmeninimas ir pažanga priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo srityje.

3.12. EESRK yra įsitikinęs, kad reikia geriau derinti EGF veiksmus su kita ES politika ir kad reikia išsamiau aprašyti EGF ir kitų fondų bei programų (kaip antai EPLSAF, ESF, EaSI, ES sveikatos programos) bendrus veiksmus ir sąveiką.

3.13. Atsižvelgiant į dabartinį šio fondo pavadinimą ir jam priskirtus prieštarigus tikslus, taip pat į interesą išsaugoti jo santrumpą „EGF“ anglų kalba, EESRK siūlo pakeisti pavadinimą „Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas“ į „Europos prisitaikymo ir globalizacijos fondas“ arba jį pavadinti kitaip, kad tai atitiktų minėtą anglišką santrumpą „EGF“.

3.14. Komitetas laikosi nuomonės, kad būtų naudinga ateinančiu laikotarpiu išplėsti EGF veiklos sritį ir pradėti remti nacionaliniu lygmeniu įgyvendinamas trumpalaikio įdarbinimo („Kurzarbeit“) programas arba dalinio nedarbo („short time“) programas.

4. Mažosios ir vidutinės įmonės

4.1. Mažosiose ir vidutinėse įmonėse sukuriama apie 80 % ES darbo vietų, tačiau ištikus krizei ar vykstant transformacijos procesams šios įmonės tampa labiausiai pažeidžiamos. Dėl to Komitetas prašo valstybių narių Vyriausybių, bendradarbiaujant su Komisija, kurti nacionalinio masto mechanizmus ir stiprinti administracinių struktūrų pajėgumus, siekiant supaprastinti ir veiksmingiau užtikrinti mažųjų ir vidutinių įmonių EGF paraiškų rengimą ir pagalbos atleistiems darbuotojams teikimą.

4.2. EESRK pritaria pasiūlymui taikyti vienodą požiūrį į atleistus darbuotojus ir savarankiškai dirbančius asmenis (7 straipsnis), jeigu asmuo tuo pačiu metu nėra ir savarankiškas, ir samdomas darbuotojas ir jeigu nutraukiama pagrindinė jo veikla.

4.3. Komitetas teigiamai vertina pasiūlymą apsaugoti labai mažų įmonių savininkus, kurie dėl ekonomikos arba finansų krizės ar technologinių pokyčių gali netekti darbo, ir pritaria galimybei šiems asmenims gauti EGF paramą. Tai neturėtų reikšti, kad „savarankiškai dirbantis asmuo“ bus apibrėžiamas kaip „asmuo, įdarbinęs mažiau nei 10 darbuotojų“, kaip nurodoma Komisijos pasiūlymo dėl reglamento 4 straipsnyje. – Ši apibrėžtis turėtų įvairialypį poveikį ES teisės aktams, nes ja remiantis būtų nevienodai vertinamos įvairios ekonominės ir profesinės veiklos kategorijos. Prašome Komisijos rasti kitą sprendimą siekiant tikslo apsaugoti labai mažų įmonių savininkams, kuriam Komitetas pritaria.

4.4. EESRK siūlo Komisijai, bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, pagerinti EGF veiklos rezultatus surengiant informavimo kampaniją, kuri būtų skirta ir mažosioms ir vidutinėms įmonėms, kad jų darbuotojai galėtų lengviau pasinaudoti EGF siūlomomis paramos teikimo galimybėmis.

4.5. EESRK teigiamai vertina naująją intervencijos kriterijų sistemą (5 straipsnis), pagal kurią ypatingas dėmesys skiriamas vyraujančiai mažųjų ir vidutinių įmonių, kuriose dirba didžioji samdomų darbuotojų dalis, padėčiai. Ypač svarbu, nepaisant 250 darbuotojų apatinės ribos, atsižvelgti į sąvoką „grupė ir (arba) teritorinis vienetas“ tais atvejais, kai darbo vietas panaikinusios tos pačios grupės patronuojamosios bendrovės pavieniui nepasiekia šios ribos.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK rekomenduoja taikyti lankstesnius metodus apskaičiuojant atleistų darbuotojų ir veiklą nutraukusių asmenų skaičių (6 straipsnis), reikalavimus atitinkančių paramos gavėjų skaičių (7 straipsnis) ir reikalavimus atitinkančių priemonių skaičių (8 straipsnis), kad parama kuo greičiau pasiektų atitinkamus darbuotojus.

5.2. Komitetas taip pat rekomenduoja kuo labiau supaprastinti paraiškų teikimo administracines procedūras (9 straipsnis), siekiant paspartinti visą procesą. Fondo veiklos sritį būtų galima išplėsti dokumentų supaprastinimo ir techninės pagalbos teikimo, kai ji reikalinga, valstybėms narėms veiksmais.

5.3. Komitetas yra įsitikinęs, kad būtina supaprastinti administravimo priemones (pasiūlymo dėl reglamento priedo 2 punktas), visų pirma nuostatas dėl stebėsenos ir ataskaitų, valdymo ir kontrolės sistemas bei sukčiavimo ir pažeidimų prevencijos priemones.

5.4. EESRK pritaria nuostatai riboti EGF finansinės paramos skyrimą, kaip nurodoma 8 straipsnio 2 dalies b punkte, kuriame paaiškinta, kad EGF parama negali pakeisti atsakomybės, už kurią pagal nacionalinę teisę ar kolektyvines sutartis atsako įmonės. Pagal šią nuostatą neturėtų būti apskritai atmetama galimybė teikti EGF paramą kolektyvinėmis sutartimis grindžiamoms rinkos priemonėms.

5.5. Komitetas tikisi, kad, atlikdama numatytą EGF *ex post* vertinimą, Komisija skirs daug dėmesio skirtingo EGF paramos panaudojimo ES valstybėse narėse priešasčių analizei, visų pirma priešastims, dėl kurių šia parama mažai naudojama arba visiškai nesinaudojama tokiose šalyse kaip Bulgarija, Čekija, Estija, Kroatija, Kipras, Latvija, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Slovakija ir Jungtinė Karalystė.

5.6. EESRK dar kartą prašo, kad socialiniai partneriai ir kitos pilietinės visuomenės organizacijos dalyvautų prašymo skirti finansavimą procese nuo pat procedūros pradžios ir visais tiek įmonių, tiek regionų, valstybių narių ir ES paraiškų skirti EGF paramą nagrinėjimo etapais. Turint omenyje, kad regionų lygmens struktūros ir savivaldybės puikiai išmano vietos padėtį ir ypatumus, jos taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį.

5.7. Komitetas rekomenduoja Komisijai reglamente tiksliau nurodyti, kad sąvoka „darbuotojai“ apima ir darbuotojus kooperatyvų narius.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl 2021–2027 m. programos „Kūrybiška Europa“, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1295/2013

[COM(2018) 366 final]

(2019/C 110/17)

Pranešėja: **Emmanuelle BUTAUD-STUBBS**

Bendrapranešėjis: **Zbigniew KOTOWSKI**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 6 14 Taryba, 2018 6 21
Komiteto biuro sprendimas	2018 6 19
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 173 straipsnio 3 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2018 11 22
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	207/2/2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl 2021–2027 m. programos „Kūrybiška Europa“ (COM(2018) 366 final) ir jo II priede nustatytus rodiklius. Kuriant stiprią ir vieningą Europą, būtina remtis kultūrinių šaknų įvairove, kuri turėtų būti perduodama pasitelkiant švietimą. Šios programos tolesnis įgyvendinimas turėtų būti laikomas ypač naudingu siekiant toliau plėtoti Europos ir atskirų valstybių narių kultūrą, kuri sudaro mūsų visuomenės pagrindą ir yra žaizdras, kuriame susiformavo mūsų demokratinės vertybės.

1.2. EESRK jau daug metų kalbėjo apie svarų kultūros ir kūrybos sektorių ir pramonės indėlį Europos Sąjungoje kuriant vertę ir darbo vietas, taip pat skatinant įtrauktį ir ekonomikos augimą⁽¹⁾. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) duomenimis, 2012 m. autorių teisėms imliuose ES sektoriuose⁽²⁾ sukurta 4,2 % BVP ir 3,2 % darbo vietų. Kaip nurodoma pasiūlymo dėl reglamento (COM(2018) 366) 2 straipsnyje, šiems sektoriams priklauso „architektūra, archyvai, bibliotekos ir muziejai, dailieji amatai, audiovizualinė kūryba (įskaitant filmus, televiziją, vaizdo žaidimus ir daugialypę terpę), materialūs ir nematerialūs kultūros paveldas, dizainas (įskaitant mados dizainą), festivaliai, muzika, literatūra, scenos menai, knygos ir leidyba, radijas ir vaizduojamieji menai“.

1.3. Atsižvelgdamas į specifinį kūrybinių veiksmų ir procesų, kuriuos ne visada lengva priskirti bendrajai darbo teisės sistemai, pobūdį, EESRK gerai žino apie socialinius uždavinius, kuriuos reikėtų spręsti kai kuriose valstybėse narėse: gerinti darbo sąlygas, panaikinti neapmokamo darbo laiką, kovoti su lyčių nelygybe, skatinti deramas darbo sąlygas, sudaryti geresnes darbuotojų saugos ir sveikatos sąlygas, palengvinti judumą, užtikrinti neįgaliųjų ir atskirtų patiriančių asmenų įtrauktį, vykdyti kovos su seksualiniu priekabiavimu politiką ir pan.

1.4. EESRK mano, kad, siekiant įgyvendinti 2021–2027 m. programos „Kūrybiška Europa“ plataus užmojo tikslus, numatyto 1,8 mlrd. EUR biudžeto nepakanka. Todėl EESRK prašo šį biudžetą padidinti. Šios nemažos investicijos į Europos kūrybiškumą, jos menininkus, kūrėjus, muzikus, rašytojus, fotografus, architektus, vaizdo žaidimų ir filmų kūrėjus ir kt.

⁽¹⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 83, NAT/738 (OL C 440, 2018 12 6, p. 22), SOC/590 (OL C 62, 2019 2 15, p. 148).

⁽²⁾ Yra devyni pagrindiniai autorių teisėms imlūs sektoriai: spaudos ir literatūros, muzikos, operos ir teatro, kino ir vaizdo, fotografijos, programinės įrangos ir duomenų bazių, vaizduojamojo meno ir grafikos, reklamos ir meno, taip pat kolektyvinio autorių teisių administravimo asociacijų.

padės ES sėkmingai konkuruoti su didelėmis šalimis, kurios nacionaliniu lygmeniu ir tarptautinėse organizacijose sąmoningai taiko švelniosios galios strategijas (pavyzdžiui, su JAV, Japonija ir Pietų Korėja). Tą ES finansavimą turėtų papildyti nacionalinis ir regioninis viešasis finansavimas. Konkrečios mokesstinės paskatos taip pat galėtų sudaryti palankias sąlygas filantropijai (pavyzdžiui, atkuriant kultūros paveldą) ir palengvinti sutelktinį finansavimą kuriant naujus verslo modelius.

1.5. EESRK taip pat mano, kad būtina investuoti į teises ir technines priemones siekiant veiksmingiau kovoti su visų rūšių smurto ir diskriminacijos skatinimu, visų pirma vaikams ir jaunimui skirtų internetinių vaizdo žaidimų kūrimo srityje.

1.6. EESRK pritaria sprendimui kūrybos ir kultūros aspektą įtraukti į ES išorės politiką (prekybos, tarptautinių santykių ir kt.)⁽³⁾.

1.7. Šie precedento neturintys finansiniai veiksmai turėtų būti įgyvendinami trimis būdais:

- iki 1 930 000 EUR, vietoj 1 850 000 EUR, padidinus biudžetą 2021–2027 m. programai „Kūrybiška Europa“, numatant papildomą 80 mln. EUR tarpsektorinei papročamei skirtą finansavimą, kuriuo bus sudarytos sąlygos įgyvendinti papildomus kryžmaveikos projektus tiek tarpusavyje sujungiančius pačius kūrybos ir kultūros sektorius (muzikos, mados, dizaino, meno, kino, leidybos ir pan.), tiek suvedančius kūrybos ir kultūros sektorius su kitais sektoriais; be to, daugiau finansinių išteklių skiriant intensyvesniam mokymui žiniasklaidos srityje, atsižvelgiant į pastarojo meto aplinkybes, dėl kurių žiniasklaidos pliuralizmas ES susiduria su sunkumais;
- teikiant kultūros ir kūrybos sektoriams finansinę paramą pagal įvairias ES programas („Horizontas 2020“, Europos socialinis fondas, „Skaitmeninė Europa“, Sanglaudos fondas, programa „Erasmus“), siekiant „sustiprinti kultūros integravimo į kitų sektorių politiką procesą, o tai būtų naudinga tiek kultūrai, tiek atitinkamam sektoriui“⁽⁴⁾;
- nuolat remiant finansinių garantijų priemonę, skirtą „kūrybos ir kultūros sektoriams“, siekiant suteikti mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ) ir startuoliams garantijų ir prirreikus nuosavo kapitalo tipo paramą.

1.8. Šis atnaujintas siekis stiprinti Europos kultūrą ir kūrybiškumą, integruojant kūrybiškumą, dizainą ir pažangiąsias technologijas, taip pat bus naudingas įvairiems sektoriams ir ES pramonės vertės grandinėms, pradedant tekstilės, drabužių, odos, baldų, keramikos, žaislų, turizmo, menų ir amatų vertės grandinėmis ir baigiant automobilių, statybos, sveikatos ir gerovės, žaliosios energijos vertės ir kitomis grandinėmis. Europoje yra daugybė sėkmingo kai kurių pramoninių regionų arba miestų perėjimo prie kūrybiškos pramonės, kurioje sukuriama daugiau pridėtinės vertės, pavyzdžių (Turinas).

1.9. Šiuose autorių teisėms imliuose sektoriuose skaitmeninės revoliucijos atveriamos galimybės yra ypač svarbios, be to, reikėtų skatinti investicijas į aparatinę ir programinę įrangą (pavyzdžiui, dirbtinį intelektą, blokų grandinės technologijas, 3D spausdinimą, archyvų skaitmeninimą), taip pat į mokymą.

1.10. Šiuose sektoriuose slypintis inovacijų potencialas yra neribotas, nes juose iš esmės remiamasi individualiu kūrybiškumu, įgūdžiais ir vaizduote. Būtent todėl kultūros ir kūrybos sektoriams programoje „Horizontas 2020“ turėtų būti numatytas konkretus biudžetas (ne mažiau kaip 3 mlrd. EUR, t. y. tik šiek tiek mažiau nei jų dalis ES BVP (4,2 %)).

1.11. JAV rinkoje vyksta dideli jungimosi procesai, kurie turės įtakos ES kultūros ir kūrybos sektoriams. Šiuo atžvilgiu EESRK prašo Europos Komisijos paskelbti konkursą dėl verslo informacijos ataskaitos, kurioje būtų pateikta informacija apie pagrindines ekonomines ir technologines JAV tendencijas, turinčias įtakos žiniasklaidos, kino bei audiovizualiniam sektoriams, ir galimus jų padarinius atitinkamiems ES sektoriams gamybos, vartojimo ir platinimo srityse (tikimasi, kad ši ataskaita bus paskelbta 2019 m.).

⁽³⁾ ES tarptautinių kultūrinių ryšių strategijos kūrimas, JOIN(2016) 29 final.

⁽⁴⁾ Citata iš Tarybai pirmininkavusios Bulgarijos diskusijoms skirto dokumento „Tolesni veiksmai: kultūros indėlio į ES po 2020 m. ilgalaikė vizija“, 2018 m. balandžio 27 d.

1.12. Atsižvelgdamas į tai, kad 27 ES valstybėms narėms būtų labai naudingas nuolatinis dialogas su Jungtine Karalyste, kuri yra svarbi veikėja šiuose sektoriuose, EESRK prašo Europos Komisijos remti bet kokią dvišalį Vyriausybės ir tinklų dialogą, kuris galėtų pakloti pamatus dvišaliam susitarimui, kuriuo būtų siekiama įgyvendinti plataus užmojo dvišalės programos pagal 2021–2027 m. programą „Kūrybiška Europa“. Panašūs dvišaliai susitarimai anksčiau (2014–2020 m. laikotarpiu) buvo sudaryti su trečiosiomis šalimis, pavyzdžiui, Gruzija, Serbija ar Ukraina.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Naujas užmojo lygmuo

2.2. Pasiūlymas dėl reglamento (COM(2018) 366) grindžiamas Europos Sąjungos sutarties 3 straipsniu, kuriame teigiama, kad ES siekia „skatinti taiką, savo vertybes ir savo tautų gerovę“, taip pat, kad ES „gerbia turtingą savo kultūros ir kalbų įvairovę bei užtikrina, kad Europos kultūros paveldas būtų saugomas ir turtinamas“. Tačiau aiškiai suvokiama, kad daugiau yra spręstinių problemų, visų pirma susijusių su interneto platformų ir paieškos sistemų konkurencija, sektoriaus orientavimu į nedidelį stambių rinkos dalyvių skaičių arba dezinformacijos gausėjimu.

2.3. Pateikdama šią naują programą, Europos Komisija nori pasiūlyti veiklos vykdytojams galimybių plėtoti technologiniu ir meniniu požiūriu novatoriškas tarpvalstybines Europos iniciatyvas, skirtas dalytis Europoje sukurtais kūriniais, juos bendrai kurti, bendrai gaminti ir platinti. Taip pat siekiama stiprinti ES subjektų padėtį ES ir pasaulio rinkose. Šios srities geriausios patirties pavyzdžių galima rasti Europos Tarybos fondo „Eurimages“ veikloje.

2.4. Biudžetas didesnis, tačiau vis dar nepakankamas

2.4.1. Siūlomas 1,85 mlrd. EUR biudžetas, skirtas 27 valstybėms narėms, yra didesnis už dabartinių, tačiau sudaro tik 1/1 000 visų 2021–2027 m. ES daugiametės finansinės programos (DFP) lėšų, kurios siekia 1 135 mlrd. EUR.

2.5. Europos Komisijos pasiūlytas biudžetas skirstomas į tris dalis:

- paprogramei KULTŪRA numatyta skirti 609 mln. EUR (t. y. 33 % viso biudžeto, palyginti su 31 % viso 2014–2020 m. programai „Kūrybiška Europa“ skirto biudžeto);
- paprogramei MEDIA numatyta skirti 1 081 mln. EUR (t. y. 58 % viso biudžeto, palyginti su 56 % viso 2014–2020 m. programai „Kūrybiška Europa“ skirto biudžeto);
- tarpsektorinei paprogramei numatyta skirti 160 mln. EUR (t. y. 9 % viso biudžeto, palyginti su 13 % viso 2014–2020 m. programai „Kūrybiška Europa“ skirto biudžeto).

2.5.1. EESRK prašo tarpsektorinei paprogramei papildomai skirti 80 mln. EUR, siekiant išnaudoti papildomas galimybes įgyvendinant kryžmaveikus projektus⁽⁵⁾ (skaitmeninės ekonomikos, turizmo, meno, prabangos, kultūros, skaitmeninio spausdinimo ir kt. srityse) ir rasti praktiškesnius sprendimo būdus, susijusius su gebėjimu naudotis žiniasklaidos priemonėmis.

2.5.2. Tikslas remti didelei auditorijai skirtus prioritetinius projektus yra tinkamas audiovizualiniam sektoriui (paprogramei MEDIA), tačiau jis neturėtų būti taikomas visai kultūrinei veiklai, ypač kaimo vietovėse. Socialinė sanglauda ir socialinė įtrauktis yra svarbi Europos projekto dalis.

2.6. „Brexit“ poveikis kūrybai ir kultūrai

2.6.1. Ši nauja programa bus įgyvendinama 27 ES valstybėse narėse po to, kai iš ES išstos Jungtinė Karalystė, viena iš valstybių narių, kuriose kūrybos ir kultūros sektoriams tenka vienas svarbiausių vaidmenų (90 mlrd. GBP 2016 m., 2 mln. darbuotojų). EESRK mano, kad, siekiant užtikrinti programos „Kūrybiška Europa“ dinamiką, labai svarbu išlaikyti tvirtus kultūrinius ryšius su Jungtine Karalyste ir, kai įmanoma ir būtina, skatinti dvišalį bendradarbiavimą. Tikslu su Jungtine Karalyste sudaryti konkretų ir specialiai pritaikytą dvišalį susitarimą, pagal kurį būtų vykdomi veiksmai ir programos, reikėtų siekti remiantis pasiūlymo dėl reglamento 8 straipsniu ir laikantis peržiūrėtos Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos.

(⁵) Žr. EESRK nuomonės 4.6 punktą, OL C 13, 2016 1 15, p. 83.

2.7. Įgyvendinant ankstesnę 2014–2020 m. programą „Kūrybiška Europa“ įgyta patirtis

2.7.1. Europos Komisijos prašymu atlikus įvairius vertinimo tyrimus nustatyti šie pagrindiniai apribojimai:

- nepakankami biudžetai, kurių poveikis ES ar sektorių lygmeniu yra didelis;
- paprogramei MEDIA skirtas finansavimas yra pernelyg suskaidytas;
- pernelyg sudėtinga pasinaudoti ES programomis ir finansavimu ir pernelyg sudėtingas administracinių ataskaitų teikimas, visų pirma MVĮ ir pavieniams asmenims, taip pat pirmą kartą paraiškas teikiantiems subjektams;
- valstybėse narėse nevienodai paskirstomos lėšos.

2.7.2. Per klausymą, kurį 2016 m. spalio 6 d. Paryžiuje surengė Kultūros ir švietimo komiteto pirmininkė Sylvia Costa, suinteresuotieji subjektai nustatė kitas konkrečias problemas:

- teigiamai įvertintų pasiūlymų, pateiktų atsižvelgiant į kvietimą teikti pasiūlymus dėl paprogramės KULTŪRA, yra pernelyg mažai, t. y. 11 %;
- ilgiausia literatūros kūrinių vertimo trukmė (dveji metai) yra per trumpa;
- kai kuriuose projektuose galinčių dalyvauti trečiųjų šalių skaičius yra per mažas;
- sąvoka „eksperimentavimas“ turėtų būti skatinama ir remiama, taip pat kaip ir sąvoka „inovacijos“.

Siekdama atsižvelgti į šias kritiškas pastabas, Europos Komisija siūlo supaprastinti tam tikrus 2021–2027 m. laikotarpio aspektus:

- užtikrinti daugiau lankstumo, kad darbo programos būtų galima pritaikyti prie nenumatytų aplinkybių;
- sudaryti daugiau partnerystės pagrindų susitarimų ir numatyti dotacijų skyrimą etapais;
- nustatyti daugiau paskatų atlyginti už pasiektus rezultatus, susijusius su gebėjimu pasiekti platesnę auditoriją;
- sistemingai naudoti e. formas ir e. ataskaitas ir taikyti paprastesnius ataskaitų teikimo reikalavimus.

2.8. Paprogramė Kultūra

2.8.1. Skyrus bendrą 609 mln. EUR biudžetą bus remiama tarpvalstybinė kūrinių sklaida ir kūrybinės veiklos vykdytojų judumas, skatinamos partnerystės, tinklai ir platformos, siekiant Europos kultūros ir kūrybos sektorių veiklos vykdytojų veiklą ir kūrinius pristatyti platesnei auditorijai Europoje ir už jos ribų, ir per kultūrinį sąmoningumą, meninį švietimą ir švietimo kūrybiškumą skatinama europinė tapatybė, paveldas ir vertybės. Taip pat bus remiami specialūs ES veiksmas, pavyzdžiui, Europos kultūros sostinės, ES kultūros apdovanojimai ir Europos paveldo ženklas. Kitas prioritetas – tarptautiniu lygmeniu skatinti gebėjimų stiprinimą, kad Europos kultūros ir kūrybos sektoriai galėtų veikti tarptautiniu mastu.

EESRK į siūlomą reglamentą norėtų įtraukti punktą dėl liaudies meno atstovų ir mėgėjų kūrybiškumo, nes būtent ši kūrybiškumo forma padėjo pamatus plėtojant ir skleidžiant tikrą humanistinę ir meninę supratimą.

2.9. Paprogramė Media

2.9.1. Ši paprogramė apima audiovizualinę žiniasklaidą, kiną ir vaizdo žaidimus, jai skirtas bendras 1 081 000 EUR biudžetas. Ji yra siejama su kai kuriomis konkrečiomis teisėkūros priemonėmis: patikslinta autorių teisių sistema ir peržiūrėta Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva.

2.9.2. Patikslintą autorių teisių sistemą (COM(2016) 593 *final*) Europos Parlamentas priėmė pirmojo svarstymo metu (2018 m. rugsėjo 12 d.).

Šiuo pasiūlymu siekiama trijų pagrindinių tikslų: a) pagerinti prieigą prie turinio internete ir užsakomosiose vaizdo programų paslaugų platformose esančių televizijos ir radijo programų įvairiose šalyse; b) suderinti ir modernizuoti autorių teisių išimtis su mokymo, mokslinių tyrimų ir kultūros paveldo išsaugojimo sritimis susijusiuose ES teisės aktuose; c) sukurti sklandžiai veikiančią autorių teisių prekyvietę, skirtą spaudos leidėjams, autoriams ir interneto platformoms turinį gaminantiems atlikėjams.

2.9.3. Pastarąjį tikslą sudaro keletas uždavinių: suteikti daugiau galimybių reklamuoti Europoje sukurtus kūrinius Europos Sąjungoje (mažiausiai 30 % ES kūrinių reklamuojant internetinėse vaizdo medžiagos platformose) ir už jos ribų, skatinti bendradarbiauti visoje vertės grandinėje nuo ankstyvųjų gamybos etapų iki platinimo ir rodymo, taip pat didinti vaikų ir vartotojų apsaugą.

2.9.4. Europos audiovizualiniam sektoriui, įskaitant kino pramonę, televiziją ir vaizdo žaidimus, skiriant 1 081 000 EUR biudžetą siekiama šių tikslų: a) skatinti bendradarbiauti ir diegti naujoves kuriant ES audiovizualinius kūrinius; b) gerinti platinimą kino teatruose ir internetu įvairiose šalyse; c) remti tarptautinį ES audiovizualinių kūrinių poveikį, geriau tarpvalstybiniu mastu reklamuojant ir platinant Europoje sukurtus kūrinius, taip pat taikant naujovišką istorijų pasakojimo metodą, pasitelkiant ir virtualiąją realybę.

2.10. Tarpsektorinė paprogramė

2.10.1. Skiriant bendrą 160 mln. EUR biudžetą planuojama remti kūrybos ir kultūros sektorių subjektų kuriamus tarpsektorinius projektus (muzikos, žiniasklaidos, literatūros, meno ir kt. sričių), padėti informavimo apie programą „Kūrybiška Europa“ biurams reklamuoti šią programą savo šalyse ir „stiprinti laisvą, įvairią ir pliuralistinę žiniasklaidos aplinką, kokybišką žurnalistiką ir gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis“ (COM(2018) 366 *final*, 6 straipsnio c punktas).

2.10.2. EESRK manymu, šis paskutinis tikslas yra esminis: 2017 m. kai kuriose valstybėse narėse susilpnėjo spaudos laisvė. Atsižvelgdamas į šias konkrečias aplinkybes, EESRK prašo skirti daugiau lėšų siekiant skatinti saviraiškos laisvę, įvairią ir pliuralistinę žiniasklaidos aplinką, turinio požiūriu aukštos kokybės žiniasklaidos standartus ir gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis programas, kad piliečiai galėtų susidaryti kritinį požiūrį į žiniasklaidą.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Autorių teisės skaitmeniniame amžiuje

3.1.1. 2015 m. EBPO atliktame tyrime „Autorių teisės skaitmeniniame amžiuje“ patvirtinta, kad rengiant teises ir viešas diskusijas aktyviai diskutuojama apie tai, kaip ir kokiomis priemonėmis nacionalines autorių teisių sistemas reikėtų pritaikyti prie interneto revoliucijos.

Pagrindiniai svarstomi klausimai yra šie: a) autorių teisių taikymo sritis; b) nenustatytų autoriaus teisių kūriniai; c) autorių teisių išimties ir apribojimai; d) autorių teisių registracija; e) vykdymo užtikrinimas.

3.1.2. EESRK norėtų ginti naująsias atitinkamas leidėjų autorių teises, susijusias su jų spaudos leidinių skaitmeniniu naudojimu, kaip siūloma Pasiūlymo dėl direktyvos dėl autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje 11 straipsnyje, internetinių paslaugų teikėjų naudojama turinio apsauga, kaip siūloma 13 straipsnyje, sutarčių pritaikymo mechanizmu (15 straipsnis) ir ginčų sprendimo mechanizmu (16 straipsnis).

3.2. Arši konkurencija tarptautiniu lygmeniu turėtų paskatinti parengti aiškią ES kūrybos ir kultūros sektorių strategiją, skirtą tiek bendrosios rinkos politikai, tiek išorės politikai (tarptautinė kultūros darbotvarkė, kultūros diplomatija, prekybos politika).

3.2.1. Amerikos įmonės, pavyzdžiui, bendrovė „Apple“, sukūrusi internetinę muzikos parduotuvę „iTunes“, kuri nuo 2010 m. yra didžiausia pasaulyje, bendrovė „Netflix“, kuri 2017 m. turėjo 130 mln. abonentų, ir socialinis tinklas „YouTube“, kuriuo kas mėnesį naudojasi 1 300 000 naudotojų ir kuriame kasdien peržiūrima daugiau kaip 5 mlrd. vaizdo įrašų, interneto platformų srityje užima dominuojančią padėtį.

3.2.2. Pavyzdžiui, kino pramonėje⁽⁶⁾ „90 % filmų, kurių lankomumas kino teatruose tais metais [2012 m.] buvo didžiausias, buvo sukurti JAV ir kartu su JAV“, be to, savaime suprantama, kad „anglų kalba akivaizdžiai ir beveik be pasipriešinimo vyrauja“.

⁽⁶⁾ Diversity and the film industry: An analysis of the 2014 UIS Survey on Feature Film Statistics, 2016 m. kovo mėn., p. 31.

3.2.3. Pastaruoju metu JAV vyko dideli jungimosi procesai, kuriais patvirtinama, kad audiovizualinio turinio gamybos, platinimo ir vartojimo srityse vyksta dideli pokyčiai. Kyla klausimas, koks bus šių didelių JAV vykstančių pokyčių poveikis ES audiovizualiniam sektoriui, kuris tebėra suskaidytas, kuriam skiriama mažiau viešojo finansavimo ir kurio kūrybinių tarpvalstybinė sklaida išlieka nedidelė dėl riboto biudžeto ir kalbinių kliūčių? Būtų labai naudinga atlikti nepriklausomą tyrimą, kuriame pateikiami kiekybiniai ir kokybiniai duomenys.

Kitos didžiosios šalys, pavyzdžiui, Kinija, Japonija, Indija ir Kanada, įgyvendina veiksmingą ir ilgalaikę skatinamąją politiką, kad vidaus ir išorės lygmenimis remtų tą turtą, kuris priklauso jų švelniosios galios sričiai; ES turėtų elgtis taip pat.

3.3. Verslo modelių įvairinimas ir atnaujinimas

3.3.1. Autorių teisėms imliuose sektoriuose inovatyvūs verslo modeliai ES turėtų būti skatinami trimis kryptimis:

- a) naudojant visas skaitmenines priemones (dirbtinį intelektą, blokų grandinę, didelius duomenų kiekius, 3D spausdinimą ir kt.) kaip galimybę praturtinti kultūros prekių ir paslaugų turinį, įskaitant tokių priemonių pateikimą vartotojams;
- b) išnaudojant galimybes, susijusias su patobulintu turinio perkeliamumu tarpvalstybiniuose projektuose;
- c) ieškant naujų pajamų gavimo būdų (pavyzdžiui, prenumeratos, peržiūra už mokestį ir pan.), neatskiriant pažeidžiamų vartotojų.

3.3.2. Kūrybos ir kultūros sektorių ir keleto ekonomikos sektorių, į kuriuos integruotas „kultūrinis arba kūrybinis komponentas“, šalutinis poveikis įrodytas daugybėje tyrimų. Kūrybos ir kultūros sektorių ir skaitmeninių technologijų sąsaja yra galingas proveržio ir inkrementinių inovacijų šaltinis.

3.3.3. Žinoma, tam tikra kultūrinė veikla, kuriai skiriamas viešasis arba privatus finansavimas, neturėtų būti orientuota vien į pelno gavimą. Nauja programa taip pat turėtų apimti „ne į rinką“ orientuotą veiklą.

3.4. Galimybės gauti finansavimą

3.4.1. 2016 m. birželio mėn. Europos strateginių investicijų fondas pradėjo taikyti naują garantijų priemonę, kuria siekiama suteikti naudos kultūros ir kūrybos sektoriuose veikiančioms labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms, kurioms savo šalyse sunku gauti paskolas. Tikimasi, kad ši priemonė, kuriai numatyta pradinė suma buvo 121 mln. EUR, padės suteikti 600 mln. EUR paskolų ir sukurti kitų finansinių produktų.

3.4.2. Po vangios pradžios devynios valstybės narės (Ispanija, Prancūzija, Rumunija, Belgija, Čekija, Suomija, Italija, Liuksemburgas ir Jungtinė Karalystė) pasirašė susitarimus su Europos investicijų fondu (EIF) dėl visuotinių pajėgumų teikti daugiau kaip 300 mln. EUR vertės galimas paskolas. 2017 m. EIF nusprendė pridėti dar 70 mln. EUR. Kaip teigiama EIF ataskaitoje dėl kultūros ir kūrybos sektoriams skirtos garantijų priemonės naudojimo (2018 m. kovo mėn.), šia priemone pasinaudojo 418 kūrybos ir kultūros sektorių subjektų; jiems buvo iš viso suteikta 76 mln. EUR paskolų (o tai yra vidutiniškai 182 000 EUR paskola vienam subjektui).

3.4.3. EESRK primygtinai ragina kompetentingas institucijas nacionaliniu ir regionų lygmenimis miesto ir kaimo vietovėse propaguoti šią konkrečią priemonę, siekiant skatinti kultūros ir kūrybos sektorių augimą ir pritraukti į juos investicijų ir naujų įmonių. Būtent šioms institucijoms tenka pareiga vengti didėjančio atotrūkio tarp pažangiųjų miestų, kuriuose yra didelė kūrybos ir kultūros sektorių koncentracija⁽⁷⁾, ir kaimo vietovių.

⁽⁷⁾ 64 % kūrybinio sektoriaus darbo vietų yra miesto vietovėse, J. Vlegels, W. Ysebaert *Creativiteit, diversiteit en werkomstandigheden: een analyse van de drieënd van culturele en creative arbeid in België*, *Sociologos* 39, p. 241.

3.5. Socialiniai klausimai

3.5.1. Iš tam tikrose valstybėse narėse prieinamų duomenų matyti, kad socialinės ir darbo sąlygos yra nesąžiningos ir nepatenkinamos: neapmokamas darbo laikas, reguliarus viršvalandžiai, terminuotos darbo sutartys, nepageidaujamas darbas ne visą darbo dieną, prastos darbuotojų saugos ir sveikatos sąlygos, nepakankamas investavimas į mokymą, lyčių nelygybė⁽⁸⁾, etninės įvairovės trūkumas, seksualinis priekabiavimas, žemas socialinės apsaugos lygis, nepakankamas judumas dėl dvigubo apmokestinimo ir sudėtingos galimybės trečiųjų šalių piliečiams gauti vizas.

Kai kurios valstybės narės, siekdamos gauti ES finansavimą, įgyvendino socialinius reikalavimus, kurių privaloma laikytis kūrybos ir kultūros sektoriuose ir kuriais, be kita ko, remiamas Europos socialinis modelis, atsižvelgiant į viešojo finansavimo galimai atliekamą vaidmenį.

3.5.2. Siekiant rasti ilgalaikius sprendimus padėčiai gerinti, reikėtų nacionaliniu lygmeniu skatinti socialinį dialogą. ES lygmeniu būtina atlikti labiau nepriklausomus darbo sąlygų kultūros ir kūrybos sektoriuose tyrimus, siekiant įkvėpti politikos atnaujinimą. Iš vienos neseniai padarytos išvados, pavyzdžiui, matyti, kad su profesija susiję kriterijai galėtų būti veiksmingesni nei sektoriai kriterijai, nes tik 30,7 % kūrybiškų darbo vietų yra kultūros ir kūrybos sektoriuose⁽⁹⁾.

3.5.3. Įmonių branduoliai ir tinklai

Regioniniai įmonių branduoliai atlieka svarbų vaidmenį skatinant naujus bendradarbiavimo modelius ir tarpvalstybines partnerystes. Naujoje programoje turėtų būti skatinamas naujų regioninių įmonių branduolių ir tinklų kultūros ir kūrybos sektoriuose kūrimas, taip pat rezultatyvios dabartinių įmonių branduolių ir tinklų partnerystės (Emilija–Romanija, Hamburgas, Milanas ir kt.), kurios galėtų paskatinti veiklą plečiančias įmones ir gerąją patirtį.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽⁸⁾ Žr. Audiovizualiniame socialinio dialogo komitete galiojančias veiksmų lyčių lygybei užtikrinti nuostatas.

⁽⁹⁾ J. Vlegels, W. Ysebaert, *Sociologos* 39, p 210–241.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl pakartotinio vandens naudojimo minimaliųjų reikalavimų (tęstinė programa)

[COM(2018) 337 final]

(2019/C 110/18)

Pranešėjas: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 7 2 Taryba, 2018 6 26
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2017 9 19
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	140/1/0
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Ši Europos Komisijos iniciatyva pateikta pačiu laiku ir yra vertinama labai palankiai. Siūlomas reglamentas gerokai paskatins saugių papildomų vandens išteklių žemės ūkio drėkinimo reikmėms plėtojimą. Šį vandenį galima išvalyti, kad jis būtų saugus naudoti žemės ūkio reikmėms, be to, kai tinkama, jis išlaiko vertingą naudingųjų maistinių medžiagų, pvz., azoto ir fosforo, kiekį, taip pat atitinkamas ir dirvą praturtinančias organines medžiagas.

1.2. Tokios nuostatos pridėtinė vertė visų pirma sumažins spaudimą geriamojo vandens atsargoms, taip pat sudarys palankesnes sąlygas viešosioms ir privačiosioms investicijoms, kuriomis siekiama sukaupti šiuos papildomus vandens išteklius. Ši atskira ir speciali valymo ir tiekimo infrastruktūra žemės ūkio reikmėms papildys esamus šaltinius ir tiekimo infrastruktūrą, kuri, priklausomai nuo valstybės narės, yra esminė paslauga, teikiama valstybės, savivaldybės ar privataus subjekto atsakomybe.

1.3. EESRK palankiai vertina šį siūlomą reglamentą kaip naudingą papildomą priemonę, skirtą Vandens pagrindų direktyvoje numatytiems ketinimams įgyvendinti ir prisidedančią prie žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinio įgyvendinimo. Tai paskatins tvariau naudoti dabartinius vandens išteklius ir padidins vartotojų pasitikėjimą atitinkamų žemės ūkio produktų sauga.

1.4. Dabar vartotojai nėra informuoti apie skirtingus pakartotiniam vandens naudojimui taikomus standartus, kurie galioja įvairiose valstybėse narėse, o dauguma nežino, kad regeneruotas vanduo yra plačiai naudojamas drėkinimui. Šiame reglamente pateikiamas nuoseklus, patikimomis mokslinėmis rekomendacijomis pagrįstas požiūris, todėl jis gali būti vertinamas kaip būtinas maisto saugos politikos pamatas.

1.5. Priešingai išpūdžiui, kurį galima susidaryti dėl reglamento bendro pavadinimo, faktinė pasiūlymo esmė yra tvirtai susieta su pakartotiniu miesto nuotekų panaudojimu drėkinimui. Nors apie tai užsimenama reglamento aiškinamajame memorandume, rekomenduojama daugiau dėmesio skirti šiam aspektui, siekiant sumažinti susirūpinimą, kad pakartotinio panaudojimo pramonėje ir buityje galimybių nėra paisoma.

1.6. Nors tai nėra reglamento tikslas, tebėra svarbus pakartotinio vandens naudojimo vandeninajam sluoksniui papildyti potencialas, taip pat reikėtų atlikti papildomą techninę analizę poveikio vertinimo metu nustatytoms kompleksinėms problemoms spręsti.

1.7. Komitetas primygtinai rekomenduoja, siekiant kuo didesnio numatyto šio reglamento poveikio, visose valstybėse narėse vadovautis veiksminga vandens išteklių politika ir laikytis aktyvios atskaitomybės ir vykdymą užtikrinančios tvarkos. Visų pirma, draudimų dėl neteisėtos vandens gavybos vykdymo užtikrinimas turėtų būti nuoseklesnis.

1.8. Esama rimtų ekonominių argumentų, kad būtinos kapitalo investicijos reikalingai pakartotinio vandens naudojimo infrastruktūrai sukurti, tačiau tokios infrastruktūros statybai bus galima tam tikru mastu panaudoti struktūrinių fondų, pirmiausia kaimo plėtros fondo ir Sanglaudos fondo, lėšas.

1.9. Nors tikimasi, kad poveikis konkurencijai, atsižvelgiant į importą iš trečiųjų šalių, bus neutralus, EESRK primygtinai ragina Komisiją nepraleisti šios progos pasinaudoti standartų kūrimu ES lygmeniu, kartu su Europos maisto saugos tarnyba, siekiant sustiprinti padėtį diskusijose dėl tarptautinių standartų nustatymo pakartotiniam vandens naudojimui, kad importas iš trečiųjų šalių taip pat atitiktų reikalavimus. EESRK nuolat pasisako už nuoseklius tarptautinius žemės ūkio standartus, o šiuo reglamentu gali būti nustatyti pasauliniai pakartotinio vandens naudojimo lyginamieji rodikliai ⁽¹⁾.

2. Įžanga

2.1. Dėl klimato kaitos ir didėjančios paklausos daugumoje ES šalių jau patiriamas vandens stygius ⁽²⁾, o su vandens trūkumo ir kokybės problemomis ištisus metus jau susiduria trečdalis ES teritorijos ⁽³⁾. Ankstesnėse Komiteto nuomonėse buvo atkreiptas dėmesys į šiuos susirūpinimą keliančius klausimus, primygtinai raginta daugiau investuoti į vandens atliekų tvarkymą pakartotinio panaudojimo tikslais ir nurodyta, kad uždaras vandens ciklas jau nebeatrodo neįmanomas ⁽⁴⁾. Didelė dalis vandens išteklių naudojama žemės ūkyje drėkinimui, visų pirma pietinėse valstybėse narėse, kuriose žemės ūkio gamyba sudaro didžiąją ekonominio indėlio dalį. Šiuo reglamentu ketinama ne išplėsti jau drėkinamą teritoriją, bet saugiau ir efektyviau panaudoti esamus vandens išteklius.

2.2. Vartotojų pasitikėjimo maisto produktų tiekimu išlaikymas ir reguliavimo bei tikrinimo sistema, kuria užtikrinama jų sauga, savaime suprantama, yra vienas didžiausių Sąjungos prioritetų. Šis reglamentas padidins tikrumą šioje srityje, kurioje dabar standartai įvairiose valstybėse narėse smarkiai skiriasi. Dėl šio reglamento drėkinimui prieinamo vandens kiekis galėtų būti kasmet padidintas 4,9 mlrd. m³, o vandens stygius apskritai galėtų būti sumažintas daugiau nei 5 % Tai padės garantuoti regeneruoto vandens saugą ir užtikrinti aukštą žmogaus ir gyvūnų sveikatos ir aplinkos apsaugą.

2.3. Šis reglamentas gali būti laikomas priemone, kuria stiprinama žiedinė ekonomika, didinamas ES apsirūpinimas maistu ir prisidedama prie visuomenės sveikatos. Juo tiesiogiai sprendžiamas klausimas dėl būtinybės nustatyti suderintus minimaliuosius reikalavimus dėl regeneruoto vandens, kurio didžioji dalis yra panaudojama žemės ūkyje, kokybės. Didesnis viešas skaidrumas užtikrinamas reikalaujant internete pateikti tinkamą ir naujausią informaciją apie pakartotinį vandens naudojimą. Be to, siūlomu reglamentu prisidedama prie ES darnaus vystymosi tikslų (DVT) įgyvendinimo, ypač 6-ojo DVT dėl švaraus vandens ir sanitarijos. Juo papildomas Komisijos pasiūlymas dėl naujos bendros žemės ūkio politikos, prisidedant prie geresnės vandentvarkos žemės ūkyje, o ūkininkams suteikiama galimybė naudotis tvaresniu vandens tiekimu.

2.4. Reikėtų pažymėti, kad šis reglamentas pateikiamas kaip tęstinės programos dalis, o ilgainiui ketinama išnagrinėti kitas pakartotinio vandens naudojimo sritis. Tačiau šis konkretus reglamentas yra labai aiškiai orientuotas ir susijęs beveik išimtinai su jau išvalytų miesto nuotekų apdorojimu, siekiant sudaryti sąlygas jį panaudoti įvairiomis drėkinimo žemės ūkyje formomis. Pakartotinis panaudojimas pramonėje ir buityje nepatenka į dabartinio pasiūlymo taikymo sritį ir tam tikra apimtimi jau yra aptartas, pavyzdžiui, Miesto nuotekų valymo direktyvoje, kuri dabar yra peržiūrima ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl žemės ūkio vaidmens prekybos derybose, 4.3 punktas (OL C 173, 2017 5 31, p. 20).

⁽²⁾ Vandens stygius atsiranda tuomet, kai vandens poreikis viršija turimą vandens kiekį tam tikru laikotarpiu arba kai dėl prastos kokybės ribojamas jo naudojimas.

⁽³⁾ COM(2012) 672 *final*.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Europos vandens išteklių išsaugojimo metmenys“ (OL C 327, 2013 11 12, p. 93).

⁽⁵⁾ 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo (OL L 135, 1991 5 30, p. 40).

3. Svarbiausios Komisijos pasiūlymo nuostatos

3.1. Siūlomas reglamentas priskiriamas integruotam vandens išteklių valdymui, kuriuo siekiama spręsti rimtą ir didėjančią vandens stygiaus ES problemą. Kartu su vandens taupymo ir efektyvaus vandens naudojimo priemonėmis, miesto nuotekų valymo įrenginiuose išvalytos nuotekos gali tapti patikima vandentiekos alternatyva.

3.2. Pakartotinis vandens naudojimas paprastai daro mažesnę poveikį aplinkai, palyginti su kitomis vandentiekos alternatyvomis, ir gali teikti įvairią naudą aplinkai, taip pat ekonominę ir socialinę naudą. Reglamente daugiausia dėmesio skiriama pakartotiniam vandens naudojimui žemės ūkyje drėkinimo reikmėms, kuris dabar sudaro apie ketvirtadalį viso ES paimamo gėlo vandens kiekio.

3.3. Reglamentas bus tiesiogiai taikomas ūkio subjektams (kartu su valstybėmis narėmis), taip galimai skatins aplinkosaugos technologijų plėtojimą ir įdiegimą. Pasiūlyme nustatyti minimalieji regeneruoto vandens kokybės ir stebėsenos reikalavimai, nustatomos pagrindinės rizikos valdymo užduotys ir siūlomas suderintas požiūris į pakartotinį vandens naudojimą drėkinimo reikmėms visoje ES. Konkrečiai, pasiūlyme nustatyti:

3.3.1. minimalieji regeneruoto vandens kokybės ir stebėsenos reikalavimai, apimantys mikrobiologinius elementus (pavyzdžiui, *E. coli* bakterijų kiekis), ir įprastos bei patvirtinamosios stebėsenos reikalavimai. Šiais reikalavimais bus užtikrinta, kad pagal siūlomą reglamentą pagamintas regeneruotas vanduo būtų saugus naudoti drėkinimo reikmėms;

3.3.2. pagrindinės rizikos valdymo užduotys, kuriomis, be minimaliųjų reikalavimų, sukuriamas papildomas apsaugos lygis, t. y. bet kokio papildomo pavojaus, kurį reikia pašalinti tam, kad pakartotinis vandens naudojimas būtų saugus, nustatymas. Tai visų pirma susiję su vandens regeneravimo įrenginių veiklos vykdytojo pareiga parengti pakartotinio vandens naudojimo rizikos valdymo planą, kuris yra būtinas tam, kad kompetentinga institucija išduotų leidimą, ir kuris peržiūrimas ne rečiau kaip kas penkerius metus;

3.3.3. didesnis skaidrumas. Pagal naujas skaidrumo taisykles reikalaujama, kad visuomenė vartotojams patogiu būdu internete gautų informaciją apie pakartotinio vandens naudojimo praktiką jų valstybėse narėse. Siekiant nustatyti išsamias taisykles, susijusias su pateiktinos informacijos pateikimo forma, reikės priimti įgyvendinimo aktą.

3.4. Numatyta, kad valstybės narės, padedant Europos aplinkos agentūrai, kuri reguliariai teiks reglamento įgyvendinimo Sąjungos lygmeniu apžvalgas, parengs duomenų rinkinius, į kuriuos bus įtraukta informacija apie pakartotinį vandens naudojimą. Pirmąjį vertinimą numatyta atlikti praėjus šešeriems metams nuo reglamento įsigaliojimo.

3.5. Reikėtų pažymėti, kad pagal siūlomą reglamentą nereikalaujama, kad valstybės narės imtųsi valyti nuotekas drėkinimui. Pagrindinis reglamento tikslas – įtikinti pačius įvairiausius suinteresuotuosius subjektus, t. y. vandens priežiūros institucijas, ūkininkus, investuotojus ir vartotojus, kad teikiant vandenį drėkinimo reikmėms buvo nuosekliai taikomi aukščiausi saugos standartai. Tai bus didelė dabartinės praktikos pažanga.

3.6. Poveikio vertinime ir pagrindžiančiuose mokslinių tyrimų dokumentuose pateikta išsami techninių klausimų, visų pirma nustatymo, saugos standartų ir ribinių parametrų, analizė.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Komitetas palankiai vertina šį reglamentą, nes jis padeda mažinti klimato kaitos poveikį ir yra naudinga Vandens pagrindų direktyvos (VPD) įgyvendinimą ir apskritai žiedinę ekonomiką papildanti priemonė. Pastebime teigiamų plataus pakartotinio vandens naudojimo žemės ūkio gamyboje pavyzdžių, visų pirma Kipre ir Izraelyje, kuriuose beveik 90 % išvalytų nuotekų yra panaudojama pakartotinai. Komitetas kelia klausimą, kad Pakartotinio vandens naudojimo reglamente galbūt vertėtų atsižvelgti į šilumos regeneravimą iš vandens prieš jį nukreipiant į nuotekų valymo įrenginius. Tokia įranga turėtų būti diegiama vienai šeimai skirtuose ar daugiabučiuose namuose, baseinuose ir viešbučiuose.

4.2. Siūlomame reglamente pripažįstama vandens taupymo ir naudojimo efektyvumo priemonių pirmenybė vandentvarkos hierarchijoje. Savanoriško pakartotinio naudojimo galimybė bus pasirinkta tik tais atvejais, kai ji bus tinkama, saugi ir ekonomiškai efektyvi. Galimybė pakartotinai naudoti vandenį drėkinimo reikmėms gali būti taikoma gana

plačiu mastu, visų pirma tam tikrose pietinėse ES valstybėse narėse, kuriose paprastai vyrauja nedidelis pakartotinio vandens naudojimo lygis; pavyzdžiui, Italijoje ir Graikijoje pakartotinis panaudojimas siekia tik 5 %, o Ispanijoje – 12 % Džiugina tai, kad pakartotinio vandens panaudojimo tempas nuolat didėja.

4.3. Komitetas pažymi, kad reglamentas parengtas taip, kad juo būtų nustatytas vienodas požiūris į pakartotinio vandens naudojimo kokybės standartus. Kol kas taip nėra. Vartotojai paprastai nežino apie didelius valstybių narių skirtumus, susijusius su drėkinimo reikmėms pakartotinai naudojamu vandens kokybe. Bendras minimalusis standartas paskatins įsisavinimą ir investicijas bei užtikrins vartotojams didesnę saugumą sveikatos klausimais.

4.4. Komitetas taip pat pažymi, kad nerimas dėl patogenų, susirūpinimą keliančių teršalų, šalutinių dezinfekcijos produktų ir atsparumo antibiotikams dabar išsklaidytas (2 priedas), remiantis Jungtinio tyrimų centro technine ataskaita, kurioje išsamiai nagrinėjamas drėkinimui žemės ūkyje pakartotinai panaudojamo vandens rizikos sveikatai ir aplinkai valdymas⁽⁶⁾. Tai turėtų užtikrinti, kad kiekviename projekte būtų vykdoma dirvos, požeminio vandens, geriamojo vandens ir maisto produktų apsauga.

4.5. Yra daugybė atvejų, kai tradiciniai vandens ištekliai paprastai būna labai pigūs ir neatspindi su aplinkosauga ir ištekliais susijusių sąnaudų. Be to, ir toliau nemažai vandens neteisėtai išgaunama iš upių ir privačių gręžinių. Siekiant kuo didesnio šio reglamento numatyto poveikio, visose valstybėse narėse reikia vadovautis veiksminga vandens išteklių politika ir aktyvios atskaitomybės ir vykdymą užtikrinančia tvarka.

4.6. Siūlomu reglamentu nustatoma apibrėžta leidimų pakartotinio vandens naudojimo projektams išdavimo procedūra. Tai turėtų prisidėti prie aiškaus pareigų pasiskirstymo tarp įvairių vandens ciklo dalyvių, kurie pakartotinai naudoja vandenį.

4.7. Komitetas palankiai vertina reglamente pasiūlytą galimybę, kuria skatinama pakartotinio naudojimo valymo įrenginius pritaikyti arba suprojektuoti taip, kad būtų palengvintas tręšiamasis drėkinimas. Tai yra, deramai atsižvelgiant į saugą, regeneruotame vandenyje išlaikomos tirpios trąšos, pavyzdžiui, azotas ir fosforas, ir naudingos dirvą praturtinančios organinės medžiagos, kurios naudojimo pramonėje ir buityje metu pateko į vandens ciklą. Ši papildoma nauda yra laikoma šalutine pagrindinei naudai – naujų vandens išteklių užtikrinimui per pakartotinį panaudojimą.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Reikėtų pažymėti, kad sąvoka „pakartotinis vandens naudojimas“ reiškia iš nuotekų (visų pirma miesto) išgauto vandens, kuris po valymo yra tinkamas naudoti pagal paskirtį, naudojimą.

5.2. Šis reglamentas visų pirma skirtas pakartotinio vandens, išgauto iš nuotekų valymo įrenginių, kokybei ir saugai užtikrinti. Jis nėra susijęs su geriamojo vandens reglamentavimu arba tiesioginėmis efektyvaus vandens naudojimo priemonėmis. Tačiau Komitetas pažymi, kad efektyvus nuotekų valymas ir jų pakartotinis naudojimas yra labai naudingas aplinkai, palyginti su kitomis alternatyvomis. Pavyzdžiui, apskaičiuota, kad po 2017 m. sausros Italijos žemės ūkis patyrė 2 mlrd. EUR nuostolių, o dėl daugelio valstybių narių patirtų 2018 m. vasaros ekstremalių oro sąlygų šie nuostoliai dar labiau padidės visoje ES. Pakartotinis vandens naudojimas galėtų patenkinti 47 % visos drėkinimo paklausos Italijoje, tačiau dabar toks panaudojimas yra labai ribotas.

5.3. Nors regeneruoto vandens pakartotinis naudojimas žemės ūkio drėkinimo reikmėms yra plačiai paplitęs pietinėse valstybėse narėse, šiuo reglamentu sukuriama techninės ir veiklos paskatos ateityje bus naudingos visoje ES.

⁽⁶⁾ Jungtinio tyrimų centro (JRC) leidinys *Towards a legal instrument on water reuse at EU level*.

5.4. Atsakomybė užtikrinti maisto saugos standartus, kuriuos iš esmės nustato ES, remdamasi Bendrųjų maisto teisės aktų reglamentu, kai tinkama, tenka valstybėms narėms. Siūlomas reglamentas padės užtikrinti, kad tais atvejais, kai vanduo pakartotinai naudojamas maistinių kultūrų drėkinimui, vartotojų sauga būtų ypatingai svarbi. Būtina, kad iš trečiųjų šalių importuojami žemės ūkio produktai atitiktų ES maisto saugos teisės aktus, nors dabar negalioja jokie konkretūs reikalavimai, susiję su drėkinimo praktika trečiojoje šalyje. Teigiama, kad bendri ES standartai galėtų būti pavyzdys trečiosioms šalims, visų pirma mūsų dvišalės prekybos partneriams, nors dėl to bus deramasi tarptautiniu lygmeniu. Pasulyje drėkinimui jau plačiai naudojamos neišvalytos ir išvalytos nuotekos, įskaitant ir daugelį šalių, iš kurių ES importuoja žemės ūkio produkciją.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ataskaitų teikimo pareigų suderinimo aplinkos politikos srityje, kuriuo iš dalies keičiamos direktyvos 86/278/EEB, 2002/49/EB, 2004/35/EB, 2007/2/EB, 2009/147/EB ir 2010/63/ES, reglamentai (EB) Nr. 166/2006 ir (ES) Nr. 995/2010 ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 338/97 ir (EB) Nr. 2173/2005

(COM(2018) 381 final – 2018/0205 (COD))

(2019/C 110/19)

Pranešėjas: **Vladimír NOVOTNÝ (CZ-I)**

Konsultacijos	Europos Parlamentas, 2018 6 11 Taryba, 2018 6 22
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis, 192 straipsnio 1 dalis, 207 ir 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2018 4 17 (laukiant prašymo pateikti nuomonę)
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	359
Balsavimo rezultatai	208/1/2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą suderinti aplinkos ataskaitų teikimo pareigas ir tikisi, kad jis padidins ataskaitų ir jų rengimo skaidrumą, suteiks empirinį pagrindą vertinti aplinkos politikos veiksmingumą, supaprastins procedūras ir sumažins administracinę našą tiek Komisijai, tiek valstybėms narėms.

1.2. EESRK visiškai pritaria naujam Europos Komisijos požiūriui į aplinkos ataskaitų teikimą, kuris yra pagrįstas esminiu duomenų rinkimo, ataskaitų teikimo ir vėlesnio aplinkos srities vertinimo pasitelkiant sistemas INSPIRE ir „Copernicus“, duomenų perdavimo tikruoju laiku ir jų elektroninio apdorojimo procedūrų modernizavimu. EESRK mano, kad Komisijos pasiūlymas atitinka geresnio reguliavimo principą ir programą REFIT.

1.3. EESRK rekomenduoja, kad duomenims ir informacijai apie aplinką susieti su geografiniais, ekonominiais ir socialiniais duomenimis ir jiems aiškinti būtų naudojama Europos aplinkos agentūros centrinė duomenų bazė.

1.4. EESRK dar kartą pabrėžia būtinybę rengiant aplinkos ataskaitas ir jas aptariant įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas.

1.5. EESRK mano, kad prisitaikymas prie konkrečių aplinkos ataskaitų teikimo reikalavimų pokyčių yra veiksmingesnis nei griežtai suvienodintas, vienas visiems tinkantis požiūris, jei išsaugoma aukšta aplinkos duomenų ir ataskaitų kokybė.

1.6. EESRK yra įsitikinęs, kad aplinkos ataskaitų teikimo atnaujinimas ir vėlesnis aplinkos duomenų apdorojimas ir vertinimas labai padės pasiekti Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimanant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais (Orhuso konvencijos) tikslus.

1.7. EESRK ragina ES valstybių narių Vyriausybes, jų valdžios institucijas ir agentūras, Europos Komisiją ir Europos aplinkos agentūrą dėti daugiau pastangų didinant aplinkos ataskaitų ir informacijos prieinamumą, aiškumą ir informacinę vertę plačiai pilietinei visuomenei ir įvairioms jos šios srities organizacijoms.

1.8. EESRK rekomenduoja ateityje toliau nuolat vertinti ir peržiūrėti *acquis*, susijusį su duomenų igijimu, informacija ir aplinkos ataskaitų teikimu, kad laiko tarpas tarp duomenų gavimo, apdorojimo ir paskelbimo būtų sutrumpintas, o prieinamumas, skaidrumas ir aiškumas – padidinti.

1.9. EESRK ragina aplinkosaugos organizacijas aktyviau dalyvauti skatinant visuomenės informuotumą apie aplinkos padėtį savo šalyse ir regionuose. Komitetas ragina Komisiją šioje srityje jas skatinti ir finansiškai remti.

2. Komisijos dokumentas

2.1. 2017 m. Komisija paskelbė išsamią aplinkos politikos ataskaitų teikimo tinkamumo patikrą. Ji apėmė 181 ataskaitų teikimo pareigą, nustatytą 58 ES aplinkos teisės aktais.

2.2. Ši kompleksinė ir išsami ataskaitų teikimo pareigų analizė⁽¹⁾ buvo atlikta siekiant padidinti skaidrumą, būsimiems vertinimams suteikti empirinį pagrindą, supaprastinti ir sumažinti administracinę našą valstybėms narėms ir Komisijai.

2.3. Atskirų atitinkamų teisės aktų vertinimas atskleidė, kad dar galima patobulinti ataskaitų teikimo procedūras, nustatytas šiuose dokumentuose:

— Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2002/49/EB⁽²⁾ dėl aplinkos triukšmo⁽³⁾,

— Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2004/35/EB⁽⁴⁾ (Atsakomybės už aplinkos apsaugą direktyvoje)⁽⁵⁾,

— Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2007/2/EB⁽⁶⁾ (INSPIRE direktyvoje) dėl erdvinės informacijos infrastruktūros⁽⁷⁾,

— Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2009/147/EB⁽⁸⁾ ir Tarybos direktyvoje 92/43/EEB⁽⁹⁾ (t. y. Paukščių ir Buveinių direktyvose)⁽¹⁰⁾,

— Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2010/63/ES⁽¹¹⁾ dėl bandymų su gyvūnais⁽¹²⁾,

— Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 166/2006⁽¹³⁾ dėl Europos išleidžiamų ir perduodamų teršalų registro (E-PRTR)⁽¹⁴⁾,

— Tarybos direktyvoje 86/278/EEB⁽¹⁵⁾ dėl nuotekų dumblo,

— Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 995/2010⁽¹⁶⁾ dėl medienos,

⁽¹⁾ SWD(2017) 230.

⁽²⁾ OL L 189, 2002 7 18, p. 12.

⁽³⁾ SWD(2016) 454.

⁽⁴⁾ OL L 143, 2004 4 30, p. 56.

⁽⁵⁾ SWD(2016) 121.

⁽⁶⁾ OL L 108, 2007 4 25, p. 1.

⁽⁷⁾ COM(2016) 478 ir SWD(2016) 273.

⁽⁸⁾ OL L 20, 2010 1 26, p. 7.

⁽⁹⁾ OL L 206, 1992 7 22, p. 7.

⁽¹⁰⁾ SWD(2016) 472 final.

⁽¹¹⁾ OL L 276, 2010 10 20, p. 33.

⁽¹²⁾ COM(2017) 631 ir SWD(2017) 353.

⁽¹³⁾ OL L 33, 2006 2 4, p. 1.

⁽¹⁴⁾ SWD(2017) 711.

⁽¹⁵⁾ OL L 181, 1986 7 4, p. 6.

⁽¹⁶⁾ OL L 295, 2010 11 12, p. 23.

- Tarybos reglamente (EB) Nr. 338/97⁽¹⁷⁾ (CITES reglamentas),
- Tarybos reglamente (EB) Nr. 2173/2005⁽¹⁸⁾ dėl miškų teisės aktų vykdymo, miškų valdymo ir prekyba mediena (FLEGT).

Šiuo metu vyksta esamų Europos Komisijos pasiūlymų, pateiktų 2018 m. dėl geriamojo vandens, patvariųjų organinių teršalų, pakartotinio nuotekų panaudojimo ir vienkartinų plastikų derinimo, procesas.

2.4. Remiantis šiuo vertinimu, buvo parengtas pasiūlymas dėl atskirų teisės aktų, susijusių su aplinkos ataskaitų teikimu, ir išsamus planas dėl siūlomų pakeitimų įgyvendinimo.

2.5. Šio pasiūlymo tikslas yra pagerinti jau esamas ES teisės aktais nustatytas įgyvendinimo stebėsenos, ataskaitų teikimo ir skaidrumo pareigas, kartu laikantis būtinumo, subsidiarumo ir proporcingumo principų. Pasiūlymu taip pat siekiama suderinti atitinkamų teisės aktų reikalavimus ir pagerinti empirinį šios ES politikos įgyvendinimo pagrindą.

2.6. Pasiūlyme pateikiama priemonių, kaip padidinti skaidrumą ir pagerinti subsidiarumą (aštuoniuose teisės aktuose), supaprastinti ataskaitų teikimo pareigą arba jos netaikyti (septyniuose teisės aktuose), suderinti ataskaitų teikimo terminus (trijuose teisės aktuose), supaprastinti bendras ES apžvalgas ir paaiškinti ES institucijų vaidmenį (aštuoniuose teisės aktuose) ir pasirengti būsimiems vertinimams (penkiuose teisės aktuose).

2.7. Pasiūlymas padeda užtikrinti, kad visuomenė turėtų galimybę naudotis aiškia informacija apie aplinką nacionaliniu lygmeniu. Taigi, visuomenei bus lengviau susidaryti bendrą vaizdą apie tai, kas vyksta aplinkos srityje visoje Europoje, o nacionalinėms valdžios institucijoms bus lengviau spręsti tarpvalstybinius klausimus. Šis pasiūlymas taip pat turėtų sumažinti našą valstybėms narėms, stiprinti subsidiarumą ir padidinti informacijos apie įgyvendinimą prieinamumą visuomenei.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ataskaitų teikimo pareigų suderinimo aplinkos politikos srityje⁽¹⁹⁾ kaip svarbų žingsnį siekiant bendro aplinkos srities ataskaitų projektų rengimo ir pateikimo modernizavimo. Jis pritaria sistemų INSPIRE ir „Copernicus“, elektroninių duomenų apdorojimo priemonių naudojimui, duomenų perdavimui tikroju laiku, o komunikacijos požiūriu – perėjimui nuo oficialių rašytinių ataskaitų prie dinamiškų centrinių duomenų bazių kūrimo Europos Komisijos ir Europos aplinkos agentūros lygiu. Primindamas Komisijos požiūrį ir pasiūlymo dėl reglamento turinį, EESRK taip pat pažymi, kad tai yra tik procedūriniai, o ne esminiai įvairių teisinių dokumentų, susijusių su aplinkos rodiklių pasirinkimu, reglamentuojamų medžiagų sąrašu ir jų apribojimu, pakeitimai.

3.2. EESRK manymu, supaprastinus aplinkos ataskaitų rengimo ir pateikimo procedūras šios ataskaitos taptų veiksmingesnės ir skaidresnės. EESRK tikisi, kad priėmus šį pasiūlymą sumažės našta ir sąnaudos, susijusios su ataskaitų teikimo pareigomis, kaip nurodyta ES aplinkos teisės aktuose, ir ženkliai sutrumpės laiko tarpas tarp duomenų gavimo ir paskelbimo.

3.3. EESRK mano, kad būtina padidinti ne tik ataskaitų prieinamumą, bet ir jų bei informacijos aiškumą dideliai pilietinės visuomenės daliai. Jis kartoja, kad pilietinė visuomenė atlieka itin svarbų vaidmenį ne tik kaip informacijos apie aplinką naudotoja, bet ir kaip aktyvi dalyvė renkant, kaupiant ir aptariant šią informaciją ir šias ataskaitas. Atsižvelgdamas į tai EESRK pabrėžia, kaip svarbu įvertinti poveikį aplinkai ir įtraukti pilietinę visuomenę į diskusijas šiuo klausimu.

⁽¹⁷⁾ OL L 61, 1997 3 3, p. 1.

⁽¹⁸⁾ OL L 347, 2005 12 30, p. 1.

⁽¹⁹⁾ COM(2018) 381 final – 2018/0205 (COD).

3.4. Pasiūlymas persvarstyti keletą esamų teisės aktų yra Komisijos Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programos (REFIT) ⁽²⁰⁾ dalis. EESRK priėmė nuomonę dėl programos REFIT ⁽²¹⁾, kurioje jis pareiškė susirūpinimą dėl įvardytų poveikio aplinkai vertinimų trūkumų ir pabrėžė, kad reikalingas integruotas ir suderintas socialinių, ekonominių ir aplinkos aspektų vertinimas.

3.5. Savo nuomonėje dėl ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros ⁽²²⁾ EESRK pabrėžė, kad į sprendimų priėmimo ir peržiūros procesus reikia įtraukti pilietinę visuomenę; tai taip pat pasakytina apie teisės aktų dėl aplinkos ataskaitų teikimo peržiūrą.

3.6. Europos Komisijos pasiūlyme pateikiamos kryžminės nuorodos į Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/4/EB ⁽²³⁾ dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką ir direktyvą 2007/2/EB dėl erdvinės informacijos, ir užtikrinamas suderinamumas su šių direktyvų reikalavimais. EESRK priėmė nuomonę dėl Teisės kreiptis į teismą nacionaliniu lygmeniu su ES aplinkos teisės įgyvendinimo priemonėmis susijusiais klausimais ⁽²⁴⁾, kurioje jis pabrėžė Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais (Orhuso konvencija) svarbą.

3.7. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad nors Europos Komisijos pasiūlyme minimas tik aplinkos ataskaitų teikimas, kaip reikalaujama ES teisės aktuose, nemažai aplinkos ataskaitų pateikiama savanoriškai verslo, profesinių sąjungų, miestų, savivaldybių, kitų organizacijų ir pilietinės visuomenės organizacijų lygmeniu.

3.7.1. Tokios savanoriškos veiklos, susijusios su aplinkos ataskaitomis, pavyzdžiai yra: įmonių lygiu vykdoma Pasaulinė atsiskaitymo iniciatyva (GRI), prekybos asociacijų ataskaitos, pavyzdžiui, atsakingos priežiūros iniciatyva (CEFIC) chemijos pramonėje ir įmonių socialinės atsakomybės ataskaitos, kuriose neretai būna ir su aplinka susijusių elementų.

3.7.2. Poveikio aplinkai vertinimai ir susijusi informacija visuomenei taip pat teikiama pagal aplinkosaugos vadybos sistemas EMS ir EMAS.

3.7.3. Aktyvus pilietinės visuomenės organizacijų vaidmuo nagrinėjant ataskaitas šiame kontekste jau seniai įrodė savo vertę, padidindamas pilietinės visuomenės ir verslo atstovų pasitikėjimą. Vietos ir tarptautiniu lygiu poveikio aplinkai vertinimų procedūros taip pat taikomos informacijos apie aplinką srityje.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Skaidrumo ir subsidiarumo didinimas

EESRK mano, kad Europos Komisijos pasiūlymas didina skaidrumą ir suteikia galimybių patogiau susipažinti su informacija apie aplinką, kartu išlaikant subsidiarumą.

4.2. Ataskaitų teikimo pareigų supaprastinimas arba netaikymas

EESRK mano, kad siekiant sumažinti administracinę naštą, būtų naudinga supaprastinti arba rasti tinkamą pakaitalą teksto formato informacijos teikimo procesui ir dėmesį sutelkti į visuomenės galimybių susipažinti su informacija gerinimą. EESRK ragina Europos Komisiją pradėti darbą, siekiant sukurti pagrindinius sudėtinius aplinkos rodiklius, kurie būtų suprantami plačiajai visuomenei visose ES šalyse. Tai padėtų šalyse ar regionuose sužinoti nuomonę aplinkosaugos klausimais ir paskatintų iniciatyvas siekti permainų padėčiai gerinti.

⁽²⁰⁾ https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/refit-making-eu-law-simpler-and-less-costly_lt

⁽²¹⁾ Žr. nuomonę „Programa REFIT“ (OL C 230, 2015 7 14, p. 66).

⁽²²⁾ Nuomonė „ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra“ (OL C 345, 2017 10 13, p. 114).

⁽²³⁾ OL L 41, 2003 2 14, p. 26v.

⁽²⁴⁾ EESRK nuomonė dėl „Teisė kreiptis į teismą nacionaliniu lygmeniu su ES aplinkos teisės įgyvendinimo priemonėmis susijusiais klausimais“ (OL C 129, 2018 4 11, p. 65).

4.3. Ataskaitų teikimo laiko suderinimas

EESRK pritaria triukšmo žemėlapių ir veiksmų planų pateikimo terminų suderinimui pagal Direktyvą 2002/49/EB⁽²⁵⁾, pakankamo laiko skyrimui viešoms konsultacijoms ir pilietinės visuomenės dalyvavimo didinimui peržiūrint arba persvarstant veiksmų planus. EESRK pritaria panašiai tvarkai kituose teisės aktuose, jei nesumažėja aplinkos duomenų ir ataskaitų kokybė ir galimybės juos gauti.

4.4. Bendrų ES apžvalgų paprastinimas/institucijų vaidmenų išaiškinimas

EESRK manymu, būtina išaiškinti ir konkrečiau nurodyti Komisijos ir Europos aplinkos agentūros vaidmenį atitinkamuose ataskaitų teikimo procesuose.

4.5. Pasirengimas būsiniams vertinimams

EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisijos atliktas vertinimas atskleidė keletą dubliavimosi atvejų, trūkstančių jungčių ir neesminių reikalavimų tiek duomenų ir ataskaitų teikimo struktūroje, tiek dažnumo reikalavimuose, bei kitų veiksmingumo trūkumų. EESRK yra įsitikinęs, kad ateityje bus rasta ir kitų trūkumų. Todėl jis rekomenduoja reguliariai vertinti, kaip veikia šios srities *acquis*. Komisija turėtų atlikti vertinimus, o valstybės narės – pateikti šiems vertinimams reikalingos informacijos. Savo nuomonėje SC/045 dėl ateityje veiksmingo reguliavimo⁽²⁶⁾ EESRK pateikė rekomendacijų, kaip elgtis būsimų teisės aktų atžvilgiu.

4.6. Duomenys kontekste

EESRK rekomenduoja, kad Europos aplinkos agentūros centrinės duomenų bazės būtų sukurtos taip, kad duomenys ir informacija apie aplinką būtų susieti su geografiniais, ekonominiais ir socialiniais duomenimis, kad juos būtų galima aiškinti nuosekliai ir objektyviai. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos žingsnį užtikrinti geresnį reguliavimą siekiant mažinti administracinę naštą, susijusią su ataskaitų teikimo pareigų persvarstymu pagal Reglamentą (EB) Nr. 166/2006 dėl Europos išleidžiamų ir perduodamų teršalų registro (E-PTR) dėl nelabai svarbių pareigų. Tuo pat metu EESRK nurodo, kad būtina laikytis konfidencialumo principo kalbant apie tam tikras prekybos paslaptis, tačiau tai neturėtų būti kliūtis skaidrumui ir aplinkos ataskaitų bei duomenų prieinamumui.

4.7. Keletas sisteminių pokyčių

EESRK mano, kad siūlomi pokyčiai ateityje turėtų būti pritaikyti atsižvelgiant į tam tikrų teisinių nuostatų specifiką nustatant aplinkos ataskaitų teikimo pareigas ir netaikant suvienodinto, vieno visiems tinkamo požiūrio. EESRK taip pat pritaria Direktyvos 2009/147/EB (Paukščių direktyva) ir Direktyvos 92/43/EEB (Buveinių direktyva) ataskaitų teikimo terminų suderinimui.

4.8. Aktyvaus visuomenės dalyvavimo nagrinėjant aplinkosaugos klausimus skatinimas

EESRK ragina aplinkosaugos organizacijas aktyviau dalyvauti skatinant visuomenės informuotumą apie aplinkos padėtį savo šalyse ir regionuose. Komitetas ragina Komisiją skatinti ir finansiškai remti šalis ir regionus šioje srityje.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽²⁵⁾ Direktyva 2007/2/EB.

⁽²⁶⁾ Nuomonė „Ateityje veiksmingas reguliavimas“ (OL C 487, 2016 12 28, p. 51).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo, kuriuo panaikinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 508/2014

(COM(2018) 390 final – 2018/0210 (COD))

(2019/C 110/20)

Pranešėjas: **Brian CURTIS (UK-II)**

Tarybos prašymas pateikti nuomonę	2018 7 12
Europos Parlamento prašymas pateikti nuomonę	2018 7 2
Teisinis pagrindas	SESV 42 straipsnis, 43 straipsnio 2 dalis, 91 straipsnio 1 dalis, 100 straipsnio 2 dalis, 173 straipsnio 3 dalis, 175 straipsnis, 188 straipsnis, 192 straipsnio 1 dalis, 194 straipsnio 2 dalis, 304 straipsnis ir 349 straipsnis
Biuro sprendimas	2018 5 22 (laukiant prašymo pateikti nuomonę)
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	214/1/3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą, kuriuo valstybėms narėms suteikiama lankstesnė ir jų strateginius prioritetus atitinkanti sistema ir siekiama remti tvarų žvejų verslo modelį ir išsaugoti žvejybos sektoriaus konkurencingumą. EESRK visų pirma prašo skubaus patvirtinimo, prieinamesnio finansavimo mechanizmo ir proporcingesnės ir labiau suderintos sankcijų sistemos. Visais proceso etapais – nuo nacionalinių planų rengimo iki jų įgyvendinimo ir galutinio vertinimo – reikėtų įtraukti organizuotą pilietinę visuomenę ir regiono suinteresuotųjų subjektų platformas.

1.2. EESRK mano, kad dabartinį EJRŽF biudžetą (6,4 mlrd. EUR) reikėtų išsaugoti. Tai yra labai svarbu, norint atlikti radikalius pakeitimus ir atnaujinimus, kaip to iš žuvininkystės sektoriaus reikalauja Europos Sąjunga. Ypač reikėtų pažymėti, kad dabartinis EJRŽF sudaro 0,6 % 2014–2020 m. daugiamečių finansinės programos (DFP), o tai reiškia, kad bet koks jo finansavimo sumažinimas bendram ES biudžetui darys nežymų poveikį, tačiau gali turėti tiesioginių pasekmių daugeliui pakrančių regionų.

1.3. EESRK pažymi, kad Komisijos pasiūlymas nėra grindžiamas išsamiu ekonominio ir socialinio poveikio vertinimu. Ši trūkumą dar labiau sustiprina tai, kad jau daugiau kaip 20 metų tęsiasi žuvininkystės sektoriaus krizė. Todėl Komitetas reikalauja, kad nedelsiant įsitrauktų Europos Komisija (ypač jos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas) ir būtų pradėtas vykdyti socialinis dialogas šiame sektoriuje siekiant nustatyti tinkamiausias priemones, kuriomis būtų galima atsverti ekonominį ir socialinį poveikį.

1.4. EESRK nurodo, kad plėtojant akvakultūrą ir mėlynąją ekonomiką, dar toli gražu nekompensojamos prarastos įmonės ir darbo vietos. Komitetas ragina Komisiją ir valstybes nares sukurti konkrečios paskirties regiono lygmens supaprastintą naujų akvakultūros projektų kūrimo ir esamų projektų atnaujinimo mechanizmą.

1.5. Naujasis EJRŽF prioritetą turėtų teikti socialiniam aspektui, siekiant sustiprinti ir finansuoti priemones socialiniam dialogui, saugumui, darbo sąlygoms ir gebėjimų stiprinimui skatinti ir remti ir taip didinti darbuotojų gebėjimus ir remti kartų kaitą.

1.6. Komitetas ragina Europos Komisiją ir valstybes nares imtis tvirtesnių veiksmų užtikrinant visapusišką importuojamų prekių atsekamumą tiek NNN žvejybos, tiek ir maisto saugos srityse. Naujos visuotinės ES žuvininkystės ir vandenynų valdymo strategijos kertinis akmuo turėtų būti kova su be kokios formos vergija ir išnaudojimu laivuose ar išteklių perdirbimo metu sausumoje.

1.7. EESRK rekomenduoja finansuoti naujus laivus, kurie pakeistų senus, su sąlyga, kad atitinkamas laivynas neturėtų perteklinių pajėgumų ir sugaunamos tikslinės rūšys atitiktų didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio lygį. Ši priemonė turėtų apimti tvaresnių ir efektyvesnių variklių naudojimą siekiant sumažinti išmetamą CO₂ kiekį ir užtikrinti įgulos saugumą.

1.8. Komitetas rekomenduoja ir toliau taikyti dabartinius finansinės paramos ir kompensavimo kriterijus tais atvejais, kai laikinai ar visam laikui nutraukiama žvejybos veikla. Svarbu, kad šiomis finansinėmis priemonėmis galėtų pasinaudoti tiek žvejai, tiek ir žvejybos laivų savininkai.

1.9. Komitetas pritaria pasiūlymui sukurti konkrečias priemones, naudingas mažos apimties priekrantės žvejybai, kuri yra svarbiausias daugelio pakrantės bendruomenių išgyvenimo ir kultūros paveldo veiksnys. Nepaisant to, norint paremti tvarų nedidelės apimties žvejybos verslo modelį taip pat labai svarbu sukurti individualiai pritaikytas išsaugojimo ir technines priemones, kur tokia žvejyba yra labiau paplitusi (pavyzdžiui, Viduržemio jūroje). Tokias išsaugojimo ir technines priemones reikėtų pritaikyti prie įvairių žvejybos formų ir kiekvienos jūros biologinių savybių. EESRK mano, kad siekiant atsakingai valdyti žvejybą būtina veiksmingai rinkti duomenis, vykdyti kontrolę ir užtikrinti vykdymą, nes šiais veiksniais skatinama socialinė ir ekonominė nauda žvejams ir vietos bendruomenėms.

2. Įžanga ir metodika

2.1. Naujasis Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas (EJRŽF) yra 2021–2027 m. daugiamečių finansinės programos (DFP) dalis. EJRŽF yra pagrindinė priemonė, kuria siekiama remti bendros žuvininkystės politikos (BŽP) tikslus, skatinti Sąjungos jūrų politikos įgyvendinimą ir stiprinti tarptautinį vandenynų valdymą, ypač laikantis 2030 m. darnaus vystymosi darbotvarkės.

2.2. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) mano, kad naujasis ES ilgalaikis biudžetas yra esminis veiksnys siekiant darnaus vystymosi, augimo ir sanglaudos, ir, platesne prasme, kuriant Europos ateitį. Todėl ši nuomonė yra glaudžiai susijusi su visomis kitomis nuomonėmis, kuriose pateikiama konkrečių fondų, vykdomų pagal naująją 2021–2027 m. DFP, analizė⁽¹⁾.

3. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

3.1. Naujasis 2021–2027 m. EJRŽF sutelks dėmesį į keturis prioritetus:

- tausios žuvininkystės skatinimą ir jūrų biologinių išteklių išsaugojimą,
- indėlį į aprūpinimą maistu darnios ir konkurencingos akvakultūros ir rinkų priemonėmis,
- sąlygų tvariai mėlynajai ekonomikai augti ir pakrantės bendruomenėms klestėti sudarymą,
- tarptautinio vandenynų valdymo stiprinimą ir jūrų bei vandenynų saugos, saugumo, švaros ir tvaraus valdymo galimybių užtikrinimą.

3.2. Dabartinėmis kainomis EJRŽF biudžetas sieks 6,14 mlrd. EUR. Ištekliai didžiąja dalimi valdomi taikant pasidalijamojo ir tiesioginio valdymo principus. 5,31 mlrd. EUR skiriami taikant pasidalijamojo valdymo su valstybėmis narėmis principą, o 0,83 mlrd. EUR – Europos Komisijos tiesioginio valdymo principą.

3.3. Komisijos pasiūlymu siekiama pašalinti 2014–2020 m. EJRŽF apribojimus ir sukurti finansavimo sistemą, kurią pasitelkiant būtų galima įveikti naujus sunkumus, patiriamus įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus. Pagrindiniai naujojo EJRŽF ypatumai yra šie:

⁽¹⁾ EESRK nuomonės: *Daugiametė finansinė programa po 2020 m.* (OL C 440, 2018 12 6, p. 106); *Bendrijų nuostatų reglamentas 2021–2027 m.* (OL C 62, 2019 2 15, p. 83); *Reglamentas dėl Europos regioninės plėtros fondo 2021–2027 m.* (OL C 62, 2019 2 15, p. 90); *Reglamentas dėl Europos teritorinio bendradarbiavimo 2021–2027 m.* (OL C 440, 2018 12 6, p. 116); *Reglamentas dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo 2021–2027 m.* (OL C 440, 2018 12 6, p. 124); *Europos socialinis fondas +* (OL C 62, 2019 2 15, p. 165); *Pasiūlymas dėl „Europos horizonto“ (naujosios 9-osios bendrosios programos)* (OL C 62, 2019 2 15, p. 33).

3.3.1. Supaprastinimas

2014–2020 m. EJRŽF grindžiamas griežtu finansavimo galimybių ir tinkamumo finansuoti taisyklių aprašymu, dėl kurio valstybėms narėms ir paramos gavėjams buvo sunku jį įgyvendinti. 2021–2027 m. EJRŽF suteikia daugiau galimybių, kuriomis naudodamasi valstybės narės gali skirti paramą savo konkrečioms strateginiams prioritetams. Visų pirma, reglamente kiekvienam prioritetui apibūdintos įvairios paramos sritys ir sukuriama lanksti įgyvendinimo sistema. Valstybės narės parengs savo programas, kuriose nurodys tinkamiausius prioritetų įgyvendinimo metodus. Joms bus lanksčiau taikomos tinkamumo finansuoti taisyklės

3.3.2. Suderinamumas su kitais ES fondais

Pagal naująją DFP visiems fondams taikomos taisyklės yra nustatytos Bendrųjų nuostatų reglamentu (BNR). Visų pirma bus kuriama konkreti sinergija su kitais fondais (Europos regioninės plėtros fondu (ERPF), Europos socialiniu fondu (ESF) ir kt.).

3.3.3. Sąlygos

Laikydamosi Jungtinių Tautų susitikimo darnaus vystymosi klausimais sprendimų (Rio+20) ir 14 DVT – vandenynų išsaugojimas ir tausios naudojimas – ES išpareigojo skatinti tvarią mėlynąją ekonomiką, biologinių išteklių išsaugojimą ir geros aplinkos būklės siekį, uždrausti tam tikrų rūšių žvejybos subsidijas, dėl kurių susidaro pertekliniai pajėgumai ir pereikvojami žuvų ištekliai, panaikinti subsidijas, kuriomis prisidedama prie neteisėtos, nedeklaruojamos ir nereglamentuojamos žvejybos (NNN žvejybos), ir neskirti naujų panašaus pobūdžio subsidijų. Todėl siekiant išvengti neigiamo poveikio žvejybos išteklių išsaugojimui reglamentu nustatomi suvaržymai ir sąlygos („netinkami finansuoti veiksmai“).

3.3.4. Didelis dėmesys veiklos rezultatams

EJRŽF veiklos rezultatai bus vertinami remiantis rodikliais. Valstybės narės teiks ataskaitas apie pažangą, padarytą siekiant nustatytų tarpinių reikšmių ir siektinų reikšmių. Komisija atliks metinę veiklos rezultatų peržiūrą remdamasi valstybių narių parengtomis metinėmis veiklos rezultatų ataskaitomis, kad būtų galima anksti nustatyti galimas įgyvendinimo problemas ir taisomuosius veiksmus.

3.3.5. Aplinkos, socialinis ir ekonominis tvarumas

Tausi žvejyba ir darni akvakultūra yra vieni iš svarbiausių BŽP tikslų. Laikantis plačios tvarumo sąvokos, ekonominės, socialinės ir užimtumo naudos reikėtų siekti kartu įgyvendinant ir tikslus aplinkosaugos srityje. Didžiausias galimas tausios žvejybos laimikis ir toliau bus svarbiausias būdas tausiai žvejybai užtikrinti. Bus teikiama parama pereiti prie tvaresnės veiklos. Kompensacija už neeilinį žvejybos veiklos nutraukimą bus skiriama tik jeigu dėl tokių aplinkybių žvejai patirs didelį poveikį⁽²⁾. Naujajame EJRŽF dėmesys ir parama bus konkrečiai skiriami mažos apimtys priekrantės žvejybai, atokiausiems regionams, kartu atsinaujinimui, švietimui ir mokymui bei sveikatai ir saugai darbe. Kadangi įpareigojimas iškrauti laimikį turi labai didelį finansinį poveikį, jis galėtų išlikti svarbiausiu aspektu. Todėl EJRŽF lėšomis bus teikiama parama inovacijoms ir investicijoms, kuriomis prisidedama prie įpareigojimo iškrauti laimikį įgyvendinimo, pavyzdžiui, investicijoms į selektyviosios žvejybos įrankius, uostų infrastruktūros gerinimą ir nepageidaujamo laimikio pardavimą. Galiausiai žvejams ir uostams bus teikiama parama už šiuolaikišką pamestų žvejybos įrankių ir šiuokšlių rinkimą jūroje ir atliekų tvarkymą.

3.4. Daugiau nei 60 % ES suvartojamos žuvies importuojama iš trečiųjų šalių⁽³⁾. Siekiant panaikinti šį skirtumą netgi būtina kartu su žvejybos veikla remti akvakultūrą, iš kurios ūkių būtų tiekiami aukštos kokybės standartus atitinkanti ir įperkama žuvis. Todėl EJRŽF remia akvakultūros, įskaitant gėlavandenę akvakultūrą, skatinimą ir tvarią plėtrą.

3.5. 60 % vandenynų viršija nacionalinės jurisdikcijos ribas. Vadinasi, ES turės aktyviau imtis veiksmų ir atlikti didesnę vaidmenį pasaulinio iššūkio – vandenynų valdymo – srityje. Taikant tiesioginio valdymo principą, EJRŽF lėšomis bus remiamas šis išpareigojimas užtikrinti vandenynų saugą, saugumą, švarą ir tvarų valdymą. Galiausiai 2021–2027 m. EJRŽF lėšomis bus finansuojami nauji iššūkiai – geresnė sienų apsauga (pasienio apsaugos tarnybų bendradarbiavimas) ir jūrų stebėjimas.

⁽²⁾ Jeigu atitinkamo laivo komercinė veikla sustabdoma bent 90 dienų iš eilės ir jeigu su sustabdymu susiję ekonominiai nuostoliai sudaro daugiau nei 30 % atitinkamos įmonės vidutinės metinės apyvartos per nurodytą laikotarpį.

⁽³⁾ COM(2018) 390, p. 12.

3.6. Ši parama bus papildyta specialiu finansavimu Europos žuvininkystės kontrolės agentūrai, tausios žvejybos partnerystės susitarimams (TŽPS) ir Sąjungos narystei regioninėse žvejybos valdymo organizacijose (RŽVO) ir kitose tarptautinėse organizacijose, taip padedant Sąjungai užtikrinti žuvininkystės ir jūrų sektorių politikos vykdymą.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą, kuriuo valstybėms narėms suteikiama lankstesnė ir jų strateginius prioritetus atitinkanti sistema ir siekiama remti tvarų žvejų verslo modelį ir išsaugoti žvejybos sektoriaus konkurencingumą. Visų pirma Komitetas nurodo, kad svarbiausia dabartinio EJŖŽF problema – žemas įgyvendinimo lygis ⁽⁴⁾. Šią padėtį lemia dvi svarbiausios priežastys:

- vėlyvas patvirtinimas ir tolesnis vėlyvas įgyvendinimas. Teisėkūros institucijos EJŖŽF reglamentą priėmė tik 2014 m. gegužės mėn., o po to valstybėms narėms reikėjo papildomo laiko savo nacionalinėms programoms parengti ir patvirtinti;
- dabartinė sistema yra pernelyg sudėtinga ir biurokratuota. Be to, daugelis žvejų prieš teikdami paraiškas finansavimui gauti dvejoja, nes baiminasi, kad gali patirti neproporcingos finansinės rizikos. Remiantis pasiūlymo 12 straipsnio 2 dalimi (kuria toliau taikomos galiojančios nuostatos), jeigu per penkerių metų laikotarpį po galutinio mokėjimo gavimo paramos gavėjai padaro bet kokį sunkų pažeidimą ⁽⁵⁾, jie atgaline data tampa nebetinkami finansuoti ir turi grąžinti visas gautas lėšas. Tokį reikalavimą reikėtų panaikinti.

4.2. Dėl minėtų priežasčių EESRK prašo skubiai vykdyti patvirtinimą, sukurti prieinamesnį finansavimo mechanizmą ir nustatyti proporcingesnę ir labiau suderintą sankcijų sistemą. Visi žvejai turėtų EJŖŽF laikyti patogiai naudoti sistema, kuria siekiama gerinti jų veiklą tvarumo ir kokybės klausimais. Šis aspektas bus labai svarbus įgyvendinant neseniai Europos Komisijos pasiūlytą naują žuvininkystės kontrolės sistemą ir jos laikantis ⁽⁶⁾. Komitetas rekomenduoja visais proceso etapais – nuo nacionalinių planų rengimo iki jų įgyvendinimo ir galutinio vertinimo – įtraukti organizuotą pilietinę visuomenę ir regionų suinteresuotųjų subjektų platformas.

4.3. Naujojo EJŖŽF biudžetas (6,14 mlrd. EUR), palyginti su dabartinio 2014–2020 m. EJŖŽF biudžetu (6,4 mlrd. EUR), buvo sumažintas 4 % EESRK suvokia, kad „Brexit’as“ yra svarbi šio finansinio sumažinimo priežastis. Nepaisant to, EESRK nurodo, kad siekiant radikalių žuvininkystės sektoriaus, kuriame dirba daugiau nei 150 000 žvejų ir visoje vertės grandinėje 730 000 darbuotojų ir per metus generuojama beveik 400 mlrd. EUR, kuriuos sudaro darbo užmokestis ir grynasis pelnas, pokyčių, kuriuos prašo įgyvendinti Europos Sąjunga, dabartinį biudžetą reikėtų padidinti ar bent jau nemažinti. Reikėtų pažymėti, kad dabartinis EJŖŽF sudaro 0,6 % 2014–2020 m. DFP, o tai reiškia, kad bet koks jo finansavimo sumažinimas bendram ES biudžetui darys nežymų poveikį, tačiau gali turėti tiesioginių pasekmių daugeliui pakrančių regionų.

4.4. EESRK pažymi, kad Komisijos pasiūlymas nėra grindžiamas išsamiu ekonominio ir socialinio poveikio vertinimu. Ši trūkumą didina tai, kad žvejybos sektorius ilgiau nei 20 metų išgyvena krizę, o priemonėmis, kurios buvo skirtos siekiant tausesnės žvejybos ir akvakultūros, nepavyko pakeisti neigiamų tendencijų ⁽⁷⁾. Todėl Komitetas primygtinai ragina, kad nedelsiant ištrauktų Europos Komisija (ypač jos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas) ir būtų pradėtas vykdyti socialinis dialogas šiame sektoriuje ⁽⁸⁾ siekiant nustatyti tinkamiausias priemones, kuriomis būtų galima atsverti ekonominį ir socialinį poveikį.

⁽⁴⁾ Dabartinis 2014–2020 m. EJŖŽF įgyvendintas labai nedideliu mastu. Pirmiausia reikėtų pažymėti, kad 29 % finansinių išteklių buvo skirta atrinktiems projektams ir tik 8 % viso biudžeto išleista atrinktų projektų įgyvendinimui. Europos Komisijos duomenys. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/emff#>

⁽⁵⁾ Už sunkius pažeidimus taikomos baudos. Baudos gali būti įvairaus dydžio, atsižvelgiant į pažeidimo sunkumą. Pavyzdžiui, Ispanijoje baudos dydis gali siekti nuo 601 euro iki 60 000 eurų. Vadinasi, žvejui gali būti skirta pažeidimo sunkumui proporcinga bauda, kuri siektų tik 601 eurą, bet dėl 10 straipsnio 2 dalies nuostatų jis galėtų netekti kelių šimtų tūkstančių eurų vertės paramos investicijoms, kurios galėjo būti baigtos vykdyti ir apmokėtos prieš penkerius metus. Šis poveikis itin stipriai juntamas mažos apimties žvejybos sektoriuje.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė *Žuvininkystės kontrolė*, (žr. Oficialiojo leidinio p. 118).

⁽⁷⁾ Pavyzdžiui, Italijoje per pastaruosius 30 metų 8 000 km pakrantės ruože veikiančių žvejybos laivų skaičius sumažėjo maždaug 33 % Vidutinis laivų amžius yra 34 metai, todėl būtina nedelsiant juos atnaujinti arba pakeisti naujais laivais. Per šį laikotarpį buvo prarasta 18 000 darbo vietų (Italijos žvejybos sektoriuje dirba 25 000 asmenų). Italijos žemės ūkio, maisto ir miškininkystės ministerijos duomenys (2016 m.).

⁽⁸⁾ ES jūrinės žvejybos socialinio dialogo komitetas (EUSSDC).

4.5. EESRK nurodo, kad priemonėmis, kurios pradėtos taikyti siekiant plėtoti akvakultūrą ir mėlynąją ekonomiką, dar toli gražu nekompensuojama už prarastas įmones ir darbo vietas – tokius praradimus daugiausia lėmė perteklinės biurokratijos sistema. Komitetas ragina Komisiją ir valstybes nares sudaryti sąlygas taikyti konkrečios paskirties regiono lygmens supaprastintą naujų akvakultūros projektų kūrimo ir esamų projektų atnaujinimo mechanizmą, kuriame būtų apibrėžtos akvakultūrai priskirtos zonos.

4.6. Tausi žvejyba ir toliau yra svarbiausias tikslas, o žvejybos sektoriui turėtų būti sudaromos sąlygos šiam tikslui pasiekti. Vis dėlto, iš šio Komisijos pasiūlyto prioriteto nėra aišku, ar pagal dabartinį EJRŽF finansuojamos priemonės apima darbo ir saugumo sąlygų gerinimą, pavyzdžiui, mokymą, konsultavimo paslaugas, žmogiškojo kapitalo rėmimą, socialinių dialogą, jaunus žvejus arba sveikatą ir saugą. Tiek pats sektorius, tiek ir institucijos yra nurodžiusios, kad kvalifikuotų specialistų trūkumas yra kliūtis kartų kaitai. EESRK primygtinai ragina teisėkūros institucijas prioritetą teikti socialiniam aspektui, siekiant sustiprinti ir finansuoti priemones socialiniam dialogui, saugumui, darbo sąlygoms ir gebėjimų stiprinimui skatinti ir remti ir taip kelti darbuotojų kvalifikaciją. Kitu atveju šis sektorius nebus patrauklus jauniems specialistams.

4.7. Laivų atnaujinimas siekiant didinti saugą laive nemažinant žvejybos pajėgumų, kartų atsinaujinimas ir tinkamos darbo sąlygos, mokymai ir atlyginimai yra svarbiausi su ekonomikos augimu ir ekonomine galia susijusių ES trūkumų rodikliai. EJRŽF lešomis reikėtų skatinti žvejus įsitraukti išsaugant jūrų biologinę įvairovę, be kita ko – pasitelkiant novatoriškus įrankius siekiant didinti selektyvumą, atliekant poveikio tyrimus arba mažinant žvejybos poveikį. Šiomis aplinkybėmis Komisijos taikomu „mažinimo“ metodu nepavyks išspręsti visų su tvarumu ir konkurencingumu susijusių problemų.

4.8. EESRK pažymi, kad didžioji dalis iš trečiųjų šalių importuotos žuvies buvo sužvejota ne taip tvariai, kaip sužvejojamas atitinkamas ES laimikis, jau nekalbant apie darbo sąlygas laivuose arba perdirbant žuvį krante. Dėl mažesnių kainų atsiranda nesąžininga konkurencija su ES žvejais, dėl kurios daroma žala bet kokioms galimybėms nustatyti stabilias mažiausias pirmojo pardavimo kainas, kurios būtinos tam, kad ES žvejai galėtų išsilaikyti rinkoje. Komitetas ragina Europos Komisiją ir valstybes nares imtis ryžtingesnių veiksmų užtikrinant visapusišką importuojamų prekių atsekamumą tiek NNN žvejybos, tiek ir maisto saugos srityse, ir rengti vartotojų informuotumo apie Europos žuvies kokybę didinimo kampanijas. Taip pat būtina užkirsti kelią abejotinai mažmeninės prekybos praktikai, pavyzdžiui, kai ant šviežios žuvies prekystalių išdėliojama aiškiai ir vienareikšmiškai nepaženklinta atšildyta žuvis.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Komitetas pritaria naujam Europos Komisijos metodui, kuriuo siekiama sukurti bendrąją sistemą, kurioje nebūtų nustatytos griežtos priemonės, ir dėl kurios būtų sudaromos lankstesnės sąlygos valstybėms narėms, įgyvendinančioms institucijoms ir paramos gavėjams. Visų pirma ši supaprastinta sistema turėtų suteikti galimybę kurti konkrečiam tikslui pritaikytas nacionalines programas. Vis dėlto, kuriant šią sistemą visoje ES reikėtų užtikrinti vienodas sąlygas gauti finansavimą. Be to, dėl BNR, kuriame pateikiamos visos įgyvendinimo taisyklės, turėtų būti lengviau bendrai naudotis įvairiomis ES finansavimo programomis. Reikėtų sukurti aiškius mechanizmus siekiant patvirtinti, kad lėšos iš tiesų panaudotos svarbiausioms reikmėms ir tai, kad finansinė pagalba skiriama tvariam vandenynų valdymui.

5.2. EESRK pritaria pasiūlymui nustatyti keturis svarbiausius prioritetus. Komitetas ypač palankiai vertina tai, kad, atsižvelgiant į ankstesnes jo nuomones, konkretus dėmesys skiriamas vandenynų valdymui ir vietos plėtrai siekiant įgyvendinti DVT ir remti mažos apimties žvejybą⁽⁹⁾. Nepaisant to, EESRK nurodo, kad neseniai išaiškinti vergijos ir išnaudojimo Europos laivuose atvejai⁽¹⁰⁾ ir, deja, tokia praktika yra netgi dar labiau paplitusi trečiojoje šalyje (įskaitant vaikų vergiją). Komitetas mano, kad Komisijos naujosios visuotinės strategijos kertinis akmuo turėtų būti kova su bet kokios formos žmonių išnaudojimu.

5.3. Komiteto nuomone, laivyno atnaujinimas yra viena iš esminių problemų, nes vidutiniškai Europos žvejybos laivai senesni nei 30 metų ir neretai neužtenka juos atnaujinti įprastomis priemonėmis. Dėl šios priežasties EESRK rekomenduoja skatinti finansuoti naujus laivus, kurie pakeistų senus, su sąlyga, kad atitinkamas laivynas neturėtų perteklinių pajėgumų ir sugaunamos tikslinės rūšys atitiktų didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio lygį. Be to, atsižvelgiant į Išsamios laivų išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo TJO strategijos, kurios tikslas – iki 2050 m. bent 50 %

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė *Adrijos jūros mažų pelaginių žuvų išteklių valdymo daugiametis planas* (OL C 288, 2017 8 31, p 68).

⁽¹⁰⁾ <https://www.theguardian.com/world/2018/may/18/we-thought-slavery-had-gone-away-african-men-exploited-on-irish-boats>

sumažinti bendrą išmetamų teršalų kiekį, būtina keisti didesnių laivų variklius, kad būtų galima prisitaikyti ir įvykdyti šį tikslą. Todėl svarbu įtraukti viešuosius tvaresnių ir efektyvesnių variklių pirkimus siekiant sumažinti išmetamą CO₂ kiekį ir užtikrinti igulos saugumą. Tiesą sakant, remiantis Maisto ir žemės organizacijos (FAO) skaičiavimais, žvejyba yra galimai pavojinga veikla, todėl būtina vykdyti tinkamus sveikatos ir saugos darbo vietoje mokymus siekiant, kad įvyktų mažiau nelaimingų atsitikimų, būtų patiriama mažiau sužeidimų ir rečiau sergama su darbu susijusiomis ligomis⁽¹¹⁾. Dėl visų šių priežasčių svarbu, kad žvejybos pajėgumai ir biologinė įvairovė būtų atskirti nuo laivyno ir variklių atnaujinimo.

5.4. Parama laikinai nutraukus veiklą atliko labai svarbų vaidmenį gerinant išteklių būklę, ypač atsižvelgiant į žvejybos draudimo laikotarpius, tuo pat metu žvejams iš dalies kompensuojant jų prarastas pajamas. Komisija šią priemonę naujoje finansinėje sistemoje išsaugo, tačiau siūlo naujus reikalavimus, kurių ankstesniame reglamente nebuvo. Tol, kol nėra pranešimų apie piktnaudžiavimą lėšomis laikino veiklos nutraukimo atveju, Komisija turėtų laikytis ankstesnių kriterijų ir juos išsaugoti, kad būtų galima teikti pagalbą daugumai žvejų, kuriems jos gali prireikti. Tas pats principas turėtų būti taikomas veiklos nutraukimui visam laikui. Abiem atvejais svarbu, kad šia finansine parama pasinaudotų žvejai, o ne tik žvejybos laivų savininkai, kaip nustatyta pagal dabartinį EJRŽF.

5.5. Žvejyba yra sezoninė veikla ir laimikis gali būti nepastovus ir kartais viršyti rinkos poreikius. Todėl būtinos priemonės tinkamam produkcijos pertekliaus valdymui padedant stabilizuoti dalį produkcijos dar prieš teikiant ją parduoti, ypač sumažėjus laimikiui. Šiuo tikslu EJRŽF turėtų toliau remti gamintojų organizacijas, kurioms būtinos laikino žmonėms vartoti skirtų žuvininkystės produktų sandėliavimo galimybės. Kad ši pagalba būtų veiksminga, reikia nedelsiant pradėti ją teikti. Šiuo požiūriu EESRK remia mechanizmą, skirtą sandėliavimo išlaidoms kompensuoti, išsaugojimą.

5.6. Kartų atsinaujinimas – dar viena šio sektoriaus ateičiai labai svarbi problema. Nors kai kurios naujos iniciatyvos, dėl kurių lengviau įsigyti naudotus laivus, vykdyti profesinį mokymą ir gerinti darbo sąlygas, teikia naudos, jomis nesprenžžiama svarbiausia problema – maža investicijų grąža. Ši problema itin akivaizdi mažos apimties žvejybos srityje, kur šeimos lygmeniu eksploatuojami trumpesni nei 12 m ilgio laivai. EESRK pažymi, kad tai, jog nuolat prarandami laivai ir darbo vietos, neatitinka Komisijos prognozės, kad iki 2030 m. ES žvejybos sektoriaus produkcijos apimtys turėtų išaugti dvigubai, o šis augimas neturėtų skirtis nuo pasaulinio augimo prognozių⁽¹²⁾.

5.7. Komitetas pritaria pasiūlymui parengti konkrečias priemones, naudingas mažos apimties priekrantės žvejybai, kuri yra svarbiausias daugelio pakrantės bendruomenių išgyvenimo ir kultūros paveldo veiksnys. Tokiai žvejybai naudojami laivai sudaro 75 % visų ES registruotų žvejybos laivų, o vykdant šios rūšies žvejybą sukuriama beveik pusė visų sektoriaus darbo vietų. Pastaraisiais dešimtmečiais dėl krizės labiausiai nukentėjo tradicinė ir mažos apimties žvejyba, todėl reikia parengti konkrečią strategiją, kaip šių rūšių žvejyba galėtų atgauti tvirtą padėtį rinkoje. Teigiamą šios iniciatyvos poveikį pajus ir nusilpusios vietos bendruomenės.

5.8. Komitetas laikosi nuomonės, kad reikia taikyti novatoriškus metodus siekiant valdyti mažos apimties žvejybos teises ir iš esmės būtina toliau bendradarbiauti siekiant, kad sektoriai galėtų geriau valdyti savo kvotas ir (arba) dienų jūroje skaičių, sieti gamybą su pateikimu į rinką arba spręsti su žvejybą stabdančių žuvų rūšimis susijusias problemas. Didžiausia nauda pakrantės bendruomenėms ir jūrų aplinkai sukuriama tada, kai žvejybos galimybės skirstomos remiantis skaidriais aplinkos, socialiniais ir ekonominiais kriterijais. Fondai, kurie skatina tvarumą ir dalyvaujamuosius procesus, gali prisidėti kovojant su tokiais iššūkiais ir apimti tokius veiksmus kaip praktinių seminarų organizavimo lengvinimas ar dalyvaujamųjų procesų kūrimas siekiant bendrauti su mokslininkais ir kitais suinteresuotaisiais subjektais.

5.9. Bendruomenės inicijuota vietos plėtra yra itin didelės naudos 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu teikianti priemonė. Ši strategija buvo reikšminga skatinant ekonomikos įvairinimą vietos bendruomenėse. Todėl Komitetas pritaria pasiūlymui šią strategiją išplėsti taip, kad ji būtų taikoma visiems mėlynosios ekonomikos sektoriams. Vis dėlto svariai mėlynajai ekonomikai skiriamu finansavimu reikėtų užtikrinti, kad ši ir kitos kartos patirtų socialinę ir ekonominę naudą ir kad būtų galima atnaujinti ir apsaugoti jūrų ekosistemų įvairovę, našumą, atsparumą ir vidinę vertę, taip pat finansavimu reikėtų skatinti švarias technologijas, atsinaujinančiąją energiją ir žiedinius medžiagų srautus.

⁽¹¹⁾ Remiantis FAO skaičiavimais, visame pasaulyje žvejybos sektoriuje per metus įvyksta daugiau kaip 32 000 nelaimingų atsitikimų (<https://safety4sea.com/fishers-fatalities-give-impetus-to-fishing-vessel-safety-work/>).

⁽¹²⁾ OECD, Ocean Economy in 2030, 2016.

5.10. Komitetas mano, kad 2017 m. Maltoje paskelbta deklaracija „MedFish4Ever“ yra kertinis akmuo, kuriuo gali remtis ES veiksmai. Vis dėlto EESRK laikosi nuomonės, kad konkrečias išsaugojimo ir technines priemones reikėtų pritaikyti prie įvairių žvejybos formų ir Viduržemio jūros biologinių savybių. Tiesą sakant, EESRK yra pažymėjęs, kad sėkmingas daugiamečiu vienos rūšies žuvų žvejybos planu nustatytas modelis (pavyzdžiui, taikomas Baltijos jūroje) nėra toks veiksmingas tuo atveju, kai žvejojamos įvairios žuvų rūšys (pavyzdžiui, Viduržemio jūroje)⁽¹³⁾. Be to, Šiaurės ir Pietų Europoje taikomi visiškai skirtingi žvejybos metodai. Visų pirma, žvejyba Viduržemio jūroje pasižymi tuo, kad ten vykdoma daugiausia mažos apimties ir tradicinė žvejyba⁽¹⁴⁾. Todėl Komitetas rekomenduoja skatinti laimikio vertinimo ir duomenų rinkimo mokslinius tyrimus siekiant parengti konkrečiam tikslui pritaikytas ir efektyvesnes biologinės įvairovės apsaugos sistemas. Siekiant atsakingai valdyti žvejybą būtina veiksmingai rinkti duomenis, vykdyti kontrolę ir užtikrinti vykdymą, nes šiais veiksniais skatinama socialinė ir ekonominė nauda žvejams ir vietos bendruomenėms.

5.11. EESRK jau yra prognozavęs⁽¹⁵⁾, kad įpareigojimas iškrauti laimikį yra viena iš pagrindinių sektoriaus, tiek žvejybos įmonių, tiek nacionalinių valdžios institucijų, problemų, nes šis įpareigojimas yra sudėtingas, o siekiant pereiti prie tausesnės žvejybos (pavyzdžiui, naudojant konkrečius selektyviusius įrankius) patiriamos didelės išlaidos. Naujuoju Komisijos pasiūlymu dėl žuvininkystės kontrolės⁽¹⁶⁾ siekiama išplėsti dabartinius įpareigojimus mažos apimties laivams ir apskritai visam sektoriui nustatyti naujas pareigas ir užduotis (t. y. laive privalo būti apsauginė vaizdo stebėjimo sistema). EESRK mano, kad reikia sukurti paprastesnę, lankstesnę ir pragmatiškesnę kontrolės sistemą, taip pat būtina nacionaliniu lygmeniu teikti tinkamą paramą dideliame skaičiu laivų. Todėl sėkmingas naujos kontrolės sistemos įgyvendinimas yra glaudžiai susijęs su greitu ir visišku 2021–2027 m. EJŖŽF įgyvendinimu, kad būtų galima padėti visiems žvejams laikytis naujojo reglamento⁽¹⁷⁾.

5.12. EESRK nurodo, kad naująją ES direktyvą dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo⁽¹⁸⁾ (pavyzdžiui, naudotų žvejybos įrankių mažinimo) derinant su naująja direktyva dėl uosto priėmimo įrenginių⁽¹⁹⁾ tausiajai žvejybai ir žiedinei ekonomikai atsirastų naujų scenarijų ir galimybių. Priemonę, kuria žvejams skirtomis iniciatyvomis siekiama paskatinti grąžinti žvejybos įrankius, reikėtų išplėsti taip, kad ji būtų taikoma visų kitų rūšių atliekų ir jūros šiukšlių, surinktų vykdant žvejybos veiklą, grąžinimui.

5.13. Sektoriui ši iniciatyva turėtų būti iš esmės svarbi, nes, remiantis dabar galiojančiais įstatymais, žvejai, norėdami tokias atliekas ir šiukšles pašalinti uostuose, turi mokėti mokestį. Vadinas, žvejai moka už tai, kad valo vandenynus ir pašalina atliekas, kurių patys nesukūrė, o priešingai – surinko. EESRK nuomone, žvejai galėtų sukurti didelės pridėtinės vertės, o jiems suteikus tinkamus mokymus, valymo procesas galėtų tapti dar viena pelninga ekonomine veikla, tokia kaip žvejybos turizmas (mėlynoji ekonomika)⁽²⁰⁾.

5.14. EESRK, atsižvelgdamas į Komisijos pasiūlymą 25 % viso ES biudžeto lėšų skirti kovai su klimato kaita, siūlo reikšmingą dalį šių lėšų skirti uostų atnaujinimui siekiant kurti uždara jūros šiukšlių tvarkymo ciklą ir skatinti žiedinę ekonomiką. Taikant platesnę jūros šiukšlių prevencijos strategiją reikėtų skirti konkrečių lėšų upių valymui⁽²¹⁾. EESRK mano, kad atvirojo valdymo modelius, kuriuose vietos lygmeniu dalyvauja viešojo sektoriaus institucijos ir organizuota pilietinė visuomenė, tokius kaip „upių sutartys“, būtų galima pakartotinai įgyvendinti taikant struktūruotą metodą – skatinant tarpvalstybinių tinklų kūrimą⁽²²⁾.

5.15. Daugelis suinteresuotųjų subjektų nurodė, kad esama sunkumų siekiant suvienodinti sąlygas teritorijose, kuriose vykdoma kita su jūros naudojimu susijusi veikla, ypač teritorijose, kuriose veiklą vykdo ir trečiųjų šalių laivynai⁽²³⁾. Todėl jeigu ES tarptautinio vandenynų valdymo srityje atliktų didesnę vaidmenį, galėtų atsirasti daugiau galimybių aplinkos tvarumo ir sąžiningos konkurencijos klausimais.

⁽¹³⁾ GFCM, The State of Mediterranean and Black Sea Fisheries, 2016, p. 26. Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija (GCFM) ir FAO pabrėžia, kad tikslingą žvejybą paprasčiau vykdyti jūrose, kuriose žvejojamos vienos rūšies žuvis, nes jose kartu gyvena nedaug žuvų rūšių, todėl nesunku nustatyti laimikio ribas. Visai kitokia padėtis yra jūrose, kuriose žvejojamos įvairių rūšių žuvis, nes toje pačioje vietovėje gali būti daug žuvų rūšių.

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė *Bendros žuvininkystės politikos reforma*, 1.3 punktas (OL C 181, 2012 6 21, p. 183) ir nuomonė *Adrijos jūros mažų pelaginių žuvų išteklių valdymo daugiamečių planas* (OL C 288, 2017 8 31, p. 68).

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė *Įpareigojimas iškrauti laimikį* (OL C 311, 2014 9 12, p. 68). 1.2 punktas „Komisijos pasiūlymas yra pernelg sudėtingas ir žvejai, vykdydami įpareigojimą iškrauti visas sužvejotas žuvis, turės pernelg daug papildomo ir neproporcingo darbo. Todėl, Komiteto nuomone, reikėtų nustatyti pragmatiškesnes, aiškesnes, paprastesnes ir lankstesnes taisykles, pagal kurias žvejams būtų suteikta pakankamai laiko prisitaikyti nustatant jiems pereinamąjį laikotarpį ir netaikant griežtų baudų.“

⁽¹⁶⁾ COM(2018) 368 final.

⁽¹⁷⁾ Žr. 6 išnašą.

⁽¹⁸⁾ COM(2018) 340 final.

⁽¹⁹⁾ COM(2018) 33 final.

⁽²⁰⁾ EESRK nuomonė *Vienkartinio naudojimo plastikai* (OL C 62, 2019 2 15, p. 207).

⁽²¹⁾ Jungtinių Tautų aplinkos programos informacinis pranešimas, 2016 m. 80 % šiukšlių į jūrą patenka iš upių.

⁽²²⁾ Žr. 20 išnašą.

⁽²³⁾ Viduržemio jūros patariamoji taryba (MEDAC), ES žvejybos ir jūrų sektoriaus finansavimo po 2020 m. klausimai, 2018 m. vasario mėn.

5.16. EESRK pritaria tam, kad būtų vykdoma laivų iš trečiųjų šalių kontrolė. Be to, Komitetas nurodo, kad geresnė žuvų iš trečiųjų šalių atsekamumo sistema būtų naudinga kovojant su klastojimu ir užtikrinant maisto saugą.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Sauganti Europa: švarus oras visiems“

[COM(2018) 330 final]

(2019/C 110/21)

Pranešėjas: **Octavian Cătălin ALBU**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 6 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 6 19
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	129/0/3
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Per pastaruosius 30 metų oro kokybė Europos Sąjungoje (ES) pagerėjo, nes visoje Sąjungoje buvo vykdoma atitinkama politika. Vis dėlto dar reikia daug ką nuveikti, nes užregistruotos pagrindinių kategorijų oro teršalų vertės daugeliu atvejų viršijo leidžiamąsias ribines vertes. EESRK primygtinai ragina valstybes narės glaudžiai bendradarbiauti, nes ši problema yra itin svarbi europiečių sveikatai. EESRK mano, kad svarbu skelbti pavojų dėl oro kokybės ir aplinkos sąlygų.

1.2. EESRK mano, kad būtina mažinti taršą prekybos, institucijų, namų ūkių ir transporto sektoriuose. Institucijos ir valstybės narės šiuo klausimu turi rodyti gerą pavyzdį, be to, turi būti rengiama daugiau paramos programų, kuriomis gyventojams būtų padedama pereiti prie netaršių, modernių ir energijos atžvilgiu veiksmingesnių šildymo būdų.

1.3. Kadangi transportas yra vienas iš pagrindinių oro taršos šaltinių, EESRK palankiai vertina švaraus judumo dokumentų rinkinį, kuriuo įtraukiama keletas iniciatyvų, kurios mažins ne tik CO₂ kieki, bet ir vietinę ir regioninę taršą.

1.4. Papildomos Europos Komisijos pasiūlytos teisėkūros priemonės tam tikroms problemoms, pavyzdžiui, susijusioms su skandalu „Dieselgate“, šalinti arba veiksmi, kurių imamasi prieš valstybes narės, kurios nesilaikė galiojančių taisyklių dėl oro taršos, yra žingsnis tinkama linkme, ir EESRK pritaria šiam požiūriui.

1.5. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad naujosios aplinkos apsaugos ir transporto taisyklės turi būti papildytos ekonominės paramos priemonėmis, kuriomis siekiama skatinti naujoves ir kurti naujas švarias technologijas, pavyzdžiui, kuro elementus, elektromobilius ir alternatyvias šildymo ir ventiliacijos sistemas.

1.6. EESRK yra susirūpinęs, kad nors žemės ūkio sektoriuje padaryta pažanga mažinant oro taršą, to nepakanka. EESRK rekomenduoja, kad ateityje bendra žemės ūkio politika ir kitos finansinės ir investicijų priemonės būtų labiau sutelktos į iniciatyvas, skirtas sumažinti poveikį aplinkai, ir turėtų būti nuoseklesnės ir labiau suderintos paramos ūkininkams teikimo srityje siekiant įgyvendinti programas, kuriomis siekiama šio tikslo. Šiuo atžvilgiu geras sumanymas yra kooperatyvai, kuriuose ūkininkai elektros energiją gali gaminti iš biodujų, gaunamų iš žemės ūkio veiklos atliekų.

1.7. Tarptautinis bendradarbiavimas yra itin svarbus kovojant su tarša ir klimato kaita, ir EESRK palankiai vertina tai, jog valstybės narės iš esmės sutarė, kad reikia siekti Paryžiaus susitarimo tikslų. Keitimasis gerąja patirtimi šioje srityje ir Žaliosios diplomatinės tinklas yra labai svarbūs. Be to, reikalingos konkrečios priemonės mažinti teršalus valstybėse narėse siekiant susitarimo tikslų.

1.8. EESRK primygtinai ragina valstybes nares glaudžiai bendradarbiauti, nes ši problema yra itin svarbi europiečių sveikatai. EESRK taip pat rekomenduoja valstybėms narėms ir Europos Komisijai kuo glaudžiau bendradarbiauti su pilietine visuomene, taip pat su vietos ir regioninių pilietinės visuomenės organizacijų atstovais siekiant parengti ir įgyvendinti aplinkos apsaugos programas ir visuomenės švietimo, informavimo ir informuotumo didinimo kampanijas oro kokybės klausimais.

2. Įžanga

2.1. Per pastaruosius 20–30 metų oro kokybė Europos Sąjungoje gerokai pagerėjo, nes šioje srityje ES ir valstybės narės vykdė konkrečią politiką. Vykdam šią politiką buvo siekiama užtikrinti tam tikro lygio oro kokybę, kad oro tarša nekenktų arba nekeltų didelio pavojaus žmonių sveikatai ir aplinkai. Todėl, nors ES BVP išaugo, teršalų kiekis atmosferoje sumažėjo, pavyzdžiui, amoniako išskiriama 8 % mažiau, o sieros oksidų – 72 % mažiau ⁽¹⁾

2.2. Oro kokybė yra labai svarbi visuomenės sveikatai. Didžiausi oro taršos šaltiniai yra kietosios dalelės (KD₁₀ ir KD_{2,5}) ir pažemio ozonas, kuriams tiesioginės įtakos turi į atmosferą išskiriami azoto oksidai (NO_x). Pasak Pasaulio sveikatos organizacijos, 8 % visų mirties nuo plaučių vėžio atvejų ir 3 % visų mirties nuo širdies ir kraujagyslių ligų atvejų priežastis yra oro tarša smulkiosiomis dalelėmis ⁽²⁾. Dėl šių priežasčių Europos Sąjungoje kasmet pirma laiko miršta daugiau kaip 400 000 žmonių ⁽³⁾.

2.3. Atsižvelgdami į tai, ES piliečiai vis labiau baiminasi dėl oro taršos lygių ⁽⁴⁾. Todėl ES ir valstybės narės, pasitelkdamos teisės aktus, nustatė tikslą pasiekti tam tikro lygio oro kokybę, kad oro tarša nekenktų žmonių sveikatai ar aplinkai, ir laipsniškai mažina kenksmingų teršalų kiekį visapusiškai laikydamosi dabartinių ES teisės aktų dėl oro kokybės.

2.4. Šios srities ES politika grindžiama trimis ramsčiais:

- pirmasis ramsis apima aplinkos oro kokybės standartus, kurių visos valstybės narės turėjo laikytis nuo 2005 arba 2010 m. (atsižvelgiant į teršalą);
- antrąjį ramsį sudaro nacionaliniai išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslai, kurie neseniai buvo peržiūrėti ir kurie turi būti įgyvendinti iki 2020 ir 2030 m., be to, įtrauktas papildomas teršalas – smulkios kietosios dalelės (KD_{2,5});
- trečiasis ramsis apima išmetamųjų teršalų normas pagrindiniams taršos šaltiniams: transporto priemonėms, laivams, pramonės ir energijos gamybos įrenginiams. Po 2015 m. įvykusio skandalo „Dieselgate“ buvo nustatytas Realiomis važiavimo sąlygomis išmetamųjų teršalų kiekio taisyklių rinkinys, ir Komisija pasiūlė naujas mažesnes išmetamo CO₂ normas naujiems automobiliams ir furgonams, taip pat naujoms sunkiosioms transporto priemonėms.

2.5. Pagal 2017 m. Europos aplinkos agentūros (EAA) ataskaitą dėl oro kokybės Europoje, pagrindiniai oro taršos Europoje šaltiniai yra transportas (kelių ir kt.), kuro deginimas prekybinėms, institucinėms ir (arba) namų ūkių reikmėms, energijos gamyba, pramoniniai procesai, žemės ūkio sektorius ir atliekos ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Oro kokybė Europoje. 2017 m. ataskaita.

⁽²⁾ 9 iš 10 žmonių pasaulyje kvėpuoja užterštu oru, tačiau daugiau šalių imasi priemonių.

⁽³⁾ Oro kokybė Europoje. 2017 m. ataskaita.

⁽⁴⁾ Specialusis „Eurobarometro“ tyrimas Nr. 468 „Europos piliečių požiūris į aplinką“.

⁽⁵⁾ Oro kokybė Europoje. 2017 m. ataskaita.

2.5.1. Kalbant apie indėlių į bendrą išmetamą teršalų kiekį, kelių transporto sektoriuje išmetama 39 % azoto oksidų (NO_x), 29 % juodosios anglies, 20 % anglies monoksido (CO) ir 11 % kietųjų dalelių KD₁₀ ir KD_{2,5}. Todėl, pagal Netaršaus judumo dokumentų rinkinį, Komisija siekia nustatyti naujas išmetamo CO₂ normas 2025 ir 2030 m. Peržiūrint reglamentus ⁽⁶⁾ ir rengiant veiksmų planus ⁽⁷⁾ skatinamos naujos technologijos, pavyzdžiui, kuro elementai, alternatyvieji degalai ir jiems skirta infrastruktūra. Pagal naują netaršaus judumo dokumentų rinkinio sistemą taip pat rekomenduojama įtraukti traukinių ir sunkvežimių naudojimą siekiant padidinti veiksmingumą ⁽⁸⁾, įskaitant energijos vartojimo efektyvumą, ir skatinama kurti tolimuosius tolimojo susisiekimo autobusų maršrutus siekiant sumažinti išmetamą teršalų kiekį ir eismo spūstis ⁽⁹⁾.

2.5.2. Kuro prekybinėms, institucinėms ir (arba) namų ūkių reikmėms deginimas sudaro didžiąją dalį taršos (42 ir 57 %) kietosiomis dalelėmis (KD_{2,5} ir KD₁₀), anglies monoksidu (CO) ir juodosios anglies dalelėmis – tai svarbus teršalas, kurio išmetama nevisiškai sudegus iškastiniam kurui ir biomasei. Šiame sektoriuje 2000–2015 m. teršalų vertės buvo daugiau ar mažiau pastovios.

2.5.3. Elektros ir šilumos energijos gamybos sektoriuose išmetamą teršalų (iš kurių SO₂ sudaro 59 %, o NO_x – 19 %) kiekį stengtasi mažinti plėtojant alternatyvius energijos išteklius, didinant jų įvairovę, kuriant kogeneracijos būdu gaminamos energijos sistemas, modernizuojant energijos gamybos įrenginius ir gerinant eksploatacines jų savybes, optimizuojant gamybos procesų energijos vartojimo efektyvumą, didinant pastatų energinį naudingumą, taip pat laipsniškai atsisakant deginti iškastinį kurą ir pakeičiant jį metano dujomis.

2.5.4. Siekiant sumažinti pramonės įrenginių išmetamus teršalus (iš kurių nemetaniniai lakieji organiniai junginiai (NMLOJ) sudaro 50 %, o KD₁₀–17 %), imtasi priemonių, kurios atitinka visoje Europoje galiojančias taisykles. Siekiant užkirsti kelią taršai ir ją stebėti, visi pramoniniai įrenginiai turi turėti leidimus, nustatančius ribines vertes ir numatančius būtinas aplinkos apsaugos priemones.

2.5.5. Atsižvelgiant į tai, kad žemės ūkio sektoriuje išskiriama 95 % amoniako (NH₃) ir 52 % metano (CH₄), labai svarbu sumažinti išmetamą šių teršalų kiekį. Priemonės, kuriomis siekiama tai padaryti, apima agronomines priemones (ūkiuose subalansuotai naudojamas azotas, dirbamoje žemėje skatinama augalinė danga ir daržovių pasėliai, kad dirvožemis būtų derlingesnis), gyvulininkystės priemonės (mėšlas laikomas uždaroje patalpose ir naudojamas biodujų įrenginiuose), energetikos priemonės (šildymui naudojama biomasė, plėtojami fotovoltiniai įrenginiai, taip pat mažinamas įprasto kuro naudojimas ir elektros energijos vartojimas) ir agrarinės aplinkosaugos priemonės (gerinami ūkininkų profesiniai igūdžiai, be to, ūkininkai skatinami diegti metodus, kuriuos taikant būtų išmetama mažiau teršalų).

2.6. EESRK pabrėžia savo susirūpinimą dėl aplinkos būklės. EESRK jau skelbė dėl to pavojų ⁽¹⁰⁾ ir pabrėžė, kad „reikia dėti daugiau pastangų siekiant visų pirma užkirsti kelią aplinkos būklės blogėjimui ir kad pirmenybė visuomet turėtų būti teikiama prevencijos strategijai, o ne taisomiesiems veiksams“ ⁽¹¹⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina priemones, kurių imasi ES siekdama įgyvendinti tikslą pasiekti tam tikro lygio oro kokybę, kad oro tarša nekenktų žmonėms arba aplinkai, tačiau mano, jog šias pastangas ir ES, ir nacionaliniu lygmenimis reikia smarkiai padidinti, nes iki šiol pasiekti rezultatai nėra visiškai patenkinami. Nors mažinant išmetamą teršalų kiekį pažanga padaryta, prastos kokybės oras tebedaro poveikį visuomenės sveikatai ⁽¹²⁾.

3.2. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad šiuo metu didelėje ES dalyje kietųjų dalelių koncentracija atmosferoje viršija ribines vertes. Dienos ribinės vertės viršijamos 19 % KD₁₀ stebėsenos stočių, o 6 % šių stočių taip pat nustatytos viršytos KD_{2,5} dienos ribinės vertės. Deja, 2015 m. KD₁₀ ribinių verčių viršijimo poveikį patyrė 19 % ES miestų gyventojų (daugiau

⁽⁶⁾ COM(2017) 0653 final – 2017/0291 (COD)

⁽⁷⁾ COM(2017) 0652 final

⁽⁸⁾ COM(2017) 0648 final – 2017/0290 (COD)

⁽⁹⁾ COM(2017) 0647 final – 2017/0288 (COD)

⁽¹⁰⁾ OL C 451, 2014 12 16, p. 134.

⁽¹¹⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 83.

⁽¹²⁾ Europos Audito Rūmai, specialioji ataskaita Nr. 23/2018.

negu ankstesniais metais), o $KD_{2,5}$ ribinių verčių viršijimo poveikį patyrė 7 % ES miestų gyventojų (mažiau negu ankstesniais metais).

3.3. EESRK norėtų pažymėti, kad Vidurio ir Rytų Europoje milijonai privačių gyvenamųjų namų šildomi deginant medieną ir anglis. Pasak Pasaulio sveikatos organizacijos, Vidurio ir Rytų Europoje dėl tokios praktikos dabar išmetama ir ateityje bus išmetama $KD_{2,5}$ teršalų, kurių kiekis tebėra 2010–2015 m. lygio⁽¹³⁾. Reikia daugiau paramos priemonių, kuriomis plačioji visuomenė būtų skatinama pereiti prie švaresnių šildymo būdų.

3.4. EESRK taip pat yra susirūpinęs dėl to, kad metinės azoto dioksido (NO_2) koncentracijos vertės 22 valstybėse narėse ir 10 % stebėsenos stočių buvo gerokai viršytos, o tam tikrų miestų rajonuose užregistruotos vertės buvo daugiau nei du kartus didesnės už leidžiamąsias ribines vertes.

3.5. EESRK norėtų atkreipti dėmesį, kad oro kokybė yra itin svarbi ir žmonėms, ir verslui⁽¹⁴⁾. Todėl Europos ir nacionaliniai sprendimus priimančiosios asmenys turi imtis praktinių žingsnių, kad šioje srityje būtų sukurta ir įgyvendinta teisinė sistema.

3.6. EESRK pripažįsta, kad, siekiant sumažinti prekybos ir instituciniuose sektoriuose, taip pat namų ūkiuose išmetamą teršalų kiekį, valstybės narės, remiamos Komisijos, turi ryžtingai skatinti ir padėti gerinti pastatų energinį naudingumą, taip pat elektros energijos ir šilumos gamybos įrenginių eksploatavimą, išplėsti ir modernizuoti miestų centralizuoto šildymo tinklus ir remti alternatyvias oro kondicionavimo sistemas. Šiuo atžvilgiu minėtinas pavyzdys – Europos Centrinio Banko pagrindinė būstinė, kurioje naudojama naujoviška ir aplinkai nekenksminga šildymo ir ventiliacijos sistema.

3.7. EESRK pažymi, kad būtina atsižvelgti į oro taršą patalpose. Oro, kuriuo kvėpuojame patalpose, kokybė yra itin svarbi mūsų, visų pirma pažeidžiamų žmonių, sveikatai. Rūkymas, virimas, drėgmė, ventiliacijos sistemos, žvakės, valymo medžiagos ploviklių pavidalu, vaškas arba lakas, įvairios statybinės medžiagos – visa tai gali tapti pagrindiniais oro taršos patalpose šaltiniais. Todėl reikia nuoseklios, sveikatai nekenksmingų pastatų politikos.

3.8. EESRK mano, kad valstybės narės ir Komisija turėtų parengti ir įgyvendinti naują miestų plėtros koncepciją iš dalies dėmesį sutelkdamas į aplinką tausojančios transporto sistemos įgyvendinimą, taikyti paskatas naudotis elektros energija varomomis arba hibridinėmis transporto priemonėmis, naudotis informacinių technologijų taikomosiomis programomis siekiant išpėti gyventojus, kai viršijamos leistinos oro užterštumo ribos, ir remti žaliųjų zonų plėtrą miestuose siekiant iš esmės pagerinti oro kokybę.

3.9. EESRK mano, kad galimybė visuomenei susipažinti su informacija ir duomenimis apie oro kokybę yra svarbus veiksnys kovojant su oro tarša⁽¹⁵⁾. Informavimo ir švietimo kampanijos didina visuomenės informuotumą apie oro taršos pavojų ir priemonių, kurių imasi pavieniai asmenys, poveikį. Reikia atkreipti dėmesį į motinų, susirūpinusių taršos poveikiu savo vaikų sveikatai, švaraus oro propagavimo veiksmus ir juos įvertinti. Jų nuomone, galimybių naudotis aplinka apribojimais varžo jų pilietines teises.

3.10. EESRK palankiai vertina ir nevyriausybinę organizacijų ir pavienių asmenų, kurie ėmėsi teisinių veiksmų siekdami raginti nacionalines valdžios institucijas įgyvendinti papildomas priemones taršai mažinti, veiklą. Tam tikrose šalyse, pavyzdžiui, Čekijoje, Vokietijoje, Italijoje ir Jungtinėje Karalystėje, teismų priimti sprendimai buvo palankūs šiuos ieškinius pareiškusiems žmonėms⁽¹⁶⁾.

3.11. EESRK mano, kad siekiant daryti tikrą poveikį aplinkai, reikia rengti priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo strategijas ir nustatyti atsinaujinančiosios energijos tikslus, neslopinant valstybių narių ekonomikos vystymosi.

⁽¹³⁾ Pasaulio sveikatos organizacija „Gyvenamųjų namų šildymas mediena ir anglimis. Poveikis sveikatai ir politikos galimybės Europoje ir Šiaurės Amerikoje“ (angl. *Residential heating with wood and coal: health impacts and policy options in Europe and North America*).

⁽¹⁴⁾ Specialusis „Eurobarometro“ tyrimas Nr. 468 „Europos piliečių požiūris į aplinką“

⁽¹⁵⁾ Oro kokybė Europoje. 2017 m. ataskaita.

⁽¹⁶⁾ Europos Audito Rūmai, specialioji ataskaita Nr. 23/2018.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Komisija daug dėmesio skiria tam, kad būtų neviršijamos motorinių transporto priemonių teršalams nustatytos normos, visų pirma atsižvelgiant į skandalą „Dieselgate“, ir tikrina, kad būtų vykdomi atitinkami ES teisės aktuose nustatyti įpareigojimai.

4.2. EESRK pritaria Komisijai, kuri paprašė valstybių narių išnagrinėti visus įmanomus pakeitimus ir patobulinimus siekiant, kad šių transporto priemonių išmetamas teršalų kiekis neviršytų galiojančiomis taisyklėmis nustatytų viršutinių ribų ir, jei jos neatitinka šių sąlygų, pasiūlyti su šiuo skandalu susijusias transporto priemones pašalinti iš rinkos privaloma ir (arba) savanoriška tvarka.

4.3. EESRK pritaria Komisijos iniciatyvai pradėti įsipareigojimų, susijusių su KD_{10} teršalais, nesilaikymo procedūras prieš 16 valstybių narių ir įsipareigojimų, susijusių su azoto dioksidu (NO_2), nesilaikymo procedūras prieš 13 valstybių narių ir rekomenduoja šioms valstybėms kuo greičiau priimti priemones, kuriomis būtų siekiama sutrumpinti arba pašalinti laikotarpius, kai viršijamos taršos ribinės vertės.

4.4. Komitetas taip pat palankiai vertina Komisijos sprendimą kreiptis į Teisingumo Teismą dėl trijų valstybių narių (Vengrijos, Italijos ir Rumunijos), nes jos nesilaikė KD_{10} teršalų ribinių verčių, taip pat dėl kitų trijų valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos ir Jungtinės Karalystės), nes jos nesilaikė NO_2 teršalų ribinių verčių. Šios šešios valstybės narės laiku nepasiūlė konkrečių ir veiksmingų priemonių, kurios padėtų sumažinti taršą iki leistino lygio.

4.5. Atsižvelgdamas į didelę motorinių transporto priemonių sukeltą taršą, EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlytas priemones, kuriomis siekiama sumažinti išmetamą teršalų kiekį ir kurios išdėstytos judumo dokumentų rinkinyje, pavyzdžiui, Netaršių transporto priemonių direktyvoje, naujuose CO_2 standartuose tiek automobiliams, tiek sunkiasvorėms transporto priemonėms, alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo veiksmų plane ir baterijų iniciatyvoje. Šios priemonės taip pat akivaizdžiai sumažins šioje nuomonėje aptariamus išmetamuosius teršalus.

4.6. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlytas naujas taisykles, kuriomis siekiama gerokai pagerinti su tipo patvirtinimu susijusių procedūrų kokybę ir padidinti jų nepriklausomumą, tikrinti transporto priemones prieš pateikiant jas rinkai ir veiksmingiau atlikti rinkoje jau esančių transporto priemonių patikras. Reglamentu, kuriame bus nustatytos šios taisyklės ir kuris turės įsigaliooti 2020 m. rugsėjo mėn., pritariama draudimui naudoti išderinimo įtaisus, siekiama sumažinti transporto priemonių teršalų vertes ir nustatoma perėjimo prie mažataršių ir netaršių transporto priemonių sistema.

4.7. Atsižvelgiant į didelę žemės ūkio sektoriaus sukeltą taršą amoniaku (NH_3) ir metanu (CH_4)⁽¹⁷⁾ reikia imtis aktyvių priemonių siekiant ją sumažinti. EESRK mano, kad, siekiant įgyvendinti programas, kurios gali padėti sumažinti išmetamą teršalų kiekį, ateityje įgyvendinant bendrą žemės ūkio politiką daugiau dėmesio reikia skirti pagalbai pavieniems ūkininkams ir žemės ūkio kooperatyvams, kad jiems būtų lengviau sumažinti išmetamą teršalų kiekį, užtikrinant jiems geresnes sąlygas pasinaudoti Europos bankų teikiamu finansavimu. Be to, į būsimas BŽŪP kaimo plėtros programas turėtų būti įtrauktos agrarinės aplinkosaugos priemonės, kuriomis siekiama sumažinti šių teršalų kiekį.

4.8. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad nors žemės ūkio sektoriuje buvo įgyvendinamos priemonės, nepaisant ūkininkų pastangų 2000–2015 m. išmetamas NH_3 ir CH_4 kiekis sumažėjo tik 7 % Dėl išaugusio ūkinių gyvūnų skaičiaus ES 6 % padidėjo išmetamas nemetaninių lakiųjų organinių junginių (NMLOJ) kiekis, visų pirma išsiskiriantis dėl mėšlo, tačiau išmetamas teršalų kiekis, tenkantis kilogramui mėšos sumažėjo.

4.9. Atmosferos tarša yra tarpvalstybinė problema, todėl EESRK mano, jog būtina, kad valstybės narės veiktų koordinuotai siekdamos tikslų ir laikydamosi principų, dėl kurių susitarta visoje Europos Sąjungoje, taip pat laikytusi subsidiarumo principo. Tam teiktina pirmenybė, todėl turime remti kuo daugiau tokių iniciatyvų.

4.10. Komitetas mano, kad, siekiant geriau suderinti Europos ir nacionalinę politiką, Komisija ir valstybės narės turi glaudžiai bendradarbiauti su pilietine visuomene, kad galėtų informuoti visuomenę ir kurti vietas ir regionines programas.

⁽¹⁷⁾ Markus Amann „Oro taršos iš žemės ūkio šaltinių mažinimo priemonės“ (angl. *Measures to address air pollution from agricultural sources*).

4.11. EESRK palankiai vertina tai, jog ES išreiškė platų konsensuą Paryžiaus klimato susitarimui, ir mano, kad ES turi stengtis išsaugoti šio konsensuso dvasią ir turi imtis veiksmų nustatytiems tikslams įgyvendinti, o tai taip pat pagerins oro kokybę.

4.12. EESRK primygtinai ragina valstybes nares, kurios to dar nepadarė, rengti strategijas, kuriomis būtų siekiama pašalinti anglis kaip energijos šaltinį. Septynios valstybės narės iš savo energijos rūšių derinio jau pašalino anglis, o dar devynios valstybės narės planuoja tai padaryti ⁽¹⁸⁾.

4.13. EESRK mano, kad ES taip pat turi dalytis gerąja praktika su tarptautiniais partneriais. Negalime nepaisyti atmosferos taršos kitose pasaulio dalyse poveikio, nes tai mums turi ir tiesioginės, ir netiesioginės įtakos. Žaliosios diplomatijos tinklas ir vystymosi politikos nuoseklumas yra svarbesni nei bet kada anksčiau.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽¹⁸⁾ Apžvalga. Nacionaliniai pareiškimai dėl laipsniško anglių atsisakymo Europoje Anglių atsisakiusi Europa.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1224/2009 ir Tarybos reglamentų (EB) Nr. 768/2005, (EB) Nr. 1967/2006, (EB) Nr. 1005/2008 bei Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/1139 nuostatos dėl žuvininkystės kontrolės

[COM(2018) 368 final – 2018/0193 (COD)]

(2019/C 110/22)

Pranešėjas: **Emilio FATOVIC**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 9 10 Taryba, 2018 7 5
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 6 19 ir 2018 9 18
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 27
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	219/1/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) iš esmės pritaria Komisijos pasiūlymui dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl žuvininkystės kontrolės. Vis dėlto kai kurioms sektoriaus suinteresuotųjų subjektų nurodytoms problemoms neskirtas tinkamas dėmesys ir nepasiūlyta aiškių sprendimų.

1.2. EESRK dar kartą primena principą, pagal kurį į tvarumo sąvoką turėtų būti įtraukti ekonominis, socialinis ir aplinkos aspektai. Šiuo požiūriu reikėtų pabrėžti, kad Komisijos pasiūlymas nėra grindžiamas aiškiu ekonominio ir socialinio poveikio vertinimu, nors jis būtų tikslingas, atsižvelgiant į gilią sektoriaus krizę įvairiose Europos šalyse, turinčią didelę įtaką pakrančių bendruomenių užimtumui ir ekonomikai.

1.3. Komisijos pasiūlyme neatsižvelgiama į du rimtus ir svarbius reiškinius: Jungtinės Karalystės pasitraukimą iš ES ir klimato kaitą. Abu šie reiškiniai savaip paveiks žvejybos tvarką ir vietas, todėl juos reikia išsamiau išnagrinėti ir numatyti tinkamas priemones, kad būtų išvengta disbalanso žuvininkystės sektoriuje.

1.4. Kontrolės ir sankcijų sistema, kuri remiasi „taškais pagrįsta licencijavimo sistema“, turi būti vienodai ir nuosekliai įgyvendinama visoje ES, kad būtų užtikrinta tiek sąžininga subjektų konkurencija, tiek žuvininkystės produktų kokybė ir atsekamumas, siekiant ginti visų Europos gyventojų interesus ir apsaugoti jų sveikatą. Be to, sankcijos turi būti grindžiamos rizikos valdymo kriterijais ir būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.

1.5. EESRK mano, kad skaitmeninimas tikrai yra svarbi priemonė siekiant užtikrinti veiksmingą ir efektyvią kontrolę. Tačiau Komitetas pažymi, kad, palyginti su ankstesniais teisės aktais, žvejams taikomi įpareigojimai nėra iš esmės sumažinti (visų pirma smulkiajai žvejybai) ar pakankamai supaprastinti, kaip skelbė Komisija. Rekomenduotina atlikti papildomą tyrimą dėl realaus tam tikrų taisyklių taikymo ypatingą dėmesį skiriant laivams, kurių bendras ilgis yra trumpesnis nei 10 metrų.

1.6. EESRK nepitaria horizontaliajam įpareigojimui įdiegti apsaugines vaizdo stebėjimo sistemas (AVSS) žvejybos laivuose, kadangi tai pažeidžia pagrindinius darbo standartus, teisę į privatumą ir į verslo paslaptis. Todėl EESRK siūlo, kad valstybės narės atliktų rizikos vertinimą tam tikruose laivyno segmentuose, kuriems būdingas bendras didelis sunkių

pažeidimų skaičius, ir kad, atsižvelgiant į ankstesnį įsipareigojimų nevykdymą, priežiūros institucijos pareikalautų laivuose įrengti AVSS. Siekiant patikrinti, ar laikomasi įpareigojimo iškrauti laimikį, EESRK siūlo labiau naudotis stebėtojų laivuose paslaugomis ir rekomenduoja sukurti savanorišką mechanizmą įdiegti AVSS numatant paskatas tiems laivų savininkams, kurie nusprendžia jas naudoti. Taip pat rekomenduojama laikinai taikyti įpareigojimą įdiegti AVSS tais atvejais, kai laivas yra ne kartą padaręs sunkių pažeidimų.

1.7. Naujas 2021–2027 m. EJRŽF bus labai svarbus suteikiant galimybę Europos laivams prisitaikyti prie naujų reguliavimo nuostatų. Būtina, kad nacionaliniu lygmeniu visi, pateikę prašymą, galėtų lengvai pasinaudoti fondo lėšomis. Visų pirma, Komitetas nepritaria atgaline data galiojančioms taisyklėms, pagal kurias tik už vieną sunkų pažeidimą laivo savininkas būtų įpareigotas grąžinti anksčiau gautas ir tinkamai pagrįstas lėšas.

1.8. EESRK primena, kad trečiojoje valstybėje nustatyta sunkių sukčiavimo atvejų ir nepakankamai laikomasi pagrindinių darbo ir aplinkos apsaugos standartų. Tačiau neteisėtai sugautos žuvis vis dar gana lengvai patenka ant Europos piliečių stalų. Svarbu, kad naujos atsekamumo sistemos taip pat padėtų spręsti šias problemas ir užtikrinti stebėseną visoje tiekimo grandinėje. Be to, reikėtų pažymėti, kad kai kuriuose ES laivuose vis dar pasitaiko darbo jėgos išnaudojimo atvejų. Todėl priežiūros institucijoms rekomenduojama ypatingą dėmesį skirti šiam reiškiniui ir nustatyti sankcijas siekiant galutinai jį panaikinti.

1.9. EESRK atkreipia dėmesį, kad sėkmingų vienanarūšės žvejybos daugiamečių planų pavyzdys yra sunkiai pritaikomas mišriajai žvejybai ir gali turėti didelį poveikį aplinkai ir ekonomikai. Dėl šios priežasties Komitetas rekomenduoja sukurti išsamesnę duomenų apie išteklius rinkimo sistemą, siekiant parengti *ad hoc* strategijas, kurias taikant būtų galima geriau apsaugoti biologinę įvairovę nedarant pernelyg didelės žalos žuvininkystės sektoriui.

1.10. EESRK mano, kad žvejams skirta paskatų sistema, taikoma už tinklų grąžinimą į sausumą, turėtų būti taikoma visoms atliekoms, surinktomis jūroje vykdant žvejybos veiklą. Ši iniciatyva būtų labai svarbi siekiant išvalyti jūras, nes šiuo metu žvejai turi mokėti už atliekų pašalinimą iš jūrų, nors taršą sukėlė ne jie. EESRK mano, kad tinkamai parengus žvejus, jie galėtų sukurti didelę pridėtinę vertę ir, viena vertus, padėti išvalyti jūrą, o, kita vertus – sukurti veiksmingą vykdomos veiklos ekonominės integracijos mechanizmą.

2. Įžanga

2.1. Bendros žuvininkystės politikos (BŽP) sėkmė daugiausia priklauso nuo veiksmingos kontrolės ir vykdymo užtikrinimo sistemos įgyvendinimo. Šios priemonės numatytos keturiuose atskiruose teisės aktuose: 1) Žuvininkystės kontrolės reglamente, 2) Reglamente, kuriuo įsteigiama Europos žuvininkystės kontrolės agentūra (EŽKA), 3) Reglamente, kuriuo sukuriama kovos su neteisėta, nedeklaruojama ir nereglamentuojama žvejyba sistema (NNN žvejybos reglamentas), 4) Reglamente dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo (SMEF reglamentas).

2.2. Išskyrus SMEF reglamentą, kuris buvo neseniai peržiūrėtas, galiojanti Sąjungos žuvininkystės kontrolės sistema buvo sukurta prieš reformuojant BŽP, todėl nevisiškai su ja dera. Be to, šios priemonės buvo nustatytos prieš daugiau nei 10 metų, neatsižvelgiant į dabartinius ir būsimus poreikius, susijusius su žvejybos duomenimis ir laivynų kontrole, ir neatitinka naujos žvejybos praktikos ir metodų, taip pat nėra pritaikytos prie naujų kontrolės technologijų ir keitimosi duomenimis sistemų. Galiausiai jos neatitinka kai kurių svarbių ES patvirtintų strategijų, kaip antai plastikų strategijos, bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos ir tarptautinio vandenynų valdymo strategijos.

2.3. Nors dabartinė žuvininkystės kontrolės sistema padėjo pagerinti padėtį, tam tikri jos trūkumai buvo patvirtinti Komisijos atliktame REFIT vertinime, Europos Audito Rūmų specialiojoje ataskaitoje ir Europos Parlamento rezoliucijoje. Suinteresuotieji subjektai patvirtino, kad galiojanti sistema turi trūkumų. Tai parodė, kad reikia peržiūrėti visą galiojančią reglamentavimo sistemą.

3. Svarbiausios Komisijos pasiūlymo nuostatos

3.1. Komisijos pasiūlymu siūloma iš dalies pakeisti penkis reglamentus ir siekiama: 1) užpildyti BŽP ir kitų sričių ES politikos spragas, 2) supaprastinti teisės aktų sistemą ir sumažinti nereikalingą administracinę naštą, 3) padidinti žvejybos duomenų ir informacijos, visų pirma laimikio duomenų, prieinamumą, patikimumą ir išsamumą ir užtikrinti keitimąsi ir dalijimąsi tokia informacija, ir 4) pašalinti kliūtis, dėl kurių stringa reikalavimų laikymosi ir vienodo požiūrio į veiklos vykdytojus kultūros formavimasis pačiose valstybės narėse ir tarp jų.

3.2. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1224/2009⁽¹⁾, nustatančio Sąjungos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis, pakeitimai

3.2.1. Inspektavimas ir priežiūra. Pateikiamas inspektavimo proceso ir inspektoriaus, kapitonų bei operatorių pareigų patikslinimas. Inspektavimo ataskaitos bus skaitmeninamos, taip palengvinant keitimąsi duomenimis tarp atitinkamų institucijų ir valstybių narių.

3.2.2. Sankcijos. Sudaromas bendrų kriterijų, pagal kuriuos nustatomos sunkių pažeidimų rūšys, sąrašas. Nustatomos privalomos administracinės sankcijos ir minimalus baudų lygis už sunkius pažeidimus, siekiant užtikrinti, kad sankcijų sistema turėtų didesnę atgrasomąjį poveikį ir būtų veiksmingesnė visose valstybėse narėse ir kad būtų sudaromos vienodos sąlygos. Be to, sustiprinama ir patikslinama licencijas turintiems laivams taikoma taškų sistema.

3.2.3. Duomenys. Nustatomos privalomos skaitmeninės buvimo vietos nustatymo ir laimikio ataskaitų teikimo sistemos, taikomos visiems ES žvejybos laivams, įskaitant laivus, kurių bendrasis ilgis nesiekia 12 metrų. Smulkiajai žvejybai numatyta taikyti supaprastintą sistemą naudojant mobiliuosius telefonus. Taip pat bus vykdoma griežtesnė mėgėjų žvejybos kontrolė. Pasitelkiant skaitmenines priemones siekiama užtikrinti visišką tiekimo grandinės atsekamumą (įskaitant iš trečiųjų šalių importuojamus produktus) ir sistemingai stebėti laivuose vykdomą veiklą, taip pat naudoti apsauginę vaizdo stebėjimo sistemą (AVSS), siekiant vykdyti įpareigojimo iškrauti laimikį kontrolę.

3.2.4. Derinimas su kitomis ES politikos kryptimis. Supaprastinamas ir patobulinamas ataskaitų apie pamestus žvejybos įrankius teikimas tiksliau pildant žvejybos žurnalus (elektroninius). Įpareigojimas laivuose turėti pamestų žvejybos įrankių susigrąžinimo įrangą taikomas ir trumpesniems nei 12 m žvejybos laivams. Nustatomos mėgėjų žvejybos įrankių ženklavimo ir kontrolės nuostatos.

3.3. Tarybos reglamento (EB) Nr. 768/2005⁽²⁾, kuriuo įsteigiama Europos žuvininkystės kontrolės agentūra, pakeitimai

3.3.1. Pasiūlymu išplečiama Europos žuvininkystės kontrolės agentūros inspektavimo įgaliojimų geografinė taikymo sritis, kuri nebeapribojama tarptautiniais vandenimis. Pateikiami pakeitimai, kuriais supaprastinamas duomenų tvarkymas ir keitimasis jais, taip pat nustatomos taisyklės, kuriomis supaprastinamos agentūros finansavimo procedūros.

3.3.2. 2018 m. Europos Komisija į šias priemones įtraukė pasiūlymą COM(2018) 499, kuriuo kodifikuojamas Reglamentas (EB) Nr. 768/2005 dėl EŽKA, taip pat pakeičiami ir papildomi įvairūs teisės aktai, kurių nuostatos į jį įtrauktos. EESRK jau pritarė šiam pasiūlymui specialioje nuomonėje⁽³⁾.

3.4. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1005/2008⁽⁴⁾, nustatančio Bendrijos sistemą, kuria siekiama užkirsti kelią neteisėtai, nedeklaruojamai ir nereglamentuojamai žvejybai, atgrasyti nuo jos ir ją panaikinti, pakeitimas

3.4.1. Iš dalies keičiant Sąjungos žvejybos laimikio sertifikavimo sistemą numatoma sukurti žvejybos laimikio sertifikatų (CATCH) valdymo duomenų bazę, numatant rizika grindžiamas kontrolės priemones, sumažinant galimybes importuoti sukčiaujant ir valstybėms narėms tenkančią administracinę našą. CATCH veikimo funkcijos bus plėtojamos įvairiais etapais. Komisijai suteikiami įgyvendinimo ir deleguotieji įgaliojimai, susiję su CATCH veikimu ir tolesniu plėtojimu. Inspektavimas ir sankcijos derinamos su nauja reglamentavimo aplinka.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Komisijos teisėkūros iniciatyvai, atitinkančiai valstybių narių, regionų ir vietos valdžios institucijų bei suinteresuotųjų subjektų pozicijas, iš esmės pritariama. Komisija turės išaiškinti kontrolės reglamentavimo sistemą, ją supaprastinti, modernizuoti ir suderinti su politikos ir reguliavimo sistemos pokyčiais, užtikrindama teisinį tikrumą ir veiksmingą bei vienodą jos įgyvendinimą visoje Europos Sąjungoje.

⁽¹⁾ OL L 343, 2009 12 22, p. 1.

⁽²⁾ OL L 128, 2005 5 21, p. 1.

⁽³⁾ EESRK nuomonė (NAT/756) Europos žuvininkystės kontrolės agentūra (kodifikuota redakcija) (OL C 62, 2019 2 15, p. 310).

⁽⁴⁾ OL L 286, 2008 10 29, p. 1.

4.2. Atidžiai išnagrinėjus pasiūlymą matyti, kad, nepaisant Komisijos paskelbtų plataus masto konsultacijų, kai kurios žuvininkystės sektoriaus suinteresuotųjų subjektų nurodytos problemos (pvz., įpareigojimas iškrauti laimikį, pernelyg didelis biurokratizmas, sankcijų sistemos proporcingumas) nėra tinkamai išnagrinėtos ir (arba) aiškiai išspręstos naujame pasiūlyme dėl teisėkūros procedūra priimamo akto⁽⁵⁾.

4.3. EESRK dar kartą primena principą, pagal kurį į tvarumo sąvoką turėtų būti įtraukti ekonominis, socialinis ir aplinkos aspektai. Todėl tauti žvejyba tebėra pagrindinis tikslas, tačiau žuvininkystės sektoriuje turėtų būti sudarytos sąlygos šiam tikslui pasiekti. Dėl šios priežasties aplinkosaugos priemonės negali būti atsietos nuo būtinybės gerinti kitus svarbius aspektus, kaip antai darbo sąlygas ir darbo saugą, kartų kaitą, įmonių gyvybingumą, darbuotojų profesinį mokymą ir pakrančių bendruomenių ekonominę gyvybingumą.

4.4. Reikėtų pabrėžti, kad pasiūlyme dėl reglamento neatsižvelgiama į du rimtus ir svarbius reiškinius: Jungtinės Karalystės pasitraukimą iš ES ir klimato kaitą. Dėl pirmojo reikėtų iš esmės pakeisti santykinio stabilumo mechanizmą, taip pat sumažinti žvejybos galimybes šiuo metu Europai priklausančiuose vandenyse. Tuo tarpu dėl klimato kaitos vyksta dideli pokyčiai žuvų elgsenoje ir jų buveinėse, visų pirma dažnėja didelio masto migracijos.

4.5. EESRK pažymi, kad Komisijos pasiūlymas nėra grindžiamas aiškiu ekonominio ir socialinio poveikio vertinimu. Ši faktą apsunkina tai, kad krizė kai kurių šalių žuvininkystės sektoriuje trunka daugiau kaip 20 metų, o Komisijos iki šiol taikytos tvarumui ir akvakultūrai skirtos priemonės nesuteikė galimybės pakeisti šią tendenciją⁽⁶⁾. Todėl Komitetas prašo Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD nedelsiant imtis veiksmų, kad būtų pradėtas plataus masto sektorinis socialinis dialogas⁽⁷⁾, siekiant nustatyti tinkamiausias priemones, skirtas pasiūlymų ekonominiam ir socialiniam poveikiui įvertinti ir galbūt jam kompensuoti⁽⁸⁾.

4.6. Atsižvelgiant į neseniai Europos Audito Rūmų paskelbtą pareiškimą, pirmiausia reikia, kad kontrolės ir sankcijų sistema, kuri remiasi „taškais pagrįsta licencijavimo sistema“, būtų vienodai ir nuosekliai įgyvendinama visoje ES, kad būtų užtikrinta tiek sąžininga subjektų konkurencija, tiek žuvininkystės produktų kokybė ir atsekamumas, siekiant ginti visų Europos gyventojų interesus ir apsaugoti jų sveikatą.

4.7. EESRK mano, kad skaitmeninimas tikrai yra svarbi priemonė siekiant užtikrinti veiksmingą ir efektyvią kontrolę. Taip pat teigiamai vertintina tai, kad numatyti supaprastinti skaitmeniniai kontrolės įrenginiai laivams, kurių bendrasis ilgis nesiekia 12 metrų (pvz., mobiliųjų telefonų geografinės vietos nustatymo programėlės, nepaisant to, kad atvirose vandenyse yra daug zonų, kuriose neveikia mobilūs ryšys, todėl neįmanoma stebėti laivo). Tačiau Komitetas pažymi, kad, palyginti su ankstesniais teisės aktais, žvejams taikomi įpareigojimai nėra iš esmės sumažinti (visų pirma smulkiajai žvejybai) ar pakankamai supaprastinti, kaip skelbė Komisija.

4.8. Skaitmeniniai kontrolės įrenginiai turėtų suteikti galimybę iš tikrųjų sutaupyti tiek pinigų, tiek laiko. Visų įpareigojimų taikymas smulkiajai žvejybai būtų įmanomas, jei valstybės narės turėtų dvejų metų pereinamąjį laikotarpį, kurio pakaktų įvertinti vietos ypatumus, tačiau tai galėtų būti sudėtinga trumpesnių nei 10 metrų laivų atveju, kuriuose dažnai nėra įgulos kabinos ir kurių ekipažą sudaro tik vienas asmuo. Rekomenduojama atlikti papildomą tyrimą dėl šių laivų rūšių siekiant įvertinti realų įpareigojimų įgyvendinamumą, kad būtų užtikrinta pusiausvyra tarp kontrolės būtinybės ir faktinių žvejų pajėgumų laikytis šios praktikos.

4.9. Šiuo požiūriu EESRK pažymi, kad priemonės, kuriomis siekiama nustatyti aiškesnę sankcijų sistemą, tikrai bus naudingos šiam sektoriui. Tačiau labai svarbu, kad šios priemonės būtų vienodai taikomos įvairiose valstybėse narėse ir būtų iš tiesų proporcingos ir atgrasančios. Visų pirma išnagrinėjus pasiūlymą išryškėjo kai kurie prieštaringi aspektai, kaip antai piniginių baudos suma, siejama su sugautos žuvies rinkos verte (nuo dviejų iki penkių kartų didesnė nei produkto vertė), kuri, atsižvelgiant į geografinę zoną, metų laiką ir atitinkamos rūšies gausą ar jos nebuvimą, galėtų daryti labai skirtingą poveikį ir netgi skatinti pažeisti įstatymus.

⁽⁵⁾ Viduržemio jūros patariamoji taryba, Tolimojo plaukiojimo laivyno patariamoji taryba ir EUROPECHE ne kartą teikė specialius prašymus ir pasiūlymus, skirtus esamoms sektoriaus problemoms spręsti, kurie neatspindi Komisijos siūlomame teisės aktų rinkinyje.

⁽⁶⁾ Italijoje, kuri turi 8 000 km pakrantės, žvejybos laivų skaičius per pastaruosius 30 metų sumažėjo maždaug 33 % Vidutinės žvejybos laivų amžius siekia 34 metus, juos reikia skubiai modernizuoti arba pakeisti naujais. Per pastaruosius 30 metų prarasta 18 000 darbo vietų (Italijos žuvininkystės sektoriuje yra 27 000 darbuotojų). 2016 m. Italijos Žemės ūkio, maisto ir miškininkystės politikos ministerijos duomenys.

⁽⁷⁾ ES jūrinės žvejybos socialinio dialogo komitetas (EUSSDC).

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė (NAT/749) *Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas (EJRŽF)* (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 104).

4.10. EJRŽF yra itin svarbi ir būtina priemonė siekiant pereiti prie Komisijos numatytos naujos kontrolės sistemos. Komitetas nepritaria galiojančioje kontrolės sistemoje ir EJRŽF jau taikomam principui, pagal kurį padarius sunkų pažeidimą turi būti nedelsiant grąžintos per ankstesnius penkerius metus gautos Europos fondų lėšos. Ši griežta atgaline data taikoma priemonė yra viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių EJRŽF vėluoja įgyvendinti savo tikslus, nes dėl to daugelis žvejų nesinaudoja Europos fondų lėšomis bijodami, kad gali tekti jas grąžinti už pažeidimus, kurie laikomi rimtais ir už kuriuos kartais taikomos labai nedidelės piniginės baudos. Todėl reiktų užtikrinti didesnę sankcijų proporcingumą, kad atgrasomosios priemonės netaptų paskatas mažinančiomis priemonėmis.

4.11. EESRK visiškai nepritaria įpareigojimui įdiegti apsaugines vaizdo stebėjimo sistemas (AVSS) žvejybos laivuose, kad būtų galima patikrinti, kaip laikomasi įpareigojimo iškrauti laimikį. EESRK mano, kad tokio pobūdžio priemonės prieštarauja pagrindiniams darbo standartams, teisei į privatumą ir į verslo paslaptis, juo labiau kad jos taikomos horizontaliai ir nėra pagrįstos rizika, kylančia dėl ankstesnių pasikartojančių teisės aktų pažeidimų. Todėl EESRK siūlo, kad valstybės narės atliktų rizikos vertinimą tam tikruose laivyno segmentuose, kuriems būdingas bendras didelis sunkių pažeidimų skaičius, ir kad, atsižvelgiant į ankstesnį įpareigojimų nevykdymą priežiūros institucijos pareikalautų laivuose įrengti AVSS. Komitetas įsitikinęs, kad aplinkos tvarumo tikslus ir sektoriaus atgaivinimą galima pasiekti ne vykdant žvejybos veiklos stebėseną ir kontrolę „didžiojo brolio“ stiliumi, o nustatant aiškias, konkrečias ir skaidrias taisykles bei sankcijas, veiksmingai ir vienodai taikomas visoje ES.

4.12. EESRK siūlo skatinti dažniau pasitelkti stebėtojus laivuose. Be to, rekomenduoja sukurti savanoriško AVSS diegimo skatinimo mechanizmą, pavyzdžiui, suteikiant galimybę padidinti savo žvejybos kvotą rūšims, kurios atitinka didžiausią galimą tausios žvejybos laimikį (MSY), tam panaudojant valstybės narės turimą kvotų rezervą, arba taikant supaprastintus kontrolės ir iškrovimo mechanizmus. Taip pat rekomenduojama laikinai taikyti įpareigojimą įdiegti AVSS tais atvejais, kai laivas yra ne kartą padaręs sunkių pažeidimų.

4.13. EESRK mano, kad naujas 2021–2027 m. EJRŽF bus labai svarbus suteikiant galimybę Europos laivams prisitaikyti prie naujų reguliavimo nuostatų. Visų pirma labai svarbu, kad nacionaliniu lygmeniu visi, pateikę prašymą, galėtų lengvai pasinaudoti fondo lėšomis.

4.14. EESRK pakartoja kitose nuomonėse⁽⁹⁾ jau išreikštą požiūrį, kad svarbu sukurti žvejybos pajėgumus nustatant tinkamus talpos ir variklio galios parametrus, nes šie veiksniai yra pagrindiniai siekiant užtikrinti laivo įgulos saugumą ir pasiekti tvaresnį išmetamo CO₂ lygį.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Peržvejojimas neabejotinai yra vienas iš pagrindinių žuvų mažėjimo jūroje priežasčių. Vis dėlto Komitetas mano, kad šis reiškinys turėtų būti nagrinėjamas kartu su kitais, kurie daro neigiamą poveikį jūrų gyvūnų rūšims, pavyzdžiui, tarša, klimato kaita, jūrų transportas, povandeniniai gręžiniai (triukšmo tarša). Atviresnis požiūris yra labai svarbus siekiant parengti veiksmingas jūrų buveinių apsaugos strategijas.

5.2. Veiksminga sankcijų sistema turi būti lengvai ir aiškiai taikoma, kad būtų iš tikrųjų atgrasanti. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, jog taškais grindžiama licencijavimo sistema kai kuriais atvejais gali pakenkti įgulai, nors iš tikrųjų baudos skiriamos už žvejybos laivo kapitono elgesį ir sprendimus, taip pat ir taikant griežtas priemones, pavyzdžiui, sustabdant žvejybos licencijos galiojimą. Kai sustabdomas žvejybos licencijos galiojimas⁽¹⁰⁾, svarbu sukurti mechanizmus, kuriais būtų apsaugomi žvejybos laivų darbuotojai, kurie yra sudarę sutartis dėl sugauto laimikio dalies, ir todėl gali netekti darbo užmokesčio arba būti priversti susirasti kitą laivą, kuriame galėtų dirbti ar tiesiog keisti darbą. Šis sektorius patiria sunkumų, todėl toks nuolatinis žmogiškųjų išteklių, gebėjimų ir žinių nutekėjimas gali dar labiau pakenkti atsigavimo galimybėms.

5.3. EESRK pritaria pasiūlymui taikyti kontrolės sistemą ir mėgėjų žvejybai, kurioje pastaruoju metu nustatyta daug atvejų, kai apeinami galiojantys teisės aktai, taikomi „klasikinei“ žvejybai. Visų pirma, rekomenduojama ypatingą dėmesį skirti mėgėjų žvejybai, kuri yra pajamų šaltinis, ir atskirti ją nuo mėgėjų žvejybos asmeniniam vartojimui ar naudojimui. Ši priemonė labai svarbi siekiant apsaugoti žvejus, kurie dirba laikydamiesi įstatymų, ir kovoti su nesąžiningos konkurencijos formomis, o sudėtingesniais atvejais – ir su neteisėta žvejyba.

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė (NAT/749) *Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas (EJRŽF)* (žr. 8 išnašą).

⁽¹⁰⁾ Remiantis pakartotino pažeidimo kriterijumi, žvejybos licencijos galiojimas gali būti sustabdomas ne trumpesniai kaip 4 mėnesių ir ne ilgesniam kaip 1 metų laikotarpiui, kol licencija galutinai atimama.

5.4. Pritariama, kad labai svarbu užtikrinti sužvejotų produktų atsekamumą, tačiau išimties, leidžiančios žvejybos žurnale nenurodyti mažesnio nei 50 kg laive esančio žuvų kiekio, panaikinimas gali sukelti didelių sunkumų, visų pirma smulkiesiems žvejams. Iš tiesų smulkieji žvejai, norėdami atlikti visus biurokratinis formalumus, kurie gali trukti ilgai tokių daugiarūšių jūrų, kaip Viduržemio jūra, klausimais, gali prarasti pernelyg daug laiko prieš iškraudami laimikį ir neturėti galimybės parduoti sugautos žuvies geriausia kaina. Todėl rekomenduojama palikti galiojančią ribą atidžiai stebint, kad dėl to nebūtų jokio nepageidaujamo poveikio.

5.5. Komisijos siūlomam naujam atsekamumo mechanizmui, visų pirma kiek tai susiję su importuojamais produktais, pritariama. Iš tiesų trečiojoje šalyse nustatoma daugiausia sukčiavimo ir pagrindinių darbo (TDO konvencijos) bei aplinkos apsaugos standartų pažeidimo atvejų, tačiau, nepaisant to, šiais neteisėtais būdais sugauta žuvis vis dar gana lengvai patenka ant Europos gyventojų stalo. Vis dėlto, svarbu pažymėti, kad kai kuriuose ES laivuose vis dar pasitaiko darbo jėgos išnaudojimo atvejų⁽¹¹⁾ ir už kontrolę atsakingi asmenys turi tam skirti ypatingą dėmesį ir taikyti griežtas sankcijas siekiant galutinai panaikinti šį reiškinį.

5.6. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad aktyviai vykdoma kontrolė negali būti nutraukta po pirmojo pardavimo, nes būtina užtikrinti atsekamumą ir kontrolę visoje tiekimo grandinėje „nuo jūros iki stalo“. Šiuo atveju taip pat rekomenduojamas aktyvus visų suinteresuotųjų subjektų – didmenininkų, perdirbėjų ir mažmenininkų – dalyvavimas.

5.7. 2017 m. Maltoje paskelbta deklaracija „MedFish4Ever“ yra ES veiksmų kertinis akmuo. Vis dėlto EESRK mano, kad specialios techninės žuvų išteklių apsaugos priemonės turėtų būti pritaikytos atsižvelgiant į įvairius žvejybos būdus ir biologines jūros savybes. EESRK visų pirma atkreipė dėmesį, kad sėkmingų vienaarūšės žvejybos planų pavyzdys yra sunkiai pritaikomas mišriajai žvejybai ir gali turėti didelį poveikį aplinkai ir ekonomikai⁽¹²⁾. Dėl šios priežasties Komitetas rekomenduoja sukurti išsamesnę duomenų apie išteklius rinkimo sistemą, siekiant parengti *ad hoc* strategijas, kurias taikant būtų galima geriau apsaugoti biologinę įvairovę nedarant pernelyg didelės žalos žuvininkystės sektoriui⁽¹³⁾.

5.8. Kaip jau pažymėjo savo ankstesnėse nuomonėse⁽¹⁴⁾, EESRK mano, kad griežtos kvotų sistemos derinimas su nauju įpareigojimu iškrauti laimikį yra viena iš pagrindinių sektoriaus problemų. Didelės išlaidos, būtinos perėjimui prie tausios žvejybos (pvz., selektyviniai tinklai), turi būti visiškai remiamos EJŖŽF lėšomis. EESRK tikisi, kad bus taikoma supaprastinta ir pragmatiška, rizikos analize grindžiama sistema ir bus numatyti svarbūs suinteresuotųjų subjektų remiami nacionalinio lygmens veiksmai, skirti paskatinti daugelį laivų pereiti prie tausios žvejybos.

5.9. Komisija siūlo, kad visi žuvininkystės produktai būtų sveriami iškrovimo metu registruotųjų veiklos vykdytojų, prieš juos sandėliuojant, transportuojant ar parduodant. EESRK mano, kad svarbu išlaikyti dabartinę galimybę vykdyti atsiktinius patikrinimus. Be to, jeigu žuvininkystės produktai yra vežami prieš pateikiant rinkai arba pirmasis pardavimas vyksta trečiojoje šalyje, rekomenduojama išlaikyti dabartinę dokumentų perdavimo kompetentingoms valdžios institucijoms terminą, t. y. per 48 valandas nuo iškrovimo, kad būtų išvengta vėlavimų ir galimo produktų kokybės blogėjimo.

⁽¹¹⁾ Žr. *The Guardian* straipsnį „We thought slavery had gone away“: African men exploited on Irish boats.

⁽¹²⁾ Bendroji Viduržemio jūros žvejybos komisija (BVJŽK), „Žvejybos Viduržemio ir Juodojoje jūrose padėtis“ (*The State of Mediterranean and Black Sea Fisheries*), 2016, p. 26. Kaip nurodė FAO BVJŽK, vienaarūšėse jūrose paprasčiau vykdyti tikslinę žvejybą, nes gyvena nedaug žuvų rūšių, todėl atitinkamai paprasčiau nustatyti ir laimikio apribojimus. Priešingai, daugiarūšėse jūrose daug žuvų rūšių gyvena tuose pačiuose plotuose.

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė *Adrijos jūros mažų pelaginių žuvų išteklių valdymo daugiametis planas* (OL C 288, 2017 8 31, p. 68). EESRK nuomonė (NAT/749) *Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas* (EJŖŽF) (žr. 8 išnašą).

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė *Įpareigojimas iškrauti laimikį* (OL C 311, 2014 9 12, p. 68). 1.2 dalis: „Vis dėlto Komitetas mano, kad Komisijos pasiūlymas yra pernelyg sudėtingas ir kad žvejai, vykdydami įpareigojimą iškrauti visas sužvejotas žuvis, turės pernelyg daug papildomo ir neproporcingo darbo. Todėl, Komiteto nuomone, reikėtų nustatyti pragmatiškesnes, aiškesnes, paprastesnes ir lankstesnes taisykles, pagal kurias žvejams būtų suteikta pakankamai laiko prisitaikyti nustatant jiems pereinamąjį laikotarpį ir netaikant griežtų baudų.“

5.10. EESRK palankiai įvertino Komisijos pasiūlymą dėl vienkartinį plastikinių gaminių⁽¹⁵⁾, visų pirma numatytas skatinimo priemones, skirtas sulaužytiems ar sugadintiems žvejybos įrankiams sugrąžinti į sausumą, siekiant palengvinti jų perdirbimą⁽¹⁶⁾. Ši priemonė, taikoma kartu su nauja uostams skirta priemone⁽¹⁷⁾, suteikia naujų tausios žvejybos ir žiedinės ekonomikos galimybių. EESRK mano, kad žvejams skirta paskatų sistema, taikoma už tinklų grąžinimą į sausumą, turėtų būti taikoma visų rūšių atliekoms, surinktomis jūroje vykdant žvejybos veiklą. Taip pat svarbu patikrinti, kad dėl didesnės gamintojų atsakomybės žuvininkystės sektoriaus įmonės nepatirtų per didelių išlaidų perkant tinklus. EJŖŽF galėtų būti tinkamiausia finansinė priemonė šiam procesui paremti.

5.11. Ši iniciatyva būtų labai svarbi siekiant išvalyti jūras, nes šiuo metu mokėti už sausumoje iškraunamas žvejybos metu jūroje surinktas atliekas turi žvejai. Be kita ko, jos sudaro 90 % tinklais surenkamų atliekų, be to, žvejai privalo jas rūšiuoti, o jeigu neįmanoma jų identifikuoti – priskirti jas specialioms atliekoms, kurios apdorojamos tam tikrais būdais. Praktiškai pagal galiojančias taisykles žvejai turi mokėti už tai, kad būtų pašalintos jūrą teršiančios atliekos, nors taršą sukėlė ne jie. EESRK mano, kad tinkamai parengus žvejus, jie galėtų sukurti didelę pridėtinę vertę ir, viena vertus, padėti išvalyti jūrą, o, kita vertus – sukurti veiksmingą vykdomos veiklos ekonominės integracijos mechanizmą⁽¹⁸⁾.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė (NAT/742) *Vienkartinio naudojimo plastikiniai gaminiai* (OL C 62, 2019 2 15, p. 207).

⁽¹⁶⁾ COM(2018) 340 final.

⁽¹⁷⁾ COM(2018) 33 final.

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė *Plastikų žiedinėje ekonomikoje strategija (įskaitant kovos su šiukšlinimu jūroje priemones)* (OL C 283, 2018 8 10, p. 61).

EESRK nuomonė (NAT/742) *Vienkartinio naudojimo plastikiniai gaminiai* (žr. 15 išnašą).

EESRK nuomonė (NAT/749) *Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas* (EJŖŽF) (žr. 8 išnašą).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2008/106/EB dėl minimalaus jūrininkų rengimo ir panaikinama Direktyva 2005/45/EB

[COM(2018) 315 final – 2018/0162 (COD)]

(2019/C 110/23)

Pranešėja: **Tanja BUZEK**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 6 11 Taryba, 2018 6 6
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 100 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 20
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	201/3/6
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK iš esmės pritaria Komisijos tikslams, nustatytiems pasiūlyme iš dalies pakeisti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/106/EB⁽¹⁾ dėl minimalaus jūrininkų rengimo, kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/45/EB⁽²⁾ dėl valstybių narių išduotų jūrininkų atestatų tarpusavio pripažinimo. EESRK mano, kad numatyti reguliavimo sistemos pokyčiai yra reikalingi, proporcingi ir ekonomiškai efektyvūs.

1.2. EESRK pripažįsta, kad abi direktyvos padėjo pagerinti su ES šalių vėliavomis plaukiojančiuose laivuose dirbančių jūrininkų lavinimą ir rengimą bei jūrininkų, kuriems atestatai išduoti Europos Sąjungoje, profesinį mobilumą, tačiau mano, kad reikėtų žengti dar vieną žingsnį šioje srityje. Todėl EESRK rekomenduoja pasinaudojant Direktyvos 2008/106/EB peržiūra surengti platesnes Europos diskusijas, kuriose dalyvautų Komisija, valstybės narės, mokymo įstaigos ir pramonės įmonės, apie tai, kaip toliau investuoti į Europos jūrinių įgūdžių bazę siekiant išsaugoti Europos laivyno konkurencingumą ir sektoriaus gebėjimą kurti geros kokybės darbo vietas Europos jūrininkams ir kitiems jūrų sektoriaus specialistams.

1.3. Visų pirma, EESRK rekomenduoja siekti, kad būtų įsteigtas ES forumas, kuriame dalyvautų mokymo įstaigos, pramonė, didesni jūrų klasteriai ir nacionalinės jūrų administracijos, siekiant gerinti jūrininkų rengimą ir parengti Europos aukštesnės pakopos universitetinių studijų kursus, kurie apimtų daugiau nei tarptautiniu mastu sutartas minimalus jūrininkų rengimas. Toks aukštesnio lygio mokymas padėtų sukurti konkurencinį Europos jūrininkų pranašumą jiems suteikiant daugiau įgūdžių, nei reikalaujama tarptautiniu lygmeniu, ir padidintų jūrininko profesijos patrauklumą ES, visų pirma kalbant apie moteris ir jaunimą.

1.4. EESRK pabrėžia, kad svarbu parengti perspektyvius mokymosi modulius, ypač daug dėmesio skiriant mokymo kokybės valdymui, ekologiškiems ir skaitmeniniams įgūdžiams, ir mano, kad aukšto lygio įgūdžių skatinimas turėtų būti neatsiejamas nuo atestavimo ir (arba) ženklinimo formų.

1.5. Be to, EESRK rekomenduoja sukurti Europos jūrininkų lavinimo ir rengimo institucijų, kurios atitiktų kokybės kriterijus siekiant toliau gerinti jūrininkų lavinimo sistemą Europoje, tinklą. EESRK taip pat rekomenduoja kapitonų ir vadovaujančių specialistų lavinimo tikslais „Erasmus“ programos pavyzdžiu sukurti konkretiems sektoriaus poreikiams pritaiktą mainų tarp visos ES jūrininkų lavinimo ir rengimo institucijų modelį.

⁽¹⁾ OL L 323, 2008 12 3, p. 33.

⁽²⁾ OL L 255, 2005 9 30, p. 160.

1.6. Trečiųjų šalių išduotų jūrininkų atestatų pripažinimo mechanizmo pertvarkymo klausimu EESRK mano, kad itin svarbu, kad prašančiosios valstybės narės, prieš pateikdamos prašymą Komisijai, su nacionalinėmis laivų savininkų asociacijomis ir profesinėmis sąjungomis konsultuotųsi dėl naujos trečiosios šalies pripažinimo tikslingumo. EESRK taip pat nori patikslinti, kad įvertinimas, kiek jūrininkų galėtų būti įdarbinta (jei tokių yra), bus tik vienas iš sprendimų priėmimo dėl naujos trečiosios šalies pripažinimo kriterijų ir kad jo reikia laikyti skaidriai.

1.7. Terminu, iki kurio turi būti priimtas sprendimas dėl naujų trečiųjų šalių pripažinimo, pratęsimo nuo 18 iki 24 mėnesių ir, esant tam tikroms aplinkybėms, – iki 36 mėnesių klausimu EESRK abejoja, ar siūloma priemonė yra tinkama, nes gali pasitaikyti atvejų, kai procesas bus vykdomas bereikalingai ilgai, nors šalis akivaizdžiai atitiks visus reikalavimus. Todėl EESRK prašo procesą užbaigti per kuo trumpesnę pagrįstą laiką laikantis nuostatos, kad tuo atveju, jei būtina taikyti taisomuosius veiksmus, laikotarpį galima pratęsti tiek, kiek reikia.

1.8. Siekiant užtikrinti tinkamą Bendrijos išteklių panaudojimą, EESRK siūlo iš dalies pakeisti 20 straipsnį, kad nuostatos dėl trečiosios šalies pripažinimo panaikinimo būtų taikomos ir toms trečiosioms šalims, iš kurių bent penkerius metus neatvyksta daug kapitonų ir vadovaujančių specialistų. EESRK nori patikslinti, kad galutinį sprendimą dėl pripažinimo panaikinimo arba nepanaikinimo priims valstybės narės, taikydamos įprastines Jūrų saugumo ir teršimo iš laivų prevencijos komiteto (COSS) procedūras, ir kad šios procedūros palieka galimybę savo nuožiūra apsvarstyti valstybių narių pateiktą atitinkamą informaciją.

1.9. Kadangi negali būti kompromisų saugios laivybos klausimais, EESRK rekomenduoja trečiosioms šalims, iš kurių į ES laivyną atvyksta nedaug kapitonų ir vadovaujančių specialistų, netaikyti švelnesnės persvarstymo tvarkos nei kitoms šalims.

1.10. Be siūlomų pakeitimų pakeitimo tvarkai (27 straipsnis), pagal kurią Komisija įgaliojama deleguotaisiais aktais iš dalies pakeisti Direktyvą 2008/106/EB, EESRK ragina valstybes nares imtis išankstinių veiksmų siekiant įgyvendinti pakeitimus tam, kad nereikėtų taikyti pratęsimų ir kad būtų išvengta pragmatiško aiškinimo laikotarpių, kuriuos ankstesniais atvejais lėmė vėliavos valstybės neveikimas.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1. ES teisės aktai dėl jūrininkų lavinimo, rengimo ir atestavimo daugiausia grindžiami minimaliais tarptautiniais reikalavimais, nustatytais Tarptautinės jūrų organizacijos (IMO) konvencijoje dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų (JRAB konvencija) su pakeitimais.

2.2. ES sistema ne tik ES lygmeniu integruojama JRAB konvencija įgyvendinant Direktyvą 2008/106/EB (su pakeitimais), bet ir numatomas ekonomiškai efektyvus bendras ES mechanizmas, kuriuo grindžiamas trečiųjų šalių jūrininkų lavinimo, rengimo ir atestavimo sistemų pripažinimas. Šis mechanizmas sukurtas taip, kad trečiųjų šalių atitikties JRAB konvencijai vertinimas ir persvarstymas būtų atliekami centralizuotai ir suderintai, vengiant atvejų, kai vertinimą ir persvarstymą turėtų atskirai atlikti kiekviena valstybė narė. Tai ypač svarbu todėl, kad dabar ES lygmeniu šiuo tikslu pripažįstama daugiau kaip 40 trečiųjų šalių.

2.3. Reglamentavimo sistemoje taip pat laikomasi Direktyva 2005/45/EB nustatytos supaprastintos valstybių narių išduotų jūrininkų atestatų pripažinimo tvarkos. Šia direktyva siekta skatinti ES jūrininkų judumą tarp laivų, plaukiojančių su ES šalių vėliavomis, taip sudarant sąlygas pripažinti kapitonų ir vadovaujančių specialistų atestatus netaikant jokių papildomų kompensuojamųjų priemonių.

2.4. Minėta teisine sistema siekiama užtikrinti aukštą žmogaus gyvybės apsaugos jūroje ir jūros aplinkos apsaugos lygį kuo labiau sumažinant nelaimingų atsitikimų jūroje riziką. Bendrai sutariama, kad siekiant įgyvendinti šį tikslą itin svarbu gerinti darbuotojų, einančių svarbiausias pareigas su ES šalių vėliavomis plaukiojančiuose laivuose, lavinimą, rengimą ir atestavimą.

2.5. Pasiūlymas pateiktas remiantis Komisijos Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programa (REFIT), kuria vertinama tai, koku mastu įgyvendinti abiem direktyvomis išskirti tikslai. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad siūlomą peržiūrą atlikti paskatino išsamus vertinimas, kurį sudarė išsamus Europos jūrų saugumo agentūros (EMSA) tyrimas (Direktyvų 2008/106/EB ir 2005/45/EB tyrimas REFIT vertinimui, atliktas 2017 m. rugsėjo mėn.⁽³⁾), viešos konsultacijos ir labiau tikslinės konsultacijos, taip pat specialūs praktiniai seminarai, kuriuose dalyvavo valstybės narės kartu su sektoriaus darbdaviais ir darbuotojais, būtent laivų savininkai ir jūrininkų profesinių sąjungų atstovai.

2.6. REFIT vertinimo rezultatai iš esmės buvo laikomi teigiamais ir buvo padaryta išvada, kad ES teisės aktais prisidėta atsisakant kvalifikacijos reikalavimų neatitinkančių įgulų, Sąjungoje skatinant jūrininkų judumą ir siekiant sudaryti vienodas sąlygas ES parengtiems jūrininkams ir jūrininkams, parengtiems trečiojoje šalyje.

2.7. Vis dėlto buvo nustatyta tam tikrų reglamentavimo sistemos veiksmingumo ir kai kurių joje taikomų reikalavimų proporcingumo trūkumų. Todėl Komisijos pasiūlymu ketinama sumažinti nustatytus trūkumus supaprastinant ir racionalizuojant esamus teisės aktus. Kalbant konkrečiau, buvo nuspręsta, kad reikia imtis papildomų intervencinių veiksmų siekiant:

- užtikrinti suderinimą su naujausiais JRAB konvencijos pakeitimais,
- atnaujinti valstybių narių pripažįtamų jūrininkų atestatų apibrėžtį sujungiant Direktyvą 2005/45/EB ir Direktyvą 2008/106/EB,
- parengti naujus trečiųjų šalių pripažinimo ir (arba) persvarstymo kriterijus siekiant veiksmingiau naudoti finansinius ir žmogiškuosius išteklius,
- nustatyti prioritetinius trečiųjų šalių persvarstymo kriterijus, daugiausia dėmesio skiriant toms šalims, iš kurių atvyksta daugiausiai jūrininkų, kartu apsvarstant galimybę išplėsti persvarstymo ciklą įtraukiant kitas šalis,
- pratęsti naujų trečiųjų šalių pripažinimo terminą ir suteikti tokioms šalims pakankamai laiko prireikus priimti ir įgyvendinti taisomuosius veiksmus.

3. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

3.1. Pasiūlymu visų pirma siekiama supaprastinti ir racionalizuoti esamus teisės aktus. Šiuo tikslu pirmiausia įgyvendinami šie veiksmai:

- atitinkami ES teisės aktai nuolat derinami su JRAB konvencija,
- didinamas centralizuoto trečiųjų šalių pripažinimo mechanizmo efektyvumas ir veiksmingumas,
- didinamas teisinis aiškumas dėl valstybių narių išduotų jūrininkų atestatų tarpusavio pripažinimo.

3.2. Įgyvendinant centralizuotą trečiųjų šalių išduotų jūrininkų atestatų pripažinimo mechanizmą būtina, kad Komisija drauge su Europos jūrų saugumo agentūra suteiktų didelių žmogiškųjų ir finansinių išteklių naujiems valstybių narių pripažinimo prašymams vertinti ir jau pripažintų trečiųjų šalių nuolatiniam persvarstymui vykdyti.

3.3. Siekiant geriau naudoti turimus išteklius, Komisija siūlo didinti pripažinimo proceso skaidrumą sudarant sąlygas prašymą teikiančiai valstybei narei pagrįsti priežastis, dėl kurių ji teikia pripažinimo prašymą. Šia priemone būtų pradėtos vykdyti valstybių narių diskusijos dėl būtinybės pripažinti naujas trečiąsias šalis.

3.4. Be to, Komisija siūlo nustatyti prioritetinius pripažintų trečiųjų šalių persvarstymo kriterijus, kurie būtų grindžiami nuostata, kad turimus išteklius, skiriamus šalims, kurių jūrininkų ES laivyne įdarbinama nedaug, reikia skirti trečiosioms šalims, iš kurių atvyksta daugiausia darbo jėgos.

⁽³⁾ <https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/legislation/2017-09-stwc-support-study-refit-eval-dirs-20080106-20050045.pdf>

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui iš dalies pakeisti Direktyvą 2008/106/EB dėl minimalaus jūrininkų rengimo, į jos taikymo sritį įtraukiant supaprastintą valstybių narių išduotų jūrininkų atestatų tarpusavio pripažinimą, ir panaikinti Direktyvą 2005/45/EB.

4.2. EESRK laikosi nuomonės, kad šią peržiūrą būtina atlikti todėl, kad tikrai dar galima didinti administracinės sistemos efektyvumą šia direktyva sukurtos jūrininkų atestatų tarpusavio pripažinimo sistemos klausimais, siekiant sukurti sąlygas efektyviau skirstyti Komisijos ir EMSA finansinius ir žmogiškuosius išteklius.

4.3. EESRK ypač palankiai vertina tai, kad Komisija skiria didelį dėmesį skaidrumo lygiui, kurį reikėtų išlaikyti tvarkant prašymus pripažinti naujų trečiųjų šalių išduotus jūrininkų atestatus. EESRK mano, kad naujasis procedūrinis etapas, kuriuo sudaromos sąlygos prašančiajai valstybei narei pateikti pripažinimo prašymo teikimo priežastis, yra proporcingas, skaidrus ir ekonomiškai efektyvus. Prašančiosios valstybės narės vis tiek turės galimybę vienašališkai pripažinti trečiąją šalį, kol bus priimtas bendras sprendimas. Todėl sprendimo procesu dėl trečiosios šalies pripažinimo bus nustatyta pusiausvyra tarp būtinybės vykdyti skaidrią kontrolę ir efektyviai naudoti viešąsias lėšas (su pripažinimu susijusios išlaidos) ir tikslo išsaugoti ES laivyno konkurencingumą (konkurencinis pranašumas, kurį ES laivynas įgytų, jeigu jame pradėtų dirbti jūrininkai iš atitinkamos trečiosios šalies).

4.4. EESRK laikosi nuomonės, kad ES jūrininkų lavinimo, rengimo ir atestavimo reglamentavimo sistema prisidėta tenkinant laivybos darbo rinkos poreikius, nes dėl jos visi kapitonai ir vadovaujantys specialistai, neatsižvelgiant į jų gyvenamąją vietą arba pilietybę, turintys galiojantį JRAB normatyvus atitinkantį atestatą, gali lengviau įsidarbinti su ES šalių vėliavomis plaukiojančiuose laivuose. Nors nekyla abejonių dėl to, kad laivybos sektorius veikia globalizuotos darbo rinkos sąlygomis, EESRK norėtų priminti, jog svarbu, kad ES intensyviai investuotų į savo pačios jūrinių įgūdžių bazę siekdama išsaugoti Europos jūrininkų kritinę masę, kuri visoje ES užtikrina Europos laivybos ir jūrų sektoriaus klasterių konkurencingumą. Todėl svarbu kurti aukštos kvalifikacijos darbo vietas ir užtikrinti gerai mokamą darbą jūroje ar vykdant susijusią veiklą pakrantėje, ypač Europos jaunimui, kartu išlaikant pasaulinėse jūreivių gretose dirbančių ES jūrininkų dalį ar šią dalį netgi didinant (šiuo metu ES dirba 220 000 jūrininkų, o tai sudaro 18 % visame pasaulyje dirbančių jūrininkų) ⁽⁴⁾.

4.5. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, EESRK ragina valstybes nares galiausiai įgyvendinti rekomendacijas, išdėstytas ES jūrų transporto strategijoje iki 2018 m. ⁽⁵⁾, taip pat politines rekomendacijas, kurias Užimtumo ir konkurencingumo laivybos sektoriuje darbo grupė (TFMEC) ⁽⁶⁾ pateikė Europos Komisijai, siekdama stiprinti švietimo sistemos jūrų transporto srityje veiksmingumą ir efektyvumą. Visų pirma EESRK ragina ES Komisiją ir teisėkūros institucijas apsvarstyti šiame skyriuje toliau pateikiamas rekomendacijas.

4.6. EESRK rekomenduoja siekti, kad būtų įsteigtas ES forumas, kuriame dalyvautų mokymo įstaigos, pramonė, didesni jūrų klasteriai ir nacionalinės jūrų administracijos, siekiant gerinti jūrininkų rengimą ir kartu jų įdarbinimą, karjeros galimybes ir judumą. Viena pagrindinių šio tinklo užduočių būtų parengti Europos aukštesnės pakopos universitetinių studijų kursus, kurie apimtų daugiau, nei tarptautiniu mastu sutartas minimalus jūrininkų rengimas (taip pat vadinama „jūrų srities meistriškumo pažymėjimu“ arba „JRAB +“) ⁽⁷⁾. Toks aukštesnio lygio mokymas padėtų sukurti konkurencinį Europos jūrininkų pranašumą jiems suteikiant daugiau įgūdžių, nei reikalaujama tarptautiniu lygmeniu.

4.7. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, EESRK pabrėžia, kad svarbu parengti perspektyvius mokymosi modulius, ypač daug dėmesio skiriant mokymo kokybės valdymui, ekologiškiems ir skaitmeniniams įgūdžiams. Pastarasis aspektas yra itin svarbus, nes sparčiai tobulėja laivų technologijos, keitimasis informacija ir pranešimų duomenimis, taip pat pakrančių paramos sistemos. EESRK mano, kad aukšto lygio įgūdžių skatinimas turėtų būti neatsiejamas nuo atestavimo ir (arba) ženklavimo formų, kad geresnis jūrininkų rengimas būtų didelis privalumas siekiant Europos jūrininkams suteikti geresnių karjeros perspektyvų. Tai savo ruožtu padės padidinti jūrininko profesijų patrauklumą ES, visų pirma moterims ir jaunimui, taip pat pagerinti laivų eksploatavimo veiksmingumą ir kokybę, įskaitant nuolatines naujoves ir mažesnes sąnaudas.

⁽⁴⁾ SWD(2016) 326 final.

⁽⁵⁾ COM(2009) 8 final.

⁽⁶⁾ Užimtumo ir konkurencingumo laivybos sektoriuje darbo grupė įsteigė Komisijos pirmininko pavaduotojas S. Kallas. Darbo grupė savo ataskaitą pateikė 2011 m. birželio 9 d.

⁽⁷⁾ COM(2009) 8 final.

4.8. Taip pat būtų patartina apsvarstyti galimybę sukurti Europos jūrininkų lavinimo ir rengimo institucijų, kurios atitiktų kokybės kriterijus siekiant toliau gerinti jūrininkų lavinimo sistemą Europoje, tinklą. Šiuo tikslu EESRK rekomenduoja semtis įkvėpimo iš Europos vidaus vandenų laivybos mokyklų tinklo EDINNA (angl. *Education Inland Navigation*), kuris buvo įsteigtas 2009 m. siekiant skatinti švietimo ir mokymo programų derinimą. Paaiškėjo, kad ši platforma yra puiki priemonė, leidžianti keistis praktine patirtimi ir koordinuotai plėtoti profesinę kompetenciją. EESRK taip pat rekomenduoja kapitonų ir vadovaujančių specialistų lavinimo tikslais „Erasmus“ programos pavyzdžiu sukurti mainų tarp visos ES jūrininkų lavinimo ir rengimo institucijų modelį.

4.9. Be to, EESRK ragina ES ir valstybes nares imtis suderintų politinių veiksmų siekiant šiam sektoriui teikti paramą, nes jame dedamos didelės pastangos reaguoti į skaitmeninimo, automatizavimo ir būtino sektoriaus žalinimo problemas. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad tokias problemas būtų galima lengviau spręsti užtikrinant, kad visoje Europos Sąjungoje veiktų perspektyvi kokybiško jūrininkų rengimo ir lavinimo sistema. Šiuo atžvilgiu EESRK palankiai vertina tai, kad netrukus bus pradėtas vykdyti ketverius metus trukiantis projektas „SkillSea“. Šiuo projektu bus skatinamas sektoriaus (įskaitant Europos socialinius partnerius jūrų transporto sektoriuje, Europos bendrijos laivų savininkų asociaciją (ECSA) ir Europos transporto darbuotojų federaciją (ETF)) lavinimo ir rengimo paslaugų teikėjų ir nacionalinių valdžios institucijų bendradarbiavimas siekiant tobulinti Europos jūrininkų lavinimo programas.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK palankiai vertina tai, kad buvo sujungtos Direktyvos 2005/45/EB ir 2008/106/EB, nes mano, kad dėl tokio sujungimo padidės įgyvendinimo veiksmingumas, o jūrininkų rengimo ir atestavimo sistema turėtų tapti aiškesnė ir paprastesnė. Tokiu sujungimu visų pirma bus išspręsta nebeaktualios Direktyvoje 2005/45/EB pateiktos atestatų apibrėžties problema, o valstybių narių pripažįstamų jūrininkų atestatų apibrėžtis bus aiškesnė ir suderinta. Būtina užtikrinti, kad jūrininkų atestatai būtų atnaujinami laikantis naujų apibrėžčių, kurios buvo nustatytos 2012 m. Dėl tokio atnaujinimo jūrininkų atestatų tarpusavio pripažinimo tarp ES valstybių narių sistemoje turėtų atsirasti daugiau teisinio tikrumo.

5.2. Nauju 5b straipsniu siekiama į Direktyvos 2008/106/EB taikymo sritį įtraukti valstybių narių išduotų jūrininkų atestatų tarpusavio pripažinimą. EESRK mano, kad šis papildymas yra esminis, nes juo paaiškinama, kurie atestatai bus tarpusavyje pripažįstami, kad vienos valstybės narės atestuoti jūrininkai galėtų dirbti su kitos valstybės narės vėliava plaukiojančiuose laivuose.

5.3. EESRK visapusiškai remia darbo jėgos judumą ir toliau jį skatina tam, kad kapitonai, vadovaujantys specialistai, kuriems atestatai išduoti ES, ir laivų savininkai Europoje galėtų paprasčiau susisiekti. Šiuo klausimu EESRK su džiaugsmu pažymi, kad, remiantis Komisijos pateiktais duomenimis⁽⁸⁾, vien 2015 m. Sąjungoje galiojo daugiau kaip 47 000 patvirtintų kompetencijos pažymėjimų, kuriuos anksčiau išdavė kita valstybė narė, ir šiuos pažymėjimus turintys kapitonai ir vadovaujantys specialistai sudarė 25 % visų kapitonų ir specialistų, galinčių dirbti su ES šalių vėliavomis plaukiojančiuose laivuose.

5.4. Remiantis nurodytais skaičiais matyti, kad valstybių narių išduotų jūrininkų atestatų tarpusavio pripažinimo sistema pasiekta vilčių teikiančių rezultatų ES jūrininkų judumo tarp laivų, plaukiojančių su ES šalių vėliavomis, skatinimo srityje. Be to, EESRK pabrėžia, kad labai svarbu nuolat padėti apsaugoti europiečių darbo vietas jūroje, užtikrinant, kad ateityje visoje ES toliau veiktų jūrininkų lavinimo ir rengimo institucijos ir išsaugant visą Europos Sąjungos praktinę patirtį jūrų srityje.

5.5. EESRK pritaria pasiūlymui suderinti Direktyvą 2008/106/EB su naujausiais JRAB konvencijos pakeitimais, kad šios direktyvos nuostatos teisiškai atitiktų tarptautinę reglamentavimo sistemą. Dėl tokio suderinimo veikiausiai bus galima užtikrinti, kad ES lygmeniu būtų suderintai vykdomas įgyvendinimas, įgulos lengviau įgytų naujų gebėjimų ir kompetencijų, visų pirma, atitinkančių rengimo ir kvalifikacijos reikalavimus jūreiviams, kurie dirba keleiviniuose laivuose ir laivuose, kuriems taikomas Tarptautinis dujas ar kitą žemos pliūpsnio temperatūros kurą naudojančių laivų saugos kodeksas (IGF kodeksas) ir IMO Tarptautinis laivybos poliariniuose vandenyse kodeksas (Poliarinis kodeksas), kartu remiant kilimą tarnyboje.

5.6. EESRK kyla klausimų dėl neproporcingo Bendrijos finansinių ir žmogiškųjų išteklių naudojimo vertinant naujas trečiąsias šalis, iš kurių nebūtinai atvyks daug kapitonų ir vadovaujančių specialistų. Todėl EESRK visapusiškai pritaria Komisijos pasiūlymui, kad kiekvieną valstybės narės pateiktą prašymą pripažinti trečiąją šalį reikėtų papildyti analize, kurioje būtų nurodoma, kiek planuojama įdarbinti tos šalies vadovaujančių specialistų ir kapitonų. Be to, EESRK manymu,

⁽⁸⁾ SWD(2017) 18 final.

itin svarbu užtikrinti, kad valstybės narės, prieš pateikdamos prašymą Komisijai, su nacionalinėmis laivų savininkų asociacijomis ir profesinėmis sąjungomis konsultuotųsi dėl naujos trečiosios šalies pripažinimo tikslingumo. EESRK taip pat nori patikslinti, kad įvertinimas, kiek jūrininkų galėtų būti įdarbinta (jei tokių yra), bus tik vienas iš sprendimų priėmimo dėl naujos trečiosios šalies pripažinimo kriterijų ir kad jo reikia laikytis skaidriai.

5.7. Dar veiksmingesnio ir efektyvesnio turimų išteklių naudojimo klausimu EESRK su džiaugsmu pažymi, kad pagal pasiūlymą (19 straipsnis) tais atvejais, kai valstybė narė norės pateikti prašymą pripažinti naują trečiąją šalį, šį siekį reikės pagrįsti ir jį turės aptarti valstybės narės. EESRK norėtų patikslinti, kad galutinį sprendimą dėl naujos trečiosios šalies pripažinimo arba nepripažinimo turės priimti valstybės narės pagal įprastą procedūrą, pagal kurią vyksta balsavimas kvalifikuota balsų dauguma Jūrų saugumo ir teršimo iš laivų prevencijos komitete (COSS). EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad valstybei narei leidžiama vienašališkai pripažinti trečiosios šalies atestatus, kol dar nepaskelbtas vertinimo rezultatas. EESRK tvirtai pritaria tokiam leidimui, kuriuo siūlomas proporcingas ir ekonomiškai efektyvus sprendimas, kartu išsaugant ES laivyno konkurencingumą.

5.8. Terminu, iki kurio turi būti priimtas sprendimas dėl naujų trečiųjų šalių pripažinimo, pratęsimo nuo 18 iki 24 mėnesių ir, esant tam tikroms aplinkybėms, – iki 36 mėnesių klausimu EESRK laikosi nuomonės, kad siūloma priemonė yra pagrįsta, jeigu aiškiai juntama, kad trečioji šalis turi įgyvendinti taisomuosius veiksmus. Tačiau EESRK reikšia susirūpinimą dėl to, ar automatiškas pripažinimo proceso pratęsimas būtų tinkama priemonė, nes gali pasitaikyti atveju, kai visus reikalavimus akivaizdžiai atitinkanti šalis procesą vykdytų bereikalingai ilgai. Todėl EESRK siūlo, kad ir toliau būtų laikomasi tikslo procesą užbaigti per kuo trumpesnę pagrįstą laiką, laikantis nuostatos, kad tuo atveju, jei būtina taikyti taisomuosius veiksmus, laikotarpį galima pratęsti tiek, kiek reikia.

5.9. Peržiūrėtame 20 straipsnyje nurodoma aiški priežastis panaikinti trečiosios šalies pripažinimą: tai galima padaryti, jei bent penkerius metus tos šalies jūrininkai nedirbo ES laivyne. EESRK nori patikslinti, kad galutinį sprendimą dėl pripažinimo panaikinimo arba nepanaikinimo priims valstybės narės taikydamos įprastines Jūrų saugumo ir teršimo iš laivų prevencijos komiteto (COSS) procedūras ir kad ši procedūra palieka galimybę savo nuožiūra apsvarstyti valstybių narių pateiktą atitinkamą informaciją. Iš esmės remdamas šią peržiūrą EESRK norėtų atkreipti dėmesį, kad, siekiant tinkamai naudoti išteklius, vis tiek reikia atsižvelgti į argumentą, ar iš trečiosios šalies atvyksta daug kapitonų ir vadovujančių specialistų ir ar jų apskritai atvyksta. Šiomis aplinkybėmis ir visiškai laikantis procedūrų EESRK siūlo sudaryti galimybę panaikinti trečiosios šalies pripažinimą, jeigu iš trečiosios šalies bent penkerius metus neatvyksta daug kapitonų ir vadovujančių specialistų.

5.10. EESRK kyla abejonių dėl priežasčių iš dalies pakeisti 21 straipsnį nustatant reikalavimą, kad persvarstymo laikotarpį būtų galima pratęsti iki dešimties metų, pratęsimą grindžiant prioritetiniais kriterijais. EESRK supranta, kad griežtai matematinio požiūriu trečiosios šalys, iš kurių atvyksta daug jūrininkų, saugiam laivų eksploatavimui teoriškai kelia didesnę grėsmę nei tos šalys, iš kurių atvyksta nedaug jūrininkų. Atsižvelgdamas į minėtas priežastis ir darydamas prielaidą, kad negali būti kompromisų saugios laivybos klausimais, EESRK rekomenduoja trečiosioms šalims, iš kurių į ES laivyną atvyksta nedaug kapitonų ir vadovujančių specialistų, netaikyti švelnesnės vertinimo tvarkos.

5.11. EESRK pritaria 25a straipsnio daliniam pakeitimui, nes jis yra būtinas siekiant suteikti galimybę skaidriai naudoti valstybių narių pateiktą informaciją apie trečiųjų šalių išduotų pažymėjimų pripažinimą liudijančių patvirtinimų skaičių siekiant pripažinimo panaikinimo ir nustatyti, kurios šalys turi būti persvarstomos pirmenybės tvarka, kaip numatyta 20 ir 21 straipsniuose.

5.12. EESRK puikiai supranta, kad, atsižvelgiant į pasaulinį laivybos pobūdį, būtina siekti tikslo užkirsti kelią tam, kam tarptautiniai valstybių narių išipareigojimai kirstųsi su Sąjungos išipareigojimais. Tam būtina nuolat derinti Europos Sąjungos sistemą su JRAB konvencija, taip sudarant vienodas sąlygas ES ir trečiosioms šalims įgyvendinti tarptautinę jūrininkų lavinimo, rengimo ir atestavimo sistemą. Atsižvelgdamas į pirmiau pateiktus argumentus ir tuo atveju, jeigu ateityje bus priimta JRAB konvencijos pakeitimų, EESRK laikosi nuomonės, kad tikslinga įgalinti Komisiją deleguotaisiais aktais atlikti dalinius pakeitimus siekiant užtikrinti, kad būtų sklandžiau ir greičiau prisitaikoma prie JRAB konvencijos ir Kodekso pakeitimų.

5.13. Šiuo atžvilgiu EESRK ragina valstybes nares imtis išankstinių veikslių, siekiant įgyvendinti pakeitimus tam, kad nereikėtų taikyti pratęsimų ir kad būtų išvengta pragmatiško aiškinimo laikotarpių, kuriuos ankstesniais atvejais lėmė vėliavos valstybės neveikimas.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl 2021–2025 m. laikotarpio Europos atominės energijos bendrijos mokslinių tyrimų ir mokymo programos, kuria papildoma bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Europos horizontas“

[COM(2018) 437 final – 2018/0226 (NLE)]

(2019/C 110/24)

Pranešėja: **Giulia BARBUCCI**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 7 12 Europos Sąjungos Taryba, 2018 7 13
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 20
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	208/3/4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina pasiūlymą dėl reglamento dėl 2021–2025 m. laikotarpio Europos atominės energijos bendrijos mokslinių tyrimų ir mokymo programos (Euratomas) ir pažymi, kad juo pratęsiamos ankstesnės branduolių sintezės, branduolių dalijimosi ir branduolinės saugos mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programos bei Jungtinio tyrimo centro (JRC) veikla ir nagrinėjamos naujos veiklos sritys, pavyzdžiui, radiacinės saugos ir branduolinių jėgainių eksploatacijos nutraukimas.

1.2. EESRK mano, kad Euratomo biudžetas yra pakankamas nustatytiems tikslams pasiekti ir kad labai svarbu išlaikyti šį finansinį paketą, neatsižvelgiant į derybų dėl „Brexit'o“ rezultatus. Todėl, Komiteto nuomone, taip pat labai svarbu itin atidžiai spręsti Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš Euratomo programos klausimą, visų pirma kiek tai susiję su jau vykdomais moksliniais tyrimais, bendromis infrastruktūromis ir socialinėmis pasekmėmis darbuotojams (pvz. darbo sąlygoms), dirbantiems Jungtinės Karalystės teritorijoje ir už jos ribų.

1.3. EESRK mano, kad projektas „Jungtinis Europos toras“ (JET) yra svarbiausias tarptautinio termobranduolinio eksperimentinio reaktoriaus (ITER) projekto plėtojimo veiksnys, be to, moksliniu požiūriu ITER yra JET projekto tąsa. Todėl, Komiteto nuomone, svarbu, kad JET būtų ir toliau vykdomas (kaip ES projektas arba jungtinis ES ir JK projektas), kol nebus pradėtas vykdyti ITER projektas.

1.4. EESRK mano, kad į programą įtraukti naujoviški aspektai, kaip antai jos supaprastinimas, platesnių tikslų nustatymas (jonizuojančioji spinduliuotė ir įrenginių eksploatavimo nutraukimas), geresnė sąveika su programa „Europos horizontas“ ir galimybė finansuoti mokslininkams skirtus švietimo ir mokymo veiksmus (pvz., programą „Marie Skłodowska-Curie veiksmi“), atitinka piliečių lūkesčius ir didina programos veiksmingumą bei rezultatyvumą.

1.5. Komitetas mano, kad branduolinė sauga turi būti suvokiama kaip dinamiška sąvoka, kuri reiškia nuolatinę galiojančių teisės aktų stebėseną ir jų suderinimą atsižvelgiant į naujausius atradimus ir inovacijas, ir taikoma visam įrenginių gyvavimo ciklui. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas įrenginiams, esantiems prie sienų tarp ES valstybių, šiuo tikslu stiprinant nacionalinių ir vietos institucijų veiksmų koordinavimą ir užtikrinant veiksmingą gyventojų bei darbuotojų dalyvavimą.

1.6. EESRK mano, kad švietimas (pradedant privalomu mokyklos lankymu) ir mokymas yra pagrindiniai veiksniai, priartinantys jaunimą prie mokslo ir technologijų. Šis aspektas yra labai svarbus siekiant ateityje šiame sektoriuje padidinti Europos tyrėjų skaičių, kuris šiuo metu nėra pakankamas, kad būtų patenkinti gamybos ir mokslinių tyrimų sistemos poreikiai.

2. Įžanga

2.1. Pasiūlymas dėl reglamento dėl 2021–2025 m. laikotarpio Europos atominės energijos bendrijos mokslinių tyrimų ir mokymo programos (Euratomas) įtrauktas į 2021–2027 m. bendrajai mokslinių tyrimų ir inovacijos programai „Europos horizontas“ skirtą teisės aktų rinkinį ⁽¹⁾. Siūloma programa truks penkerius metus, laikantis Euratomo sutarties 7 straipsnio, su galimybe ją pratęsti dvejiems metams, derinant ją su programos „Europos horizontas“ ir daugiametės finansinės programos (DFP) trukme.

2.2. Programai „Europos horizontas“ 2021–2027 m. laikotarpiu bus skirtas 100 mlrd. EUR finansinis paketas, iš kurio 2,4 mlrd. EUR bus skirta Euratomo programai. Bendrojoje programoje „Europos horizontas“ taip pat apibrėžiami priemonių ir dalyvavimo tvarkos bendrieji principai, taip pat įgyvendinimo, vertinimo ir valdymo nuostatos. Pagal Euratomo programą remiamų mokslinių tyrimų sritys nėra įtrauktos į programą „Europos horizontas“ tiek dėl teisinių priežasčių (skirtingos steigimo sutartys), tiek dėl valdymo aspektų (vengiant dubliavimo), siekiant stiprinti programų sąveiką.

2.3. EESRK parengė atskirą nuomonę dėl programos „Europos horizontas“ ⁽²⁾, kurioje pateikta vizija ir rekomendacijos yra susijusios su šia nuomone. EESRK taip pat parengė dar dvi su šia nuomone susijusias nuomones: dėl ITER projekto ⁽³⁾ ir dėl branduolinių jėgainių eksploatacijos nutraukimo ⁽⁴⁾.

3. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

3.1. Euratomo mokslinių tyrimų ir mokymo programa susijusi su branduolinės energijos naudojimu įvairioms reikmėms Europoje – tiek elektros energijos gamybai, tiek kitoms reikmėms kituose sektoriuose (pvz., jonizuojančioji spinduliuotė medicinos sektoriuje). Europos Sąjunga skatina inovacijas ir saugių technologijų kūrimą, kad būtų mažinama rizika ir užtikrinama optimali radiacinė sauga. Taigi Euratomas suteikia galimybę papildyti valstybių narių indėlių bendrais inovacijų procesais, moksliniais tyrimais ir mokymais.

3.2. Pasiūlyme nustatytas biudžetas ir bendri mokslinių tyrimų tikslai, susiję tiek su tiesioginiais veiksmais (kuriuos Komisija vykdo pasitelkdama savo Jungtinių tyrimų centrą – JRC), tiek su netiesioginiais veiksmais (vykdomais viešųjų arba privačiųjų subjektų ir finansuojamais pagal programą), kurie turi būti įgyvendinti pagal darbo programas, suderintas su valstybėmis narėmis.

3.3. 2021–2025 m. Euratomo programa bus įgyvendinama taikant tiesioginį valdymą. Tačiau, jeigu Komisija manys, kad tai tikslinga ir veiksminga, ji galės pagal Euratomo sutarties 10 straipsnį pasinaudoti pasidalijamojo ir (arba) netiesioginio valdymo sistema ir tam tikras programos dalis patikėti vykdyti valstybėms narėms, asmenims ar įmonėms arba trečiosioms valstybėms, tarptautinėms organizacijoms ar trečiųjų valstybių piliečiams.

3.4. Siūloma programa bus pratęsta pagrindinė šiuo metų vykdomos Euratomo programos mokslinių tyrimų veikla (**radiacinė sauga, branduolinių įrenginių branduolinė sauga ir branduolinė sauga tarptautinė politikos srityje, radioaktyviųjų atliekų tvarkymas ir branduolių sintezės energetika**), tačiau daugiau dėmesio bus skiriama eksploatacijos nutraukimo veiklai ir su energijos gamyba nesusijusioms reikmėms, kaip antai **jonizuojančiajai spinduliuotei**. 2021–2025 m. laikotarpiui siūlomas 1 675 000 000 EUR biudžetas yra paskirstomas branduolių sintezės moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai (724 563 000 EUR), branduolių dalijimosi, branduolinės saugos ir radiacinės saugos reikmėms (330 930 000 EUR) ir JRC veiksams (619 507 000 EUR).

3.5. Tikslų įvairinimas didina priemonės įvairiapusiškumą ir leidžia geriau tenkinti piliečių poreikius. Visų pirma, **jonizuojančiąją spinduliuotę** naudojant vis gausesnėms ir įvairesnėms reikmėms, reikia apsaugoti žmones ir aplinką nuo nebūtinės apšvitos. Jonizuojančiosios spinduliuotės technologijos Europoje naudojamos kasdien daugelyje sektorių, visų pirma medicinos. Todėl **radiacinės saugos** moksliniai tyrimai taip pat bus plėtojami apimant įvairias sritis, tiek branduolinės energijos gamybos sektoriuje, tiek medicinos sektoriuje, neatmetant kitų naudojimo būdų pramonės sektoriuje, žemės ūkyje ir aplinkosaugos bei saugumo srityse.

3.6. Kita naujovė – **eksploatacijos nutraukimo** ir branduolinių įrenginių eksploatavimo vietų **aplinkos valymo** technologijų plėtros ir vertinimo moksliniai tyrimai, kurių poreikis nuolat didėja. Šis aspektas labai svarbus siekiant baigti spręsti kitus šiuo metu vykdomoje programoje nurodytus klausimus: **branduolinės saugos** (t. y. reaktorių saugumo ir kuro

⁽¹⁾ COM(2018) 435 final.

⁽²⁾ INT/858, „Europos horizontas“, (OL C 62, 2019 2 15, p. 33).

⁽³⁾ TEN/680, DFP ir ITER (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 136).

⁽⁴⁾ TEN/681, DFP ir eksploatacijos nutraukimas bei radioaktyviosios atliekos, (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 141).

ciklo), **panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo, radiologinės apsaugos ir pasirengimo avarijoms** (radiacinės avarijos ir moksliniai tyrimai radiacinės ekologijos srityje), politinių veiksmų, susijusių su branduoline sauga, saugos garantijomis ir branduolinio ginklo neplatinimu.

3.7. Šios iniciatyvos bus papildytos konkrečiais veiksmais, skirtais **branduolių sintezės energetikos**, kuri yra potencialiai neišsenkantis ir mažesnį poveikį aplinkai darantis energijos šaltinis, vystymui. Visų pirma pasiūlymu siekiama užtikrinti tolesnį branduolių sintezės veiksmų plano, kurio laikantis antroje šio amžiaus pusėje turėtų būti pastatyta pirmoji branduolių sintezės jėgainė, įgyvendinimą. Dėl šios priežasties ES, vykdydama konkrečią programą ⁽⁵⁾, toliau remia **ITER** projektą, o ateityje – **DEMO** projektą.

3.8. Be to, kalbant apie mokslinių tyrimų veiklą, pasiūlyme numatyta galimybė branduolinės srities mokslininkams dalyvauti švietimo ir mokymo programose (pvz., programoje „Marie Skłodowskos-Curie veiksmi“), kad būtų išlaikytos aukšto lygio kompetencijos, taip pat speciali finansinė parama, suteikianti galimybę naudotis Europos ir tarptautinėmis mokslinių tyrimų infrastruktūromis (įskaitant JRC).

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK teigiamai vertina pasiūlymą dėl reglamento dėl 2021–2025 m. Euratomo programos. Komitetas ypač palankiai vertina vis didesnę sąveiką su programa „Europos horizontas“ siekiant sukurti bendrus valdymo mechanizmus, užtikrinti galimybę pasinaudoti lėšomis ir jų valdymą, taip pat mokslinių tyrimų ir mokymo veiklos derinimą ir išvengti nereikalingo dubliavimosi.

4.2. EESRK mano, kad Euratomui skirtas biudžetas yra pakankamas tikslams, kuriuos ES yra išsikėlusios branduolinėje srityje, pasiekti. Todėl, jo nuomone, labai svarbu išlaikyti šį finansinį paketą, neatsižvelgiant į derybų dėl „Brexit'o“ rezultatus. Šiuo požiūriu Komitetas taip pat mano, kad būtina itin atidžiai spręsti Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš Euratomo programos klausimą, visų pirma kiek tai susiję su jau vykdomais moksliniais tyrimais, bendromis infrastruktūromis ir pasekmėmis darbuotojams (pvz., darbo sąlygoms), dirbantiems Jungtinės Karalystės teritorijoje ir už jos ribų ⁽⁶⁾.

4.3. EESRK visų pirma pabrėžia, kad ITER projektui įgyvendinti būtina projekto JET, kurio įrenginys yra Jungtinėje Karalystėje ir kuris yra finansuojamas Euratomo programos lėšomis, parama. Iš tiesų, JET įrenginyje yra bandomos dalys, kurios sudarys šiuo metu statomą ITER įrenginį, kuris moksliniu požiūriu iš esmės yra JET projekto tęsinys. Šis įrenginys yra vienintelis pasaulyje ir negali būti pakeistas. Todėl, Komiteto nuomone, svarbu, kad JET būtų ir toliau vykdomas (kaip ES projektas arba jungtinis ES ir JK projektas), kol nebus pradėtas vykdyti ITER projektas.

4.4. Komitetas remia pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo pirmiausia siekiama užtikrinti mokslinių tyrimų veiklos ir jau vykdomų projektų, kaip antai ITER projekto, tęstinumą, nes tai yra svarbus tikslas, susijęs su priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ⁽⁷⁾, energijos tiekimo ir pramonės plėtros ⁽⁸⁾ procesais. Be to, į naująją programą įtraukta įdomių naujovių ir išplečiamas finansuojamos mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklos, orientuotos į plėtrą ir augimą, spektras.

4.5. EESRK labai palankiai vertina siūlymą į finansuojamus veiksmus įtraukti jonizuojančiosios spinduliuotės veiksmus ir taip išplėsti programos aprėptį atsižvelgiant į programos „Europos horizontas“ *uždavinius visuomenei*. Šiuo požiūriu svarbu, kad mokslinių tyrimų ir inovacijų procesų rezultatai, susiję su patentais ir naujomis technologijomis, būtų skleidžiami sparčiai ir sistemingai, atsižvelgiant į jų plėčią taikymo srityje ⁽⁹⁾.

4.6. Svarbu, kad apie rezultatus, pasiektus Europoje pasitelkiant bendrą finansavimą ir pastangas, būtų informuojami piliečiai. Tai sustiprins piliečių pasitikėjimą mokslu ir moksliniais tyrimais, taip pat padidins suvokimą apie Europos Sąjungos ir konkrečios strategijos, skirtos visų žmonių gyvenimo kokybei gerinti, svarbą.

⁽⁵⁾ TEN/680, DFP ir ITER (žr. 3 išnašą).

⁽⁶⁾ <https://www.nature.com/articles/d41586-018-06826-y>.

⁽⁷⁾ OL C 107, 2011 04 06, p. 37.

⁽⁸⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 60.

⁽⁹⁾ INT/858, „Europos horizontas“, (žr. 2 išnašą).

4.7. Komitetas, be kita ko, palankiai vertina tai, kad didinamas finansavimas, skirtas moksliniams tyrimams ir žinių apie branduolinių įrenginių eksploatacijos nutraukimą ir eksploataavimo vietų aplinkos sutvarkymą dalijimuisi, siekiant patenkinti didėjančius valstybių narių poreikius ir baigti spręsti branduolinės energijos gamybos procesų valdymo klausimus saugiai sutvarkant įrenginių, kurių eksploatacija nutraukta, aplinką.

4.8. EESRK mano, kad programos išplėtimas įtraukiant į ją švietimo ir mokymo veiklą, pavyzdžiui, programą „Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“, labai svarbus siekiant išlaikyti aukštus kompetencijų standartus ES. Tačiau taip pat svarbu nustatyti ne tik kokybinius, bet ir kiekybinius tikslus, nes šiuo metu Europoje nepakanka mokslininkų šiame sektoriuje, kad būtų patenkinti visi Europos gamybos ir mokslinių tyrimų sistemos poreikiai⁽¹⁰⁾.

5. Konkretios pastabos

5.1. Naujoji branduolinės saugos sistema, įdiegta po nelaimės Fukušimoje⁽¹¹⁾, parengta atsižvelgiant į gyventojų nuogąstavimus. Europos Sąjunga sukūrė reguliarių patikrinimų sistemą (tarpusavio vertinimas) ir dinamiškus ir daugiapakopius saugumo mechanizmus, kuriais padidinti įrenginių saugos standartai. Komitetas rekomenduoja stebėti, ar tinkamai įgyvendinama ši direktyva, taip pat ją atnaujinti ir pritaikyti prie naujų iššūkių, įtraukiant visą įrenginių gyvavimo ciklą nuo naujų reaktorių planavimo iki nuolatinio esamų reaktorių pritaikymo, kol bus nutrauktas jų eksploataavimas⁽¹²⁾. Šiomis aplinkybėmis Komitetas mano, kad nepriklausomų išorės subjektų vykdoma stebėseną gali užtikrinti, kad būtų laikomasi aukščiausių saugos standartų.

5.2. Kadangi daugelis reaktorių pastatyti prie dviejų ar daugiau ES valstybių sienų, svarbu sukurti sustiprintą valstybių bendradarbiavimo sistemą, siekiant nustatyti greito reagavimo į nenumatytus tarpvalstybinius incidentus mechanizmus⁽¹³⁾, užtikrinant veiksmingą atitinkamų vietos ir nacionalinių institucijų bendradarbiavimą bei koordinavimą. Toks procesas pagal Direktyvos 2014/87/Euratomas 8 straipsnį taip pat turi apimti veiksmingą ir visapusišką darbuotojų ir gyventojų informavimo bei mokymo veiklą, kurią reikia remti numatant tikslinį finansavimą. Panašios iniciatyvos turėtų būti įgyvendinamos su kaimyninėmis trečiosiomis šalimis, kurioms kyla tokia pat grėsmė⁽¹⁴⁾.

5.3. Komitetas mano, kad vykdant atominių elektrinių priežiūrą subranga gali būti nesaugumo veiksnys, todėl rekomenduoja, kad ji būtų ribojama ir griežtai kontroliuojama⁽¹⁵⁾.

5.4. EESRK mano, kad būtina skatinti ir remti jaunų žmonių domėjimąsi mokslu ir technologijomis, o tam reikia aktyvaus žinių turinčių mokytojų dalyvavimo. Mokytojai, kuriems turi būti rengiami nuolatiniai mokymai ir žinių atnaujinimas, gali atlikti teigiamą vaidmenį skatinant siekti žinių ir atvirai, nesilaikant prietarų ir stereotipų diskutuoti su moksleiviais šia tema.

5.5. EESRK itin remia iniciatyvas (be kita ko, susijusias su programa „Erasmus+“), skirtas mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos dalykų, derinamų su menais (angl. STEAM), sklaidai mokyklose. Šiuo metodu moksleiviai skatinami taikyti sisteminių ir eksperimentinių požiūrių, nes jiems siūloma galimybė kūrybiškai spręsti realaus pasaulio problemas. Pastaraisiais metais ES jau finansuojami moksliniai tyrimai ir projektai davė labai gerų rezultatų ir įrodė, kad šis metodas skatina domėtis technologijomis, matematika ir gamtos mokslais ir vėliau šias disciplinas pasirinkti studijų programose universitete⁽¹⁶⁾.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽¹⁰⁾ OL C 237, 2018 07 06, p. 38.

⁽¹¹⁾ Tarybos direktyva 2014/87/Euratomas (OL L 219, 2014 7 25, p. 42) ir su ja susijusios direktyvos.

⁽¹²⁾ OL C 341, 2013 11 21, p. 92.

⁽¹³⁾ OL C 318, 2011 10 29, p. 127.

⁽¹⁴⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 104.

⁽¹⁵⁾ OL C 237, 2018 07 06, p. 38.

⁽¹⁶⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 6.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2007/198/Euratomas, įsteigiantis Europos ITER igyvendinimo ir branduolių sintezės energetikos vystymo bendrąją įmonę ir suteikiantis jai lengvatas

(COM(2018) 445 final – 2018/0235 (NLE))

(2019/C 110/25)

Pranešėjas: **Ulrich SAMM**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2018 7 12
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 20
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	202/0/5
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pažymi, kad švarios energijos siekis laikomas labai svarbiu prioritetu ir šiuo tikslu **branduolių sintezės energija** pripažįstama galimu ilgalaikiu sprendimu, nes Europa pirmą kartą kuriant branduolių sintezės technologijas, kurias naudojant neišskiriama anglies dioksido ir kurios yra tvarios ir padeda apsaugoti mūsų energijos rūšių derinio tiekimą.

1.2. EESRK pabrėžia, kad didelės ilgalaikės investicijos į branduolių sintezės jėgainės plėtojamą vis dar susijusias su tam tikra pramonine rizika, tačiau, jeigu pavyktų igyvendinti branduolių sintezės jėgainę, tai būtų naujas veiksnys, kuris gerokai pakeistų dabartinį energijos tiekimą ir užtikrintų **revoliucingą inovaciją**, nes branduolių sintezės kuro yra daug ir jo rezervas faktiškai neišsemiamas.

1.3. Pasiūlyme nagrinėjami pagrindiniai uždaviniai, kurie kils rengiant **kitą daugiametę finansinę programą (DFP)** siekiant išlaikyti teigiamą **ITER** projekto eigą. Bendradarbiaujant septyniems pasauliniams partneriams (ES, Jungtinėms Valstijoms, Rusijai, Japonijai, Kinijai, Pietų Korėjai ir Indijai) šiuo metu Kadaraše (Prancūzija) statomas pirmasis 500 MW šiluminės galios branduolių sintezės reaktorius ITER. Reaktorius bus pradėtas eksploatuoti 2025 m., o visavertis jo eksploatavimas (500 MW) planuojamas 2035 m. EESRK palankiai vertina per pastaruosius metus padarytą teigiamą pažangą po to, kai iš esmės peržiūrėjus ITER projektą buvo išspręstos problemos (paskirta nauja vyresnioji vadovybė ir atnaujintas ITER pagrindinio scenarijaus tvarkaraštis).

1.4. EESRK ragina Komisiją labiau pabrėžti, kaip svarbu ITER projektą susieti su Europos branduolių sintezės moksliniais tyrimais, organizuojamais konsorciumo „EUROfusion“, kuris finansuojamas pagal **Mokslinių tyrimų ir mokymo programą** (Euratomas) ir kuris valdo projektą „Jungtinis Europos toras“ (JET) – svarbų eksperimentinį įrenginį, esantį Kulheme, Jungtinėje Karalystėje. Be statybų, ITER taip pat reikia kruopščiai pasiruošti eksploatuoti šį reaktorių, todėl tik virta Europos mokslinių tyrimų bendruomenė gali užtikrinti susijusių programų ir pirmaujančios pozicijos tęstinumą.

1.5. EESRK pripažįsta **ES pridėtinę vertę**, kaip matyti iš sėkmingos „EUROfusion“ veiklos. Šiuo klausimu paminėtina Europoje vykdoma mokslinių tyrimų programa, kurioje dalyvauja beveik visos valstybės narės (išskyrus Liuksemburgą ir Maltą), vykdančios labai svarbius projektus, kurie bendrai prisideda prie to, kad ES šioje srityje pirmą kartą pasaulyje.

1.6. EESRK palankiai vertina tai, kad naujosiose „EUROfusion“ parengtose **Europos veiksmų gairėse**, kuriomis siekiama kurti branduolių sintezės energiją, tinkamai nustatyta, kaip reikėtų kurti pirmąją branduolių sintezės jėgainę, remiantis aktyviu pramonės atstovų dalyvavimu, branduolių sintezės mokslininkų ir inžinierių visoje Europoje švietimu ir glaudžiu bendradarbiavimu už Europos ribų. Veiksmų gairėse numatyta, kad 2035 m. ITER bus labai veiksmingai eksploatuojamas įprastu režimu, o remiantis rezultatais, pirmoji branduolių sintezės jėgainė (DEMO), pirmą kartą elektros tinklui tiekianti elektros energiją, bus baigta projektuoti maždaug 2040 m., kai prasidės jos statyba.

1.7. EESRK supranta, kad esama svarbių su ITER susijusių klausimų, kuriuos galima išspręsti tik įgyvendinant JET, todėl jis dar kartą primena susirūpinimą keliančius klausimus dėl „**Brexit'o**“ poveikio pastangoms toliau įgyvendinti JET. Kad ITER eksploatavimo rizika būtų kuo mažesnė, o mokslinių tyrimų planas būtų kuo geriau parengtas, EESRK mano, jog svarbu, kad JET (kaip ES arba bendras ES ir Jungtinės Karalystės įrenginys) ir toliau veiktų laikotarpiu nuo 2020 m. iki tol, kol ITER bus pradedamas pirmą kartą eksploatuoti, nes jei JET tuo laikotarpiu nebeveiktų, nėra jokių atsarginių sprendimo variantų.

1.8. Komisijos pasiūlyme numatytas ITER projekto biudžetas, tačiau nėra paminėta, ar biudžetas yra pakankamas susijusiai branduolių sintezės mokslinių tyrimų programai. EESRK pabrėžia, kad „**EUROfusion**“ skirtas biudžetas 2021–2025 m. laikotarpiu turi atitikti branduolių sintezės veiksmų plano, kuriame darbas dėl ITER yra esminis, tikslus.

1.9. EESRK palankiai vertina tai, kad investicijos į **pramonės sektoriui ir mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ)** skirtas branduolių sintezės technologijas yra tinkamos. 2008–2017 m. Europos ITER įgyvendinimo ir branduolių sintezės energetikos vystymo bendroji įmonė (F4E) visoje Europoje sudarė sutarčių ir skyrė dotacijų, kurių vertė siekia maždaug **3,8 mlrd. EUR**. Su ITER susijusiai veiklai skirtomis investicijomis pasinaudojo ne mažiau kaip 500 įmonių, įskaitant MVĮ, ir daugiau kaip 70 mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) organizacijų iš maždaug 20 įvairių ES valstybių narių ir Šveicarijos. Be to, ES nepriklausančios ITER šalys, siekdamos remti savo pačių ITER sudedamųjų dalių gamybą, taip pat pasirašė sutartis su Europos pramonės atstovais, dėl to Europos bendrovėse papildomai kuriama **naujų darbo vietų ir skatinamas ekonomikos augimas**. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad su ITER susijusiai veiklai skirtų investicijų grynąjį poveikį labiausiai skatina naujų produktų kūrimas ir technologijų perdavimas, dėl to kituose sektoriuose atsiranda naujų verslo galimybių.

1.10. EESRK yra įsitikinęs, kad Europos branduolių sintezės moksliniai tyrimai apskritai ir ITER projekto įgyvendinimas visų pirma gali būti puikus pavyzdys, parodantis bendrų europinių projektų galią. Svarbu, kad **piliečiai būtų informuojami** apie rezultatus, pasiektus Europos mastu pasitelkiant finansavimą ir bendras pastangas. Tai padidintų žmonių pasitikėjimą mokslu ir moksliniais tyrimais, taip pat pagerėtų informuotumas apie Europos Sąjungos svarbą.

2. Įžanga

2.1. **ITER** (*International Thermonuclear Experimental Reactor*) yra tarptautinis mokslinio bendradarbiavimo projektas, kurį 2005 m. pradėjo įgyvendinti septyni pasauliniai partneriai (ITER šalys yra šios: ES, Jungtinės Valstijos, Rusija, Japonija, Kinija, Pietų Korėja ir Indija). Projektu siekiama parodyti branduolių sintezės energijos naudojimo taikiems tikslams mokslines ir technologines galimybes Kadaraše (Prancūzija) statant ir eksploatuojant pirmąjį **500 MW** galios branduolių sintezės reaktorių ITER. EESRK šiam projektui jau pritarė kelete nuomonių⁽¹⁾. ITER yra kitas žingsnis siekiant gaminti branduolių sintezės energiją, kuri yra naujoviškiausias ir perspektyviausias tvariosios energijos šaltinis, galintis padėti patenkinti didėjančią energijos poreikį ir kartu plėtoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją.

2.2. 2015 m. iš esmės peržiūrėjus ITER projektą buvo paskirta nauja ITER organizacijos ir F4E vyresnioji vadovybė. 2016 m. lapkričio 19 d. ITER taryba patvirtino **atnaujintą ITER pagrindinio scenarijaus tvarkaraštį**. Pagal šį tvarkaraštį 2025 m. gruodžio mėn. nustatyta kaip anksčiausia techniškai įmanoma pirmosios plazmos etapo įgyvendinimo data, o visavertis eksploatavimas (500 MW), naudojant deuterį ir tritį, numatytas 2035 m. Nepriklausomuose vertinimuose patvirtinta teigiamai įvertinta pastaraisiais metais pasiekta ITER projekto pažanga, taip pripažinta, kad projektas stabilizuotas ir kad esama realaus pagrindo jį užbaigti.

2.3. Europos įnašą į ITER organizacijos veiklą teikia **F4E**, kuri įsteigta kaip ES vietos agentūra, kurios būstinė yra Barselonoje (Ispanija). F4E yra bendroji įmonė, įsteigta pagal Euratomo sutarties 5 skyrių. Remiantis F4E įstatais, ši bendroji įmonė turi savo biudžeto įvykdymo patvirtinimo procedūrą – biudžeto įvykdymą tvirtina Europos Parlamentas, atsižvelgdamas į Europos Sąjungos Tarybos rekomendaciją. 2015 m. buvo priimtas naujas F4E finansinis reglamentas; Mokslinių tyrimų ir inovacijų generalinio direktorato atsakomybė už ITER ir atitinkamai F4E priežiūrą buvo perduota Energetikos generaliniam direktoratui.

2.4. Be paramos ITER statyboms, įgyvendinant **mokslinių tyrimų ir mokymo programą**⁽²⁾, kuria papildoma bendra mokslinių tyrimų programa „Europos horizontas“⁽³⁾, branduolių sintezės moksliniams tyrimams taip pat teikiama plataus masto ir didelė mokslinė parama. Ši programa apima ne tik įprastą branduolinių tyrimų veiklą, bet ir pagrindinių mokslinių

⁽¹⁾ OL C 302, 2004 12 7, p. 27, OL C 318, 2011 10 29, p. 127; OL C 229, 2012 7 31, p. 60.

⁽²⁾ Nuomonė TEN/678 „Euratomas. 2021–2025 m. laikotarpio Europos atominės energijos bendrijos mokslinių tyrimų ir mokymo programa“, pranešėja Giulia Barbucci (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 132).

⁽³⁾ Nuomonė INT/858 „Europos horizontas“, pranešėjas Lobo Xavier (OL C 62, 2019 2 15, p. 33).

tyrimų veiklą, susijusią su branduolių sintezės energijos vystymu vadovaujantis **branduolių sintezės mokslinių tyrimų veiksmų gairėmis**, kuriose, pasitelkiant ITER ir demonstracinę elektrinę (DEMO), apibūdintas tinkamiausias komercinio branduolių sintezės jėgainių panaudojimo būdas. Branduolių sintezės mokslinių tyrimų veiksmų gairėse apibūdinami ne tik pagrindiniai reikalingi įrenginiai, bet ir moksliniai tyrimai, kuriuos reikia atlikti remiant ITER ir DEMO.

2.5. Branduolių sintezės mokslinių tyrimų veiksmų gaires parengė konsorciumas **EUROfusion**, kuris yra atsakingas už Europos branduolių sintezės mokslinių tyrimų veiklos koordinavimą. Šis konsorciumas vienija 30 nacionalinių mokslinių tyrimų institutų ir apie 150 universitetų iš 26 ES šalių, taip pat Šveicarijos ir Ukrainos. Šio konsorciumo centrinė būstinė yra Garchinge (Vokietija), o Kalheme (Jungtinė Karalystė) jis įgyvendina pavyzdinį eksperimentą, t. y. projektą **JET**.

3. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

3.1. Siekiant išlaikyti teigiamą projekto dinamiką, užtikrinti nuolatinę pažangą statant ir surenkant ITER, taip pat užtikrinti, kad visos ITER šalys liktų įsipareigojusios, pasiūlyme⁽⁴⁾ nagrinėjami pagrindiniai uždaviniai, su kuriais susiduriama rengiant **kitą DFP**. Siekiant įvykdyti šiuos uždavinius reikės užtikrinti ilgalaikį ES vadovavimą vykdamas projektą; šiuo tikslu bus būtini puikūs F4E veiklos rezultatai ir visapusiškas ES laikymasis savo finansavimo įsipareigojimų ir nepiniginių įnašų.

3.2. **Ištekliai**, kurių reikia **Europos atominės energijos bendrijai (Euratomui)**, kad būtų sudarytos sąlygos sėkmingai užbaigti šį įrenginį ir pradėti eksploatacinius ir (arba) bandomąjį etapą, yra išsamiai išdėstyti Komisijos komunikate „ES įnašas į pertvarkytą ITER projektą“, kurį Komisija priėmė 2017 m. birželio mėn.

3.3. Komisija ragina Europos Parlamentą ir Tarybą 2021–2027 m. daugiametėje finansinėje programoje nustatyti, kad su ITER susiję Euratomo įsipareigojimai neviršytų **6 070 000 000 EUR** (dabartinėmis vertėmis). Ši suma laikoma kritine finansavimo mase, kurios reikia, kad su ITER susiję ES veiksmai būtų veiksmingi ir atitiktų naujų ITER statybų pagrindinį scenarijų. Siūlomas biudžetas grindžiamas anksčiausia techniškai įmanoma ITER statybų pabaigos data, juo neatsižvelgiama į jokių nenumatytus atvejus, todėl daroma prielaida, kad visą didelę riziką galima sumažinti.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK pažymi, kad užtikrinti konkurencingumą ir apsaugoti mūsų energijos tiekimą yra svarbiausi uždaviniai, tačiau tvariai juos įvykdyti galima tik tada, jei kartu siekiama kovoti su klimato kaita. Energijos ištekliai, kuriuos naudojant **neišskiriama anglies dioksido** ir kurie yra **tvarūs**, yra labai svarbūs mūsų klestėjimui ir gerovei ateityje. Švarios energijos siekis laikomas labai svarbiu prioritetu ir šiuo tikslu branduolių sintezės energija pripažįstama galimu ilgalaikiu sprendimu, nes Europa pirmąją branduolių sintezės technologijų kūrimo srityje.

4.2. EESRK pabrėžia, kad didelės ilgalaikės investicijos į branduolių sintezės jėgainės plėtojimą vis dar susijusios su tam tikra pramonine rizika, tačiau, jeigu pavyktų įgyvendinti branduolių sintezės jėgainę, tai būtų naujas veiksnys, kuris gerokai pakeistų esamą energijos tiekimą užtikrindamas **revoliucingą inovaciją**. Branduolių sintezės kuro yra daug ir jis iš esmės neišsenka: tritį galima gauti iš ličio, metalo, kurio esama visur – ir Žemės plutoje, ir jūros vandenyje, o deuterio randama natūraliame vandenyje.

4.3. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į akivaizdžius branduolių sintezės **saugos aspektus**, palyginti su įprastu branduolių dalijimusi. Branduolių sintezės jėgainė yra iš esmės saugi: pakanka tik kelių gramų kuro, kad susidarytų plazma, o sutrikus veikimui ji greitai užgesa. Vykstant deuterio ir tricio reakcijoms atsiranda neutronų, kurie aktyvina sienų medžiagas. Susidarę radioaktyvieji šiluminiai produktai yra trumpalaikiai, todėl praėjus tam tikram skilimo laikui daugelį medžiagų galima perdirbti ir nereikia jokių naujų branduolinių atliekų saugyklų.

4.4. EESRK ragina Komisiją daugiau dėmesio skirti poreikiui susieti ITER projektą ir konsorciumo **EUROfusion** organizuojamus Europos branduolių sintezės mokslinius tyrimus. Be statybų, ITER taip pat reikia kruopščiai pasiruošti eksploatuoti šį reaktorių ir vykdyti susijusias programas. Europoje vykdoma koordinuota programa naudojant JET ir kitus įrenginius, taip pat taikomi modeliavimo ir imitavimo metodai padeda tikrinti ir kurti ITER eksploatacinius scenarijus, taip pat numatyti ir optimizuoti ITER eksploatacines savybes ir DEMO projektą. Siekiant pasiruošti eksploatuoti ITER labai svarbu naudojant deuterio ir tricio mišinį eksploatuoti tokamaką JET, kurio siena yra ITER pavyzdžio.

⁽⁴⁾ COM(2018) 445 final.

4.5. EESRK pripažįsta **ES pridėtinę vertę**, kaip matyti iš sėkmingos „EUROfusion“ veiklos. Šiuo klausimu paminėtina Europoje vykdoma mokslinių tyrimų programa, kurioje dalyvauja beveik visos valstybės narės (išskyrus Liuksemburgą ir Malta), vykdančios labai svarbius projektus, kurie bendrai prisideda prie to, kad ES šioje srityje pirmauja pasaulyje. Investicijos ir mokslinių tyrimų finansavimas yra naudingi pramonės atstovams, mokslinių tyrimų organizacijoms ir universitetams.

4.6. EESRK yra įsitikinęs, kad Europos branduolių sintezės moksliniai tyrimai apskritai ir ITER projekto įgyvendinimas visų pirma gali būti puikus pavyzdys, parodantis bendrą europinių projektų galią. Svarbu, kad **piliečiai būtų informuojami** apie rezultatus, pasiektus Europos mastu pasitelkiant bendrą finansavimą ir pastangas. Tai padidins žmonių pasitikėjimą mokslu ir moksliniais tyrimais, taip pat informuotumą apie Europos Sąjungos svarbą siekiant tolimo ir sunkaus tikslo, kurio nebūtų įmanoma pasiekti be atskirų šalių pastangų ir finansavimo ir kuris darys svarbų ilgalaikį poveikį ne tik technologijoms ir pramonei, bet ir moksliniams tyrimams, pramonei ir MVĮ ir ypač ekonomikai ir darbo vietų kūrimui netgi trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK pripažįsta, kad naujosiose **Europos veiksmų gairėse**, kuriomis siekiama kurti branduolių sintezės energiją, tinkamai nustatyta, kaip reikėtų kurti pirmąją branduolių sintezės jėgainę, remiantis aktyviu pramonės atstovų dalyvavimu, branduolių sintezės mokslininkų ir inžinierių visoje Europoje švietimu ir glaudžiu bendradarbiavimu už Europos ribų. Veiksmų gairės apima trumpąjį laikotarpį, kol bus pradamas eksploatuoti ITER (2025 m.), vidutinės trukmės laikotarpį, kol ITER bus labai veiksmingai eksploatuojamas įprastu režimu (2035 m.), ir ilgalaikį laikotarpį, per kurį bus siekiama pastatyti pirmąją branduolių sintezės jėgainę (DEMO), pirmą kartą elektros tinklui tiekiančią elektros energiją.

5.2. Pagal veiksmų gaires ITER yra svarbiausias įrenginys, nes tikimasi, kad jis padės pasiekti daugelį svarbių tarpinių reikšmių siekiant gaminti branduolių sintezės energiją. Taigi didžioji dalis išteklių, kurie trumpuoju laikotarpiu siūlomi konsorciui „EUROfusion“, yra skirti ITER ir su juo susijusiems eksperimentams, vienas iš jų – Kalheme (Anglija) įgyvendinamas projektas **„Jungtinis Europos toras“ (JET)**. EESRK pripažįsta, jog vykdamas projektą JET įrodyta, kad statyti ir eksploatuoti didelę branduolių sintezės mokslinių tyrimų infrastruktūrą yra veiksminga ir kad tai padeda užtikrinti didžiausią naudą mokslui ir pramonei.

5.3. EESRK pritaria ITER organizacijos reikalavimui prieš įgyvendinant ITER projekto pirmosios plazmos etapą remtis svarbiais rezultatais, gautiniais eksploatuojant įrenginį **JET**. Kadangi įrenginio JET pajėgumai yra išskirtiniai, nes jis yra vienintelis tokamakas, galintis veikti naudojant tritį, pagamintas naudojant ITER pirmosios sienos medžiagas ir nuotoliniu būdu visapusiškai valdomas, jį eksploatuojant galima prisidėti rengiant ITER mokslinių tyrimų planą, siekiant sumažinti riziką ir sąnaudas ir nustatyti ITER eksploatavimo licencijų išdavimo tvarką. Tai ypač svarbu, nes Komisijos siūlomu ITER projekto biudžetu neatsižvelgiama į jokių nenumatytus atvejus, todėl daroma prielaida, kad visą didelę riziką galima sumažinti.

5.4. EESRK supranta, kad esama svarbių su ITER susijusių klausimų, kuriuos galima išspręsti tik įgyvendinant JET, todėl pritaria susirūpinimą keliantiems klausimams dėl **„Brexit'o“** poveikio pastangoms toliau įgyvendinti JET. Kad ITER eksploatavimo rizika būtų kuo mažesnė, o mokslinių tyrimų planas būtų kuo geriau parengtas, EESRK mano, jog svarbu, kad JET (kaip ES arba bendras ES ir Jungtinės Karalystės įrenginys) ir toliau veiktų laikotarpiu nuo 2020 m., kol ITER bus pradamas pirmą kartą eksploatuoti, nes jei JET tuo laikotarpiu neveiktų, nėra jokių atsarginių sprendimo variantų.

5.5. Komisijos pasiūlyme numatytas ITER projekto biudžetas, tačiau nėra nieko paminėta, ar biudžetas yra pakankamas susijusiai branduolių sintezės mokslinių tyrimų programai. Pastarasis klausimas nagrinėjamas atskirame pasiūlyme⁽⁵⁾, tačiau šiame pasiūlyme nieko nekalbama apie su ITER susijusias reikmes. EESRK primygtinai ragina Komisiją patikslinti, ar 2021–2025 m. laikotarpiu **konsorciui „EUROfusion“ skirtas biudžetas**, kuris yra tokio pat dydžio kaip 2014–2018 m., yra suderinamas su branduolinės sintezės veiksmų gairių, pagal kurias ITER projekto darbai yra labai svarbūs, tikslais, kartu būtinai stiprinant su DEMO projektu susijusią veiklą.

5.6. EESRK palankiai vertina tai, kad investicijos į pramonės sektoriui ir MVĮ skirtas branduolių sintezės technologijas yra tinkamos. ES investicijos į ITER statybas **Europos pramonei** ir mokslinių tyrimų bendruomenei teikia didelę naudą ir suteikia joms galimybę dalyvauti pažangiausioje su ITER sudedamosiomis dalimis susijusioje MTTP, technologinio pasirėngimo, projektavimo ir gamybos veikloje. Dėl to kuriamos naujos žinios ir nauji produktai, o tai skatina ekonomikos

⁽⁵⁾ COM(2018)437 final ir nuomonė TEN/678, pranešėja Giulia Barbucci (žr. 2 išnašą).

augimą ir užimtumą. 2008–2017 m. F4E visoje Europoje sudarė 839 sutartis ir skyrė dotacijų, kurių vertė siekia maždaug **3,8 mlrd. EUR**. Su ITER susijusiai veiklai skirtomis investicijomis pasinaudojo ne mažiau kaip 500 įmonių, įskaitant MVĮ, ir daugiau kaip 70 MTTP organizacijų iš maždaug 20 įvairių ES valstybių narių ir Šveicarijos. Be to, ES nepriklausančios ITER šalys, siekdamos remti savo pačių ITER sudedamųjų dalių gamybą, taip pat pasirašė sutartis su Europos pramonės atstovais, dėl to Europos bendrovėse papildomai kuriama **naujų darbo vietų ir skatinamas ekonomikos augimas**.

5.7. EESRK atsižvelgia į Komisijos pateiktą išsamią informaciją ⁽⁶⁾, kurioje atskleista, kad su ITER susijusiai veiklai skirtų investicijų grynąjį poveikį labiausiai skatina naujų produktų kūrimas ir technologijų perdavimas. Dėl sukurtų technologijų, skirtų ITER, kituose sektoriuose atsiranda naujų verslo galimybių, nes vykdamas ITER projekto darbus pasaulio ekonomikos mastu didėja Europos bendrovių **konkurencingumas**, tradicinėms bendrovėms suteikiama galimybė patekti į **aukštųjų technologijų rinką**, be to, Europos aukštųjų technologijų pramonei ir MVĮ suteikiama išskirtinė galimybė diegti naujoves ir kurti produktus, skirtus naudoti ne branduolių sintezės srityje.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽⁶⁾ Pavyzdžiui, Konsultacinių įmonių „Trinomics“ (Roterdamas) ir „Cambridge Econometrics“ 2018 m. ITER projekto veiklos poveikio Europos Sąjungoje nepriklausomas tyrimas (angl. *Study on the impact of the ITER project activities in the ES*).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Lietuvos Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo paramos programos (Ignalinos programos), kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1369/2013, ir

(COM(2018) 466 final – 2018/0251 (NLE))

Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl specialiosios branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo finansavimo programos, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (Euratomas) Nr. 1368/2013, ir

(COM(2018) 467 final – 2018/0252 (NLE))

Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl ES branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo pagalbos programų Bulgarijoje, Slovakijoje ir Lietuvoje vertinimo ir įgyvendinimo

(COM(2018) 468 final)

(2019/C 110/26)

Pranešėjas: **Rudy DE LEEUW**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2018 7 12
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 20
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	177/8/6
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui ir atkreipia dėmesį į toliau šioje nuomonėje pateiktas rekomendacijas dėl būsimos pagalbos.

1.2. EESRK nesiuo iš dalies keisti pasiūlymo, tačiau rekomenduoja sustiprinti tolesnę veiklą nuomonėje nurodytais klausimais ir

- priimant sprendimus dėl energijos laikytis tvaraus vystymosi krypties,
- tinkamai atsižvelgti visų pirma į ekonominę ir socialinę padėtį susijusiose šalyse, ypač į specifinę Lietuvos padėtį,
- visoje ES skleisti išmontavimo ir darbuotojų mokymo srityse įgytas žinias,
- užtikrinti saugų ir tvarų branduolinių atliekų valdymą,
- stiprinti veiklos rezultatų rodiklius, įskaitant darbuotojų radiacinės saugos rezultatus.

1.3. Pilietinė visuomenė turėtų būti skatinama kartu su ekspertais ir valdžios institucijomis dalyvauti stebėsenos veikloje ir jai turėtų būti padedama.

1.4. Komitetas ragina Europos Komisiją įvertinti padėtį pasibaigus keletą branduolinių elektrinių eksploatavimo laikotarpiui ES ir pateikti ataskaitą su pasiūlymais, kaip kiek įmanoma labiau sumažinti reaktorių eksploatavimo nutraukimo bei radioaktyviųjų atliekų saugojimo sąnaudas ir riziką. Ataskaitoje taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į esminio pajėgumų pakartotinai perdirbti kurą ir branduolines atliekas sumažėjimo poveikį Europos Sąjungoje dėl „Brexit“o“, o Jungtinėje Karalystėje, priešingai, į pakartotinio perdirbimo perteklinius pajėgumus.

2. Svarbiausios pasiūlymų nuostatos

2.1. Komisija siūlo daugiamečių finansinės programos (DFP) po 2020 m. laikotarpiu (2021–2027 m.) toliau tęsti finansavimo programas, pagal kurias teikiama finansinė parama branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimui ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymui Bulgarijoje (Kozlodujaus 1–4 blokai), Slovakijoje (Bohunicės VI 1–2 blokai) ir Lietuvoje (Ignalinos 1–2 blokai).

2.2. Šiuose pasiūlymuose numatomi du pakeitimai:

- Daugiau lankstumo panaudojant biudžetą: „[...] Prireikus perskirstant lėšas tarp veiksmų atsižvelgiant į veiksmų įgyvendinimo pažangą galima užtikrinti papildomą biudžeto lankstumą.“ Tokiu būdu atsižvelgiama į nepastovų ir nenuspėjamą išlaidų lygį tam tikrais metais.
- Kai kurių Jungtinio tyrimų centro (JRC) branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimo programos Vokietijoje, Italijoje, Belgijoje ir Nyderlanduose įtraukimas.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Su pasitenkinimu pažymi, kad įgyvendinus vieną iš programos tikslų (geriau atsižvelgti į poreikius ir užtikrinti saugų įrenginių eksploatavimo nutraukimą), kito etapo programoje bus akcentuojama eksploatavimo nutraukimo veikla, susijusi su radiacinės saugos uždaviniais. Ši veikla taip pat turės būti vertinama vadovaujantis bendru tvarios energetikos požiūriu, derančiu su tarptautiniais susitarimais, kuriuose ES yra svarbiausia partnerė (Paryžiaus klimato susitarimas, ES įsipareigojimai kurti nuo iškastinio kuro nepriklausomą ekonomiką ir kt.).

3.2. Ataskaita dėl ES branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo pagalbos programų Bulgarijoje, Slovakijoje ir Lietuvoje vertinimo ir įgyvendinimo (toliau „ataskaita“) patvirtina, kad finansiniu požiūriu įmanoma toliau tęsti programas. DFP po 2020 m. biudžeto sąmatoje Kozlodujaus programai ir Bohunicės programai tęsti ir užbaigti numatyta mažiau nei ketvirtadalis to, kas skirta pagal 2014–2020 m. DFP, t. y. 63 mln. EUR Kozlodujaus programai ir 55 mln. EUR Bohunicės programai, taip užtikrinant, kad užbaigus eksploatavimo nutraukimo procesą būtų pasiekta sutarta galutinė būklė. DFP po 2020 m. sąmata siekia 522 mln. EUR, o tai yra didesnė suma, nei 2014–2020 m. DFP.

3.3. EESRK pabrėžia, kad vis dar esama nuogastavimų dėl Lietuvos programos. Komitetas atkreipia dėmesį, kad Komisijos numatyto biudžeto pakaks patenkinti tik 70 % to laikotarpio poreikių, ir mano, kad šis pasiūlymas nėra solidarus ir finansinė parama nėra pakankama tokiam projektui, kuris be kita ko yra labai svarbus kaimyninėms valstybėms. Sėkmingas Ignalinos atominės elektrinės išmontavimas yra didžiausias ES branduolinės saugos uždavinys ir jį reikėtų toliau spręsti taip, kad sumažėtų pavojus Europos Sąjungos piliečiams.

3.4. Palankiai vertina Komisijos iniciatyvą į Bulgarijos ir Slovakijos programą įtraukti keletą JRC objektų. JRC branduolinių objektų išmontavimo sąmata siekia 348 mln. EUR. Komitetas pabrėžia, jog labai svarbu, kad ES vadovavimas JRC vykdomoms operacijoms būtų pavyzdinis, nes tai yra išimtinė Komisijos (JRC), kaip licencijos turėtojos, kompetencija. Remiantis Euratomo sutartimi JRC turi būti atsakingas už anksčiau prisiimtus branduolinius įsipareigojimus ir nutraukti neveikiančių branduolinių objektų eksploatavimą. Įgyvendinant programą atsiranda daug galimybių kaupti žinias ir jomis dalytis ir taip padėti ES valstybėms narėms vykdyti eksploatavimo nutraukimą.

3.5. Kalbant apie žinias, EESRK pabrėžia, kad taip pat labai svarbu įvertinti išmontavimo ekonomines ir socialines pasekmes, pavyzdžiui, poveikį darbo rinkai, sveikatos rodikliams ir atitinkamo valstybės narės regiono struktūriniam vystymuisi. Todėl itin svarbu pasinaudoti galimybe vykdant išmontavimo darbus organizuoti teorinį ir praktinį vietos darbuotojų mokymą, kad jie būtų pasirengę dirbti srityse, kurios bus svarbios ateityje. Šiai mokymo veiklai taip pat turi būti numatytas finansavimas.

3.6. EESRK, ragindamas vykdyti atidesnę stebėseną, rekomenduoja, kad programoje numatyti finansiniai ištekliai būtų skirti tinkamam vietoje ir nacionalinių suinteresuotųjų pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimui užtikrinti, kad būtų užtikrinta su šia finansine parama įgyvendinama nepriklausoma, patikima ir nuolatinė viešosios stebėsenos veikla.

3.7. Komitetas su pasitenkinimu nurodo, kad Slovakija, Bulgarija ir Lietuva padarė didelę pažangą sutartu laiku nutraukdamos savo reaktorių eksploatavimą. Tačiau Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad artimiausioje ateityje laukia keletas iššūkių: reaktoriaus aktyviosios zonos išmontavimas ir kiti veiksmai reaktoriaus pastatuose. Ataskaitoje nedaug tepasakyta apie branduolinių atliekų tvarkymo kliūtis, visų pirma apie anglį, ir apie senus reaktorius Prancūzijoje ir JK. EESRK siūlo ataskaitoje plačiau išnagrinėti branduolinių atliekų tvarkymo klausimą, kuris ilguoju laikotarpiu bus labai didelė problema.

3.8. Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į gerą patirtį, visų pirma Ignalinoje, padedant buvusiems branduolinės elektrinės darbuotojams vietoje susirasti darbą – tai ne tik socialiniu požiūriu vertinga veikla, bet ir padedama vystyti konkrečius su branduolinių įrenginių eksploatacijos nutraukimu susijusius įgūdžius ir perduoti žinias. Komiteto nuomone, tai tinkamas būdas padėti išspręsti šių žmonių problemas. Be šių veiksmų, papildomai galima taikyti ir darbuotojų mokymo priemones. Reikia skatinti mokslinių tyrimų įstaigas aktyviai dalyvauti tokiuose projektuose, kuriems būtina tinkama finansinė parama.

3.9. Programų taikymo sritis dera su ES saugos politika, apibrėžta trijose direktyvose:

- 1) Tarybos direktyva 2011/70/Euratomas⁽¹⁾, kuria nustatoma panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų atsakingo ir saugaus tvarkymo Bendrijos sistema;
- 2) Tarybos direktyva 2009/71/Euratomas⁽²⁾, kuria nustatoma Bendrijos branduolinių įrenginių branduolinės saugos sistema ir kuri iš dalies pakeista Tarybos direktyva 2014/87/Euratomas⁽³⁾;
- 3) Tarybos direktyva 2013/59/Euratomas⁽⁴⁾, kuria nustatomi pagrindiniai saugos standartai siekiant užtikrinti apsaugą nuo jonizuojančiosios spinduliuotės apšvitos keliamų pavojų.

3.10. Tačiau dėl su ankstesne patirtimi susijusių priežasčių galutinė atsakomybė iš dalies tenka valstybėms narėms, kurios turi užtikrinti, kad būtų pakankamai finansinių išteklių branduolinės energetikos objektų eksploatavimui nutraukti ir radioaktyviosioms atliekoms tvarkyti. Dėl solidarumo priežasčių Komitetas jau yra pritaręs šiai pozicijai.

3.11. Be to, didesnis branduolinės saugos lygis yra itin svarbus ne tik regionų ar nacionaliniu, bet ir Europos ar netgi pasaulio lygmeniu. Todėl bendros pastangos spręsti techninius branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimo klausimus ir kaupti atitinkamas žinias yra svarbios ne tik susijusiems regionams ar valstybėms narėms, bet ir visai Europos Sąjungai. Atsižvelgdamas į tai EESRK pabrėžia, kad būtinas glaudus valstybių narių, programų dalyvių ir Komisijos bendradarbiavimas.

3.12. Komitetas su pasitenkinimu nurodo, kad programa sudarė galimybę sukurti naujas labai veiksmingas priemones atliekų apimčiai sumažinti. Komitetas rekomenduoja Komisijai imtis aktyvaus vaidmens padedant skleisti žinias šiuo klausimu.

3.13. Komitetas pripažįsta pagrindinių veiklos rodiklių, kurie buvo naudojami atliekant eksploatavimo nutraukimo pažangos ir jo galutinių išlaidų stebėseną, svarbą. Komitetas pabrėžia atidžios stebėsenos ir veiksmingai vykdomų programų reikalavimų naudą ir mano, kad ES finansuojamais veiksmais turi būti skatinamos aukštos kokybės darbo vietos užtikrinant aukštą radiacinės saugos ir apsaugos lygį laikantis pirmiau nurodytų šių sritį reglamentuojančių direktyvų.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Atsižvelgiant į šias pastabas, Komitetas mano, kad turėtų būti įmanoma gauti konkretesnę informaciją apie su veikla susijusią radiologinę saugą kiekviename susijusiame objekte ir parengti strategiją pagal ALARA principą (kiek praktiškai įmanoma mažesnės koncentracijos principą). Tačiau savaime aišku, kad tai yra išskirtinė atitinkamos valstybės narės kompetencija, atsižvelgiant į Tarybos direktyvos 2013/59/Euratomas 5 straipsnį, kuriuo nustatomi pagrindiniai saugos standartai siekiant užtikrinti apsaugą nuo jonizuojančiosios spinduliuotės apšvitos keliamų pavojų. Aprobti spinduliuotės

⁽¹⁾ OL L 199, 2011 8 2, p. 48.

⁽²⁾ OL L 172, 2009 7 2, p. 18.

⁽³⁾ OL L 219, 2014 7 25, p. 42.

⁽⁴⁾ OL L 13, 2014 1 17, p. 1.

dozę, kuria yra veikiami darbuotojai, iki optimalios dozės vertės, yra simptominis rodiklis, atitinkantis vieną iš radiacinės saugos programos tikslų. Šie duomenys turi būti skelbiami atitinkamų valstybių narių radiacinės saugos institucijų registruose.

4.2. Dar viena problema – radioaktyviųjų atliekų galutinis tvarkymas. Už tai atsakingos tik valstybės narės. Vis dėlto Komitetas rekomenduoja, kad Komisija skatintų ne tik keistis žiniomis, bet ir skatintų dinamišką bendradarbiavimą tarp valstybių narių, kai tai teisiškai įmanoma. Tai padės pasiekti aukšto lygio saugumą deramomis ekonominėmis sąlygomis.

4.3. Bendradarbiavimas su vietos saugos tarnybomis, atrodo, yra tema, apie kurią pateikiama mažai informacijos. Vis dėlto kai kurioms problemoms, nurodytoms Pasiūlyme prie Tarybos reglamento dėl specialiosios branduolinės energetikos objektų eksploatavimo nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo finansavimo programos, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (Euratomas) Nr. 1368/2013, reikia skirti daugiau dėmesio, ypač atvejais, kai dėl ilgų nacionalinių valdžios institucijų leidimų išdavimo procedūrų *sunku valdyti programą*. Komisija turi daug priemonių, kuriomis galima stiprinti šį bendradarbiavimą, visų pirma Europos branduolinės saugos reguliavimo institucijų grupę (ENSREG).

4.4. Komitetas pažymi, kad keleto branduolinių elektrinių Europos Sąjungoje gyvavimo ciklas jau baigėsi arba artėja prie pabaigos ir reikės nutraukti jų eksploataciją. Tai yra išskirtinė valstybės narės kompetencija, tačiau EESRK ragina Europos Komisiją įvertinti padėtį ir pateikti ataskaitą su pasiūlymais, kaip kuo labiau sumažinti reaktorių eksploatacijos nutraukimo ir radioaktyviųjų atliekų laikymo išlaidas ir riziką. Ataskaitoje taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į esminio pajėgumų pakartotinai perdirbti kurą ir branduolines atliekas sumažėjimo poveikį Europos Sąjungoje dėl „Brexit“o, o Jungtinėje Karalystėje, priešingai, į pakartotinio perdirbimo perteklinius pajėgumus.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Rekomendacijos dėl Tarybos sprendimo, kuriuo suteikiami įgaliojimai pradėti derybas dėl Konvencijos, kuria įsteigiamas Daugiašalis investicinių ginčų sprendimo teismas

[COM(2017) 493 final]

(2019/C 110/27)

Pranešėjas: **Philippe DE BUCK**

Bendrapranešėjė: **Tanja BUZEK**

Dokumentai	2017 12 13 (Europos Komisija)
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl ES veikimo 207 straipsnis
Atsakingas skyrius	REX
Priimta skyriuje	2018 11 23
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	206/3/3
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK visiškai pritaria, kad investuotojų ir valstybės ginčų sprendimas (IVGS) prekybos ir investicijų sutarčių srityje sulaukia vis prieštaringesnio daugelio suinteresuotųjų subjektų vertinimo teisėtumo, nuoseklumo ir skaidrumo požiūriu. Ši kritika nukreipta į procedūrų ir materialinius klausimus, tačiau jais neapsiriboja.

1.2. EESRK aktyviai dalyvavo diskusijoje dėl investicijų apsaugos reformos ir modernizavimo. Jis priėmė nuomones REX/464 ir REX/411 ir jose nurodė susirūpinimą keliančius klausimus bei pateikė rekomendacijų.

1.3. Taigi EESRK palankiai vertina ES Komisijos pastangas vykdyti daugiašalę investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo reformą remiant JT Tarptautinės prekybos teisės komisijai (UNICITRAL) ir mano, kad gyvybiškai svarbu, jog ES liktų atvira visiems su šia reforma susijusiems požiūriams ir kilusioms idėjoms.

1.4. EESRK itin palankiai vertina ryžtingesnę įsipareigojimą užtikrinti skaidrumą, kad nevyriausybinės organizacijos galėtų stebėti diskusijas ar net jose dalyvauti.

1.5. EESRK manymu labai svarbu, kad UNCITRAL III darbo grupė palankiai vertintų visų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų indėlį siekiant didinti įtraukumą, ir ragina gerinti bei geriau subalansuoti suinteresuotųjų subjektų kvietimą. Be to, EESRK ragina Komisiją dėti visas pastangas aktyviai įtraukti EESRK į III darbo grupės darbą.

1.6. EESRK visada pripažino, kad TUI yra svarbus ekonomikos augimo veiksnys ir kad būtina užtikrinti užsienio investuotojų pasaulinę apsaugą nuo tiesioginės ekspropriacijos ir diskriminacijos ir suteikti jiems tokias pat teises, kokias turi vidaus investuotojai.

1.7. Tačiau EESRK taip pat visada pabrėždavo, kad nederėtų nuvertinti valstybių teisės reguliuoti atsižvelgiant į viešąjį interesą.

1.8. Daugiašalio investicinių ginčų teismo steigimo kontekste EESRK pabrėžia, kad reikia spręsti keletą pagrindinių klausimų: taikymo srities, viešojo intereso apsaugos, prieinamumo ir santykių su nacionaliniais teismais.

1.9. Taikymo sritis. Nors EESRK mano, kad pirmenybę reikėtų teikti labiau holistiniam požiūriui, apimančiam investicijų apsaugos materialinius ir procedūrinius aspektus, EESRK nurodo, kad nurodyta taikymo sritis apsiriboja investuotojų ir valstybių ginčų sprendimo procedūriniais aspektais.

1.10. Viešasis interesas. EESRK mano, kad labai svarbu, jog Daugiašalis investicinių ginčų teismas joku būdu nedarytų įtakos ES ir valstybių narių gebėjimui vykdyti savo išsipareigojimus pagal tarptautinius aplinkos apsaugos, žmogaus teisių ir darbo susitarimus, taip pat vartotojų apsaugai ir turėtų procedūrinių apsaugos priemonių nuo ieškinių, nukreiptų į nacionalinę viešojo intereso teisėkūrą. Todėl EESRK mano, kad tai galima deramai pasiekti tik įtraukus nuostatą dėl hierarchijos ir išimtis dėl viešojo intereso.

1.11. Trečiųjų šalių teisės ir priešiškiniai. Nors EESRK svarsto galimybę leisti teikti *amicus curiae* pareiškimus kaip pirmą žingsnį, kuriuo vis dėlto reikia iš esmės užtikrinti, kad teisėjai tinkamai juos svarstytų, jis palankiai vertina tai, kad į Daugiašalio investicinių ginčų teismo įgaliojimus įtraukta galimybė įsikišti trečiosioms šalims, ir rekomenduoja išnagrinėti trečiųjų šalių, kurios gali būti vietos gyventojai, darbuotojai, sąjungos, aplinkosaugos grupės ar vartotojai, vaidmenį.

1.12. Santykiai su nacionaliniais teismais. EESRK mano, kad Daugiašalis investicinių ginčų teismas jokiais aplinkybėmis negali daryti neigiamos įtakos ES teismų sistemai ir ES teisės autonomijai. Jis nurodo, kad skirtingi suinteresuotieji subjektai nacionalinių teismų ir Daugiašalio investicinių ginčų teismo santykį vertina skirtingai, tačiau skatina Komisiją toliau nagrinėti vietos teisių gynimo priemonių išnaudojimo klausimą ir tai, kaip tai būtų galima įgyvendinti kalbant apie Daugiašalį investicinių ginčų teismą.

1.13. Teisėjų nepriklausomumas ir legitimumas. Nuolatinių teisėjų paskyrimas yra labai svarbus veiksnys pradedant kurti teismų praktiką ir didinant nuspėjamumą, tačiau jų kvalifikacija turėtų apimti akivaizdžią praktinę patirtį labai įvairiose teisės srityse. EESRK palankiai vertina išsipareigojimus nustatyti aiškius ir aukšto lygio kriterijus siekiant užtikrinti teisinę valstybę ir visuomenės pasitikėjimą ir ragina užtikrinti, kad atrankos procesas būtų skaidrus ir atitiktų viešosios kontrolės principus.

1.14. Veiksminga sistema. Nors sekretariatui turėtų būti pavesta veiksmingai administruoti Daugiašalį investicinių ginčų teismą, jo veikimui užtikrinti reikėtų skirti pakankamai išteklių, o administracines išlaidas turėtų padengti šalys remiantis teisingumo principu ir atsižvelgiant į skirtingus kriterijus. MVĮ turėtų būti užtikrintas toks pat apsaugos lygis ir galimybė naudotis ginčų sprendimu patenkinamomis sąlygomis ir išlaidomis, o visi Daugiašalio investicinių ginčų teismo sprendimai turėtų būti vykdomi ir skelbiami viešai.

1.15. Aukštas apsaugos lygis ir galimas pereinamasis laikotarpis. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad nė vienas ES ar valstybės narės susitarimas automatiškai nepateks į Daugiašalio investicinių ginčų teismo jurisdikciją ir kad galimu pereinamuoju laikotarpiu sutartos ginčų sprendimo procedūros ir toliau bus taikomos siekiant užtikrinti aukštą investicijų apsaugos lygį, atsižvelgiant į Daugiašalio investicinių ginčų teismo konstitucingumą ir gyvybingumą pagal ES teisę.

2. Bendra informacija

2.1. Nuo aštuntojo dešimtmečio sudaryta daugiau nei 3 200 sutarčių, kuriomis kurta investicijų apsaugos sistema apima esmines nuostatas dėl investicijų apsaugos ir nuostatas dėl ginčų sprendimo procedūrų, kuriomis numatytas mechanizmas, pagal kurį užsienio investuotojai, laikydamiesi sutartyse numatytų teisinių nuostatų, gali pareikšti ieškinius priimančiosioms šalims (IVGS).

2.2. EESRK atkreipia dėmesį į neseniai pagal EBPO Tarptautinių investicijų darbo dokumentus paskelbtą politikos analitiko Joachim Pohl leidinį „Tarptautinių investicijų susitarimų nauda visuomenei ir sąnaudos. Kritinė aspektų ir turimų empirinių įrodymų apžvalga“⁽¹⁾.

2.3. Pastaraisiais metais diskusijose dėl ES investicijų politikos labai daug dėmesio skirta investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo (IVGS) reformai, o investicijų apsaugos sistema susilaukia vis labiau prieštarų įvairių suinteresuotųjų subjektų vertinimų teisėtumo, nuoseklumo ir skaidrumo požiūriu. Ši kritika apima procedūrinius ir materialinius klausimus, bet jais neapsiriboja.

2.4. Toks susirūpinimas buvo išreikštas visų pirma per dvi Europos Komisijos surengtas viešas konsultacijas: pirmoji surengta 2014 m. vykdant derybas dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo (TPIP)⁽²⁾, o antroji – 2017 m. įgyvendinant su investicinių ginčų sprendimu susijusius veiksmus daugiašalių reformų srityje⁽³⁾.

⁽¹⁾ http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/societal-benefits-and-costs-of-international-investment-agreements_e5f85c3d-en.

⁽²⁾ http://trade.ec.europa.eu/consultations/index.cfm?consul_id=179.

⁽³⁾ http://trade.ec.europa.eu/consultations/index.cfm?consul_id=233.

2.5. Europos Parlamentas savo 2015 m. liepos 8 d. rezoliucijoje dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo paprašė Komisijos „pakeisti investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo (IVGS) sistemą nauja sistema, kuri būtų skirta investuotojų ir valstybės ginčams spręsti, kuriai būtų taikomi demokratijos principai ir kontrolė, kuria remiantis galimas bylas skaidriai viešuose posėdžiuose nagrinėtų valstybės paskirti, nepriklausomi profesionalūs teisėjai, kuri apimtų apeliacijos mechanizmą ir pagal kurią būtų užtikrintas teismo sprendimų nuoseklumas, gerbiama ES bei valstybių narių teismų jurisdikcija ir pagal kurią privatūs interesai negalėtų kenkti viešosios politikos tikslams“⁽⁴⁾.

Pokyčiai ES lygmeniu

2.6. Reaguodama į kritiką dėl esamos IVGS ir į pilietinės visuomenės raginimą ją reformuoti, Komisija pasiūlė investicinių teismų sistemą (ITS) – investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo sistemą, įtrauktą į ES ir Kanados Išsamų ekonomikos ir prekybos susitarimą (IEPS) ir ES ir Singapūro bei ES ir Vietnamo laisvosios prekybos susitarimus.

2.7. Šiuo atžvilgiu IEPS 8.29 straipsnyje numatyta konkreti nuostata, kuria šalys raginamos apsvarstyti galimybę ateityje sukurti Daugiašalį investicinių ginčų teismą: „šalys su kitais prekybos partneriais svarsto galimybes įsteigti daugiašalę investicinių ginčų sprendimo kolegiją ir nustatyti atitinkamų apeliacijų teikimo tvarką. Nustatius tokią daugiašalę tvarką, IEPS jungtinis komitetas priima sprendimą, kuriuo nurodoma, kad investiciniai ginčai pagal šį skirsnį bus sprendžiami taikant tą daugiašalę tvarką, ir parengia tinkamas pereinamojo laikotarpio nuostatas“.

2.8. Tačiau kol kas nė vienas iš pirmiau minėtų susitarimų nėra ratifikuotas, o Europos Sąjungos Teisingumo Teisme taip pat yra nagrinėjama su investicinių teismų sistema susijusi į IEPS įtraukta byla⁽⁵⁾. Sprendimas nebus priimtas keletą mėnesių.

2.9. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Japonija negalėjo pritarti ES pasiūlymui dėl investicinių teismų sistemos, todėl į ES ir Japonijos ekonominės partnerystės susitarimą nebuvo įtrauktas skyrius dėl investicijų apsaugos.

EESRK dalyvavimas

2.10. Šiame procese Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) aktyviai dalyvavo diskusijoje dėl investicijų apsaugos modernizavimo ir reformos ir ypač dėl IVGS sistemos, taip pat surengė du viešus klausymus: vieną – 2016 m. birželio mėn.⁽⁶⁾, o paskutinį – 2018 m. vasario mėn.⁽⁷⁾ Šiomis aplinkybėmis EESRK priėmė nuomonę REX/464 „EESRK pozicija svarbiausiais konkrečiais derybų dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės (TPIP) klausimais“⁽⁸⁾ ir nuomonę REX/411 „Investuotojų apsauga ir investuotojų ir valstybės ginčų sprendimas ES ir trečiųjų šalių prekybos ir investicijų susitarimuose“⁽⁹⁾.

2.11. EESRK pripažino, kad (TUI) yra svarbus ekonomikos augimo veiksnys, todėl būtina užtikrinti užsienio investuotojų pasaulinę apsaugą nuo tiesioginės ekspropriacijos ir diskriminacijos ir suteikti jiems tokias pat teises, kokias turi vidaus investuotojai.

2.12. Kartu EESRK pabrėžė, kad šalies teisė reguliuoti atsizvelgiant į viešąjį interesą yra itin svarbi ir ji neturėtų būti sumenkinama jokio tarptautinio investicijų susitarimo nuostatomis. Itin svarbi aiški nuostata, kuri horizontaliai patvirtintų šią teisę.

⁽⁴⁾ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2018-0075+0+DOC+XML+V0//LT&language=LT>.

⁽⁵⁾ 2017 m. rugsėjo 6 d. Belgija paprašė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pateikti nuomonę dėl investicinių teismų sistemos suderinamumo su 1) išimtinė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija siekiant galutinai išaiškinti Europos Sąjungos teisę, 2) bendroju lygybės principu ir Europos Sąjungos teisės praktinio poveikio reikalavimu, 3) teise kreiptis į teismą ir 4) teise į nepriklausomas ir nešališkas teismines institucijas. (https://diplomatie.belgium.be/sites/default/files/downloads/ceta_summary.pdf)

⁽⁶⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/agenda/our-events/events/public-hearing-framework-eesc-own-initiative-opinion-position-eesc-specific-key-issues-ttip-negotiations>.

⁽⁷⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/agenda/our-events/events/multilateral-investment-court-hearing>.

⁽⁸⁾ Žr. EESRK poziciją svarbiausiais konkrečiais derybų dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės (TPIP) klausimais (OL C 487, 2016 12 28, p. 30).

⁽⁹⁾ Žr. EESRK nuomonę savo iniciatyva „Investuotojų apsauga ir investuotojų ir valstybės ginčų sprendimas pagal ES prekybos ir investicinius susitarimus su trečiosiomis šalimis“ (OL C 332, 2015 10 8, p. 45). Nuomonėje yra priedas, kuriame minima galima daugiašalė priemonė ginčams tarp investuotojų ir valstybių spręsti.

2.13. Galiausiai EESRK manymu, Europos Komisijos pasiūlymas dėl investicijų teismų sistemos yra žingsnis tinkama linkme, tačiau sistemą kai kuriose srityse dar reikia tobulinti, kad ji veiktų kaip nepriklausoma tarptautinė teisminė institucija. Be to, EESRK atkreipė dėmesį į tai, kad kai kurie suinteresuotieji subjektai abejoja dėl poreikio tinkamai veikiančiose ir puikiai išplėtotose vidaus teisinėse sistemose sukurti atskirą investicijų arbitražo sistemą.

2.14. Savo nuomonėje „Investuotojų apsauga ir investuotojų ir valstybės ginčų sprendimas ES ir trečiųjų šalių prekybos ir investicijų susitarimuose“⁽¹⁰⁾ EESRK išklėle keletą susirūpinimą keliančių klausimų, kurie yra konkrečiai susiję su IVGS. Šie klausimai susiję su: interesų konfliktu ir arbitražo šališkumu, nepagrįstais ieškiniais, arbitražo sektoriaus pobūdžiu, IVGS sistemos naudojimu nesiimant kitų teisių gynimo priemonių, nereikalingu IVGS sistemos naudojimu tarp šalių, kurių teismų sistemos išvystytos, galimo IVGS nesuderinamumo su ES teise ir procedūrų neskaidrumo.

Daugiašalis lygmuo

2.15. Tuo pat metu daugiašaliu lygmeniu vyksta diskusijos dėl investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo reformos. 2017 m. liepos 10 d. po oficialaus daugelio narių, įskaitant Europos Sąjungos valstybes nares⁽¹¹⁾, prašymo JT Tarptautinės prekybos teisės komisija (UNCITRAL) nusprendė įsteigti III darbo grupę, kuriai vadovauja Vyriausybė, įgaliotą 1) nustatyti ir apsvarstyti su IVGS susijusias problemas, 2) apsvarstyti, ar, atsižvelgiant į visus nustatytus susirūpinimą keliančius klausimus, reforma buvo pageidautina, ir 3) darbo grupei padarius išvadą, kad reforma pageidautina, parengti tinkamų sprendimų, kuriuos ji galėtų rekomenduoti Komisijai⁽¹²⁾.

2.16. Laikantis platesnio požiūrio, Jungtinių Tautų prekybos ir plėtos konferencija (UNCTAD), pateikdama siūlymą išanalizuoti dabartinę tarptautinių investicijų susitarimų tvarką ir teikdama rekomendacijas modernizuoti tarptautinių investicijų susitarimus, taip pat prisideda prie dabartinių diskusijų dėl investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo sistemos reformos. Rekomenduojama: skatinti bendrą sutarties nuostatų aiškinimą, iš dalies keisti arba pakeisti pasenusias sutartis, atsižvelgti į visuotinius standartus, išsipareigoti užtikrinti daugiašališkumą ir senų sutarčių nutraukimą ar jų atsisakymą⁽¹³⁾.

2.17. Remiantis UNCTAD statistiniais duomenimis, į kuriuos atkreiptas dėmesys 2018 m. vasario mėn. vykusiame viešame klausyme, pastaraisiais metais nutraukti ir nepakeisti 107 investicijų susitarimai, į kuriuos įtrauktas IVGS. Praėjusiais metais nutraukta daugiau investicijų susitarimų nei sudaryta⁽¹⁴⁾. EESRK pažymi, kad kai kurios šalys ėmėsi persvarstyti savo požiūrį į IVGS.

2.18. EESRK norėtų pabrėžti, kad prie perspektyvių sąlygų investicijoms galima prisidėti ne tik IVGS reforma, bet ir kitomis įvairiomis politikos priemonėmis, be kita ko:

- stiprinant vietos teismines institucijas;
- teikiant draudimą investuotojams, pavyzdžiui, per Pasaulio banko Daugiašalę investicijų garantijų agentūrą;
- vykdant ginčų prevenciją;
- taikant labiau taikinančius ginčų sprendimo būdus, pavyzdžiui, tarpininkavimą;
- skatinant investicijas ir
- valstybių tarpusavio ginčų sprendimą.

⁽¹⁰⁾ Žr. 9 išnašą.

⁽¹¹⁾ ES nėra valstybė, todėl ji nėra narė, tačiau ji turi daugiau teisių turinčio stebėtojo statusą JT Tarptautinės prekybos teisės komisijoje (UNCITRAL).

⁽¹²⁾ <http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/CN.9/WG.III/WP.142&Lang=E>.

⁽¹³⁾ http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diaepcb2017d3_en.pdf.

⁽¹⁴⁾ UNCTAD tarptautinių investicijų susitarimo klausimų dokumentas „Naujausi tarptautinių investicijų tvarkos pokyčiai“ (2018 m. gegužės mėn.), kurį galima rasti: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/Publications/Details/1186>.

2.19. Galiausiai, EESRK atsižvelgia į 2014 m. birželio 26 d. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos rezoliuciją 26/9, kurioje ji nusprendė „įsteigti neribotos sudėties tarpvyriausybinių tarptautinių korporacijų ir kitų verslo įmonių darbo grupę žmogaus teisių klausimams spręsti, kurios užduotis – parengti tarptautinį teisiškai privalomą dokumentą, kuriuo tarptautinėje žmogaus teisių teisėje būtų reglamentuojama tarptautinių korporacijų ir kitų verslo įmonių veikla“⁽¹⁵⁾. Šia vadinamąja privaloma JT sutartimi, dėl kurios šiuo metu diskutuoja JT valstybės narės, siekiama kodifikuoti tarptautinius žmogaus teisių srities įsipareigojimus, susijusius su tarptautinių korporacijų veikla. EESRK atkreipia dėmesį į galimą poveikį būsimums sutartims dėl prekybos ir investicijų.

Komisijos įgaliojimai

2.20. 2017 m. rugsėjo 13 d. Europos Komisija paskelbė rekomendaciją dėl Tarybos sprendimo, kuriuo suteikiami įgaliojimai pradėti derybas dėl Konvencijos, kuria įsteigiamas Daugiašalis investicinių ginčų sprendimo teismas⁽¹⁶⁾. Iš dalies valstybių narių pakeisti įgaliojimai Taryboje priimti 2018 m. kovo 20 d.⁽¹⁷⁾

2.21. Priimtais derybiniais nurodymais siekiama įsteigti nuolatinį teismą su nepriklausomais teisėjais, kurie galėtų priimti tvarius, nuspėjamus ir nuoseklius sprendimus dėl investuotojų ir valstybių ginčų, pagrįstus dvišaliais ar daugiašaliais susitarimais, kai abi (ar bent dvi) šių susitarimų šalys sutinka juos pateikti teismo jurisdikcijai. Taip pat numatyta įsteigti apeliacinį teismą. Iš esmės teismo veikla turi būti ekonomiškai efektyvi, skaidri ir veiksminga, taip pat ir paskiriant teisėjus. Teismas taip pat turi leisti įsikišti trečiosioms šalims (įskaitant, pvz., suinteresuotąsias aplinkos ar darbo organizacijas).

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pastangas siekiant įvykdyti daugiašalę investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo reformą. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į platesnį IVGS reformos mastą, daugiašalius JT Tarptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) veiksmus, taip pat įvairius nacionalinio lygmens veiksmus.

3.2. EESRK mano, kad ES privalo likti atvira visoms IVGS reformos galimybėms, ypač atsižvelgiant į keletą kitų požiūrių ir idėjų, susijusių su IVGS reforma. Visų pirma UNCITRAL III darbo grupė turėtų svarstyti ir vertinti kitų šalių ir organizacijų parengtus pasiūlymus.

3.3. Šiuo požiūriu EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Komisijos viešos konsultacijos dėl nuomonių dėl investicinių ginčų sprendimo daugiašalės reformos visų pirma sutelktos į techninius klausimus, susijusius su nuolatinio Daugiašalio investicinių ginčų teismo steigimu. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į skirtingas suinteresuotųjų subjektų nuomones, ar Komisijos vertinime buvo atsižvelgta į kitokį požiūrį.

3.4. Nors derybų dėl Daugiašalio investicinių ginčų teismo steigimo procesas dar nepradėtas ir manoma, kad šis procesas truks ilgai ir bus sudėtingas, EESRK palankiai vertina didesnę Europos Komisijos įsipareigojimą laikytis skaidrumo, visų pirma paskelbti derybų įgaliojimų projektą. EESRK pritaria tam, kad Taryba paskelbė galutinius įgaliojimus, kuriuos patvirtino valstybės narės. Tai svarbus žingsnis siekiant užtikrinti, kad derybos vyktų skaidriai, atskaitingai ir įtraukiai.

3.5. Diskusijos padedant UNCITRAL, visų pirma skaidrumo požiūriu, yra žingsnis teisinga kryptimi, nes taip nevyriausybiniams organizacijoms suteikiama galimybė stebėti diskusijas ir net jose dalyvauti. Tačiau EESRK nurodo, kad dar ne visi atitinkami suinteresuotieji subjektai galėjo pasinaudoti teismo procesu ir kad UNCITRAL turėtų pakviesti daugiau organizacijų, atstovaujančių įmonėms, profesinėms sąjungoms ir kitoms viešojo intereso organizacijoms, dalyvauti III darbo grupės veikloje. Sprendimų priėmimo procesas turėtų būti visiškai skaidrus ir grindžiamas bendru sutarimu.

⁽¹⁵⁾ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/WGTransCorp/Pages/IGWGOntnc.aspx>.

⁽¹⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2017:493:FIN>.

⁽¹⁷⁾ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12981-2017-ADD-1-DCL-1/lt/pdf>.

3.6. EESRK mano, kad gyvybiškai svarbu, jog darbo grupė palankiai vertintų visų suinteresuotųjų subjektų indėlį siekiant didinti įtraukumą ir kad suinteresuotųjų subjektų atrankos procesą reikėtų toliau tobulinti ir subalansuoti. Šiomis aplinkybėmis Komitetas ragina Europos Komisiją užtikrinti aktyvesnę EESRK dalyvavimą.

3.7. Daugiašalio investicinių ginčų teismo įsteigimas – ilgalaikis projektas, kuriame turi dalyvauti didžioji tų valstybių, kurios pageidauja tapti teismo šalimis, dalis. Todėl ES turėtų dėti visas būtinas diplomatinės pastangas, siekdama įtikinti trečiąsias šalis dalyvauti šiose derybose. EESRK manymu, itin svarbu, kad šis projektas taip pat būtų vykdomas ir remiamas besivystančiose šalyse.

3.8. Bet kuris būsimas Daugiašalis investicinių ginčų teismas siektų supaprastinti ginčų sprendimo procedūrą tose bylose, kurias pradėjo investuotojai ir valstybės pagal tarptautinius investicijų susitarimus. Nepaisant tam tikro esminių investicijų apsaugos nuostatų ir skyrių dėl investicijų, įtrauktų į dvišales investicijų sutartis (DIS) ar laisvosios prekybos susitarimus (LPS), panašumo, visiškai suderinti sistemą, atrodo, sudėtinga.

3.9. Tam prireiks platesnės reformos. Nors dar nėra įgyvendinta ir yra nagrinėjama Teisingumo Teismo, investicinių teismų sistema (ITS), kaip numatyta ES ir Kanados išsamiaje ekonomikos ir prekybos susitarime (IEPS) ⁽¹⁸⁾, ES ir Singapūro ⁽¹⁹⁾, ES ir Vietnamo ir ES ir Meksikos laisvosios prekybos susitarimuose, kurių ateityje bus daugiau ⁽²⁰⁾, galėtų suteikti patirties ir prisidėti prie Daugiašalio investicinių ginčų teismo taisyklių kūrimo.

3.10. Europos Komisijos rekomendacijos tikslas – sukurti naują investuotojų ir valstybių ginčų sprendimo sistemą. EESRK pripažįsta, kad naujoji sistema galėtų padėti spręsti tam tikrus pilietinės visuomenės išreikštus susirūpinimą keliančius klausimus. Tačiau daug esminių klausimų tebėra neišspręsta ir reikalingas tolesnis išaiškinimas.

Esminiai klausimai

3.11. Pripažindami, kad IVGS daugiašalės reformos procesas vis dar yra pradiniam etape, suinteresuotieji subjektai iškėlė keletą esminių klausimų, susijusių su Daugiašalio investicinių ginčų teismo steigimu. Šie klausimai susiję su taikymo srities aspektais – ar reformuoti investicijų apsaugos esminius ar procedūrinius aspektus arba abu; su prienamumu – ar tik investuotojai, ar ir trečiosios šalys galės pareikšti ieškinį Daugiašaliam investicinių ginčų teismui; ir su vietos teisių gynimo priemonių naudojimu – ar prieš tai, kai investuotojas galės pradėti bylą Daugiašaliame investicinių ginčų teisme, pirma turi būti išnaudotos vietos teisių gynimo priemonės. Šioje nuomonėje nagrinėjami šie klausimai.

3.12. Nagrinėdamas šiuos klausimus EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad galimai įsteigus Daugiašalį investicinių ginčų teismą reikėtų atsižvelgti į subsidarumo principą ir SESV 1 straipsnį, pagal kurį „sprendimai priimami kuo atviriau ir kuo labiau priartinant juos prie piliečio“ ⁽²¹⁾.

3.13. EESRK atsižvelgia į susirūpinimą, kad Daugiašalis investicinių ginčų teismas gali lemti IVGS sistemos plėtrą pirma neišsprendus dabartinių klausimų dėl ITS, įskaitant jos suderinamumą su ES teise. EESRK mano, kad tarptautinių investicinių ginčų sprendimo teismas jokiais aplinkybėmis neturėtų pakeisti vietos ginčų sprendimo šalyse, turinčiose tinkamas teismų sistemas.

3.14. Keletas suinteresuotųjų subjektų išreiškė didelį susirūpinimą dėl procedūros reformavimo prieš tai neįvertinus materialinės teisės, kurią taikytų būsimas Daugiašalis investicinių ginčų teismas, ir nesuteikus institucinei daugiašalei įstaigai įgaliojimų aiškinti šias normas. Taip pat esama susirūpinimo, kad taip galėtų būti sukurtas naujas teisinės galios pagrindas. Kiti suinteresuotieji subjektai pritaria Europos Komisijos nuomonei, kad materialinė teisė yra apibrėžta pagrindiniais susitarimais.

⁽¹⁸⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/agenda/our-events/events/multilateral-investment-court-hearing>.

⁽¹⁹⁾ 2017 m. gegužės 16 d. nuomonėje Nr. 2/15 Europos Sąjungos Teisingumo Teismas suteikė aiškumo dėl ES ir Singapūro laisvosios prekybos susitarimo pobūdžio, nurodydamas, dėl kurių susitarimo dalių ES turi išimtinę kompetenciją, o dėl kurių taikoma vadinamoji pasidalijamoji kompetencija, ir kurias turi patvirtinti nacionaliniai parlamentai. (<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-05/cp170052lt.pdf>).

⁽²⁰⁾ Pavyzdžiui, ES ir Čilės laisvosios prekybos susitarimas (šiuo metu atnaujinamas), ES ir Japonijos ekonominės partnerystės susitarimas (sudarytas 2017 m. ir jame nėra skyriaus dėl investicijų apsaugos, tačiau šalys susitarė, kad ateityje ši problema bus toliau svarstoma ir sprendžiama), taip pat būsimi laisvosios prekybos susitarimai su Australija ir Naująja Zelandija.

⁽²¹⁾ Be to, ši taisyklė taip pat įtraukta į tarptautines žmogaus teisių sutartis, įskaitant Europos žmogaus teisių konvenciją (EŽTK).

4. Siūlomos reformos taikymo sritis, apimanti materialines nuostatas dėl investicijų apsaugos ir ginčų sprendimo procedūrą

4.1. EESRK pažymi, kad siūlomos daugiašalės reformos taikymo sritis taikoma tik investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo procedūriniais aspektams.

4.2. Nors EESRK mano, kad pirmenybė turėtų būti teikiama labiau holistiniam požiūriui, kuris apimtų investicijų apsaugos materialinius ir procedūrinius aspektus, taip pat pripažįsta tokio požiūrio sudėtingumą ir tai, kad reikia politinės paramos daugiašaliu lygmeniu.

4.3. Atsižvelgiant į diskusijas, kurias surengti padėjo UNCITRAL, III darbo grupė nustatė keletą iššūkių. Jie apima ir klausimą, ar galima pereiti prie procedūrinės investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo reformos prieš įvykdant materialinę reformą. UNCITRAL mano, kad tai sudėtinga, bet įmanoma užduotis. Šiuo atžvilgiu III darbo grupė išnagrinės klausimus, kurie gali būti siejami su procedūra, bet taip pat gali turėti didelį poveikį visos sistemos teisėtumui ir nuoseklumui, pavyzdžiui, arbitražo elgesio kodekso, trečiųjų šalių finansavimo ir lygiagrečių procesų klausimus.

4.4. Materialinių investicijų apsauga paprastai užtikrinama laikantis keleto principų, įskaitant nacionalinį režimą, didžiausio palankumo režimą, teisingą ir nešališką režimą ir kapitalo pervedimų garantiją. Tačiau ieškiniams, kuriuos užsienio investuotojai gali pateikti ginčams spręsti, taikomi apribojimai. Pavyzdžiui, ieškiniai negali būti grindžiami vien tik prarastu pelnu arba tiesiog keičiantis nacionalinės teisės aktams.

4.5. Valstybės šiuos klausimus sprendžia skirtingomis priemonėmis. Priemonės yra įvairios: nuo labiau holistinio požiūrio, pavyzdžiui, naujų susitarimų modelių, kuriais siekiama reformuoti materialinius ir procedūrinius investicijų apsaugos elementus, sukūrimo, iki tikslingesnio požiūrio, kuriuo didžiausias dėmesys skiriamas arba materialiniam, arba procedūriniam investicijų apsaugos komponentui. EESRK pažymi, kad ES jau ėmė skatinti taikyti labiau holistinį požiūrį, bent dvišaliu lygmeniu pasitelkdamas ITS.

4.6. Komisija nustatė tikslą, kad įsteigus Daugiašalį investicinių ginčų teismą jis turėtų tapti standartiniu su investicijomis susijusių ginčų sprendimo modeliu visuose būsimuose ES susitarimuose, be to, jis taip pat galiausiai turėtų pakeisti dabartinius ES ir valstybių narių investicijų susitarimų procedūrinius mechanizmus.

4.7. Šioje srityje, jeigu bus įsteigtas Daugiašalis investicinių ginčų teismas, reikėtų įvykdyti dabartinės IVGS sistemos reformą taip, kad, viena vertus, būtų užtikrinta veiksminga tiesioginių užsienio investicijų apsauga ir, kita vertus, būtų visiškai išspręsti suinteresuotiesiems subjektams kilę klausimai. Norėtume pažymėti, kad šiuo požiūriu pasiekta didelė pažanga, ypač kalbant apie naujausius modernius laisvosios prekybos susitarimus, dėl kurių susitarė ES.

5. Viešasis interesas

5.1. EESRK mano, kad labai svarbu, jog Daugiašalis investicinių ginčų teismas jokių būdu nedarytų įtakos ES ir valstybių narių gebėjimui vykdyti savo įsipareigojimus pagal tarptautinius aplinkos apsaugos, žmogaus teisių ir darbo susitarimus, taip pat vartotojų apsaugai.

5.2. Visų pirma, į susitarimą, įsteigiantį Daugiašalį investicinių ginčų teismą, turėtų būti įtraukta nuostata dėl hierarchijos, kuria būtų užtikrinta, kad tarptautinio investicijų susitarimo ir bet kokio tarptautinio aplinkos apsaugos, socialinio ar žmogaus teisių susitarimo, kurių privalo laikytis viena ginčo šalis, neatitiktis atveju tarptautiniu aplinkos apsaugos, socialinio ar žmogaus teisių susitarimu nustatyti įsipareigojimai yra viršesni siekiant, kad investuotojų susitarimai nebūtų laikomi viršesniais⁽²²⁾. Ši nuostata itin svarbi siekiant užtikrinti, kad Daugiašalio investicinių ginčų teismo šalys turėtų pakankamai laisvės pasiekti Paryžiaus susitarimo, kuriuo reikalaujama gerokai pakeisti reglamentavimą, kad energetikos pertvarka būtų sėkminga, tikslus.

5.3. Reikia procedūrinių garantijų ieškiniams, nukreiptiems į vidaus viešojo intereso teisės aktus, siekiant užtikrinti šalies teisę atitinkamai reguliuoti atsižvelgiant į viešąjį interesą, o ne į investuotojo apsaugą. EESRK mano, kad tai galima deramai pasiekti tik įtraukus išimtis dėl viešojo intereso. Tačiau, tai turi būti neatsiejama nuo atitinkamų garantijų, kad nebus piktnaudžiaujama dėl protekcionistinių priežasčių. Šioje srityje teisė reguliuoti socialinės apsaugos poreikių srityje turėtų

⁽²²⁾ Dėl kritinės buvusių IVGS teismo bylų analizės žr. Andreas Kulick „Visuotinis viešasis interesas tarptautinėje investicijų teisėje“ (Cambridge University Press 2012 m.), 225–306.

aiškiai apimti kolektyvinius susitarimus, įskaitant trišalius ir (arba) bendrus (*erga omnes*) susitarimus, kad jie negalėtų būti aiškinami kaip investuotojo teisėto lūkesčio pažeidimas⁽²³⁾.

5.4. EESRK pažymi, kad IEPS 8.18 straipsnio 3 dalyje jau užtikrinama, kad investuotojas negalėtų pareikšti ieškinio, jeigu investicija įvykdyta pasitelkiant apgaulingą klaidinimą, slėpimą, korupciją ir elgesį, kuriuo piktnaudžiaujama šiuo procesu. Galimu būsimu susitarimu, įsteigiančiu Daugiašalių investicinių ginčų teismą, reikėtų užtikrinti, kad ši nuostata būtų įtraukta į taikomus teisės aktus dėl sukčiavimo, žmogaus teisių pažeidimų arba (tarptautinių) aplinkos apsaugos, socialinės ar vartotojų teisės pažeidimų.

5.5. Griežti kriterijai, siekiant užkirsti kelią nepagrįstiems ieškiniams ir užtikrinti, kad nepagrįsti ieškiniai būtų iš anksto atmetami, taip pat turėtų būti įtraukti į Daugiašalio investicinių ginčų teismo darbo tvarkos taisykles. Pagreitintos prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros, kuriomis atmetami nepagrįsti ieškiniai, yra svarbios, nes tai bus atsakas į kritiką dėl esamos sistemos, užtikrinant, kad ateityje ja nebūtų piktnaudžiaujama. Be to, tokia pagreitinta sprendimo priėmimo dėl teisiškai nepagrįstų ieškinių procedūra, padeda mažinti teismo veiklos sąnaudas.

5.6. EESRK pažymi, kad vienas iš klausimų, iškeltų per jo viešą klausymą buvo galimybė trečiosioms šalims finansuoti ginčų sprendimą. Trečiųjų šalių finansavimas gali neatitikti pirminių investicijų susitarimų tikslų ir gali lemti ydingas paskatas. Todėl EESRK rekomenduoja išnagrinėti trečiųjų šalių finansavimo poveikį ir poreikį ir jo reglamentavimą Daugiašaliame investicinių ginčų teisme⁽²⁴⁾.

6. Trečiųjų šalių teisės ir priešieškiniai

6.1. EESRK svarsto galimybę leisti teikti *amicus curiae* pareiškimus⁽²⁵⁾, kuriuos jau galima teikti pagal daugybę IVGS procedūrų – tai palankiai vertinamas pirmas žingsnis siekiant užtikrinti suderintą ir sąžiningą sistemą. Vis dėlto, EESRK manymu, būtina užtikrinti, kad Konvencija, kuria įsteigiamas Daugiašalis investicinių ginčų teismas, ne tik būtų leidžiama priimti *amicus curiae* pareiškimus, bet ir skatinama reikalauti, kad teisėjai savo svarstymuose deramai į juos atsižvelgtų.

6.2. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad į Daugiašalio investicinių ginčų teismo įgaliojimus įtraukta galimybė įsikišti trečiosioms šalims. Tačiau EESRK rekomenduoja išnagrinėti trečiųjų šalių vaidmenį ne tik taikant UNCITRAL taisykles, kad būtų užtikrinta suderinta ir sąžininga sistema ir veiksmingos teisės nukentėjusioms trečiosioms šalims – vietos gyventojams, darbuotojams, sąjungoms, aplinkos apsaugos grupėms ar vartotojams.

6.3. EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas, susijusias su investicinio teismo pasiūlymu TPIP dėl galimybės trečiosioms šalims įsikišti ir įgaliojimų išaiškinimu, kad taip įsikišti galėtų visi suinteresuotieji subjektai, turintys su byla susijusių teisinių interesų. EESRK prašo Komisijos užtikrinti, kad kreipimosi į Daugiašalių investicinių ginčų teismą kriterijai nebūtų nepagrįstai ribojantys ir sudarytų sąžiningas galimybes naudotis teismo procesu, visapusiškai atsižvelgiant į ES įsipareigojimus pagal Orhuso konvenciją ir jų laikantis.

6.4. Kai kurie suinteresuotieji subjektai pritaria požiūriui, kad Daugiašalis investicinių ginčų teismas taip pat turėtų turėti galimybę nagrinėti trečiųjų šalių pateiktus ieškinius ir valstybių priešieškinius investuotojams, atsižvelgiant į dabartinius senos IVGS sistemos pokyčius. Šioje srityje kyla daugybė teisinių ir praktinių klausimų, kuriuos reikia nuodugnai išnagrinėti. Pavyzdžiui, ši galimybė priklausys nuo taikomų teisės aktų, kitaip tariant – nuo esminių nuostatų, kurios įtrauktos į teismo jurisdikcijai perduotus susitarimus.

6.5. EESRK prašo Komisijos užtikrinti, kad Daugiašalis investicinių ginčų teismas bent neužkirstų kelio nukentėjusioms trečiosioms šalims pareikšti ieškinių užsienio investuotojams. Šiuo atžvilgiu į Konvenciją, įsteigiančią Daugiašalių investicinių ginčų teismą, būtų galima įtraukti nuostatas, kuriomis būtų suteikta galimybė pareikšti tokius ieškinius, kai tarptautinio susitarimo šalys sutarė dėl tokių ginčų pateikimo Daugiašalio investicinių ginčų teismo jurisdikcijai.

⁽²³⁾ Žr. 8 išnašą.

⁽²⁴⁾ <http://ccsi.columbia.edu/work/projects/third-party-funding-in-investor-state-dispute-settlement/>.

⁽²⁵⁾ *Amicus curiae*: pažodžiui reiškia teismo draugas. Asmuo, kuris labai domisi arba turi tvirtą nuomonę dėl ieškinio dalyko, tačiau nėra ieškinio šalis, gali prašyti teismo leidimo pateikti raštą, tariamai šalies vardu, tačiau faktiškai, kad pasiūlytų savo nuomonę atitinkančių loginį pagrindą. Daugiau informacijos rasite: <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/amicus+curiae>.

7. Santykiai su nacionaliniais teismais

7.1. EESRK mano, kad Daugiašalis investicinių ginčų teismas jokiais aplinkybėmis negali daryti neigiamos įtakos ES teismų sistemai ir ES teisės autonomijai. EESRK primena, kad nuomonėje REX/411 jis nurodė, jog esama nemažai su ES sutartimis ir konstitucine teise susijusių klausimų dėl IVGS ir ES teisinės sistemos santykio. Dėl to jis mano, kad „IVGS atitiktis ES teisei klausimą pagal oficialią nuomonės pateikimo procedūrą būtina turi išnagrinėti ESTT, prieš kompetentingoms institucijoms priimant sprendimą ir prieš laikinai įsigaliojant bet kokiems TIS, dėl kurių derasi EK“.

7.2. Šiomis aplinkybėmis EESRK norėtų atkreipti dėmesį į dvi Teisingumo Teismo nagrinėtas bylas, kurios buvo pagrįstos ankstesne IVGS arbitražo sistema ir yra susijusios su šia diskusija. Pirmą, savo 2017 m. gegužės 16 d. nuomonėje 2/15 dėl ES ir Singapūro LPS, Europos Teisingumo Teismas nusprendė, kad ES neturi išimtinės kompetencijos IVGS srityje, ir nustatė, kad dėl IVGS ginčams netaikoma valstybių narių teismų jurisdikcija. Antra, savo sprendime *Slowakische Republik/Achmea BV* (byla C-284/16) dėl ES vidaus investicijų susitarimų ETT nustatė, kad dėl IVGS ginčams netaikoma ES valstybių narių teismų jurisdikcija ir dėl to taip pat netaikoma ES teisės sistemos teisių gynimo priemonių sistema.

7.3. EESRK palankiai vertina tai, kad Belgijos Vyriausybė paprašė pagal SESV 218 straipsnio 11 dalį parengti nuomonę dėl IEPS investicinių teismų sistemos suderinamumo su ES Sutartimis, kaip prašė EESRK savo nuomonėje dėl svarbiausių konkrečių derybų dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės (TPIP) klausimų⁽²⁶⁾. EESRK reiškia viltį, kad Teisingumo Teismo nuomonė 1/17 ES institucijoms suteiks būtinas gaires svarbiais Europos konstitucinės teisės klausimais.

7.4. EESRK pripažįsta, kad kai kurie suinteresuotieji subjektai mano, jog veiksmingiausias būdas apsaugoti nacionalinių teismų įgaliojimus – į Daugiašalį investicinių ginčų teismą leisti kreiptis tik šalims ir tarptautinėms organizacijoms, pavyzdžiui, ES. Valstybių tarpusavio ginčų sprendimas, kuris taip pat yra pagal viešąją tarptautinę teisę numatytasis ginčų sprendimo mechanizmas, jau panaudotas keliuose investicijų susitarimuose, todėl jam reikėtų teikti pirmenybę investicijų teisės srityje. EESRK pažymi, kad kiti suinteresuotieji subjektai mano, jog investuotojų ir valstybės ginčų sprendimas – veiksmingesnis pasirinkimas investicijų atveju, nes, jų nuomone, taip ginčai sprendžiami neutraliai, depolitizuotai ir ekonomiškai efektyviai. Nuo to laiko, kai prieš keletą dešimtmečių buvo sukurtas toks ginčų sprendimas, jis tebėra numatytoji investicinių ginčų sprendimo sistema.

7.5. EESRK pažymi, kad įvairių suinteresuotųjų subjektų požiūris į nacionalinių teismų ir Daugiašalio investicinių ginčų teismo santykį yra skirtingas. Kai kurie subjektai mano, kad Daugiašalis investicinių ginčų teismas turėtų būti paskutinė priemonė išnaudojus privalomąsias vietas taisomąsias priemones, o kiti pritaria dabar Komisijos taikomam „nekeisti krypties“ požiūriui ir mano, kad jis yra geras pagrindas Daugiašaliui investicinių ginčų teismui.

7.6. Pagal požiūrį „nekeisti krypties“ investuotojas turi teisę kreiptis į vietos teismus arba tiesiogiai į ITS ir (arba) Daugiašalį investicinių ginčų teismą. Tačiau, išsprendus bylą viename forume, investuotojas negali jos pakartotinai pradėti kitame forume. Kai kurie suinteresuotieji subjektai mano, kad šiuo požiūriu sėkmingai sprendžiami klausimai, kylantys dėl to, kad investuotojai turi galimybę įvairiuose forumuose siekti taisomųjų priemonių dėl to paties tariamo pažeidimo. Jie taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad kai kuriuose tarptautiniuose investicijų susitarimuose laikomasi šio požiūrio⁽²⁷⁾. Remiantis UNCTAD pateikta analize⁽²⁸⁾, „[„nekeisti krypties“ požiūriu] siekiama užkirsti kelią galimybei investuotojui vienu metu pareikšti ieškinį dėl tariamų tarptautinio investicijų susitarimo pažeidimų ir investuotojo patronuojamajai įmonei pradėti nacionalinį teismo procesą dėl tariamų sutarties ar nacionalinės teisės pažeidimų“.

⁽²⁶⁾ Žr. 8 išnašą.

⁽²⁷⁾ Į daugelį JAV ir Kanados sudarytų susitarimų neįtrauktos nuostatos dėl „nekeisti krypties“ požiūrio. Pavyzdžiui, Kanados ir Jordanijos DIS (2009 m.) 26 straipsnis dėl sąlygų prieš ieškinio pareiškimą arbitražo teismui.

⁽²⁸⁾ UNCTAD dokumentai dėl II tarptautinių investicijų susitarimų ir investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo klausimų (UNCTAD, 2014 m.): http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diaeia2013d2_en.pdf.

7.7. Reikalavimas pirma pasinaudoti vietos teisių gynimo priemonėmis yra pagrindinis tarptautinės paprotinės teisės ir tarptautinės žmogaus teisių teisės principas. Be to, ir ES valstybės narės yra sudariusios keletą investicijų susitarimų su trečiosiomis šalimis, kuriuose aiškiai reikalaujama, kad pareiškėjai išnaudotų nacionalines teisių gynimo priemones ⁽²⁹⁾. Ši taisyklė grindžiama tuo, kad šaliai, kurioje įvykdytas pažeidimas, suteikiama galimybė ištaisyti padėtį savomis priemonėmis pagal savo nacionalinės teisės sistemą, ir ši taisyklė taikoma, kai tarptautinėmis ir nacionalinėmis procedūromis galima pasiekti vienodą rezultatą ⁽³⁰⁾. Tarptautinis Teisingumo Teismas nustatė, kad tai taip svarbu, kad negalima laikyti, jog ši taisyklė tarptautiniu susitarimu netiesiogiai netaikoma ⁽³¹⁾. Dėl šių priežasčių kai kurie suinteresuotieji subjektai mano, kad svarbu į susitarimą, įsteigiantį Daugiašalį investicinių ginčų teismą, aiškiai įtraukti šią taisyklę.

7.8. EESRK, atsižvelgdamas į tai, kad pirmiau išdėstyta, ragina Europos Komisiją toliau nagrinėti vietos teisių gynimo priemonių išnaudojimo klausimą ir tai, kaip tai būtų galima įgyvendinti kalbant apie Daugiašalį investicinių ginčų teismą.

8. Teisėjų nepriklausomybė ir legitimumas

8.1. Nepaisant Daugiašalio investicinių ginčų teismo institucinės struktūros (atskira tarptautinė organizacija ar susieta su esama institucija), reikėtų užtikrinti jo nepriklausomumą. Nuolatinių teisėjų paskyrimas yra pagrindinis veiksnys pradedant kurti teismų praktiką, taip didinant nuspėjamumą ir atsisakant investuotojų ir valstybės ginčų sprendimo požiūrio, kuris dažnai laikomas *ad hoc* požiūriu.

8.2. Jeigu bus įsteigtas Daugiašalis investicinių ginčų teismas, pagrindinis tikslas turėtų būti paskirti nuolatinius teisėjus. Pradiniais teismo steigimo etapais jis turėtų turėti galimybę organizuoti savo veiklą atsižvelgdamas į bylą, kurias nagrinės teismas, skaičių. Tai priklauso nuo pirminių Konvencijos, kuria įsteigiamas teismas, šalių skaičiaus ir nuo susitarimų, kurie bus teikiami teismo jurisdikcijai, skaičiaus.

8.3. Nors Europos Komisijos pateiktose rekomendacijose dėl įgaliojimų teisėjų paskyrimo metodas nėra nurodytas, EESRK palankiai vertina išpareigojimus nustatyti aiškius ir aukšto lygio kriterijus, tarp jų kandidatų kvalifikaciją ir elgesio kodekso, pavyzdžiui, teisėjų Magna Carta ⁽³²⁾ laikymąsi, kuriuo bus užtikrinama, kad nebūtų interesų konflikto ir garantuojamas teisėjų nepriklausomumas. Tai būtina, siekiant užtikrinti teisinės valstybės principą ir visuomenės pasitikėjimą.

8.4. Kalbant apie teisėjų kvalifikaciją, turėtų būti reikalaujama akivaizdžios praktinės patirties ne tik tarptautinės teisės, bet ir kitose srityse, pavyzdžiui, investicijų, vartotojų, aplinkos apsaugos, žmogaus teisių ir darbuotojų teisių bei ginčų sprendimo. Tai labai svarbu siekiant užtikrinti, kad teisėjai turėtų reikiamos patirties įvairioms byloms, susijusioms su įvairiais sektoriais ir investicijų rūšimis, ir kurios bus teikiamos teismo jurisdikcijai, spręsti ir galėtų visiškai suprasti ir deramai įvertinti susijusias teisines aplinkybes.

8.5. Be to, EESRK pritaria teisėjų paskyrimo procedūrai, kuri būtų skaidri ir atitiktų kriterijus, kuriais bus užtikrinamas teisingas teismą įsteigiančios konvencijos šalių atstovavimas. Atrankos procesas turėtų būti skaidrus ir atitikti viešosios kontrolės principus.

8.6. Skaidrumo, informacijos pririnamumo plačiajai visuomenei ir suinteresuotiesiems subjektams, pavyzdžiui, taikant akreditavimą, užtikrinimas – tai dar vienas esminis elementas, siekiant padidinti sistemos patikimumą ir legitimumą. UNCITRAL taisyklės dėl sutartimis grindžiamo investuotojų ir valstybių arbitražo skaidrumo ir Jungtinių Tautų konvencija dėl sutartimis grindžiamo investuotojų ir valstybių arbitražo skaidrumo (Mauricijaus konvencija dėl skaidrumo) turėtų būti būsimo Daugiašalio investicinių ginčų teismo skaidrumo taisyklių pagrindas.

9. Veiksminga sistema

9.1. Sekretoriatui turėtų būti pavesta veiksmingai administruoti Daugiašalį investicinių ginčų teismą. Nors dabar nėra aišku, ar teismas bus naujai įsteigta organizacija, ar susieta su esama tarptautine organizacija, turi būti užtikrinta, kad sekretoriato veikimui būtų skiriama pakankamai lėšų.

⁽²⁹⁾ Žr., pvz., 1976 m. Vokietijos ir Izraelio DIS 6 straipsnį, 1978 m. Egipto ir Švedijos DIS 8 straipsnį, 1981 m. Rumunijos ir Šri Lankos DIS 7 straipsnį, 2007 m. Albanijos ir Lietuvos DIS 8 straipsnį, 1992 m. Urugvajaus ir Ispanijos DIS XI straipsnį, 1991 m. Urugvajaus ir Lenkijos DIS X straipsnį.

⁽³⁰⁾ *Interhandel* (Šveicarija prieš JAV), preliminarūs prieštaravimo pareiškimai, 1959 m. Tarptautinis Teisingumo Teismas, 6 ataskaita, 27 straipsnis (kovo 21 d.). Galite rasti <http://www.icj-cij.org/docket/files/34/2299.pdf>, 27 straipsnis.

⁽³¹⁾ *Electronica Sicula S.p.A. (ELSI)* (Italija prieš JAV), sprendimas, 1989 TTT. Rep. 15, 28 I.L.M. 1109 (liepos 20 d.), dalis. 50.

⁽³²⁾ <https://rm.coe.int/16807482c6>

9.2. Įgaliojimų projekte siūloma, kad administracines sąnaudas, laikydamosi teisingumo principo, padengtų šalys, atsižvelgiant į skirtingus kriterijus, įskaitant šalių ekonominio išsivystymo lygį, šaliai tenkančių susitarimų skaičių ir kiekvienos šalies tarptautinių investicijų šrautų ar atsargų apimtį.

9.3. Apie sąnaudų, susijusių su bylų išnagrinėjimu (išskyrus teisėjų darbo užmokestį, kuris, kaip siūloma, turėtų būti fiksuoto dydžio), priskyrimą įgaliojimų projekte neužsimenama. EESRK prašo išaiškinti šį klausimą.

9.4. Didelę tiesioginių užsienio investicijų dalį vykdo mažosios ir vidutinės įmonės (MVI), kurioms pagrįstomis sąlygomis ir sąnaudomis reikia užtikrinti vienodo lygio apsaugą ir galimybę naudotis ginčų sprendimo sistema.

9.5. Taip pat reikėtų apsvarstyti galimybę naudoti taikinimo mechanizmą, kuriuo būtų siekiama padėti šalims išspręsti ginčą draugiškai.

9.6. Visi Daugiašalis investicinių ginčų teismo sprendimai turėtų būti vykdomi ir skelbiami viešai.

10. Aukšto lygio apsauga ir galimas pereinamasis laikotarpis

10.1. Svarbu pažymėti, kad esminė susitarimo, kuris turi būti pateiktas teismo jurisdikcijai, sąlyga yra ta, kad abi susitarimo šalys turi duoti savo sutikimą. Iš esmės tai reiškia, kad nė vienas iš ES ar ES valstybių narių pasirašytų susitarimų automatiškai nebus perduodamas teismo jurisdikcijai, jei su tuo nesutinka ir trečioji šalis.

10.2. Šiuo atžvilgiu, galimu pereinamuoju laikotarpiu nuo dabartinės IVGS sistemos prie ITS ir iki kol bus įsteigtas Daugiašalis investicinių ginčų teismas, toliau taikomos sutartos ginčų sprendimo procedūros, kad būtų užtikrinta investicijų aukšto lygio apsauga, atsižvelgiant į konstitucingumą ir pajėgumą pagal ES teisės aktus, kol neišspręsta ES Teisingumo Teismui Belgijos pateikta byla ⁽³³⁾.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽³³⁾ Žr. 5 išnašą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Pasirengimo narystei paramos priemonės (PNPP III)

(COM(2018) 465 final – 2018/0247 (COD))

(2019/C 110/28)

Pranešėjas: **Dimitris DIMITRIADIS**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 7 2 Europos Komisija, 2018 7 12 Europos Sąjungos Taryba, 2018 7 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Išorės santykiai
Priimta skyriuje	2018 11 23
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	181/1/1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) teigiamai vertina 2021–2027 m. laikotarpiui skirtą pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Pasirengimo narystei paramos priemonės (PNPP III).

1.2. EESRK taip pat palankiai vertina teiginį, kad svarbiausias PNPP III aspektas turėtų būti veiklos rezultatai, taip suteikiant galimybę gauti daugiau bendro finansavimo lėšų, atitinkančių paramos gavėjų išsipareigojimus ir pažangą siekiant reformų. Naudojant veiklos rezultatų rodiklius bus galima prisidėti prie bendro PNPP III vertinimo; be to, tai atitinka ankstesnes dėl PNPP II⁽¹⁾ pateiktas rekomendacijas.

1.3. EESRK yra įsitikinęs, kad Pasirengimo narystei paramos priemonės nustatymas atitinka naująją Europos Komisijos Vakarų Balkanų strategiją dėl *įtikinamos plėtros perspektyvos ir didesnio ES išsipareigojimo Vakarų Balkanų šalims*, kuri buvo paskelbta 2018 m. vasario 6 d., ir jos šešias pavyzdines iniciatyvas: *stiprinti teisinę valstybę, siekti tvirtesnio bendradarbiavimo saugumo ir migracijos srityse pasitelkiant jungtines tyrimų grupes, Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgas, plėsti ES energetikos sąjungą į Vakarų Balkanų šalį, mažinti tarptinklinio ryšio mokesčius ir diegti plačiajuostį ryšį regione*⁽²⁾. Tai taip pat atitinka Europos Sąjungos plėtros politiką atsižvelgiant į ateityje galimą Turkijos įstojimą į ES.

1.4. EESRK dar kartą patvirtina Europos Sąjungos sutarties 49 straipsniu grindžiamą savo poziciją, kad kiekviena Europos valstybė, gerbianti nurodytas vertybes, t. y. pagarbą žmogaus orumui, laisvę, demokratiją, lygybę, teisinės valstybės principą ir pagarbą žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises, ir išsipareigojusi propaguoti šias vertybes, gali pareikšti norą tapti Sąjungos nare.

1.5. EESRK palankiai vertina tai, kad, remiantis Europos Komisijos pasiūlymu, orientacinė finansavimo suma, numatyta šiame reglamento dėl PNPP III 2021–2027 m. laikotarpiui projekte, bus apie 14,5 mlrd. EUR.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl Pasirengimo narystei pagalbos priemonės ir Europos kaimynystės priemonės (OL C 11, 2013 1 15, p. 77).

⁽²⁾ Pagrindiniai ES strategijos dėl Vakarų Balkanų principai buvo išdėstyti 2018 m. vasario 6 d. Komisijos komunikate Įtikinama plėtros perspektyva ir didesnis ES išsipareigojimas Vakarų Balkanų šalims, COM(2018) 65 final.

- 1.6. EESRK taip pat džiaugiasi dėl to, kad 25 % ES išlaidų bus skirta klimato srities tikslams.
- 1.7. EESRK palankiai vertina tai, kad PNPP III suteikiama daugiau lankstumo, nes iš pat pradžių nenumatomi asignavimai partneriams. PNPP programavimo sistema turėtų būti grindžiama kintančiais poreikiais ir turėtų užtikrinti nuspėjamumo ir veiklos rezultatais grindžiamo finansavimo pusiausvyrą.
- 1.8. EESRK pabrėžia, kad Europos Komisija ir šalys kandidatės bei potencialios šalys kandidatės turėtų visapusiškai atsižvelgti į po PNPP II laikotarpio vidurio vertinimo⁽³⁾ pateiktas pastabas ir daugelį kitų ankstesnių EESRK rekomendacijų⁽⁴⁾.
- 1.9. EESRK pabrėžia pasirengimo narystei paramos svarbą palaikant ekonomikos reformas ir kuriant verslui palankią ir nuspėjamą aplinką siekiant skatinti verslumą, verslo kūrimą ir padėti MVĮ augti ir taip didinti konkurencingumą, ekonomikos augimą ir naujų daromų darbų vietų kūrimą.
- 1.10. EESRK pabrėžia ekonomikos reformų programų svarbą ir reikšmingą socialinių partnerių ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą šių programų kūrimo ir įgyvendinimo procese. Tam, kad socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos galėtų veiksmingai dalyvauti šiuose procesuose, EESRK ragina daugiau lėšų, įskaitant organizacines dotacijas, skirti jų gebėjimams stiprinti. Šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse reikėtų skatinti gerinti socialinio dialogo kokybę ir turinį.
- 1.11. EESRK mano, kad pagal PNPP III teikiamas finansavimas yra svarbus Vakarų Balkanų šalių ekonomikos integracijai į ES.
- 1.12. EESRK yra pritaria požiūriui, kad PNPP paramos gavėjų pažanga siekiant reformų yra ypač svarbi šių lėšų įsisavinimui (nuo 64,3 iki 88,9 % PNPP II skirtų lėšų) ir panaudojimui, taip pat pabrėžia poreikį stiprinti paramą gaunančių Vakarų Balkanų šalių bendradarbiavimo kultūrą. Turkijos atvejis yra daug sudėtingesnis ir subtilesnis. Skiriant finansavimą šaliai, kurioje tolesnis pilietinių teisių padėties blogėjimas nėra visiškai neįmanomas, reikia laikytis atsargumo, taip pat būtina taikyti sąlygų laikymosi principą.
- 1.13. EESRK pabrėžia, kad pasirengimo narystei paramą būtina naudoti šalių kandidačių ir potencialių šalių kandidačių administravimo gebėjimams stiprinti, kad jos būtų pasirengusios ateityje naudotis struktūriniais fondais ir dalyvauti ES bendroje žemės ūkio politikoje (BŽŪP).
- 1.14. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad ES turėtų nustatyti griežtus ir veiksmingus mechanizmus, skirtus pasirengimo narystei paramos paskirstymo visoms šalims kandidatėms ir potencialioms šalims kandidatėms stebėsenai. Ypač Turkijos atveju daugiau dėmesio turėtų būti skiriama nuolatinio vėlavimo įvairiuose sektoriuose sustabdymui.
- 1.15. EESRK siūlo paspartinti PNPP III įgyvendinimą, visų pirma pirmaisiais metais, kad būtų išvengta struktūrinių spragų sudarant ir įgyvendinant sutartis ir palaipsniui būtų pašalintas dabartinis vėlavimas. Komisija ypatingą dėmesį turėtų skirti netiesioginiam valdymui su paramos gavėjais. Laikotarpio vidurio vertinimas parodė, kad, nors su didesne atsakomybe susijęs poveikis laikomas teigiamu, sutarčių sudarymas buvo prastas, o įgyvendinimas labai vėlavo (ypač Turkijoje).
- 1.16. EESRK pabrėžia, kad stebėseną privalo būti vykdoma remiantis Europos Komisijos pasiūlyme nustatytais rodikliais. Atitinkami veiklos rezultatų rodikliai bus apibrėžti ir įtraukti į PNPP programavimo sistemą, o ES lėšų gavėjams bus nustatyti proporcingi ataskaitų teikimo reikalavimai. Vertinant PNPP III paramos rezultatus atskaitos tašku bus laikomos plėtos ataskaitos. Atsiskaitymo už veiklos rezultatus sistema turėtų būti užtikrinama, kad įgyvendinimo ir rezultatų stebėsenos duomenys būtų renkami veiksmingai, efektyviai ir laiku.
- 1.17. EESRK yra įsitikinęs, kad Komisija turėtų reguliariai vykdyti savo veiksmų stebėseną ir apžvelgti siekiant rezultatų padarytą pažangą. Per vertinimus, remiantis susijusiais rodikliais ir siektinomis reikšmėmis, bus nustatytas vietinis Priemonės poveikis ir išsamiai išanalizuota, kokių mastu Priemonė gali būti laikoma aktualia, efektyvia ir veiksminga, kuriančia pakankamą ES pridėtinę vertę ir derančia su kitų kryptinių ES politika. Į vertinimą bus įtraukta įgyta patirtis, padėsianti nustatyti trūkumus/problemas ar veiksmų arba jų rezultatų tobulinimo galimybes, taip pat padidinti jų naudojimą/poveikį.

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/europeaid/evaluation-instrument-pre-accession-assistance-ipa-ii-draft-report_en.

⁽⁴⁾ Žr. nuorodą 1 išnašoje.

1.18. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad turėtų būti nustatyti lyginamieji kriterijai, o siekiant sustiprinti šalių kandidačių ir potencialių šalių kandidačių aktyvų lėšų įsisavinimą, jose būtina skleisti geriausių patirtį.

1.19. EESRK akcentuoja, kad naujame reglamento projekte daug svarbos teikiama geresniam koordinavimui ir bendradarbiavimui su kitais paramos teikėjais ir finansų įstaigomis, įskaitant privatųjį sektorių.

1.20. EESRK prašo Europos Komisijos ištirti ilgesnio laikotarpio įgyvendinimo perspektyvos galimybes. Tai leis padidinti nuspėjamumą lygį ir sumažinti spaudimą laiko atžvilgiu, ypač tose srityse, kuriose dabartiniu laikotarpiu yra stipriai vėluojama.

1.21. EESRK mano, kad būtina gerinti bendrą sektorinio metodo planavimui naudojamų (darbo) dokumentų kokybę ir išaiškinti sektorinio požiūrio planavimą visoms susijusioms šalims. Todėl jis taip pat rekomenduoja imtis priemonių, kad būtų pagerintas Europos Komisijos gebėjimas integruoti horizontaliuosius klausimus. Iš esmės būtina stiprinti visų institucijų, dalyvaujančių teikiant pasirengimo narystei paramą, pajėgumus. Tam taip pat reikėtų proporcingai pasinaudoti technine pagalba siekiant paremti šias šalių kandidačių ir potencialių šalių kandidačių institucijas.

1.22. EESRK nuomone, PNPP III turėtų būti naudojama, kad šalių kandidačių ir potencialių šalių kandidačių visuomenė geriau suvoktų pagrindines ES vertybes ir būtų propaguojama pasirengimo narystei paramos pridėtinė vertė. Tai galėtų būti daroma taikant dotacijų programas, kurias administruotų Europos Sąjungos delegacijos.

1.23. EESRK palankiai vertina tai, kad pasirengimo narystei parama turėtų būti susieta su a) teisinės valstybės principu, b) geru valdymu ir pagrindinėmis teisėmis, c) socialiniu ir ekonominiu vystymusi, d) ES politikos ir *acquis* priėmimu, e) geraiis kaimyniniais santykiais ir susitaikymu, f) regioniniu bendradarbiavimu.

2. Teisinė valstybė, geras valdymas ir pagrindinės teisės

2.1. EESRK pabrėžia, kad vis dar esama didelio atotrūkio tarp ES standartų ir standartų visose šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse. Atrodo, kad padėtis Turkijoje yra dar sudėtingesnė nei anksčiau, ypač po nesėkmingo 2016 m. liepos mėn. mėginimo įvykdyti valstybės perversmą ir paskelbtos karinės padėties.

2.2. EESRK yra įsitikinęs, kad naudojantis PNPP III ir toliau turėtų būti investuojama į su teisine valstybe susijusius projektus, padėjusius šalyse sukurti patikimas, profesionalias, nepriklausomas ir išorės įtakos nepatiriančias teisėsaugos ir teismines institucijas.

2.3. EESRK taip pat yra įsitikinęs, kad reikėtų parodyti ypatingą susidomėjimą kuriant veiksmingą sienų apsaugos, migracijos srautų valdymo, humanitarinių krizių prevencijos ir prieglobsčio teikimo tiems, kuriems jo reikia, sistemą. Labai naudinga būtų ES techninė parama gero valdymo praktikai šiose srityse remti. Be to, visos šalys kandidatės ir potencialios šalys kandidatės privalo sukurti mechanizmus, kuriais būtų siekiama užkirsti kelią organizuotam nusikalstamumui bei sustabdyti terorizmą ir neteisėtą imigraciją. Turkija turėtų parodyti tvirtesnę pasiryžimą įgyvendinant 2016 m. kovo 28 d. pasirašytą susitarimą su ES, kurio tikslas – sustabdyti neteisėtos migracijos srautą per Turkiją į Europą⁽⁵⁾.

2.4. EESRK pabrėžia, kad visų šalių kandidačių ir potencialių šalių kandidačių viešajame sektoriuje vis dar kyla problemų, tokių kaip klientelizmas, neskaidrumas, korupcija ir nelygybė.

2.5. EESRK žino, kad dėl diskriminuojamo požiūrio ir elgesio mažumos visose šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse vis dar susiduria su daug problemų.

2.6. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad skiriant Pasirengimo narystei paramą pirmenybė turėtų būti teikiama iniciatyvoms, kuriomis reformuojamas ir nuo politikos atsiejamas viešasis sektorius, skatinamas skaidrumas ir atskaitomybė, stiprinama e. valdžia ir gerinamas valdymas. Šiuo požiūriu pasirengimo narystei parama turėtų būti naudojama siekiant sukurti tinkamas galimybes, kad formuojant Vyriausybės politiką galėtų dalyvauti kuo platesnis pilietinės visuomenės organizacijų spektras.

⁽⁵⁾ <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan>.

2.7. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad turi būti pripažintas reikšmingas pilietinės visuomenės vaidmuo užtikrinant teisinės valstybės principą, todėl pasirengimo narystei paramos programose pilietinės visuomenės iniciatyvos turėtų būti laikomos prioritetine sritimi.

2.8. EESRK taip pat yra įsitikinęs, kad institucijų, kurios sudaro palankesnes sąlygas ir skatina lygybę ir pagarbą pilietinėms teisėms, finansavimas taip pat turėtų būti laikomas pasirengimo narystei paramos prioritetine sritimi.

3. Socialinis ir ekonominis vystymasis

3.1. EESRK pripažįsta, kad finansinės paramos šiems partnerėms būtinybę rodo pastovus aukštas nedarbo lygis (pvz., 21,6 % buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje (BJRM), 35,3 % Kosove (*), remiantis 2018 m. pirmojo ketvirčio duomenimis) ir lėtas ES šalių vijimasis vertinant pagal BVP vienam gyventojui.

3.2. EESRK puikiai supranta, kad visos Vakarų Balkanų šalys partnerės⁽⁶⁾ ir Turkija kenčia nuo skurdo, aukšto nedarbo lygio, neoficialios ekonomikos, mažo darbo užmokesčio, korupcijos, klastojimo, kvalifikuotų darbuotojų emigracijos ir protų nutekėjimo.

3.3. EESRK mano, kad propaguojant Europos vertybes, puoselėjant toleranciją mažumų atžvilgiu, stiprinant lyčių lygybę, kovojant su išankstinėmis nuostatomis ir didinant socialinę sanglaudą visose Vakarų Balkanų šalyse ir Turkijoje lemiamas vaidmuo tenka švietimui, įskaitant vienodas galimybes naudotis švietimo sistemomis.

3.4. Be to, EESRK mano, kad pagal PNPP III turi būti įgyvendinta „socialinės sanglaudos darbotvarkė“ pagerinant švietimo sistemų veiksmingumą ir efektyvumą ir taip sprendžiant įgūdžių trūkumo ir jų pasiūlos ir paklausos neatitikties klausimus, taip pat problemas darbo rinkoje, kurios kyla dėl skaitmeninių ir technologinių pokyčių ekonomikoje. Didesnė finansinė parama profesinio rengimo programoms, pameistrystės ir mokymosi visą gyvenimą programoms, taip pat aktyvesnis socialinių partnerių ir kitų susijusių pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas jas kuriant padėtų spręsti įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitikties problemą darbo rinkoje, sumažinti aukštą nedarbo lygį ir laisvų darbo vietų skaičių.

3.5. EESRK pabrėžia, kad naudojantis pasirengimo narystei parama svarbu sukurti kovai su skurdu skirtus mechanizmus ir suteikti gyventojams, visų pirma moterims, jaunimui ir mažumų atstovams, galimybę patekti į darbo rinką, taip išvengiant emigracijos ir protų nutekėjimo.

3.6. EESRK nuomone, socialinio dialogo stiprinimas ir plėtimas yra socialinio ir ekonominio vystymosi *sine qua non* sąlyga. Socialiniai partneriai turi atlikti svarbų vaidmenį kuriant ir įgyvendinant politiką.

3.7. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad skirstant pasirengimo narystei paramą visose šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse pirmenybė turėtų būti teikiama gebėjimo stiprinti makroekonominį stabilumą gerinimui ir pažangos siekiant veikiančios rinkos ekonomikos, kuri būtų pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Sąjungoje, rėmimui. Vis dėlto ypatingą dėmesį reikia skirti ir PNPP III šalių gavėjų ekonomikos verslo lygiui. Nereikėtų pamiršti verslumo, savarankiško darbo, MVĮ ir mikrofinansavimo.

3.8. EESRK ragina skirstant pasirengimo narystei paramą ypatingą dėmesį skirti privačiojo sektoriaus orientavimosi į rinką bei privačių įmonių konkurencingumo didinimui.

3.9. EESRK mano, kad pagal PNPP III turėtų būti prieinamos veiklos dotacijos, kurios skiriamos pilietinės visuomenės organizacijomis ne trumpesiam nei 36 mėnesių laikotarpiui.

3.10. EESRK mano, kad pagal PNPP II reikėtų didinti mažų paramos persikirstymo sistemų, skirtų kaimo ir (arba) vietos bei nedidelėms pilietinės visuomenės organizacijoms, poveikį, visų pirma aktyviau įtraukiant pilietinės visuomenės organizacijas į visus kiekvienos paramos persikirstymo sistemos planavimo etapus.

3.11. EESRK pabrėžia, kad per pasirengimo narystei paramos institucijas būtina teikti pagalbą veiksmams, kuriais skatinamas skaitmeninių technologijų diegimas ir platinimas, siekiama apsaugoti aplinką ir nustatyti griežčiausius branduolinės saugos standartus.

(*) Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją 1244 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

(6) EESRK nuomonė „Vakarų Balkanų ekonominė ir socialinė sanglauda ir europinė integracija. Uždaviniai ir prioritetai“ (OL C 262, 2018 7 25, p. 15).

3.12. EESRK taip pat mano, kad skiriant pasirengimo narystei paramą prioritetas turėtų būti teikiamas institucijų, kurios užtikrina lygias galimybes naudotis ankstyvojo ugdymo paslaugomis, steigimui, profesinio rengimo plėtrai, aukštojo mokslo kokybės gerinimui ir mokymosi visą gyvenimą stiprinimui ir *mechanizmų ir (arba) įstaigų, reguliuojančių darbo santykius, kolektyvinių derybų tvarką ir darbo ginčų sprendimą bei struktūrinį dialogą su socialiniais partneriais, kūrimui.*

4. ES politikos ir *acquis* priėmimas

4.1. EESRK supranta, kad esama didelio atotrūkio tarp ES standartų ir to, kas taikoma visose šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse.

4.2. EESRK yra įsitikinęs, kad dėmesys turėtų būti skiriamas standartų, politikos ir praktikos šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse suderinimo su ES standartais, politika ir praktika (įskaitant valstybės pagalbos taisykles) skatinimui.

4.3. EESRK pabrėžia, kad šalys kandidatės ir potencialios šalys kandidatės ne tik turės suderinti savo teisės aktus su Bendrijos *acquis* teisėkūros dalimi, bet ir susipažinti su šiuo metu ES svarstoma ir kuriama politika, pavyzdžiui, Europos socialinių teisių ramsčio, JT Tūkstantmečio vystymosi tikslų (TVT) ir Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m., taip pat ES valstybių narių bendradarbiavimo pabėgėlių ir migrantų srautų valdymo ir integruotos sienų kontrolės srityse, ir galbūt prisiderinti prie jos.

5. Geri kaimyniniai santykiai ir susitaikymas

5.1. Vakarų Balkanų šalys kandidatės ir potencialios šalys kandidatės ir Turkija vis dar kenčia nuo karų ir konfliktų, etninės neapykantos, iredentistinių judėjimų ir išaldytų konfliktų, kurie dar gali išpliekti, sukeltų padarinių. Būtina primygtinai skatinti šias šalis išspręsti skubiausias dvišalius klausimus iki jų įstojimo į ES, tačiau reikalaujant, kad būtų išspręsti visi likę klausimai, šis procesas gali užtrukti. Jų prekybinių ir kitų ekonominių santykių atkūrimo skatinimu būtų galima prisidėti prie konfliktų sprendimo ir ekonomikos augimo.

5.2. EESRK palankiai vertina iniciatyvas, kurias įgyvendina valstybės švietimo ir kultūros institucijos, akademinė bendruomenė ir pilietinės visuomenės organizacijos susitaikymo, gerų kaimyninių santykių ir kritiško požiūrio į praeitį srityse.

5.3. EESRK akcentuoja, kad pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių, įskaitant profesines asociacijas, pajėgumų stiprinimas, taip pat ES organizacijų ryšių su paramos gavėjais palaikymo visais lygiais skatinimas turėtų sudaryti palankesnes sąlygas integracijos procesui.

5.4. EESRK mano, kad įgyvendinant PNPP III reikėtų skirti finansavimą pilietinės visuomenės organizacijoms, kurios siekia pagerinti pilietinės visuomenės įsitraukimui ir dalyvavimui skirtą erdvę. PNPP III reikėtų išplėsti pilietinės visuomenės infrastruktūrai ir regioninėms, teminėms pilietinės visuomenės platformoms bei tinklams teikiamos paramos apimtį.

6. Regioninis bendradarbiavimas

6.1. Energetika ir transporto tinklai turėtų būti regiono vystymosi ir junglumo veiksnys. Tai padėtų užtikrinti, kad Vakarų Balkanų šalių kandidačių, potencialių šalių kandidačių ir Turkijos piliečiams būtų aiškiai išdėstyti socialiniai, ekonominiai ir aplinkosauginiai įstojimo į ES privalumai. Pavyzdžiui, energijos vartojimo efektyvumas ir energijos taupymas yra pagrindiniai veiksniai, skatinantys įmonių veiklą ir leidžiantys kurti ne tik žaliąsias, bet ir tradicines darbo vietas.

6.2. EESRK yra įsitikinęs, kad teikiant pasirengimo narystei paramą pirmenybė turėtų būti skiriama institucijoms ir iniciatyvoms, kuriomis kuriami ryšiai tarp šalių kandidačių ir potencialių šalių kandidačių energijos, ryšių, skaitmeninimo, inovacijų, transporto ir aplinkos apsaugos srityse. Kulos miesto Bulgarijoje ir Bolevaco miesto Serbijoje bendradarbiavimo siekiant įsigyti specializuotas transporto priemones, stebėjimui skirtus bepiločius orlaivius ir personalizuotas apsaugos priemones, skirtas kovai su miškų gaisrais, atvejis galėtų būti gerosios patirties pavyzdys⁽⁷⁾.

6.3. EESRK pritaria Transporto bendrijos sutarčiai, kurią 2017 m. liepos 12 d. pasirašė ES ir Vakarų Balkanų šalys kandidatės ir potencialios šalys kandidatės, ir ragina sutarties šalis toliau ją plėtoti. Atsižvelgdami į tai, Europos Komisija, Europos investicijų bankas ir Vakarų Balkanų partneriai turėtų sutelkti savo investicijas, siekdami sujungti ES transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) pagrindinį tinklą ir Vakarų Balkanų infrastruktūrą. Todėl dabar būtina bendra programa, kurioje būtų nustatytos turimos lėšos ir apibrėžtas bendras tvarkaraštis.

(7) <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2018/LT/C-2018-3051-F1-LT-MAIN-PART-1.PDF>.

6.4. Pagerinus infrastruktūrą sumažės transporto ir energijos išlaidos ir bus sudarytos palankesnės sąlygos didelėms investicijoms regione ir prekybai regiono viduje. Be to, Vakarų Balkanų skaitmeninio modernizavimo skatinimas ir laipsniškas tarptinklinio ryšio mokesčių mažinimas padės plėsti verslą, didinti produktyvumą ir gerinti gyvenimo kokybę. Tačiau infrastruktūros trūkumas nėra pagrindinė kliūtis, trukdanti Vakarų Balkanų partnerių bendradarbiavimui. Dėl praeityje vykusių karo veiksmų ir iki šiol neišspręstų šalių tarpusavio ginčų šių šalių bendradarbiavimo apimtis ir turinys tebėra riboti. Šią padėtį būtų galima iš dalies ištaisyti skatinant PNPP tarpvalstybinio bendradarbiavimo projektus.

6.5. Reikėtų pasinaudoti žiniasklaida ir kitomis komunikacijos priemonėmis siekiant pabrėžti šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse vykdomą ES veiklą ir jos svarbą. Be to, viso stojimo į ES proceso metu reikėtų stiprinti vietos valstybės tarnautojų gebėjimus valdyti ir įgyvendinti projektus.

7. Konkrečios pastabos dėl reglamento projekto dėl PNPP III

7.1. EESRK mano, kad šis pasiūlymas yra pagrįstas praėjusių programavimo laikotarpių pasiekimais ir išmoktomis pamokomis ir laiko jį tinkamu nustatytiems tikslams pasiekti. Tačiau jis dar kartą pakartoja, kad šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse susiduria su gana skirtingais uždaviniais, palyginti su tais, kurie tenka valstybėms narėms, todėl būtina veikti labai lanksčiai.

7.2. EESRK visiškai pritaria PNPP III išdėstytiems tikslams, tačiau nori pabrėžti, kad per trumpą laiką tiesioginį poveikį pastebėti sunku. Todėl jis rekomenduoja būsimų intervencinių veiksmų pridėtinę vertę nuodugniai įvertinti atsižvelgiant į išsipareigojimų apimtį, politinę reikšmę ir atstovavimą daugeliui paramos gavėjų. Tai, kad dabartiniu programavimo laikotarpiu suteikta parama biudžetui tapo institucinių pokyčių ir aktyvesnio politinio dialogo katalizatoriumi paramą gaunančiose šalyse (pvz., Serbijoje, Juodkalnijoje ir Albanijoje), yra pagirtina.

7.3. Atsižvelgdamas į sudėtingą daugumos paramos gavėjų padėtį, EESRK rekomenduoja pakankamai supaprastinti dokumentų rengimo reikalavimus ir sutelkti dėmesį į paramą bei paramos gavėjų atsakomybės už rezultatus užtikrinimą. Todėl reikėtų ir toliau dėti pastangas kuriant netiesioginio valdymo būdą su paramą gaunančia valstybe ir imtis pajėgumų stiprinimo veiksmų siekiant padėti suinteresuotiesiems subjektams konstruktyviai dalyvauti bendrame programavimo procese.

7.4. EESRK nuomone, reikia sustiprinti PNPP III papildomumą veiksmis, kurie šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse yra finansuojami iš kitų finansavimo šaltinių.

7.5. Derybų metu EESRK siūlo šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse imtis specialių priemonių nacionaliniu lygmeniu, kad būtų išvengta nuolatinio vėlavimo, kliūčių ir neefektyvumo, kilusių dabartiniu programavimo laikotarpiu. Žinoma, reikėtų atsižvelgti į santykinai ribotą PNPP lėšų apimtį, palyginti su kai kurių paramos gavėjų nacionaliniais biudžetais, ir į stabilaus konsensuso tarp Europos Komisijos bei šių šalių nacionalinių institucijų poreikį ir tuo pagrįstą politinį dialogą.

8. Geriausia patirtis

8.1. Paraiškų šablonai. Reikia dar labiau supaprastinti ir, visų pirma, suvienodinti PNPP, o taip pat ir kitiems paramos teikėjams ir nacionalinės teisės aktams taikomus reikalavimus. Esama pernelyg daug gairių ir instrukcijų – čia yra suvienodinimo galimybių, kurių specifiką būtų galima apibendrinti atskirame skyriuje.

8.2. Reikėtų gerinti perkančiųjų organizacijų, įskaitant kontrolės ir audito organus, kvalifikaciją, žinias ir įgūdžius, visų pirma tais atvejais, kai būtinas problemos išaiškinimas, o atsakymui pateikti reikia daug laiko.

8.3. Kai kuriose dotacijų schemose numatyti pernelyg dideli reikalavimai, susiję su projektų aplinkos analize, situacija regionuose ir t. t., o tai reikalauja daug paprastų pareiškėjų pastangų. Taip galima pasiekti visiškai priešingų rezultatų. Perkančiųjų organizacijų administracijos gali pasamdyti ekspertus, kad jie atliktų tokias analizes ir įvertintų projekto perspektyvumą.

8.4. Palankesnis požiūris į pareiškėjus. Paraiškos dokumentų paketai gali būti peržiūrėti prieš juos pateikiant arba dėl jų galima pasitarti su atitinkamų administracijų pareigūnais (arba techninės paramos teikėjais), taip pat reikėtų skirti papildomo laiko administracinių reikalavimų įvykdymui.

- 8.5. Sutarčių daliniai keitimai. Turėtų būti užtikrintas lankstumas ir greitesnis apdorojimas. Dažniausiai programa parengiama per vienus ar du metus, o po to vyksta ilgas paraiškų teikimo procesas, todėl bus reikalingos lanksčios sutarčių dalinio keitimo priemonės.
- 8.6. Viešieji ryšiai, prekių ženklo kūrimas ir matomumas – čia yra galimybių supaprastinti ir optimizuoti reikalavimus. Be to, reikia didinti ES finansuojamų projektų matomumą.
- 8.7. Su rodiklių tiksline verte susiję sektorių aprašai ir projektų aprašai turėtų būti pakeisti, kad juos būtų galima suderinti su faktiniu įgyvendinimo laikotarpiu.
- 8.8. Sektorių reformos sutartys padės įgyvendinti politikos reformas ir pasiekti konkrečioms sektoriams numatytus rezultatus. Priemonės, kurių būtų galima imtis pagal PNPP III: kvalifikuotų darbuotojų dalyvavimas veiklos struktūroje, tinkamos ir nuolatinės techninės paramos veiklos struktūrai teikimas. Reikėtų didinti pagrindinio suinteresuotojo subjekto atsakomybę už procesą. Programavimo iššūkiai. Dėl sutarčių sekos programoje nustatymo gali būti pažeistas sutarties terminas, o dėl to gali kilti daug su įgyvendinimo procesu susijusių problemų.
- 8.9. Galima rizika, kilusi PNPP II ataskaitiniu laikotarpiu, parodė, kad reikia užtikrinti išpareigojimą ir veiksmingą tarpministerinį bendradarbiavimą ir koordinavimą. Tai lėmė intervencinių veiksnių sudėtingumas ir bendra konkrečių nacionalinių institucijų atsakomybė, atsižvelgiant į tai, kad už numatomas reformas atsakingi skirtingi valdžios sektoriai.
- 8.10. Dažniausios pasirengimo viešiesiems pirkimams ir (arba) sutarčių sudarymo problemos projektų lygmeniu yra sunkumai įgyvendinant nustatytas išankstines sąlygas, sunkumai koordinuojant ir nustatant kitų susijusių projektų ir (arba) sutarčių eilės seką, taip pat nepakankami pajėgumai laiku parengti kokybiškus konkurso dokumentus.
- 8.11. Pagrindinė sudarant sutartis įgyta patirtis, iš kurios reikėtų pasimokyti ir kurią reikėtų panaudoti ateityje: nepakankami pajėgumai dėl paramą gaunančių institucijų darbuotojų kaitos, prasta paramos gavėjų pateiktų dokumentų kokybė, praktinės vidinės sudėtingų projektų specializuotos ekspertizės trūkumas, poreikis didinti pagrindinio suinteresuotojo subjekto atsakomybę už procesą, klausimai dėl programos sutarčių sekos, kurios laikantis gali būti pažeistos sutarties sąlygos ir (arba) jos įgyvendinimo terminas, išankstinių sąlygų įvykdymas laiku ir t. t.
- 8.12. Dažnai kylanti problema yra susijusi su neatitikimu tarp rodiklių verčių pirminiuose sektorių ir (arba) projektų aprašuose ir vėlesnių verčių programos ataskaitinio laikotarpio pabaigoje. Be to, kai kuriais atvejais rodiklių kokybė ir apimtis nėra pakankama ir tai trukdo veiksmingai programos įgyvendinimo stebėsenai.
- 8.13. Kai kurių decentralizuotų valdžios institucijų valdomų sutarčių turinys priklauso nuo ankstesnių centrinių perkančiųjų organizacijų sudarytų sutarčių rezultatų. Todėl kyla pavojus, kad nebus laiku paskelbti konkursai ir įgyvendintos decentralizuotų valdžios institucijų valdomos sutartys.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė ir bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje priemonė(COM(2018) 460 *final* – 2018/0243 (COD))

(2019/C 110/29)

Pranešėjas: **Cristian PÎRVULESCU**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 7 2 Europos Komisija, 2018 7 12 Europos Sąjungos Taryba, 2018 7 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis Euratomo sutarties 206 straipsnis
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2018 11 23
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 12 12
Plenarinė sesija Nr.	539
Balsavimo rezultatai	176/0/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos**1.1. Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė**

1.1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria bendriesiems ir konkrečioms pasiūlymo tikslams ir mano, kad siekis supaprastinti kaimyninėms ir trečiosioms šalims skirtas priemones yra sveikintinas ir naudingas. ES su kaimyninėmis ir trečiosiomis šalimis turi užmegzti konstruktyvius, realistiškus ir pragmatiškus santykius, kuriuose vertybės turėtų užimti pagrindinę vietą.

1.1.2. Komitetas pažymi, kad šiame pasiūlyme pastebimas akivaizdus Komisijos, kitų Europos institucijų ir valstybių narių pasiryžimas remti pilietinės visuomenės, demokratijos ir žmogaus teisių apsaugos sistemų plėtrą. Naujoji konsoliduota priemonė visais etapais – nuo planavimo iki stebėsenos ir vertinimo – turėtų būti nukreipta į ES vertybių, įskaitant teisinės valstybės principus, vientisumą, pliuralizmą, demokratiją ir žmogaus teisių apsaugą bei propagavimą. Atsižvelgdamas į tai, Komitetas ragina Europos Komisiją gerokai padidinti asignavimus žmogaus teisių ir demokratijos bei pilietinės visuomenės teminėms programoms.

1.1.3. Komitetas remia Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės tikslą – visame pasaulyje išsaugoti ir skatinti Sąjungos vertybes ir interesus siekiant Sąjungos išorės veiksmų tikslų ir laikantis jų principų. Komunikate taip pat teigiama, kad įgyvendinant šį reglamentą bus užtikrintas suderinamumas su kitomis išorės veiksmų sritimis ir kitų susijusių sričių ES politika, kaip numatyta Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. (Darbotvarkė iki 2030 m.). Tai reiškia, kad reikia atsižvelgti į visų sričių politikos poveikį darniam vystymuisi visais lygmenimis: nacionaliniu, ES vidaus, kitų šalių vidaus ir pasauliniu.

1.1.4. Komitetas savo ruožtu primena Europos Sąjungai, kad Darbotvarkėje iki 2030 m. numatomas pasaulis, kuriame kiekviena šalis, atsižvelgiant į skirtingus nacionalinio vystymosi ir pajėgumų lygmenis, galėtų džiaugtis nuolatiniu, integraciniu ir tvarių ekonomikos augimu, socialine plėtra, įskaitant deramą darbą visiems, ir aplinkos apsauga. Pasaulis, kuriame demokratija, geras valdymas, teisinės valstybės principas ir palankios aplinkos kūrimas nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis yra esminiai darnaus vystymosi elementai.

1.1.5. Siekiant įgyvendinti šį svarbų įsipareigojimą remti Darbotvarkėje iki 2030 m. numatytą žmonių, planetos ir gerovės veiksmų planą, didesnę dėmesį reikia skirti paramos priemonėms ir tam, kaip jos yra organizuojamos, taip pat reikia susieti jas su sudėtingomis pasaulinės politikos realijomis. Naudojamų priemonių supaprastinimas ir suvienodinimas – svarbus žingsnis pirmyn siekiant veiksmingų prioritetinių veiksmų pagal siūlomus tikslus. ES dažnai yra pasirengusi ryžtingai veikti remiant labiausiai pažeidžiamas grupes ir asmenis. Tai atsakomybė, kurią būtina priimti ir laikytis įsipareigojimo.

1.1.6. Kaimyninėse ir trečiojoiose šalyse susiduriama su daugybe rimtų, įvairių ir besidubliuojančių problemų. Atsižvelgiant į dabartinę padėtį pasaulyje, kai atrodo, kad stringa reformos, kuriomis skatinamas demokratizavimas, politinis stabilumas ir ekonominė plėtra, ES privalo dėti daugiau pastangų, o ne pasiduoti. Ji turėtų palaikyti nuolatinius ryšius su kaimyninių ir trečiųjų šalių Vyriausybėmis, motyvuodama ir ragindama jas atsakingai bendradarbiauti. Partnerystėje grindžiami jos santykiai su šiomis Vyriausybėmis turėtų būti patikimi, tvirti ir ryžtingai orientuoti į ten gyvenančių žmonių gyvenimo sąlygų gerinimą.

1.1.7. Komitetas palankiai vertina tai, kad nuo dabar iki 2030 m. ES imasi iniciatyvos aktyviai remti pastangas naikinant visų formų skurdą ir badą, kovoti su nelygybe šalių viduje ir tarp šalių, kurti taikias, teisingas ir įtraukias visuomenes, ginti žmogaus teises ir skatinti lyčių lygybę ir moterų bei mergaičių įgalėjimą, taip pat užtikrinti ilgalaikę planetos ir gamtos išteklių apsaugą.

1.1.8. Komitetas teigiamai vertina pasiūlyme išreikštą siekį sumažinti ES institucijų ir valstybių narių administracinę naštą ir daugiau dėmesio skirti politiniams tikslams ir įsipareigojimams išorės partneriams. Komitetas palankiai vertina ir remia didelę pasiūlyme numatytą pažangą: didesnis supaprastinimas bei lankstumas ir geresnė rezultatų stebėseną.

1.1.9. Komitetas palankiai vertina tai, kad į ES biudžetą įtraukus veiklą, kuri šiuo metu yra finansuojama iš Europos plėtros fondo (EPF), padidėtų Europos Parlamento biudžeto valdymo ir tikrinimo įgaliojimai.

1.1.10. Komitetas ragina Europos Komisiją, įgyvendinant anksčiau minėtas priemones, remtis pasiektais rezultatais ir padaryta pažanga. Pavyzdžiui, Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonėje pripažintos visos ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės ir skatinamas socialinis dialogas⁽¹⁾. Pilietinės visuomenės organizacijos, kovojančios už laisvę, demokratiją, žmogaus teises ir sąžiningus rinkimų procesus, buvo remiamos, nepaisant kai kurių Vyriausybių priešiško požiūrio į jas. Šis įsipareigojimas turėtų išlikti ir būti remiamas.

1.1.11. Komitetas pabrėžia demokratiškus ir rinkimų procesų kaimyninėse šalyse ir trečiojoiose šalyse svarbą ir ragina Europos Komisiją pirmenybę teikti stiprioms ir nepriklausomoms rinkimų institucijoms. ES institucijos turėtų glaudžiai bendradarbiauti su Venecijos komisija, Europos Taryba, ESBO ir rinkimų ekspertų tinklais, siekiant įprasminti savo didelę paramą sąžiningiems ir tvirtiems rinkimų procesams.

1.1.12. Komitetas ragina valstybes nares visapusiškai bendradarbiauti, atsižvelgiant į jų ilgalaikius santykius su kaimyninėmis ir trečiojojomis šalimis, siekiant geresnių priemonės veikimo rezultatų.

1.1.13. Komitetas pritaria Regionų komiteto nuomonėje pateiktoms rekomendacijoms, taip pat skatina Komisiją užtikrinti, kad visada būtų tinkamai konsultuojamasi su suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant vietos ir regionų valdžios institucijas, ir jiems laiku teikiama reikiama informacija, kuria remdamiesi galėtų atlikti reikšmingą vaidmenį programų rengimo, įgyvendinimo ir jų stebėsenos procesuose. Komitetas taip pat pabrėžia, kad į pagrindinius principus reikėtų įtraukti demokratiją subnacionaliniu lygmeniu, nes būtent vietos ir regionų lygmeniu piliečiai tiesiogiai patiria demokratiją.

1.2. Bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje priemonė

1.2.1. Europos branduolinės saugos priemonės klausimu, po Fukušimoje įvykusios branduolinės nelaimės tapo visiškai aišku, kad problemos ir rizika, susijusios su branduolinės energijos vartojimu, yra pasaulinio masto. Deja, strateginiu ir politiniu lygmenimis šis pasiūlymas nėra susietas su teisėtai piliečių, pilietinės visuomenės ir verslo sektoriaus reikalavimais dėl ilgalaikio branduolinės energijos planavimo.

⁽¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė (EDŽTRP)“, pranešėjas Giuseppe Iuliano (OL C 182, 2009 8 4, p. 13); Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Vystomojo bendradarbiavimo priemonės (GSI) Europos Sąjungoje“, pranešėjas Giuseppe Iuliano (OL C 44, 2011 2 11, p. 123).

1.2.2. Komitetas palankiai vertina Komisijos ketinimą įtraukti branduolinės energetikos srities veiksmus, susijusius su vystymosi ir tarptautinio bendradarbiavimo politika sveikatos, žemės ūkio, pramonės ir socialiniuose projektuose, kuriais sprendžiami branduolinių avarijų padariniai. Tačiau nėra aišku, kaip naudojantis esamomis lėšomis ir esant dabartinei institucinei aplinkai būtų galima praktiškai įgyvendinti šį ketinimą.

1.2.3. Tarptautinės atominės energijos agentūros vaidmuo yra labai svarbus ir agentūra turėtų prisiimti atsakomybę užtikrindama skaidrumą ir ankstyvąjį perspėjimą dėl naujų branduolinių elektrinių plėtros visame pasaulyje. ES turėtų visapusiškai bendradarbiauti su pasaulinėmis institucijomis ir organizacijomis siekiant skatinti branduolinę saugą.

1.2.4. Būtinis atnaujintos pastangos siekiant užtikrinti, kad esami ir planuojami objektai Europos kaimynystės politikos šalyse veiktų pagal aukštus skaidrumo ir saugos standartus. EESRK ragina visas valstybes nares paremti šį tikslą ir dvišaliuose bei daugiašaliuose santykiuose su šalimis partnerėmis nustatyti, kad pagrindinis tikslas būtų branduolinė sauga.

1.2.5. Be to, atsižvelgdamas į svarbius pasaulinio masto su branduoline energija susijusius uždavinius ir į daugybę kaimynystėje esančių branduolinės energijos objektų, Komitetas numatomą finansinį paketą, kuriuo šio reglamento įgyvendinimui 2021–2027 m. laikotarpiu skirta 300 mln. EUR dabartinėmis kainomis, vertina kaip ypač nepakankamą.

2. Bendrosios nuostatos

2.1. Bendrosios pasiūlymo aplinkybės. Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonė

2.1.1. Komunikate nustatyti ES išorės veiksmų programų pagrindiniai prioritetai ir bendroji biudžeto sistema pagal išlaidų kategoriją „Kaimyninės šalys ir pasaulis“, įskaitant Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės sukūrimą.

2.1.2. Pagal šį pasiūlymą ES, be kitų dalykų, galės ir toliau aktyviai remti žmogaus teises, skatinti stabilizavimą, vystymąsi ir saugumą, šalinti pagrindines neteisėtos migracijos priežastis, skatinti prekybą, kovoti su klimato kaita ir saugoti aplinką. Tačiau visa tai bus galima daryti visapusiškiau, be to, bus galima lanksčiau perkelti išteklius į tas sritis, kuriose jų reikia pasikeitus tarptautinėms aplinkybėms.

2.1.3. Šiuo pasiūlymu nustatoma reglamentavimo sistema, kurią taikant galima įgyvendinti išorės veiksmų politiką ir laikytis tarptautinių prievolių. Tarptautinės prievolės – tai Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m., Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos, Adis Abebos veiksmų darbotvarkė, Sendajaus nelaimių rizikos mažinimo programa (2015–2030 m.) ir Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija 2282 (2016) dėl taikos palaikymo. Europos Sąjungos politikos sistema apima Sutarties nuostatas dėl išorės veiksmų, kurios, be kitų politikos dokumentų, yra išsamiau išdėstytos Visuotinės ES užsienio ir saugumo politikos strategijos, naujo Europos konsensuso dėl vystymosi, atnaujintos ES ir Afrikos partnerystės ir peržiūrėtos Europos kaimynystės politikos dokumentuose. Reglamentu taip pat sukuriama sistema, skirta galiojanti Kotonu susitarimą pakeisiantiam partnerystės susitarimui, kuriuo nustatoma Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių grupės ir Europos Sąjungos bei jos valstybių narių asociacija ir partnerystė, įgyvendinti.

2.1.4. Poveikio vertinime buvo padaryta išvada, kad išskyrus labai specifinio pobūdžio priemones (pvz., humanitarinę pagalbą ir jos neutralumo principą), į vieną priemonę būtų galima sujungti daugumą priemonių, t. y.: Bendrą įgyvendinimo reglamentą, vystomojo bendradarbiavimo priemonę, Europos plėtros fondą, Europos darnaus vystymosi fondą, išorės skolinimo įgaliojimą, Europos kaimynystės priemonę, Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonę, garantijų fondą, priemonę, kuria prisidedama prie stabilumo ir taikos, ir partnerystės priemonę. Jungti nereikėtų šių priemonių: pasirengimo narystei paramos priemonės, humanitarinės pagalbos, bendros užsienio ir saugumo politikos biudžeto, užjūrio šalių ir teritorijų (įskaitant Grenlandiją), Sąjungos civilinės saugos mechanizmo, ES pagalbos savanorių programos, paramos Kipro turkų bendruomenei, neatidėliotinos pagalbos rezervo ir naujos Europos taikos priemonės.

2.1.5. Sujungus kelias priemones į vieną plataus masto priemonę bus galima racionalizuoti valdymo ir priežiūros sistemas ir taip sumažinti ES institucijoms ir valstybėms narėms tenkančią administracinę naštą. Užuoat visą dėmesį skyrus daugybiniais programavimo procesams, diskusijose būtų daugiau susitelkta į politinius tikslus ir bendradarbiavimą su išorės partneriais. Be to, veiksmų, kuriems skiriamas sudėtinis skirtingų Sąjungos programų finansavimas, auditas bus atliekamas tik vieną kartą, aprėpiant visas susijusias programas ir atitinkamas pagal jas taikomas taisykles.

2.1.6. Supaprastinimas nereiškia, kad sumažės tikrinimas ar atskaitomybė. Tarpinstitucinė pusiausvyra būtų visiškai išlaikyta. Be to, padidėtų Europos Parlamento biudžeto valdymo ir tikrinimo įgaliojimai, nes į ES biudžetą būtų įtraukta veikla, kuri šiuo metu yra finansuojama iš Europos plėtros fondo.

2.1.7. Būsimą finansinį paketą sudarytų:

a) 68 000 mln. EUR geografinėms programoms:

- ES kaimynystės regionui – ne mažiau kaip 22 000 mln. EUR,
- Užsachario Afrikai – ne mažiau kaip 32 000 mln. EUR,
- Azijos ir Ramiojo vandenyno šalims – 10 000 mln. EUR,
- Šiaurės ir Pietų Amerikos ir Karibų jūros regiono šalims – 4 000 mln. EUR;

b) 7 000 mln. EUR teminėms programoms:

- žmogaus teisėms ir demokratijai – 1 500 mln. EUR,
- pilietinės visuomenės organizacijoms – 1 500 mln. EUR,
- stabilumui ir taikai – 1 000 mln. EUR,
- visuotiniams uždaviniams – 3 000 mln. EUR;

c) 4 000 mln. EUR greitojo reagavimo veiksams.

2.1.8. Dėl 10 200 mln. EUR rezervo naujiems uždaviniams ir prioritetams pagal 15 straipsnį padidėja 6 straipsnio 2 dalyje nurodytos sumos.

2.1.9. Skirstant išteklius pirmenybė turi būti teikiama šalims, kurioms labiausiai reikia paramos, visų pirma mažiausiai išsivysčiusioms šalims, mažas pajamas gaunantioms šalims, krizę patiriančioms šalims, krizę išgyvenusioms šalims ir šalims, kurių padėtis nestabili ir pažeidžiama, įskaitant mažas besivystančias salų valstybes.

2.1.10. Stabilumo ir taikos, žmogaus teisių ir demokratijos programas, taip pat greitojo reagavimo veiksmus gali vykdyti visų šalių subjektai, nes Sąjunga yra suinteresuota, kad tai būtų vykdoma kuo plačiau, atsižvelgiant į pasaulinę veiksmų taikymo sritį, sudėtingas aplinkybes, kuriomis parama yra teikiama, ir būtinybę veikti kuo skubiau. Tarptautinės organizacijos taip pat atitinka reikalavimus gauti Sąjungos finansavimą.

2.1.11. 2017 m. birželio 7 d. pasirašytame naujame Europos konsensuse dėl vystymosi (toliau – Konsensusas) nustatyta bendro požiūrio į Sąjungos ir jos valstybių narių vystomąjį bendradarbiavimą, siekiant įgyvendinti Darbotvarkę iki 2030 m. ir Adis Abebos veiksmų darbotvarkę, sistema. Vystomojo bendradarbiavimo politikos esmė – panaikinti skurdą, kovoti su diskriminacija ir nelygybe, nė vieno nepalikti nuošalyje ir didinti atsparumą.

2.1.12. Visų pirma, kaip sutarta Konsensuse, tikimasi, kad vykdant veiksmus pagal šį reglamentą 20 % oficialios paramos vystymuisi, finansuojamos pagal šį reglamentą, bus skiriama socialinei įtraukčiai ir žmogaus socialinei raidai, įskaitant lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą.

2.1.13. Siekiant užtikrinti, kad ištekliai būtų skiriami tam, kam jų labiausiai reikia, ypač mažiausiai išsivysčiusioms šalims ir šalims, kuriose yra nestabili padėtis ir vyksta konfliktai, šis reglamentas turėtų padėti įgyvendinti bendrą tikslą – Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo laikotarpiu mažiausiai išsivysčiusioms šalims skirti 0,20 % Sąjungos bendrųjų nacionalinių pajamų.

2.1.14. Šiuo reglamentu turėtų būti atsižvelgiama į poreikį daugiau dėmesio skirti strateginiams prioritetams tiek geografinė prasmė – Europos kaimynystės regionui ir Afrikai, taip pat nestabilioms ir skurdžiausioms šalims, tiek temine prasme – saugumui, migracijai, klimato kaitai ir žmogaus teisėms.

2.1.15. Europos kaimynystės politika, kuri buvo apžvelgta 2015 m., siekiama stabilizuoti kaimynines šalis ir didinti atsparumą, visų pirma nustatant pusiausvyrą tarp trijų darnaus vystymosi aspektų: ekonomikos, socialinio ir aplinkosaugos. Siekiant šio tikslo, pagal peržiūrėtą Europos kaimynystės politiką daugiausia dėmesio skiriama keturioms prioritetinėms sritims: gero valdymo, demokratijos, teisinės valstybės ir žmogaus teisių sritims, visų pirma sutelkiant dėmesį į aktyvesnę pilietinės visuomenės dalyvavimą, ekonominę plėtrą, saugumą, migraciją ir judumą, įskaitant pagrindinių neteisėtos migracijos ir priverstinio perkėlimo priežasčių šalinimą.

2.1.16. Kadangi įgyvendinant šį reglamentą turėtų būti nuolat atsižvelgiama į demokratiją ir žmogaus teises, įskaitant lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą, Sąjungos parama pagal žmogaus teisių ir demokratijos, taip pat pilietinės visuomenės organizacijų temines programas dėl jos visuotinio pobūdžio ir nepriklausomų veiksmų, kuriems nebūtinas atitinkamų trečiųjų šalių Vyriausybių ir valdžios institucijų sutikimas, turėtų atlikti konkrečią papildomąją funkciją.

2.1.17. Pilietinės visuomenės organizacijoms turėtų būti priskiriama daug įvairių subjektų, kurių funkcijos ir įgaliojimai skiriasi, įskaitant visas nešališkai ir neprievartiniu būdu veikiančias nevalstybines, ne pelno organizacijas, į kurias žmonės buriasi siekdami bendrų politinių, kultūrinių, socialinių arba ekonominių tikslų ir idealų. Vietos, nacionaliniu, regionų ir tarptautiniu lygmenimis veiklą vykdančios organizacijos apima miesto ir kaimo vietovės, oficialiai ir neoficialiai veikiančios organizacijos.

2.1.18. Šiuo reglamentu Sąjungai turėtų būti suteiktos galimybės reaguoti į su migracija susijusius uždavinius, poreikius ir galimybes, taip papildant Sąjungos migracijos politiką ir jos išpareigojimus pagal Darbotvarkę iki 2030 m. Šiame išpareigojime (10.7 DVT) pripažįstamas teigiamas migrantų indėlis į integracinį augimą ir darnų vystymąsi; pripažįstama, jog tarptautinė migracija yra daugiaspektė ir daro didelį poveikį kilmės, tranzito ir kelionės tikslo šalių vystymuisi, todėl į ją reikia reaguoti nuosekliais ir visapusiškais veiksmais; išpareigojama tarptautiniu mastu bendradarbiauti, kad būtų užtikrinta saugi, tvarkinga ir teisėta migracija, visapusiškai laikantis žmogaus teisių ir humaniškai elgiantis su migrantais, neatsižvelgiant į jų migracijos statusą, su pabėgėliais ir perkeltaisiais asmenimis. Tokiu bendradarbiavimu taip pat būtų sustiprintas pabėgėlius priimančių bendruomenių atsparumas.

2.2. Konkrečios pastabos

2.2.1. Darnaus vystymosi tikslais suteikiamas geras pagrindas vidaus ir išorės politikos nuoseklumui didinti. Komitetas taip pat mano, kad siekiant suvienyti pastangas ir suteikti joms strateginę kryptį svarbu skirti dėmesį 16.3, 16.6 ir 16.7 darnaus vystymosi tikslams, kuriais skatinama demokratija, teisinės valstybės principas, skaidrus institucijų veikimas ir atstovaujamas bei dalyvaujamas sprendimų priėmimas.

2.2.2. Šios naujos priemonės pranašumas yra tas, kad ja galima skatinti išorės priemonių ir veiksmų nuoseklumą. Šis nuoseklumas turėtų būti skatinamas priemonės valdymo Europoje ir jos valdymo kaimyninėse ir trečiojoje šalyse lygmenimis. Šių šalių centrinės ir vietos administracijos nėra vienodai pasirengusios koordinuoti ir įgyvendinti šias programas. Pasinaudojus ES parama, padedant ir dalyvaujant pilietinei visuomenei ir socialiniams suinteresuotiesiems subjektams, turėtų būti nustatyta įvairios veiklos koordinavimo kiekvienos Vyriausybės lygmeniu tvarka.

2.2.3. Dėl šalyse partnerėse esančios iššūkių ir poreikių įvairovės kiekvienai šaliai reikalingi stipresni planavimo procesai. Tai pripažįstama Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo priemonėse ir 17-ajame DVT, kuriame teigiama, kad „dėl naujos darbotvarkės masto ir užmojo būtina atnaujinti pasaulinę partnerystę siekiant užtikrinti jos įgyvendinimą. Partnerystė veiks pasaulinio solidarumo dvasia. Ja bus sudarytos palankios sąlygos aktyviai dalyvauti pasaulio mastu įgyvendinant visus tikslus ir uždavinius, mobilizuojant Vyriausybes, privatųjį sektorių, pilietinę visuomenę, Jungtinių Tautų sistemą ir kitus susijusius subjektus bei sutelkiant visus turimus išteklius“.

2.2.4. Komitetas įsitikinęs, kad reikia nustatyti tokį procesą, kuris leistų kiekvienai šaliai sukurti integruotą planą, kuriam būtų taikomas politinis konsensusas, o pirmenybė jame būtų teikiama administraciniam lygmeniui. Praktiškai šiuo planu bus užtikrinamos sinergijos, papildymai ir pagalba nustatant Europos teikiamos paramos šalims partnerėms priemones ir poveikį.

2.2.5. Komitetas mano, kad pirmenybė turėtų būti teikiama pastangoms supaprastinti administracines ir finansines procedūras, kad pilietinės visuomenės organizacijoms ir vietos valdžios institucijoms būtų lengviau gauti ES finansinę paramą.

2.2.6. Komitetas pritaria nuomonei, kad išorės veiksmams skiriama suma neturėtų būti mažesnė nei bendra Europos plėtros fondui ir kitoms išorės finansavimo priemonėms skiriama suma. Ji taip pat pritaria EPF lankstumo perkėlimui į ES biudžetą.

2.2.7. Komitetas pabrėžia 16-ojo DVT svarbą, o visų pirma – naujos priemonės valdymo struktūros ir jos sprendimų priėmimo procedūrų svarbą. Būdamas Europos organizuotos pilietinės visuomenės atstovas, turintis praktikos ir ryšių daugelyje kaimyninių ir trečiųjų šalių, Komitetas siūlosi dalyvauti visuose šios priemonės projektu ir priemonių kūrimo etapuose.

2.2.8. Komitetas tikisi, kad galiojančios Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonės, kuria grindžiamas 16-asis DVT, konkrečiai – intervencinės priemonės trečiojoje šalyje žmogaus teisių, pagrindinių laisvių ir demokratijos srityse, pakeitimas niekaip nepažeis šių priemonių aprėpties ir struktūros, o veikiau jas sustiprins.

2.2.9. Komitetas supranta, kad būtina kuo skubiau imtis kovos su klimato kaita veiksnių tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmenimis ir remia ES tikslą kovai su klimato kaita skirti ne mažiau kaip 25 % jos biudžeto.

2.2.10. Komitetas norėtų pakartoti Darbotvarkės iki 2030 m. teiginių dėl DVT sąsajų ir kompleksškumo, kurie yra ypač svarbūs siekiant užtikrinti šios darbotvarkės tikslų įgyvendinimą. Mes rekomenduojame diegti horizontaliąsias programas, kurios būtų taikomos keliose atitinkamose veiklos srityse ir kuriomis būtų galima pasiekti apčiuopiamų rezultatų pavienėse trečiojoje šalyje. Pavyzdžiui, neigiami klimato kaitos padariniai jaučiami Užsachario Afrikoje vykdomoje žemės ūkio veikloje. Dėl to, kad dirbti žemę pasidarė nebeįmanoma, pradeda irti bendruomenės ir tai yra svarbi migracijos į Europą priežastis. Praktiškai, šie žmonės galėtų būti laikomi „pabėgėliais dėl klimato kaitos poveikio“. Šiuo atveju reikalingas sudėtingesnis atsakas, kurio pagrindinis aspektas turėtų būti dykumėjimo sustabdymas ir paramos programų, skirtų tiems, kurie susiduria su rizika, ir tiems, kurie nusprendė migruoti, kūrimas.

2.2.11. Trečiojoje šalyje, kurios kartu yra migrantų ir pabėgėlių kilmės šalys, reikėtų padėti gerinti savo gebėjimus ir ekonominę infrastruktūrą bei atremti didžiausius iššūkius – ekonominius, politinius, socialinius ir aplinkos apsaugos. Šia priemone turėtų būti šalinamos pagrindinės migracijos priežastys, ypač atsižvelgiant į pabėgėlius, ir strategiškai naudojami esami išteklių, siekiant propaguoti taiką, stabilumą, demokratiją ir klestėjimą šalyse partnerėse.

2.2.12. Komitetas pažymi, jog tikimasi, kad siekiant šio reglamento tikslų 10 % viso finansinio paketo bus skirta pagrindinėms neteisėtoms migracijos ir priverstinio gyventojų perkėlimo priežastims šalinti, migracijos valdymui ir administravimui remti, įskaitant pabėgėlių ir migrantų teisių apsaugą. Naudodamasis šia galimybe, Komitetas nori priminti ES ir jos valstybėms narėms laikytis savo tarptautinių įsipareigojimų dėl migrantų.

2.2.13. Reglamento įgyvendinimo stebėsenos, vertinimo ir ataskaitų teikimo srityje Komitetas rekomenduoja tai atlikti kiekvienai šaliai atskirai – kaip ir pirmiau pateikto proceso planavimo atveju. Veiksnių ir rodiklių grupavimu pagal šalis būtų galima prisidėti nustatant sinergijas, papildomąjį poveikį (ar jo trūkumą) ir jų suderinamumą su ES politikos pagrindiniais tikslais.

2.2.14. Paprastai Komitetas rekomenduotų Europos Komisijai visada užtikrinti, kad būtų tinkamai konsultuojamasi su susijusių šalių partnerių suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant pilietinės visuomenės organizacijas ir vietos valdžios institucijas, ir sudaromos galimybės laiku susipažinti su reikalinga informacija, kad jie galėtų prasmingai dalyvauti rengiant ir įgyvendinant programas, taip pat susijusiuose stebėsenos procesuose.

2.2.15. Komitetas palankiai vertina siekį trečiųjų šalių atžvilgiu taikyti atsakomybės prisiėmimo principą ir mano, kad šalių partnerių sistemų naudojimas programų įgyvendinimui taip pat yra teisingas pasirinkimas. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad tai gali pavykti tik sudarius tinkamas sąlygas ir patikimai užtikrinus šių sistemų veiksmingumą, vientisumą ir nešališkumą.

2.2.16. Geografinio programavimo ir konkrečios, pritaikytos bendradarbiavimo sistemos kūrimo srityse Komitetas rekomenduoja Europos Komisijai ne vien tik atsižvelgti į nacionalinius rodiklius, bet ir sutelkti dėmesį į teritoriškai apibrėžtas bendruomenes, kurioms kyla grėsmė likti nepastebėtoms. Kaimo bendruomenės ir bendruomenės, kurios yra nutolusios nuo sostinių ir miesto centrų, dažnai yra itin nesaugios ir pažeidžiamos. Jos turėtų būti pastebėtos pirmiausiai ir į jas reikia atsižvelgti planavimo procese.

2.2.17. Įgyvendinant geografinį programavimą taip pat reikėtų atsižvelgti į neteritorinio pobūdžio socialines grupes ir bendruomenes, kurios galbūt susiduria su nemenkais sunkumais, pavyzdžiui, jaunimas, vyresnio amžiaus žmonės, neįgalieji ir kitų kategorijų asmenys.

2.3. Pagrindinės pasiūlymo aplinkybės – Europos bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje priemonė

2.3.1. Europos branduolinės saugos priemonės tikslas – pagal Euratomo sutarties 206 straipsnį skatinti trečiojoje šalyje nustatyti veiksmingus ir efektyvius branduolinės saugos standartus, remiantis patirtimi, sukaupta vykdant branduolinės saugos veiklą Euratomo bendrijoje.

2.3.2. Šio reglamento tikslas – papildyti bendradarbiavimo branduolinės energetikos srityje veiksmus, kurie finansuojami pagal [reglamentą dėl KVTBP], visų pirma siekiant remti aukšto lygio branduolinės ir radiacinės saugos skatinimą ir veiksmingų bei efektyvių branduolinių medžiagų saugos garantijų taikymą trečiosiose šalyse, remiantis Bendrijos šių sričių vidaus veikla ir laikantis šio reglamento nuostatų. Šiuo reglamentu visų pirma siekiama:

- a) puoselėti veiksmingą branduolinės saugos kultūrą, įgyvendinti aukščiausius branduolinės ir radiacinės saugos standartus ir nuolat gerinti branduolinę saugą;
- b) atsakingai ir saugiai tvarkyti panaudotą branduolinių kurą ir radioaktyvias atliekas, nutraukti buvusių branduolinių objektų vietų ir įrenginių eksploatavimą ir juos išvalyti;
- c) nustatyti veiksmingas ir efektyvias garantijų sistemas.

2.3.3. Pagal šį pasiūlymą finansuojami veiksmai turėtų būti suderinami su veiksmis, kurių imamasi pagal Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės nuostatas, taikomas branduolinei veiklai, Pasirengimo narystei paramos priemonę, Sprendimą dėl užjūrio šalių ir teritorijų, bendrą užsienio ir saugumo politiką ir naujai pasiūlytą Europos taikos priemonę, kuri yra finansuojama ne iš ES biudžeto, ir visus šiuos veiksmus papildyti.

2.3.4. ES branduolinės pramonės veikla vykdoma pasaulinėje rinkoje, kurios vertė iki 2050 m. sieks 3 trilijonus EUR, o joje tiesiogiai įdarbinta apie pusė milijono darbuotojų. Keturiolikoje valstybių narių veikia 129 branduoliniai reaktoriai, o dešimtyje iš šių valstybių numatyta statyti naujus reaktorius. ES yra priėmusi pažangiausias teisiškai privalomus branduolinės saugos standartus pasaulyje, o Europos įmonės aktyviai dalyvauja pasaulinėje branduolinio kuro gamyboje (EESRK pranešimas spaudai *EESRK primygtinai ragina ES priimti išsamesnę branduolinę strategiją (PINC)*, Nr. 58/2016, 2016 m. rugsėjo 22 d.)

2.4. Konkrečios pastabos

2.4.1. Komitetas palankiai vertina pasiūlymą, kuris teikiamas kaip reglamentas, užtikrinant jo vienodą taikymą ir įpareigojamąjį pobūdį jį taikyti visą ir tiesiogiai. Sąjunga ir Bendrija gali papildyti valstybių narių veiksmus susiklosčius galimai pavojingai padėčiai arba labai brangių intervencinių priemonių atveju ir yra už tai atsakingos. Kaip nurodoma pasiūlyme, kai kuriose srityse, kuriose valstybės narės nėra aktyvios, Sąjunga ir Bendrija yra pagrindinės ir kartais vienintelės intervencijos dalyvės.

2.4.2. Po Fukušimoje įvykusios branduolinės nelaimės tapo visiškai aišku, kad problemos ir rizika, susijusios su branduolinės energijos vartojimu, yra pasaulinio masto. ES dėl savo unikalaus pobūdžio tampa viena svarbiausių atsakingų ir sumanių dalyvių, siekiančių pasaulinio pobūdžio postūmio branduolinės saugos ir švarios energijos technologijų srityse.

2.4.3. Deja, strateginiu ir politiniu lygmenimis šis pasiūlymas nėra susietas su teisėtais piliečių, pilietinės visuomenės ir verslo sektoriaus reikalavimais dėl ilgalaikio branduolinės energijos planavimo. Nėra aišku, kaip ES panaudos savo išteklius siekdama išspręsti svarbiausius branduolinės energijos srities iššūkius atsižvelgiant į vis didesnę susirūpinimą ir švarios bei įperkamos energijos poreikį visame pasaulyje.

2.4.4. Tarptautinės atominės energijos agentūros vaidmuo yra labai svarbus ir agentūra turėtų prisiimti atsakomybę užtikrinama skaidrumą ir ankstyvąjį perspėjimą dėl naujų branduolinių elektrinių plėtros visame pasaulyje. ES turėtų visapusiškai bendradarbiauti su pasaulinėmis institucijomis ir organizacijomis siekiant skatinti branduolinę saugą.

2.4.5. ES turėtų aktyviai propaguoti aukščiausius branduolinės saugos standartus ir užtikrinti, kad pažangiausios Europos procedūros, geriausios praktikos pavyzdžiai ir technologijos būtų propaguojamos pasauliniu lygmeniu, siekiant užtikrinti, kad naujai planuojami įrenginiai ir reaktoriai būtų saugūs.

2.4.6. Būtinai atnaujintos pastangos siekiant užtikrinti, kad esami ir planuojami objektai Europos kaimynystės politikos šalyse veiktų pagal aukštus skaidrumo ir saugos standartus. EESRK ragina visas valstybes nares paremti šį tikslą ir dvišaliuose ir daugiašaliuose santykiuose su šalimis partnerėmis nustatyti, kad pagrindinis tikslas būtų branduolinė sauga.

2.4.7. EESRK laikosi nuomonės, kad savo pasiūlymu dėl Branduolinės informacinės programos (PINC) dėl branduolinės gamybos tikslų ir investicijų ⁽²⁾ Europos Komisijai nepavyko apsvarstyti aktualių branduolinės energijos konkurencingumo, jos indėlio į tiekimo saugumą, klimato kaitos ir anglies dioksido kiekio tikslų, jos saugos klausimų, taip pat klausimų dėl skaidrumo ir pasirengimo ekstremalioms situacijoms.

2.4.8. Komitetas palankiai vertina Komisijos ketinimą užtikrinti Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės suderinamumą ir papildomumą įgyvendinant branduolinės energetikos srities veiksmus, kuriais papildomi jos platesnio masto tikslai, visų pirma susiję su taikiu branduolinės energijos naudojimu, laikantis vystymosi ir tarptautinio bendradarbiavimo politikos sveikatos, žemės ūkio, pramonės ir socialiniuose projektuose, kuriais sprendžiami branduolinių avarijų padariniai. Tačiau nėra aišku, kaip naudojantis esamomis lėšomis ir esant dabartinei institucinei aplinkai būtų galima praktiškai įgyvendinti šį ketinimą.

2.4.9. Be to, atsižvelgdamas į svarbius pasaulinio masto su branduoline energija susijusius uždavinius ir į daugybę kaimynystėje esančių branduolinės energijos objektų, Komitetas numatomą finansinį paketą, kuriuo šio reglamento įgyvendinimui 2021–2027 m. laikotarpiu skirta 300 mln. EUR dabartinėmis kainomis, vertina kaip ypač nepakankamą.

2018 m. gruodžio 12 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽²⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas. Nuomonė (OL C 487, 2016 12 28, p. 104) dėl Branduolinės informacinės programos. Pranešėjas Brian Curtis, priimta 2016 m. rugsėjo 22 d.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT